

RIKSDAGENS

PROTOKOLL

1956

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 2

19–20 januari

Debatter m. m.

Torsdagen den 19 januari

Sid.

Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. 3

Interpellation av fröken Andersson om snabbare genomförande av
likalönsprincipen 69

Torsdagen den 19 januari förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1956/57, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag träffade häromdagen en gammal vän; jag kanske för säkerhets skull skall säga att han är jordbrukare. Efter de vanliga hälsningsceremonierna förklarade han att han gick omkring och skämdes.

»Varför det då?» frågade jag.

»Jag är, som du kanske vet, om inte rik, så i varje fall ganska förmögen», svarade han.

»Inte behöver du skämmas för att du är förmögen», invände jag. »Det skulle inte jag göra, om jag var i dina kläder. Såvitt jag vet, har du aldrig gjort någon ohederlig affär, tvärtom.»

»Nej, det må så vara», genmålde han, »men du bör minnas, hur jag vunnit mina pengar. Det har skett genom inflationsprocesser och en alltemellanåt uppdykande försämring av penningvärdet.

Jag köpte min första gård, mest på lån, redan före 1915, och sedan sålde jag den med god avans. Sedan gjorde jag ytterligare några affärer — den bästa när jag lade mig till med en stor egendom 1930 som jag ännu har kvar. Den affären blev en guldgruva, när jordbrukspriserna återigen gick upp. Inflationen i början av det sista kriget och engångsinflationerna efter kriget kommer väl alla ihåg. De lån, som jag har på min nuvarande gård, har härigenom närmast blivit symboliska. Deras belastning har reducerats till rakt ingenting, särskilt om man betänker den enastående

de gynnsamma konjunktur i fråga om skogsprodukter som varit rådande de senaste åren. Egentligen borde jag vara våra socialdemokrater mycket tacksam, men det bjuder mig emot», tillade min kloke vän.

Så långt min gamle vän, den hedersknyffeln.

Somliga förtjänar på inflationen, andra förlorar. Och det är inte säkert, att de förra är behövande. Det är ju inte bara fråga om jordbrukare — tvärtom är det väl mera undantagsvis fråga om dem — utan om alla de samhällsgrupper som köpt realvärden på lån och kunnat glädja sig åt att se dessa lån reellt reducerade. De som tillhandahållit pengarna har inte fått någon kompensation för penningvärdets fall, långt mindre någon andel av den ofta omvittnade standardhöjningen. När man betänker utvecklingen under de senaste decennierna i Sverige och för övrigt även i flertalet andra länder, förstår man det ringa intresse, som från vissa samhällsgruppers sida visats för de sociala orättvisor som den här utvecklingen inneburit. Dessa samhällsgrupper har ju förtjänat på penningvärdeförsämringen, och det är mänskligt att de bortser från orättfärdigheten häri.

Det är samhället som har ansvar för penningvärdet, brukar förste vice talmannen yttra här i kammaren. Ja, visst förhåller det sig så — om nu bara samhällsmaktens innehavare sitter inne med tillräckliga resurser härför och, därest dessa resurser finns, vågar använda dem gentemot mäktiga organisationer och stora väljarmassor.

Den förra våren inledda skärpningen av kampen mot inflationen har ännu inte visat sin fulla styrka. Det framgår tydligt av finansministerns intressanta och i stort sett väldisponerade exposé rörande den nu framlagda finansplanen. Fortfarande råder en utpräglad labilitet hos den svenska prisnivån. De prishöj-

Statsverkspropositionen m. m.

ningar, som inträffade förra året, kan icke sägas bero på utifrån kommande inflytelser. Visserligen fick vi vidkännas prisstegringar på vissa importerade varor, framför allt bränsleprodukter, men dessa kompensterades i stort sett av sänkta priser på andra varor. Förra årets stegring av levnadskostnaderna har vi själva totat till.

Finansministern är bekymrad över utvecklingen. Och undra på det! Den inhemska pris- och kostnadsstegringen ligger alltför högt i jämförelse med internationella förhållanden, konstaterar han. Men efter denna deklaration för finansministern ett ganska egendomligt resonemang. Jag citerar:

»Den betydande uppgången av konsumentprisnivån är dock inte uttryck för ett inflationsdrivande efterfrågeöverskott, som pressat priserna uppåt under en allmän tävlan om varorna mellan köparna. Orsaken är i stället främst de tidigare förutsedda konsekvensprisstegringarna efter vårens lönerörelse, vilka dock på grund av löneförhöjningarnas omfattning blivit större än som väntades vid förra årsskiftet.» Härtill, skulle jag vilja tillägga, kommer ju prisstegringarna på livsmedel till följd av sammarens torka och hyreshöjningen, delvis betingad av ränteutvecklingen.

Gemene man i detta land torde vara ganska likgiltig inför denna historiskrivning. Han ser till slutresultatet, att det har blivit dyrare att leva och står oförstående inför det subtila spørsmålet, om detta beror på ett inflationsdrivande efterfrågeöverskott eller s. k. konsekvensprisstegring. Den osminkade sanningen är, att vi har haft en inflation, låt vara inte så stor; sedan må det stå vad som helst i läroböckerna i nationalekonomi. Finansministerns resonemang på denna punkt bringar i erinran den gamla definitionen på teoretisk filosofi: »ett systematiskt missbruk av en inkom för ändamålet uppfunnen terminologi».

Finansministern hänvisar på flera ställen i finansplanen till förra årets ofördelaktiga utfall av betalningsbalansen gentemot utlandet, och det är ju riktigt. I likhet med åtskilliga mindre länder —

jag tänker på de andra skandinaviska länderna, Belgien, Holland och Schweiz — är vi för vår ekonomi beroende av utrikeshandeln på ett helt annat sätt än fallet är med en del större länder. Medan exempelvis inom USA importen bara utgör omkring 5 procent av nationalinkomsten, belöper den sig för vårt vidkommande till omkring 20 procent av produktionen. Vår handelsfrihet är härigenom starkt beskuren.

Den föreliggande rubbningen i betalningsbalansen utgör kanske mer än de inträffade prisstegringarna ett vittnesbörd om bristen på såväl yttre som inre jämvikt i dagens svenska ekonomi. Vi har levat över våra tillgångar. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt som exportpriserna under år 1955 legat 3 procent högre än under 1954, under det att importpriserna bara stigit med 1 procent. Bytesförhållandet var alltså under fjolåret 2 procent bättre än under närmast föregående år. Samtidigt beräknas produktionstillskottet från samtliga näringsgrenar ha stigit med 3—3,5 procent under år 1955, trots att jordbrukets produktionsbidrag på grund av torkan nedgått med 10 procent. De där 3,5 procenten är ju inte mycket, jämfört med Västtyskland och USA, men i alla fall en förbättring av produktionsresultatet. Ändå har vi inte lyckats bringa ordning i vår ekonomi. Vi har betett oss på samma sätt som en enskild person, vilken förbrukat en del av sina besparingar, fastän han fått löneförhöjning. En sådan person brukar inte bemötas med någon högre grad av förtroende.

Finansministern har, som sagt, klart för sig allvaret i vår ekonomiska läge gentemot utlandet och utvecklar saken närmare på olika ställen i finansplanen, helt naturligt från hans egen politiska utikispunkt. Samma tema behandlas i slutet av nationalbudgeten på s. 115—117, som jag skulle vilja rekommendera kammarens ärade ledamöter att studera.

Innan jag refererar ett par punkter i nationalbudgetbetänkandet, som kan ha speciellt intresse i detta sammanhang, vill jag nämna en sak. I betänkandet heter det på s. 3 att uppläggningsen av motsvarande

Statsverkspropositionen m. m.

aktstycke i fjol var mindre tilltalande. Det är ju en ganska anmärkningsvärd deklaration. Sedan fortsätter författaren och påstår att nationalbudgeten i år fördelaktigt skiljer sig från nationalbudgeten i fjol därutinnan att den åtminstone *inte är medvetet verklighetsfrämmande*. Så nu vet vi det; det kan vara bra att hålla i minnet. I fjol var nationalbudgeten medvetet verklighetsfrämmande. Om den i vissa stycken är verklighetsfrämmande i år, så är det i varje fall omedvetet.

Nationalbudgetens författare har uttryckt sig med den dämpade ton, som tillkommer en statens trogne tjänare, men ändå ger aktstycket ett förkrossande intryck. Man måste, understrykes det, räkna med att en omsvängning kan inträffa i de kortfristiga kapitalrörelserna, bottenande i misstro om den svenska kronans yttre värde eller om möjligheterna för oss att bevara en fri import. Vår valutareserv är alltför ringa för att vi med trygghet skall kunna möta en dylik eventualitet.

Skall valutareserven någonsin kunna förkovras, så borde det vara i ett skede, då efterfrågan och priserna på de svenska exportvarorna är gynnsamma, och detta är fallet nu. Det är visserligen sant, att den *synliga* minskningen i valutareserven inte var så stor under år 1955. Detta beror emellertid, såsom framhålles i finansplanen, på att importörerna i betydande utsträckning utnyttjat leverantörskrediter. Ifrågasättande belopp beräknas ju vara av sådan storlek, att det latent underskottet i affärerna med utlandet under år 1955 uppgår till inte mindre än 300 miljoner kronor. När dessa kortfristiga krediter inom kort förfaller till betalning, sker en motsvarande uttömning av valutareserven.

Försämringen i bytesbalansen kunde ha blivit ändå värre, om inte sjöfartens netto varit så betydande. Återigen har svensk sjöfart framstått såsom hjälparen ur den värsta nöden, något som vi borde besinna, när vi går att i riksdagen behandla sjöfartens problem.

Nationalbudgetens kalkyler bygger på förutsättningen om prisstabilitet under

1956 på nuvarande nivå. Jag citerar vad som härom säges på s. 116 i nationalbudgeten: »En ytterligare uppgång skulle kunna medföra allvarliga risker för förtroendet för penningvärdet, som utgör en viktig grundval för sparande m. m. Verkningarna på vår konkurrensförmåga av fjolårets pris- och kostnadsstegring har ännu icke visat sig. Högkonjunkturen i andra länder har också i dessa medfört liknande tendenser och den livliga efterfrågan har gjort, att kostnadsläget inte haft så stor betydelse för handeln som fallet skulle ha varit i en mindre gynnsam avsättningskonjunktur. En fortsatt kostnadsstegring kan dock få allvarligare konsekvenser än vad som hittills varit fallet. Avgörande blir härvidlag hur strävandena att hejda kostnadsstegringen lyckats i olika länder. Mycket tyder på att konkurrensen kan hårdna även under en fortsatt internationell högkonjunktur. Med den svenska marknadens beroende av världsmarknaden på grund av vår utrikeshandels stora omfattning och relativa frihet är det sannolikt, att möjligheterna att genom höjda priser kompensera stigande kostnader, kommer att vara mindre i fortsättningen än vad de varit hittills.» Utsikten för våra företag att i år på sina kunder inom landet övervältra konsekvenserna av stigande kostnader är också betydligt mindre än förut, heter det vidare i betänkandet.

Man kan då ställa frågan: Vad inträffar, om företagen inte längre har möjligheten att täcka sig för uppkomna kostnadsstegringar? Svaret är ofrånkomligt: en minskning i sysselsättningen. Fortare än kvickt kan då den nu rådande överskottsefterfrågan på arbetskraft förvandlas i arbetslöshet. Företagens reserver är dock inte större än att de blott för en begränsad tid kan driva sin rörelse med underskott.

Egentligen är det ganska beklämande, att den ekonomiska politiken under efterkrigsåren i så hög grad blivit en stridsfråga. När vi inom folkpartiet under en följd av år hävdade penningpolitikens roll som konjunkturstabilisator, har vi aldrig tänkt oss den såsom allena saliggörande. Vad som är av nöden är en

Statsverkspropositionen m. m.

koordination av olika åtgärder med finanspolitiken såsom en bidragande faktor, men en koordination som kommer i tid. Jag är angelägen att understryka detta med anledning av finansministerns analys av de olika ingreppens verkan såsom konjunkturdämpande medel. Han säger sig inte vilja vara med om någon ändring av de olika ingreppens skärpa, långt mindre av deras målsättning och allmänna uppläggning. Jag tror att det är viktigt att detta betonas, ty snart har vi val, och allteftersom det närmar sig kommer säkerligen kraven på en uppluckring av penningpolitiken att skärpas.

I detta sammanhang gör finansministern ett ganska egendomligt uttalande, i det han beklagar, att de kreditpolitiska åtgärderna främst drabbar investeringsarna och sålunda på lång sikt hindrar fortsatt ekonomiskt framåtskridande. Men gäller inte detta, tvärtom mot vad finansministern förmenar, ännu mera om finanspolitiken? Inte är den höjda bologsskatten, investeringsavgiften eller inskränkningen i den fria avskrivningsrätten ägnade att befordra investeringsvilja och framtida ekonomisk utveckling.

Låt oss döma av erfarenheten! Under sju år har vi grundat vår ekonomiska politik på så gott som uteslutande finanspolitiska åtgärder — det började med de s. k. punktskatterna vid 1948 års riksdag — och det är just under denna period som vi genomlidit engångsinflationerna. Nej, finanspolitiken ensam verkar det visserligen icke. Att vi just nu har utsikt att vinna ekonomisk balans med fast prisnivå, beror på den skärpta penningpolitiken förra våren, som adderades till övriga åtgärder. Men det vill till, att vi inte återupprepar fjolårets dumheter, vilka som bekant aktualiserade penningpolitikens införlivande med den konjunkturdämpande arsenalen. Såsom finansministern framhåller, är de finanspolitiska åtgärderna tämligen tidsbundna och gör sin verkan med avsevärd eftersläpning. Kredit- och penningpolitiken däremot är mindre fastlåst till tiden och kan relativt smidigt anpassas till korttidsvariationerna i det ekonomiska livet.

Hjalmar Söderberg förtäljer i en av sina berättelser från barndomen en historia om sig själv, en kälke och en liten busgrabb. Han satt på den nya kälke, som han fått av sin gode fader, överst på en backe men kom inte ur fläcken, ty han var förlamad vid åsynen av den fule, lille grabben. Denne lurade nu i honom, att han skulle ge sig själv en knuff i ryggen. Detta borde nämligen ha samma verkan, som om någon annan dunkade till honom. Men försöket lyckades inte. Hjalmar bad efteråt sin fader förklara varför. Men fadern kunde det inte, varefter Hjalmar Söderberg hela sitt liv höll före att gåtan aldrig skulle lösas. I varje fall frågade han sin gode fader, om denne åtminstone inte ville klå den skämtsamme grabben. Men fadern svarade att han inte hade tid.

Det var den fundamentala lagen om likhet mellan verkan och återverkan i naturen, som varken lille Hjalmar eller hans fader begrep.

Men hur förhåller det sig med den ekonomiska politik, som alltför länge bedrivits i detta land? Har den inte rätt mycket påmint om den lille busgrabbens rekommendation, att det hela skulle ordna sig, bara svenska folket med den finanspolitiska näven dunkade sig självt i ryggen? Det höll folket på med utan verkan i flera år. Till sist dök det upp en förståndig och mera resolut man, som tydligen gav regeringen och folket en så kraftig knuff, att kälken lossnade ur inflationssörjan. Lagen om verkan och återverkan gäller nog också inom den ekonomiska verksamhetssfären. Skada bara, att den där inte alltid insetts, därför att tröghetslagen ju också spelar en fundamental roll.

Vi har alltför sent och motvilligt tillgripit penningpolitiska åtgärder, och därför har den svenska kronans värde decimerats i onödigt hög grad. Nu menar som bekant sedelutgivningskommittén, att denna orättfärdiga utveckling i framtiden skall kunna hejdas genom att i grundlagen inskrives en bestämmelse om att penningvärdets bevarande måste betraktas som en angelägenhet av synnerlig vikt för riksbanken. Men, mina

Statsverkspropositionen m. m.

damer och herrar, det visste väl riksbanksfullmäktige strängt taget redan förut. Vad skulle de annars ha att i riksbanken bestyra? Ansvaret för penningvärdet måste, så långt som det är möjligt i vårt av mäktiga organisationer uppspaltade samhälle, ligga hos regering och riksdag. Riksdagens ansvar verkar indirekt genom bankofullmäktige, som ju också utser chef. Vår erfarenhet under de sista månaderna har ådagalagt vilken roll en duglig och kraftfull riksbankschef kan spela. Det vill dock till att han stöddes av regeringen.

Finansministern tycks räkna med stabilitet i våra ekonomiska villkor såväl inåt som utåt under år 1956. Han grundar denna förhoppning på en ökning av exporten jämfört med importen och på en förbättring av bytesförhållandet till utlandet. Under sådana omständigheter bör en utjämning av den förra året rubbad bytesbalansen komma till stånd.

Prognoser är ju bra och i många fall nödvändiga, men det är en liten hake med de ekonomiska prognoserna. Man kan nämligen inte på förhand veta hur det kommer att gå.

Uti denna jämmerdalen
vet man aldrig, hur det går.
Sträng, han spår, Vår Herre rår.

Under vårsidan kommer det att ge sig, vem som vikarierar i stället för Vår Herre i gamla Sverige.

Innebörden i statsrådet Strängs första budgetförslag har under den senaste veckan dryftats så mycket, att alla i denna kammare vet vad det rör sig om. Det är en typisk inflationsbudget i den bemärkelsen, att alla siffror löpt i höjden. Alla vet ju, att driftinkomsterna uppgår till över 11 000 miljoner kronor — 1 264 miljoner mer än i nu löpande budget — och utgifterna till över 10 200 miljoner kronor, en ökning med 991 miljoner från föregående år. Budgetöverskottet belöper sig till 948 miljoner kronor.

Den verkliga nyheten i år är, som vi också alla vet, att inte bara utgifterna på driftbudgeten utan även kapitalutgifterna skall bestridas med årets löpande

inkomster. Eftersom lånebehovet beräknas uppgå till bara 530 miljoner kronor, blir det ändå ett överskott, sedan både drift- och kapitalutgifterna täckts, på 418 miljoner kronor.

Hur betar sig nu finansministern inför detta förbryllande dilemma? Jo, svarar han, av överskottet kommer 275 miljoner kronor från den förhöjda bolagsskatten och 75 miljoner från investeringsavgiften, och dessa 350 miljoner bryr vi oss inte om att räkna med, ty de är tillfälliga inkomster, tillkomna i stabiliseringspolitiskt syfte. Dessa pengar steriliserar vi, säger statsrådet med ett oefterhärmligt, tidstypiskt uttrycksätt. På det sättet blir överskottet bara 68 miljoner. Det är så litet, så det är inte någonting att bråka om. Det faller inom felgränserna för beräkningarna, anser han.

Naturligtvis tar inte finansministern fullt så översiktligt på beräkningarna som jag har gjort här. Enligt känt föredöme jonglerar han med siffrorna litet upp och ner och fram och åter, och så står han där med sitt eget facit, som är det enda riktiga, tror han — hoppas jag.

Men låt oss återgå till de steriliserade 350 miljonerna. Deras undanskaffande skulle bero på att den höjda bolagsskatten och investeringsavgiften var tillfälliga. Med anledning härav skulle jag vilja fråga regeringens närvarande ledamöter, om de är beredda att avskaffa dessa pålagor i en inte alltför avlägsen framtid.

År 1947 höjdes bolagsskatten med 25 procent och nu återigen med 25 procent. Det blir en stegring från tiden före 1947 med över 56 procent. Højningen i bolagsskatten år 1947 motiverades som bekant med att kompensation givits företagen i form av fri avskrivning. Även den fria avskrivningsrätten har nu nagats i kanten. Tål du det, så tål du det! Men hur länge — det är frågan.

Sällan har väl en finansminister i detta land stått inför en mera gynnsam budgetsituation. Jag vet inte om kammarens ledamöter observerat, att inte mindre än 692,6 miljoner kronor reserverats till av-

Statsverkspropositionen m. m.

skrivningar för bostadslån. Dessa 692,6 miljoner representerar en ökning, jämfört med löpande riksstat, på 342,6 miljoner. Ökningen är avsedd till att på en gång reglera avskrivningsbehovet för tidigare beviljade subventioner till egna-hemsbyggen. Trots denna avskrivning har överskottet blivit det förut angivna. Det är ett värderingskonto av hittills okända mått, som sálunda uppsamlas.

»De växande statsintäkterna kan inte tas till förevändning för en skattesänkning», säger departementschefen — »snarare riskerar en skattesänkning att framkalla en bristande balans i samhällsekonomin.» Hela resonemanget på denna punkt talar i finansministerns version mot en lindring i beskattningen, men ändå föreslår han en sådan fråga och med nästa kalenderår. Varför, kan man fråga? Kanske därför att det var valår 1954 och då utlovades i valrörelsen från regeringens sida en minskning i den statliga beskattningen, och därför att det i år — — —, ja, kammarens ledamöter kan själva fullfölja tankegången. I själva verket är det statsfinansiella läget sådant, att en mera effektiv reduktion av skatteskalorna är möjlig än den regering-en kommer att föreslå. Vi återkommer.

Sveriges nationalinkomst netto kan i år uppskattas till omkring 40 miljarder kronor. Av dessa lägger det allmänna — stat, kommuner och landsting — beslag på cirka 15 miljarder. Bör inte dessa siffror ge anledning till en stilla begrundan och eftertanke? Från 1947 till 1956 kan stegringen av nationens inkomster uppskattas till 11 miljarder i dagens penningvärde. Men statens inkomster har stigit från 4 till 11 miljarder. För varje krona, varmed medborgarnas inkomster i år ökar, tar det allmänna i form av direkta skatter, indirekta skatter och avgifter hand om ungefär hälften. Visserligen är det sant att folkpensionerna förbättrats och att barnbidragen tillkommit — om dessa välbehövligen ändamål står det ingen strid. Trots dessa nya anslag kvarstår det faktum, att staten tar hand om en onödigt stor och alltför växande del av nationalinkomsten. Vi håller på

att få en socialisering skattevägen. Det förra våren förolyckade tvångssparandet har kommit igen i form av direkta skatter — sillen kom i kapprock.

När vi behandlar skattefrågan får vi inte stirra oss blinda på den samhälls-ekonomiska balansen. Det finns också andra omständigheter att ta i betraktande än att en skattesänkning skulle öka köpkraften. Vi får inte glömma den effekt, som skattesänkningen skulle få på ökad arbetsvilja och sparförmåga. Väger man det ena mot det andra, förhåller det sig med all säkerhet så, att en reduktion av skattebelastningen skulle verka gynnsamt på den ekonomiska balansen i samhället.

Men svenska folket har ju ökat sitt personliga sparande från 1954 till 1955 — hur mycket, tycks vara ovisst. I nationalbudgeten räknas med en så vid marginal som mellan 250 och 750 miljoner kronor — kanske 500 miljoner kronor. Till sist konstateras med en suck, att en icke oväsentlig ökning av det personliga sparandet *synes* ha ägt rum under det sista året. Många frågar sig kanske vad premiesparandet betytt i detta sammanhang. Inte heller därom vet man någonting med visshet. Säkerligen har det betytt en hel del. Men de 455 miljoner kronor, som upplagrats på premiesparkonton, utgörs bara till en del, kanske till största delen — det vet jag inte — av nysparande. Där återfinnes medel, som utlottats på obligationer, som befunnit sig i byråålderna eller kanske stått på andra banker utan att ha deklarerats. Klart står i varje fall, att sparandets problem i längden inte löses genom premier av det ena eller andra slaget, även om dessa premier kan vara nyttiga såsom en stimulans i ett utsatt läge. Sparviljan är en funktion av förtroendet för penningens värde och av en förnuftig och smidig räntepolitik, som ger spararna lön för deras förtänksamhet, samt av att beskattningen är rimlig. Vi får inte heller glömma bort, att premiespararna kommer med en efterräkning till skattebetalarna år 1961.

Tendensen i de västerländska staterna verkar för närvarande inte till förmån

Statsverkspropositionen m. m.

för bundna statsingripanden och höga skatter. De socialdemokratiska partierna har gjort en stor historisk insats genom att brygga över klyftan mellan olika samhällsgrupper, skapa större rättvisa, befordra humanitet. Detta har säkert också befordrat en lugn samhällsutveckling i vårt land, men frågan är, om inte det stora makthavande partiet för närvarande håller på att gå för långt.

I tidskriften *Balans*, häfte 3 år 1955, redogöres för en uppsats i *Socialist Commentary* av den socialistiske ekonomen Arthur Lewis. Lewis hävdar att socialismens gamla ekonomiska politik är föråldrad, att den alltför trälaktigt följer de upptrampade spåren från sekel-skiftet. Låt oss höra vad professor Lewis har att förtälja! Han säger följande:

»Vi har drivit den progressiva beskattningen så långt, att vi utan tvivel befinner oss i närheten av dess yttersta gräns. Det gäller inte bara i den meningen att de rikas inkomster efter skatt nu är jämförelsevis små, utan också i den meningen att det är fara värt att vi håller på att förstöra människornas lust att ta risker. Ingen vill ta risker, som innebär stora möjligheter att göra förluster, om han inte har en motsvarande lika stor möjlighet att göra vinster. Om vi gör stora vinster omöjliga, kväver vi företagsamhet. Och det är mycket allvarligt för ett land som lever på utrikeshandelns kvicksand, och som måste gå tillbaka om det inte finns folk som ständigt är beredda att ta de risker som alltid är förbundna med att producera nya varor.»

Detta gäller visserligen England, men det har sin tillämpning även på våra förhållanden. Det föråldrade och skadliga skattesystemet måste reformeras, säger Lewis, och utformas så, att det inte »hämmar risktagande och företagsamhet». Det där har vi visserligen hört många gånger förut, men det kan ju vara intressant att få det utsagt från en socialistisk ekonom. Politikens linje bör löpa i positiv led och vara inriktad på att sprida det privata ägandet till så många som möjligt och inte som nu negativt inställd, med påföljd att man bryter ned privat ägande och privata initia-

tiv. Detsamma menar väl också i grunden våra socialdemokrater, men planhushållningen har inte visat sig vara den Aladdins lamp, vars ande skänker innehavaren allt han vill ha och uppfyller alla hans önskningar. Planhushållningen hänger samman med föreställningen, att ett friare ekonomiskt system, en mera liberal hushållning, måste leda till nöd, elände och arbetslöshet. Erfarenheterna från USA under de senaste åren har till fullo ådagalagt vilka möjligheter ett mera liberalt samhälle besitter att höja levnadsstandarden i förut okänd grad och även att lösa det alltid aktuella konjunkturproblemet. Liknande erfarenheter har vi väl också gjort här hemma.

Efter denna skönmålning av den fria marknaden vill jag inte bestrida, att marknadsmekanismen är ofullkomlig och har sina svagheter. Framför allt bör vi se upp med kartellbildningar av diverse slag. Det friare systemet förutsätter också rörlighet i fråga om kapital och arbetskraft. Minsta möjliga hinder bör eftersträvas för riskbärande nyföretag, utan vilka konkurrensen förkvävs. På den punkten kommer återigen frågan om en rimlig beskattning in i bilden. Det är nog mer än en objektiv iakttagare av svenskt samhällsliv i dag, som tycker sig skönja en viss stagnation i nyföretagandet på grund av det pressande skattetrycket.

När vi eftersträvar balans i samhället, så gäller det inte bara ekonomin utan också de personella tillgångarna. Tack vare en vis regering har jag de sista dagarna händelsevis fått en, låt vara ytlig, inblick i den brist på vetenskaplig och teknisk personal, som förefinns på ett område, vilket av allt att döma tillhör framtiden. Från Mekanförbundets sida liksom från våra tekniska högskolor har klagomål rests över att tillgången på teknisk personal med högre utbildning är otillräcklig. Frågan är emellertid, om inte de mera kvalificerade teknikerna i alltför stor utsträckning sysselsätts med andra uppgifter än rent tekniska, med administrativa göromål och liknande angelägenheter, som lika bra kunde anförtros annan personal. Detta gäller lika väl

Statsverkspropositionen m. m.

statlig och kommunal som privat verksamhet. Jag skall inte närmare ingå på detta spörsmål här i dag; jag vill bara nämna, att problemet finns.

För åtskilliga år sedan hade jag ett samtal med en av våra tekniska högskolors mera framstående professorer, även känd som en intresserad och givande pedagog. Han underströk starkt betydelsen av den grundläggande undervisning, som ges vid våra gymnasier i matematik och de matematisk-naturvetenskapliga ämnena. Utbildningen vid de tekniska högskolorna måste av naturliga skäl spänna över många och vida fält. Tiden är knapp, och undervisningen även på viktiga områden får därför ofta karaktären av en orientering. De sålunda snabbt förvärvade kunskaperna sitter löst, men studenterna får ändå anvisning på de vägar, efter vilka de har att söka sig fram i sin senare verksamhet, kännedom om tillgänglig litteratur med mera sådant. Systemet fungerar, men blott under en förutsättning, och det är att de grundläggande kunskaperna sitter fast.

Den knappa tillgången på kompetenta lärare i de här nämnda ämnena i de offentliga högre skolorna tenderar att bli en allvarlig sak, inte bara för vårt kulturliv utan också ett allvarligt industriellt problem. Gymnasierna skall leverera underlaget för de personella resurser industrien behöver för sin utveckling. Deras uppgift är därjämte att välja ut de mest lämpade. Gallring är ett fult ord i detta sammanhang, men vi kan tyvärr inte reda oss den förutan. Många är kallade, men alla är inte utvalda.

Om inte gymnasierna och nedanför liggande skolstadier håller måttet, blir följden antingen att högskoleutbildningen sjunker ned på en lägre nivå eller att den måste överta en del av gymnasiernas undervisning. Väljes den sistnämnda utvägen, kommer studietiden vid högskolorna att förlängas. Vi minns kanske hurdan situationen i detta fall var år 1933.

Läget är allvarligt. Jag vill erinra om att arbetskraftsutredningen räknar med ett underskott på 2 300 akademiskt utbildade lärare under kommande femårs-

period. Det tjänar inte mycket till att utvidga våra tekniska högskolors kapacitet, därest man inte samtidigt tillser, att gymnasierna sätts i stånd att upprätthålla standarden i nyckelämnena. Här möter vi den verkliga flaskhalsen. Jag går så långt som att göra gällande, att det är viktigare att hålla befintliga högre skolor på en tillbörlig standard än att utvidga gymnasieväsendet med en organisation bara på papperet.

Vårt hopp står till herr Persson i Ska-bersjö. Det skall bli spännande att se vilka åtgärder han i sinom tid föreslår. Än så länge ter sig åttonde huvudtiteln på en del punkter ganska torftig. Ökningen där beror väsentligen på automatiskt stigande utgifter.

Jag nämnde nyss, att de tekniska högskolornas insats bland annat är att ge studenterna en allmän orientering fram till teknikens främsta fronter. Modern teknik är otänkbar utan tillgång på avancerad teknisk litteratur. Men det räcker inte med att litteraturen finns anhopad på biblioteken, den måste också vara tillgänglig, lätt tillgänglig. Därför måste man allvarligt beklaga, att det inte lyckats ecklesiastikministern, som han velat, att utverka anslag till nybyggnad för Chalmers tekniska högskolas bibliotek. Jag ber om ursäkt för att jag tjarar, men det kommer jag att fortsätta med, så länge jag har säte i denna kammare, ända tills denna fråga blir löst. Den har varit aktuell i sexton år. I 1947 års statsverksproposition gjorde dåvarande ecklesiastikministern ett principuttalande, att byggnadsfrågan inte längre kunde uppskjutas. Om jag inte är felaktigt underlättad, var det den nuvarande statsministern som förde pennan. På departementschefens förslag beviljades år 1947 ett första anslag på 750 000 kronor för ändamålet. Under tre år i följd avslogs ansökan om byggnadstillstånd, och år 1951 drogs anslaget in, med motivering att det inte kommit till användning. Det hade inte kommit till användning, därför att man inte fått byggnadstillstånd. Från 1952 har det varje år motionerats i ärendet, men utan resultat.

Sedan 1947 har biblioteket ökats med

Statsverkspropositionen m. m.

ca 300 löpmeter per år. Det har alltmör utvecklats till ett tekniskt centralbibliotek för hela den svenska industrien, enkannerligen exportindustrien, och biblioteket har den största interurbana utlåningen i landet av alla bibliotek i egentlig bemärkelse. Det har en större interurban utlåning än Uppsala universitetsbibliotek. Förhållandena kan utan tvekan betecknas som skandalösa. Må det vara nog sagt. Jag kan stå till tjänst med ytterligare upplysningar, om så erfordras.

Jag har så utförligt uppehållit mig vid denna fråga, därför att den utgör ett skolexempel på hur en kulturfråga kan behandlas nådens år 1956. Det är en fråga som därutöver har fundamental betydelse för vårt ekonomiska liv.

I övrigt tillkommer det inte mig att ingå på detaljer i föreliggande statsverksproposition. Detta må överlämnas till andra talare i remissdebatten.

Förra året väcktes motioner om begränsning av statsverksamheten och en allmän översyn av den civila och militära förvaltningen. Motionerna avlogs. När man bläddrar i årets statsverksproposition, får man ett starkt intryck av att åtskilligt skulle kunna göras i motionernas syfte. Kanske skulle man inte vinna så mycket i pengar men desto mera för begränsning av personalbehovet i en tid som vår med underskott på kvalificerad personal. Jag skall bara ta ett exempel. Det råder brist på praktiska utbildningsmöjligheter för lärare vid högre skolor. När statsutskottet i slutet av höstsessionen 1954 yttrade sig om förslaget till den första lärarhögskolan, anförde utskottet bl. a. att det borde vara möjligt att bättre utnyttja redan befintliga lärarkursläroverk. Resultatet lät inte länge vänta på sig. Fr. o. m. hösten 1955 kunde antalet lärarkandidater ökas med 24 vid de gamla utbildningsanstalterna, motsvarande ett stort nytt lärarkursläroverk. Besparingen för statsverket i fasta kostnader belöpte sig härigenom till 70 000 à 80 000 kronor per år. Så mycket kan sju, åtta raders skrivning i statsutskottet betyda. Men man kan gå ett stycke längre på den vägen, och jag beklagar att ecklesiastikministern inte fat-

tat galoppen, när han utformat den åttonde huvudtiteln under denna punkt. Samtidigt som stora vinster här skulle kunna bärgas för staten, skulle man ernå en effektivare organisation.

I år, liksom tidigare, kommer det sannolikt att motioneras om nya tjänster, som alla väl låter sig motiveras. Men ändå måste vi hålla igen. Jag kan nämna att år 1938 fanns 150 000 statliga ämbets- och tjänstemän. År 1951 hade siffran sprungit upp till 270 000. Hur många det finns nu, vet jag inte, men det är i alla fall mer än 270 000. År 1938 hade vi 90 statliga verk och inrättningar, 1951 var det 180 stycken, dubbelt så många.

Låt folket sköta sig självt litet mer, och trivseln i samhället skulle säkerligen härigenom befrämmas! När Vår Herre fördelade befolkningen i detta land, koncentrerade han väl ändå inte allt förstånd till den kungl. huvudstaden. En del förnuft finns nog kvar ute i periferien. Kan det vara nyttigt med så mycken centraldirigering från denna i så många avseenden vackra baltiska stad? Där råder dock ett ganska kärvt andligt klimat.

Jag ber, herr talman, att få yrka remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Även om det inte finns någon anledning att motsäga trontalets traditionella uttalande om att Sveriges förhållande till främmande makter är gott, måste det dock konstateras, att det allmänna världsläget alltjämt är lika spänningsfyllt. Den uppreklamerade Genève-andan har visat sig vara blott en tillfällig fasad eller, som Eisenhower uttryckt saken, en kampanj av leenden utan handling. Ljuspunkter har varit Österrikes befrielse och Porkalas återlämnande till Finland. Men häremot står — för att blott nämna några problem — den elakartade utvecklingen i Mellersta Östern, som förvandlats till en när som helst explosionsfärdig krutdurk, de svärbemästrade förhållandena i Nord-

Statsverkspropositionen m. m.

afrika och sist men icke minst den för oss så betydelsefulla tysklandsfrågan, vars lösning synes fjärrad till en oviss och avlägsen framtid med alla de risker det innebär. Freden hänger tills vidare helt på en nöddorftig maktbalans mellan de stora blocken och en allmän insikt om att ett modernt krig blir ett atomkrig.

Det är mot en sådan bakgrund vi har att bedöma våra egna förhållanden. Vi har valt vår alliansfria linje i tro att därmed bäst gagna våra intressen, däri självfallet inbegripna de intressen som vi har gemensamma med den västerländska kulturkretsen. Vi har varit överens om att alliansfriheten har som förutsättning att vi upprätthåller ett starkt försvar. Den enighet, som i stort sett kunnat åstadkommas kring utrikespolitiken och försvaret, har i den värld vi nu lever varit vår största nationella tillgång. Under fjolåret tillsattes en parlamentarisk försvarsberedning för att under försvarsministerns ledning på grundval av överbefälhavarens förslag tillgodogöra vår försvarsorganisation en senare tids erfarenheter. Något resultat av denna berednings arbete föreligger ännu inte.

Det kom som en chock, när regeringen i november utan att ha hört vare sig de militära myndigheterna eller försvarsberedningen tillkännagav sin avsikt att i årets statsverksproposition föreslå inställandet av repetitionsövningarna under hösten 1956 och våren 1957. Åtgärden, som beräknades medföra en besparing av cirka 65 miljoner, motive-rades med ekonomiska skäl. Med häpenhet frågade man sig, om regeringen verkligen befann sig i en så brydsam budgetsituation, att vi mitt i en högkonjunktur inte skulle ha råd att upprätthålla repetitionsövningarna, som intar en nyckelställning i det personella försvaret. Och om det nu var nödvändigt att just inom försvarets budget åstadkomma en besparing på 65 miljoner, undrade man, varför inte de militära myndigheterna och försvarsberedningen erbjöds tillfälle att säga sin mening om var beloppet i fråga skulle kunna avvaras med minsta

möjliga olägenhet för försvarets effektivitet. Sedan statsverkspropositionen numera framlagts, ter sig åtgärden ännu mera obegriplig. Det visar sig, att det ekonomiska nödttvång, som skulle frampressat denna allvarliga åtgärd, består däri att man med ytterligare ett 60-tal miljoner kunnat öka ett redan utomordentligt stort överskott på driftbudgeten. Man vägrar helt enkelt att tro, att regeringen för att uppnå detta syftemål ansett motiverat att ta den konsekvensen, att en sjättedel av den svenska armén sex år framåt i saknad av förbandsutbildning och kännedom om nya vapen inte kommer att vara krigsduglig vid mobilisering och att riskabla luckor uppstår i gränsförsvarsförbanden. Det skulle i detta sammanhang föra mig för långt att mera i detalj utveckla de destruktiva verkningar för försvarsorganisationen som skulle uppstå. Eftersom jag hade förtroendet att vara ordförande i 1948 års värnpliktskommitté, på vars förslag de krigsförbandsvisa repetitionsövningarna vilar, har jag haft tillfälle att leva mig in i dessa övnings avgörande betydelse som komplement till den osedvanligt korta första tjänstgöringen för de värnpliktiga.

Om det sålunda inte gärna kan vara ekonomiska skäl, som förestavat åtgärden, återstår alltså frågan vad orsaken kan vara. Många säger att det är valtaktiska skäl. Åtgärden vidtages under uppseendeväckande former just detta år trots ett lysande budgetläge och kan inte upprepas i fortsättningen, även om budgetläget då skulle bli sämre. Skulle antagandet om valtaktiska skäl vara riktigt, förstår jag sannerligen, om andra kammarens ärade ålderspresident känner obehag av stekos från valfläsket. Han befinner sig närmare köket än vad jag gör, men jag vägrar i det längsta att tro även på denna teori. Det skulle vara att tänka lågt om det svenska folket, om man trodde, att dess bevågenhet kunde vinnas med så farliga skänker.

För mig står frågan alltså öppen. Måhända blir den besvarad i dagens debatt.

Statsverkspropositionen m. m.

Det återstår emellertid ytterligare ett betydelsefullt spörsmål, som föranleds av det sätt, varpå regeringsbeslutet tillkom. Skall det fattas så, att regeringen inte längre har något intresse av att söka nå medborgerligt och politiskt samförstånd kring försvarsfrågan? Det bör vara lätt att inse, att man med vad som skett brutit mot de självklara förutsättningarna för en samverkan över parti-gränserna. Vad har vi i dessa hänseenden att räkna med i fortsättningen? Jag riktar dessa frågor till statsministern, som gör oss äran av sin närvaro.

Av vad jag yttrat torde framgå, att vi betraktar regeringsförslaget om repetitionsövningarnas inställande som i hög grad olyckligt. Då vi inser vår oförmåga att åstadkomma ett avslag på denna punkt men vi med hänsyn till sakens vitala betydelse gärna vill söka rädda vad räddas kan, kommer vi under självövertvinnelse att framlägga ett kompromissförslag, som skulle undanröja regeringsförslagets värsta konsekvenser. Därmed har vi velat betyga vår vilja för egen del att i det längsta arbete för samlande lösningar på försvarsområde.

Finansministern har sannerligen kunnat gå till ett rikligt dukat bord vid uppgörandet av sin första budget. Tack vare de många och höga skatterna, ytterligare uppdrivna av en fortsatt utveckling i inflationsnistisk riktning, flödar statsinkomsterna och stiger till det rekordmässiga beloppet av 11 173 miljoner eller bortåt 1 300 miljoner mer än motsvarande belopp i fjolårets riksstat. Skall man tycka att detta är bra? Ja, jag förstår att finansministern från sina utgångspunkter måste vara nöjd, men för oss, som sedan år tillbaka hävdar, att det svenska folket i onödan och till skada för en harmonisk samhällsutveckling tyngs av en alldeles för hård skattebelastning, blir alla dessa pengar bara vatten på vår kvarn. Frånsett vår diametralt motsatta syn på skatteproblemet, vartill jag återkommer, vill jag gärna ge mitt erkännande åt finansministern för att han dock försöker hålla emot utgiftsexpansionen. Det har tyd-

ligen varit hans strävan att stoppa undan så mycket som möjligt. Han har klart för sig att allt inte är guld som glimmar. Han är medveten om att vi trots allt fortfarande lever över våra tillgångar. Herr Ohlson har varit inne på samma sak. Ett tecken härpå är vår bytesbalans, som trots rekordstor export, stigande sjöfartsnetto och förbättrade terms of trade beräknas ge ett underskott för föregående år om minst 300 miljoner kronor.

Härom säger finansministern: »Med den goda exportkonjunktur, som vårt land sedan lång tid tillbaka haft och som alljämt härskar, borde det ha funnits förutsättningar för en förstärkning av den i förhållande till utrikeshandels storlek alltför begränsade valutareserven.» Ja, detta är ju vad oppositionen förgäves framhållit sedan år tillbaka. Att det önskade resultatet uteblivit beror på en felaktigt inriktad ekonomisk politik. Redan finansministerns nu gjorda uttalande betecknar emellertid ett framsteg i förhållande till olika uttalanden i samma ämne av hans företrädare. Men vilka medvetna åtgärder har vidtagits eller planerats för att åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd? Med resignation förmäler finansministern att enligt nationalbudgeten skulle under det framförliggande året betalningarna till och från utlandet balansera endast under förutsättning av en ytterligare nedskuren ökningstakt på investeringsområdet.

Ett annat tecken på att vi lever över våra tillgångar är den omfattande upplåning som under senare halvåret 1955 ägt rum för statens räkning i riksbanken. Med tillfredsställelse inregistrerar jag finansministerns medgivande på denna punkt, att finansieringen via riksbanken inneburit en icke acceptabel påspädning av penningmarknadens likviditet. Det rimmar väl med den kritik som vi sedan årtal framfört mot detta finansieringssätt.

Jag vill också ta fasta på finansministerns bestämda uttalande, att den ekonomiska politikens mål på längre sikt bör vara att bereda ett vidgat utrymme för investeringsverksamheten, så att investe-

Statsverkspropositionen m. m.

ringskvoten i samhället bibehålles och om möjligt höjes. Jag instämmer. Men varför bara på längre sikt? Den längre sikten har ofta visat sig vara en skälm, då sikten tyvärr som regel begränsar sig till högst ett år i sänder. Varför skulle denna riktiga inställning inte kunnat få prägla även politiken i nuläget? Vi vände oss redan i fjol mot den anhopning av restriktiva åtgärder som ensidigt drabbade produktionen till konsumtionens kortsiktiga eller förmenta favör. Denna politik med fortsatt relativt tillbakaträngande av investeringarna avser man att fortsätta även under nästa budgetår. Våra invändningar kvarstår oförändrade. Lönestegringarna i fjol ledde till en icke obetydlig ytterligare försämring av penningvärdet. Vi får nu se hur det kommer att gå i år. Den för samhällsbalansen nästan avgörande fråga, som lönebildningen är, ligger just nu i stöpsleven på annat håll. Vi kan inte nu inverka på utgången, men vi får dras med konsekvenserna.

Jag är ense med finansministern om att läget kräver en fortsatt restriktiv ekonomisk politik, även om delade meningar måste råda om vad den bör innehålla. I detta sammanhang för finansministern ett resonemang om kreditpolitik contra finanspolitik som jag inte kan skriva under på. Att ur principiell synpunkt väga för- och nackdelar ter sig orealistiskt, då det aldrig bör bli fråga om ett antingen—eller utan om ett både—och. Enligt vår mening går det inte i något läge att undvara en rörlig penning- och kreditpolitik för bevarande av samhällsekonomisk balans, såsom vi nogsamt fått erfara under efterkrigstiden. I vissa lägen kan kreditpolitiken behöva kompletteras med finanspolitiska åtgärder. Men A och O i en inflationsbekämpande politik måste förbli att med generellt verkande penningpolitiska medel hålla det monetära utrymmet eller likviditeten på marknaden under kontroll.

Den stora nyheten i årets budget är att finansministern vill totalbalansera budgeten, således balansera både drift- och kapitalbudgeten. Tanken torde väl närmast ha kommit upp för att ge fi-

nansministern användning för alla de skattemedel, som beräknas inflyta, och förhindra en skattesänkning av den omfattning som eljest skulle kunna ske. Men finansministern nöjer sig inte med att försöka genomföra denna operation för nästa budgetår utan söker föra ett principiellt resonemang för bibehållande av en sådan anordning även för framtiden. Med ett enda penndrag skulle därmed det statliga behovet av skattemedel läggas på en väsentligt högre nivå än nuvarande regler förutsätter. Det är självklart att vi med den inställning som vi har till skatteproblemet inte kan biträda en sådan princip. En sak är att det i ett sådant budgetläge som det föreliggande kan vara riktigt att göra kraftiga avskrivningar av sådant som rätteligen borde ha avskrivits redan tidigare och att härigenom det statliga lånebehovet tillfälligt begränsas, men en annan sak är att göra en principiell förändring av nu gällande budgetregler. Vi anser det alltså riktigt att kapitalbudgeten, som bl. a. avsetts vara ett uttryck för kapitalbehovet hos statens affärsdrivande verk, får finansieras med lånemedel. Vill staten av konjunkturpolitiska skäl begränsa sin upplåning, bör det i främsta rummet ske genom att begränsa de statliga investeringarna.

Även om staten med hjälp av skattemedel skulle kunna hålla sig borta från kapitalmarknaden kan därav icke dras den slutsatsen, att det blir en motsvarande ökning av resurserna för övriga upplåningsbehov på marknaden. Det är ju detta som skulle vara skälet för totalbalanseringen att man genom att staten håller sig borta från lånemarknaden skulle få ett motsvarande större utrymme för alla dessa andra kategorier. Man måste snarare utgå ifrån att om staten i stället för att upptaga långa lån drar in motsvarande belopp i skatter, så minskar inte den kontraktiva effekten utan snarare tvärtom. Jag medger att detta måste te sig besynnerligt för en lekman. Det förefaller naturligt att om inte staten skall trängas med andra på den allmänna lånemarknaden, måste den bli så mycket rymligare för alla andra.

Statsverkspropositionen m. m.

Men mekanismen är så besynnerlig — om jag får uttrycka mig på det sättet — att sakkunskapen alldeles bestämt säger, att genom finansiering av det statliga lånebehovet med skattemedel krympes marknaden totaliter ihop på sådant sätt, att vad som blir tillgängligt på den allmänna lånemarknaden blir snarare mindre än mera, jämfört med om staten i stället för att utnyttja skattemedel skulle ha begagnat sig av lånemedel. Jag vill i detta hänseende hänvisa till sakkunskapen och vill inte göra anspråk på att själv företräda den.

Man måste befara, att så länge den nuvarande överkonjunkturen består kommer även den nuvarande desorganisationen av kapitalmarknaden att fortsätta med därav följande allvarliga olägenheter för näringslivets normala kreditförsörjning, vilka olägenheter blir större ju längre detta tillstånd varar. Kapitalmarknaden måste åter fås att fungera såväl för privata som för statliga och kommunala lån. Vi måste söka oss tillbaka till en fri marknadsmekanism, där en rörlig ränta spelar sin utjämnande roll. Det är en orimlig metod att ordna kö, ransonera och prioritera.

För oss ter sig nu som den angelägnaste uppgiften att söka banta ner den av inflationen präglade budget, som här presenteras och som redan genom sin omfattning är ägnad att verka inflationsdrivande. Vi kommer att fullfölja våra strävanden sedan en rad år tillbaka att söka åstadkomma en verkligt påtaglig skattesänkning. Folket kräver nu allmänt en lättnad i den tryckande skattebördan. Marginalskatten måste ned. Den förtar lusten till extra ansträngningar, lusten att arbeta mer än vad som är absolut tvunget. Den håller tillbaka utnyttjandet av naturliga resurser, som skulle kunna höja standarden, den kväver initiativ och nya uppslag redan i sin linda. Även finansministern har tvingats att föreslå en sänkning i den direkta skatten, men har gör det på skruvar och med reservationer. Det får knappast heta att det är fråga om en skattesänkning, utan det talas om någonting jämfällt med en socialförsäkringsreform. För högskatte-

politikens anhängare kan naturligt nog en skattesänkning inte bidra till att dämpa inflationsutvecklingen. Vi inom högerpartiet däremot tror på skattesänkningar i etapper som medel att lugna ner den hektiska jakten på pengar — på sedlar — och bromsa pris- och lönespiralen. Vi vill redan nu ta ett betydligt kraftigare tag än regeringen. Om skattesänkningen verkligen skall göra effekt i lugnande riktning, måste den också göras så stor att skattebetalarna märker det. Så skulle knappast bli fallet med den ringa sänkning, finansministern nu föreslår. Den skulle för detta år gälla 100 miljoner kronor eller endast cirka 10 procent bara av den ökning, som den direkta skatten ger utöver beräkningarna i förra årets riksstat; 10 procent av ökningen från i fjol till i år är alltså vad man inom denna svällande budget anser sig kunna avstå för skattesänkning.

Högerpartiets skattesänkningsslinje är samhällsekonomiskt motiverad därför att den har till förutsättning motsvarande besparingar på olika anslag i budgeten. Jag kan lugna finansministern med att vi för den allmänna skattesänkningen inte tänker ta i anspråk vare sig avskrivningsanslag eller det beräknade budgetöverskottet.

Utrymme för lägre skatter kan med bevarande av kronans värde allmänt sett blott skapas på två vägar, nämligen genom sänkning av utgifterna eller genom inkomstökningar, alstrade av en framåtskridande ekonomi. Sådana inkomstökningar kommer att stimuleras av en skattesänkning. Det finns uppgifter, som hittills finansierats genom statskassan, men som utan våda kan avvecklas och överlättas åt människorna själva att besörja. Högern kommer att vid riksdagsbehandlingen av ärendena visa på möjliga besparingar. Endast på den vägen skapas hållbart utrymme för skattesänkning nästa år och följande år framöver. Våra skattesänkingsförslag avser att undanröja orättvisor och att ge alla skattebetalare lättnad. Vad vi kommer att föreslå i år betraktar vi endast som inledningen till ett fortsatt beträdande av skattesänk-

Statsverkspropositionen m. m.

ningarnas väg, därvid problemen om kommunalbeskattningen, om sambeskattningen och om barnfamiljernas beskattning bör komma i förgrunden.

Jag nämnde nyss att vi inte ämnar utnyttja det beräknade överskottet på driftbudgeten för möjliggörande av sänkta skatteskalor. Inom ramen för detta överskott ämnar vi i stället föreslå sparstimulerande åtgärder, som kan beräknas ur konjunkturpolitisk synpunkt ge ett bättre resultat än förefintligheten av överskottet i och för sig skulle medföra. Vi vill stödja en utveckling som underlättar för människorna att själva sörja för anskaffningen av sina egna bostäder. Det egna hemmet är en god och säker sparböss, som ger trygghet även för ålderdomen. Egnahemsägarnas ansträngningar att minska skulderna på sina egna hem bör därför befordras. Försäkringsparandet bör likaledes ytterligare främjas och spridningen av delaktigheten i större företag bör underlättas. Vi ämnar framlägga konkreta förslag i dessa riktningar till denna riksdag. Rikt punkten och målsättningen för högerpartiets arbete är att skatterna grovt taget tillsammans icke skall behöva överstiga en fjärdedel av en medelstor inkomst. Den offentliga sektorns anspråk bör om möjligt begränsas till högst 25 procent av nationalprodukten.

I samband med vårt skattesänkingsförslag kommer vi att fullfölja vår linje i bostadspolitiken, som vi betraktar som ett nödvändigt led inte bara i saneringen av vår ekonomi, utan i strävandet att äntligen få en godtagbar lösning på denna centrala, sociala fråga. Vi kan med tillfredsställelse konstatera att socialministern vidtagit vissa åtgärder, som syftar i samma riktning som våra tidigare förslag, men det är enligt vår mening icke till fyllest.

I den mycket debatterade frågan om en allmän pensionsförsäkring torde det vara för tidigt att medan ett förslag här om befinner sig på remiss fatta en definitiv ståndpunkt. Det förefaller emellertid oss som om lösningen borde sökas i den riktningen, att den icke inkomstprövade folkpensionen successivt påbyg-

ges till ett belopp som kan anses motsvara minimistandarden för en sorgfri ålderdom, ett belopp som i nuvarande penningvärde måhända kan beräknas till cirka 3 000 kronor för ensamstående och 5 000 kronor för äkta makar. Härigenom skulle öppnas möjlighet att till största delen avveckla de inkomstprövade förmånerna i fråga om ålderspensioneringen. På denna grundval skulle det ankomma på var och en i arbetsför ålder att genom organiserade eller oorganiserade ansträngningar lösa sin pensionsfråga på ett personligt sätt. Stora grupper av folket har redan sin pensionsfråga tillfredsställande löst efter sådana linjer. Uppenbarligen är förutsättningarna goda för en allmän arbetarpensionering enligt liknande grunder sedan inkomstprövningen vid folkpensioneringen bortfallit; det är den, som hittills utgjort det stora hindret för framsteg på detta område. Många av de olägenheter som skulle åtfölja en i stela former anordnad obligatorisk försäkring skulle härigenom undgås, och den osäkerhet inför en oviss, avlägsen framtid, som måste vidlåda ett sådant system, skulle ersättas med anordningar, som för varje generation kunde någorlunda överblickas.

Proposition i ärendet kan nu inte väntas förrän till nästa års riksdag. Emellertid säger socialministern, att inom departementet övervägs möjligheten att inom en nära framtid vidta åtgärder för att förbereda finansierandet av de kostnader som direkt och indirekt kan föräntas av en pensionsreform. Det vore önskvärt, om socialministern ville upplysa om vad som döljer sig bakom detta uttalande. Det kan väl inte bli fråga om att i någon form föregripa det slutliga ställningstagandet i denna utomordentligt vittutseende fråga.

Att vi i högerpartiet i hela vår politik så bestämt markerar den enskildes frihet och den enskildes ansvar betyder varken att vi undervärderar eller förbiser vad som kan och måste åstadkommas genom samfälliga ansträngningar. För oss står det emellertid klart att grunden till framstegen läggs av de enskildas insatser. Det är deras vilja och förmåga

Statsverkspropositionen m. m.

som i sista hand bestämmer, också över vilka tillgångar man kan förfoga för att lösa uppgifter, som av praktiska skäl eller i solidaritetens tecken bör lösas kollektivt.

Många gemensamma ändamål pockar på vår uppmärksamhet och ställer anspråk på våra resurser. Det borde vara möjligt att angelägenhetsgradera dessa mot bakgrund av de personella och ekonomiska tillgångar vi under den närmaste framtiden med realistiska utgångspunkter kan räkna med. I en sådan angelägenhetsgradering måste utbildningsfrågor och frågor om vidgat stöd till vetenskaplig forskning komma högt upp på skalan — detta redan därför att såväl forskning som undervisning på förhållandevis kort sikt måste anses vara väsentliga även ur produktiv synpunkt.

Problemet om vad som kan och måste avstås av en växande nationalprodukt för forskning har länge stötts och blöts i olika utredningar. Jag hoppas att dessa utredningar skall leda till praktiska resultat inom en icke alltför avlägsen framtid.

Vi har ett behov av kvalificerad arbetskraft — redan påpekat av min föregångare här i talarstolen — som undan för undan växer. Det i ögonblicket kanske mest trängande behovet är behovet av tekniker, inte minst s. k. läroverksingenjörer. Därvidlag lär ett förslag vara att vänta. Jag hoppas att detta förslag är så utformat att vi inte även i fortsättningen får räkna med ett successivt växande underskott.

Skolfrågan befinner sig sedan fem år på reformstadiet. Ett mycket allmänt formulerat riksdagsbeslut håller på att omsättas i praktiken. Man kan inte undgå den känslan att skolans omvandling för åtskilliga skolpolitiker blivit något av ett självändamål. Vi skulle ju göra ett försök med enhetsskola, inte dela upp oss i fanatiska anhängare och lika fanatiska motståndare till denna i praktiken oprövade skolform. Meningen kan heller aldrig ha varit att enhetsskolans genomförande skulle forceras, oavsett vad föräldrarna tycker och tänker, oavsett att några säkra utgångspunkter för att bedöma resultaten ännu inte föreligger.

Realskolan, icke minst den femåriga realskolan, har föräldrarnas förtroende. Den har i praktiken visat sig vara en god skolform. Det finns då ingen anledning att avskaffa den, under alla förhållanden inte förrän man kan bevisa att andra skolformer är överlägsna.

Att så många ungdomar som möjligt får undervisning är en fördel, men för denna får man inte glömma, att det också gäller att ge en så god undervisning som möjligt. Man får akta sig för att köpa kvantitet på kvalitetsens bekostnad. En sådan affär måste bli en dålig affär såväl för den enskilde som för det allmänna.

Vi eftersträvar samhällsekonomisk balans. Vi har olika meningar om de vägar som kan leda till sådan balans. Detta är beklagligt men måhända ofrånkomligt. Däremot vågar man kanske utgå ifrån att det inte skall behöva vara ofrånkomligt med en strid om de vägar som kan leda till balans i fråga om våra personella resurser. Den snabba utveckling, i vilken vårt land liksom alla andra fria länder befinner sig, ställer framför allt krav på ekonomisk besinning och på åtgärder för att göra den mänskliga faktorn skickad för de uppgifter, den ställs inför.

Herr talman! Jag anser mig kunna instämma i den föregående ärade talarens yrkande om remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till vederbörande utskott.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det är givet att man från regeringens sida har motsett årets möte med oppositionen med ett ganska stort intresse. Det mottagande, som statsverkspropositionen har fått i oppositionens tidningar, har ju varit i högsta grad blandat. Man har på sina håll visat en överraskande stor förståelse för den problematik, som har lett regeringen till att utarbeta budgeten såsom har skett, medan man på andra håll — jag kan hänvisa exempelvis till en av folkpartiets mest spridda tidningar, Göteborgs-Posten — har gått till utomordentligt

Statsverkspropositionen m. m.

aggressiva anfall mot de tankegångar som präglar budgeten.

Under sådana förhållanden tycker vi nog litet var, att det låg rätt mycket i Stockholms-Tidningens maning för ett par dagar sedan, som gick ut på att det skulle vara av ett betydande värde, om oppositionen kunde samla sig kring en mera enhetlig bedömning av den nuvarande situationen och av de krav som denna situation ställer på oss, med andra ord att man ifrån oppositionens sida gärna kunde anstränga sig att lägga fram ett alternativ till regeringens politik. Jag vet inte; vi får ju se när debatten är slut. Men vad som hittills hänt har ju inte varit så särskilt uppmuntrande vare sig för Stockholms-Tidningen eller för dem som trott att denna tidning tolkat en allvarlig mening inom oppositionen.

Innan jag går in på ett resonemang om bugdeten, skall jag be att få ta upp några synpunkter som framkommit i debatten vid sidan av de ekonomiska.

Ingen betvivlar väl herr Ewerlöfs starka patos när det gäller försvarsfrågorna, och jag tror att ingen misstog sig på allvaret i de erinringar han gjorde mot repetitionsövningarnas inställande. Men herr Ewerlöf kan vara ganska lugn för att vi från regeringens sida icke velat komma med försvarspolitiska underbud för att vinna en eller annan grupps röster. Om det finns någonting som socialdemokratien borde vara befriad från, så är det antydningar och misstankar i den riktningen. Hade vi under denna efterkrigstid velat utnyttja försvarsfrågan som ett valpolitiskt lockbete — som »ett osande valfläsk», såsom herr Ewerlöf uttryckte det — då skulle den försvarspolitiska situationen i vårt land sannerligen ha varit en annan än den i dag är.

Men kan det vara så svårt ens för den ivrigaste försvarsvän att begripa, att ständigt stegrade försvarsutgifter, framför allt i en tid då man på åtskilliga håll faktiskt reducerar försvarsutgifterna, utgör ett hot mot försvarsviljans förankring i folkmedvetandet? Det skulle inte förvåna mig, om försvarsministern

i verkligheten visar sig vara den som genom sitt ingripande har varit den på längre sikt effektivast arbetande försvarsvännen, inte de som nu ser repetitionsövningarnas inställande som ett så fruktansvärt hot mot vårt försvars möjligheter att arbeta.

Häromdagen förekom i New York Herald Tribune en rubrik, som i detta avseende är intressant. Vad hade denna välunderrättade amerikanska tidning fäst sig vid, när den skulle tala om vad som hänt i Sverige? Jo, att våra försvarskostnader stiger. Det var detta som angavs i tidningens rubrik. Jag tror att denna utländska iakttagares observation borde ge herr Ewerlöf någonting att fundera på. Ständigt stigande försvarsutgifter är ett hot mot försvarets förankring i folkmedvetandet. Försvarsministern har gjort energiska ansträngningar för att nå besparingar. Men han har inte vågat göra några besparingar på materialförsörjningens konto, i en situation då de tekniska hjälpmedlen blir allt dyrare och dyrare. Jag är övertygad om att det under riksdagens lopp blir tillfälle att diskutera dessa spörsmål mera ingående, men jag har redan nu velat klargöra, att några valpolitiska resonemang icke legat bakom vårt ställningstagande.

Herr Ohlon ger, på samma sätt som herr Ewerlöf, ett exempel på hur sparsamheten måste ta sig uttryck i inskränkningar, om vi menar allvar med talet om sparsamhet. Herr Ewerlöf tycker att det är förskräckligt, att man reducerar ökningen av försvarskostnaderna. Herr Ohlon riktar starka angrepp mot ecklesiastikministern för att denne inte funnit det möjligt att utbygga biblioteket vid Chalmers i Göteborg. Ja, det kan ligga mycket i bägge dessa erinringar, men är det ändå inte besynnerligt, när herrarna har så lätt att finna exempel på hur hårt sparsamhetspolitiken är driven, att man samtidigt låtsas som om det funnes ett mycket stort utrymme för sparsamhetsåtgärder av olika slag? Kan det verkligen vara annat än »valfläsk» att försöka göra gällande, att det råder brister som regeringen inte

Statsverkspropositionen m. m.

brytt sig om att avhjälpa, samtidigt som man påstår att vi har gott om pengar och att utrymmet för skattesänkningar skulle vara mycket stort? Propagandan går inte ihop i dessa stycken, och jag tror inte heller att den kommer att gå in hos svenska folket.

Jag skulle också vilja säga till herr Ohlon, att det väl ändå är i kraftigaste laget att söka göra gällande att den analys av den ekonomiska situationen, som i fjol presenterades för riksdagen, var ett medvetet försök att föra folk bakom ljuset — man fick ju intrycket, att detta var herr Ohlons mening. Om någonting är typiskt för det svenska sättet att redovisa inför riksdagen, så är det väl tvärtom, att man försöker lägga alla papper på bordet. Det borde inte finnas någon anledning att söka inge allmänheten den föreställningen, att man smusslar och medvetet döljer ting.

Vad var det som hände i fjol? Jo, löntagarorganisationerna signalerade mycket betydande krav på lönehöjningar. Då sade sig nationalbudgetdelegationen, konjunkturinstitutet och regeringen, att det skulle vara ganska oklokt att ange en viss procentsiffra för lönestegringarna; det kunde vara lika bra, sade man, att låtsas som om det kommer att bli status quo i lönehänseende och se, hur den ekonomiska utvecklingen ter sig under denna medvetet orealistiska förutsättning.

Det var ett räkneexempel, där man alltså mycket ordentligt angav vad som var det orealistiska i konstruktionen. I fjol hade herr Ohlon inte alls svårt att begripa det. I fjolårets remissdebatt sade nämligen herr Ohlon följande: »Budgetens största svaghet ligger i att den bygger på antagandet om en oförändrad lönenivå. Och det må nu vara hänt. Man måste ju ha en arbetshypotes att utgå ifrån.» I fjol tyckte han, att det var naturligt att man hade en sådan arbetshypotes. I år blåser han upp det såsom ett försök att medvetet arbeta fram felaktiga utgångspunkter. I år ha vi gjort en annan bedömning, och fortfarande är det ju ingenting annat än en arbetshypotes, inte alls någon anvisning om att det just

skall bli de procenttal eller de löneförhöjningar som vi tänkt oss.

Nåväl, om jag efter dessa tre påpekanden av vad som förekommit skall gå tillbaka till budgeten igen, är det väl klart att om man nu gör ett bokslut för år 1955 skall man finna, att hela det året varit präglad av en mycket energisk strävan att åstadkomma balans i vår ekonomi. Under hela år 1955 har vi vidtagit den ena energiska åtgärden efter den andra, och vi är alla medvetna om att dessa åtgärder har känts betungande och varit mycket kännbara för många svenska medborgare. Vi vet väl, att en kreditrestriktivitet inte är någonting som man skall rycka på axlarna åt. Hela denna teori, som både högern och folkpartiet före räntehöjningen excellerade i, nämligen att man bara behövde små obetydliga variationer i ränteläget för att därmed åstadkomma ekonomisk balans, finns det väl icke en människa i detta land som nu tror på. Penningpolitik och kreditpolitik, som skall drivas kärvt, är ting som känns hårt för medborgarna. Vi har väl också klart för oss att jordbrukarna år 1955 haft anledning till speciella bekymmer. Skörden har ju inte precis varit den gynnsammaste för mycket stora grupper av våra lantbrukare. Inför den historiska forskningen — det vågar vi nog säga — kommer emellertid år 1955 icke att framstå såsom ett år av besvikelser, besvärigheter och påfrestningar, utan det kommer med all säkerhet och med rätta att framstå såsom ett år av sjudande aktivitet i vårt ekonomiska liv, stigande produktion, höjd reallönestandard för löntagarna och större byggande för framtiden än något tidigare år, som vi upplevat.

Vi kan väl också konstatera — och det förstod jag att herr Ewerlöf menade — att de åtgärder, som vidtagits för att skapa balans, nu börjar att få effekt. Jag skall inte trötta med de citat ur finansplanen, som de två föregående talarna varit nog vänliga att hänvisa till. Jag vill bara konstatera, att kreditpolitik och andra åtgärder har lett oss fram till någonting som börjat te sig såsom ekonomisk jämvikt. Men det är alldeles rik-

Statsverkspropositionen m. m.

tigt — och det gläder mig alldeles särskilt att herr Ewerlöf med så stor styrka underströk detta — att vi måste vara försiktiga när vi bedömer vad som kommer att hända under år 1956. Vi närmar oss ekonomisk balans, men vi har inte nått den. Det finns alltså ett övertryck i vår ekonomi. Den internationella konjunkturen förefaller att vara på uppgående. Den engelska ekonomiska politiken kämpar, till synes utan resultat, med svårigheter att nå en stabilisering i sin ekonomi. Beträffande vårt eget land är det klart, att det är riktigt såsom det säges i finansplanen — och det har understrukits av oppositionens talare — att det icke är tillfredsställande att under nuvarande goda förhållanden bytesbalansen är sådan, att det faktiskt föreligger en uttappning ur valutareserven, även om den icke har kommit till ett siffermässigt uttryck på grund av särskilda förhållanden. Det är icke tillfredsställande, och man kan icke slå sig till ro med ett sådant förhållande. Vidare förefaller det som om löneglidningen skulle ha fortsatt även under det sista kvartalet. Ansökningarna om byggnadstillstånd ligger långt utanför vad byggnadsberedningen anser vara möjligt att bifalla. Det tyder på en alltså för stor intensitet i viljan att bygga för framtiden. Det är i och för sig glädjande, att den dystra syn på framtiden, som här kommit till uttryck från oppositionens ledare, på intet sätt delas av ansvariga representanter för vårt näringsliv. Det är vi ju vana vid, men jag vill bara i förbigående konstatera detta. Är vi inte, regering och opposition, överens om att vi är på väg mot en balans men att denna inte är uppnådd och att det i det nuvarande ekonomiska tillståndet finns risker åt inflationshållet, som är större än riskerna för en utveckling i dämpande riktning?

Om regering och opposition kunde få en gemensam grund för bedömningen att stå på, har vi ändå nått en liten bit på vägen. Om man nu föreställer sig, att vi bedömer läget likartat — och jag tror att vi gör det — är frågan, vilka åtgärder som vi bör vidta. Ja, kanske jag

först skall fråga: Är oppositionen av regeringens mening att inflation är riskabel? Man behöver inte fråga, om man får döma av herr Ohlons anförande. Han skildrade mycket välutgående inflationens risker, och jag vill gärna understryka dem. Det skapar en orättvis inkomstfördelning och en minskad samhällssolidaritet, när vissa grupper ser hur lätt det är att tjäna pengar på de stigande priserna, och det skapar också risk för en löneutveckling som känns som en orättfärdighet för alla de grupper bland löntagarna, som inte har möjligheter att dra fördel av en fortsatt löneglidning. Det finns alltså utom de olägenheter herr Ohlon påpekade en mängd olika ting som gör att regeringen bedömer inflationen som en olycka. Till dem hör kanske just nu framför allt att en stegring av den svenska kostnadsnivån, om andra stater kan få bukt med sina kostnadsstegringar, skulle bli ödesdiger för den svenska industriens konkurrenskraft.

Om vi är överens om att en inflation bör undvikas, borde det också bland vetliga människor kunna gå att resonera sig fram beträffande metodiken att angripa detta problem. Men det är kanske inte så lätt att göra det — regeringen har vid upprepade tillfällen värdjat om en sådan samling. Det kan hända att det finns större möjligheter nu än förut. Men efter att ha lyssnat till de två oppositionsledarnas anföranden är jag verkligen litet tveksam om möjligheterna. För regeringen hade det tätt sig som naturligt, att om man skall bekämpa inflationen, skall det ske på en bred front. Om man sätter in kampen på ett enda område, betyder det att man får klippa till så hårt på detta område att man vållar verklig skada. Det är därför som regeringen i strid mot oppositionen har arbetat med ett brett register: hyreskontroll, byggnadsreglering, överbalansering av driftbudgeten, investeringsavgift, bilaccis och penningpolitik, alla instrument i en ekonomisk politik som har strävat efter att åstadkomma återhållsamhet. Mot denna har oppositionen gång på gång riktat våldsamma angrepp. Den har sagt: »Sänk skatterna, minska överbalansering-

Statsverkspropositionen m. m.

en, minska byggnadsregleringens stränghet, ta bort delar av priskontrollen eller avveckla den snabbast möjligt, var inte så besvärlig när det gäller näringslivets behov av expansivitet.» — hela tiden krav på lättnader och minskningar och borttagande av de vapen, som vi har ansett nödvändiga i kampen mot inflationen. Och tidigare har det alltid sagts så här: »Att regeringen måste använda dessa vapen beror därpå att den inte vill eller av doktrinära hänsyn är förhindrad att använda det enkla medel som heter penningpolitik.» Jag minns väl, hur man tidigare talade om att små, små variationer i räntan kommer att vara ett tillräckligt medel, ett resonemang som åtminstone för oss verkade som rena mirakelmedicinen.

Ja, ärade kammarledamöter, i dag är det väl ingen som tror på dessa rekommendationer. Om man inbillar sig att vi här i Sverige skött penningpolitiken på ett särskilt dåligt sätt, kan vi som exempel ta England, där det verkligen gjorts ett försök att nå resultat med denna metod. Jag tror inte att det behövs mycket studium av verkligheten för att finna att vi hade rätt, när vi sade att om man skall gå fram bara med penningpolitiken eller huvudsakligast med penningpolitiken, innebär detta hårda slag mot alla dem, som behöver låna pengar — hårda slag mot småföretagare, mot hantverkare mot bönder, mot hela denna rad av människor som vi inte har något som helst intresse av att skada utan som tvärtom på allt sätt behöver stöd i sin näring.

Vi har å andra sidan — det skall jag villigt medge — kommit till den uppfattningen, att när man nu på allvar ger sig i kast med att begagna sig av kreditpolitiken, skall man driva den hårt. Vi bedriver den som den måste bedrivas, om den över huvud taget skall få någon effekt. Men vi har kommit fram till det resultatet — och det får ni gärna notera som en sinnesändring, om ni så vill — att om man skall driva en tillräckligt hård penningpolitik för att den skall få resultat, är det ännu angelägnare än förut att den stöddes av en kärv och hård finanspolitik, så att inte staten genom

att uppträda som låntagare på marknaden stör kreditväsendets sätt att fungera.

Herr Ewerlöf har rätt på sitt sätt, när han säger att om man inte vill föra en hård kreditpolitik, kan det hända att den statliga upplåningen i själva verket ökar bankernas likviditet. Men det är ju det vi inte vill. Den skildring, som herr Ewerlöf gav, vågade han som en förständig karl inte stå för själv. Varje gång man inte vågar det, hänvisar man till någon expert. Experter är som en dansk talare uttryckt det, människor som genom att vara oerhört skickliga och kunniga på ett begränsat område undviker alla de små misstagen på vägen mot det katastrofala misstaget. Nåväl, herr Ewerlöf hänvisade till dessa experter och sade, att han hört av en av dem, att det förhåller sig så, att om staten lånar ökar det likviditeten. Ja, det är riktigt, om riksbanken fortsätter att spåda på. Såsom jag här erkänt är det nämligen riktigt, att om man inte driver en fast ekonomisk politik både i riksbank och regering, kommer man inte att lyckas i kampen mot inflationen. Om man däremot för en fast politik i riksbanken, måste det väl ändå vara så — jag förstod, att herr Ewerlöfs sunda förnuft i strid mot experternas mening sade honom detsamma — att om inte staten uppträder och stör kreditmarknaden, måste det bli ett ökat utrymme för andra kreditbehov. Därför är det i högsta grad en näringsvänlig politik, när staten säger: »Från och med nästa budgetår lånar vi inte ute på marknaden». Vi öppnar ökade möjligheter för att inom den sträva penningpolitikens ram tillgodose kreditbehov, som nu tyvärr får lämnas åt sidan. Jag är övertygad om att det kommer att visa sig riktigt, att riksbanken har möjligheter att föra en sund, åtstramande politik på ett långt effektivare sätt i det ögonblick då staten inte längre tränger ut kommuner, industriföretag och enskilda och jordbrukare från den kreditmarknad, som nu i så stor utsträckning har dominerats av statens upplåning.

Nu säger företrädarna för oppositionen, att också en skattesänkning i högsta grad skulle underlätta finansieringen

Statsverkspropositionen m. m.

av det som vi anser vara önskvärt. Det beror mycket på vart de pengar går, som betalas tillbaka i form av skattesänkning. Vi skall väl inte här ha en sådan frågesportövning, som brukar förekomma i politiska sammanhang. Dem brukar herr Ohlin och jag förlägga till andra kammaren, medan första kammaren brukar vara befriad från dessa övningar. Men det skulle ändå vara roligt att få reda på hur herrarna ser på saken. Ni säger att det inte finns tillräckligt utrymme för investeringar i vår nuvarande ekonomi och att regeringen inte tar hänsyn till behovet av byggande i framtiden. Det tycker jag nu att vi gör, men det är i alla fall ert påstående. Men så rekommenderar ni en allmän skattesänkning för att öka utrymmet för investeringar. Betyder inte en allmän skattesänkning, att vi får medel att röra oss med? Är det så alldeles säkert, att om en person får tillbaka 100 kronor i skattesänkning, investerar de 100 kronorna? Han kanske har andra ting som han gärna vill utföra.

Det är i varje fall ett intressant teoretiskt problem, hur ni tror att man genom en allmän skattesänkning, som skulle öka det statliga lånebehovet på marknaden, skulle bereda ökat utrymme för investeringar. Herr Ohlon antydde kanske något, då han talade om att det nuvarande skattesystemet är för starkt progressivt. Det var en intressant upplysning. Han citerade också en expert, hör jag honom nu säga, så det var inte hans egen mening. I så fall råder jag honom att tänka på att experter inte alltid säger hela sanningen, och att tänka själv! Nåväl, frågan kvarstår, vare sig det nu är en expert eller annan som är ansvarig för påståendet. Hur tänker man sig en skattesänkning, som skall bereda ökat utrymme för våra investeringar?

Den budget, som nu ligger på kammarens bord, är en budget, i vilken vi har försökt att tillvarata våra erfarenheter. Vi har skärpt överbalanseringskravet så långt, att vi åstadkommit en total balansering av hela budgeten. För var och en, som inte följer den utländska diskussionen, kan den förefalla chockartad, men

det förhåller sig så, att i land efter land tvingas man till att försöka tillämpa en sådan balanseringsprincip.

Vi skall gärna medge, att det är hårda tag. Det är hårdare tag emot inflationen än vad vi här har varit vana vid, men vi har kommit till det resultatet, att om vi tar på oss alla de uppoffringar, som en skärpt kreditpolitik innebär, så vore det meningslöst att inte komplettera kreditpolitiken med en hårdhänt budgetpolitik, som skall göra det möjligt för oss att komma i balans i vår ekonomi.

Herr Ewerlöf anser att man skulle ha kunnat nå samma resultat genom en hårdare press på de statliga utgifterna. Vi skall med stort intresse ta del av högers besparingsförslag, och jag vill nu bara säga, att de stora, tunga utgifterna är folkpensionerna, barnbidragen, skolväsendet, vägväsendet, bostadsbyggandet och kraftverksbyggandet. Det utrymme för en samtidig balansering och skattesänkning, som herr Ewerlöf i tankarna leker med, måste sannerligen vinnas genom nedskärningar på områden av vital betydelse, och jag tror därför att när högern kommer med sin besparingsaktion vi litet var kommer att bli tveksamma. Så lättsinnig är icke den svenska riksdagen, att den år efter år har beviljat en massa pengar till utgifter, som man nu lätt kan stryka. Tvärtom tror jag, att det blir lättare att visa, att riksdag och regering har av sparsamhetsskäl tvingats att skära bort ting som i och för sig varit önskvärda. Men, som sagt, herr Ewerlöf är välkommen med sitt nya budgetförslag, så får vi se hur det kan te sig.

Den budget som är framlagd är sannerligen ingen sådan valbudget som den engelska högerregeringen lade fram i fjol. Den är uttryck för en mycket fast och bestämd vilja att skapa jämvikt i samhällsekonomin. Den är ett uttryck för vår tillit till att när jämvikt skapas — och först då — blir det möjligt att i ökad takt fortsätta utvecklingen av vårt välstånd. I själva verket ser vi framläggandet av en sådan budget som ett uttryck för regeringens tro på framtiden, men också som ett uttryck för regering-

Statsverkspropositionen m. m.

en och regeringspartiernas tillit till det svenska folkets förnuft och förmåga att genomskåda sammanhangen och förstå, att tillfälliga upppoffringar kan betyda möjligheter till ökat välbefinnande i framtiden.

Men det är klart, att jag gärna vill anknyta till ett par reflexioner som herr Ohlson gjorde, när han först gav arbetarrörelsen en eloge för vad den hittills har utträttat, men så liksom funderade på om den inte hade kommit en aning för långt och kanske stod inför en situation, som den inte längre bemästrade. Jag skall gärna ta upp den antydningen till en idédebatt, som fanns i herr Ohlsons anförande.

Det är klart, att det är en massa ting som människorna för närvarande är missnöjda med. Det finns normala anledningar till missnöje på åtskilliga områden. Vi har unga, som inte får bostäder, och vi har handikappade människor som av olika skäl, fysiskt eller mentalt, inte har fått sina trygghets- eller försörjnings- eller trivselproblem lösta på ett tillfredsställande sätt. Det är lätt att plocka fram sådana grupper som inte på samma sätt som andra blivit delaktiga av den allmänna standardhöjningen. Men lyckligtvis är det väl ändå så att denna karakteristik av missnöjet gäller inte mer än begränsade delar av vårt folk, och det borde därför finnas möjligheter att nå en allmän samling kring att man skall rusta upp för dessa mera begränsade delar, så att dessa människor också får en hyggligare tillvaro.

Det finns emellertid ett missnöje, som är av en helt annan typ, ett missnöje, som inte alls påminner om det missnöje, som en gång i tiden drev fram den arbetarrörelse, om vilken herr Ohlson hade så vackra ord att säga. Det är ett missnöje, som jag skulle vilja karakterisera såsom ett de stora förväntningarnas missnöje. Den fulla sysselsättningen och den sociala tryggheten och en år från år snabbt stigande standard har skapat en ny tillförsikt hos oss alla inför framtiden, men har också skapat en stigande otålighet över att det inte går fortare än det gör.

Det har uppstått ett missnöje, som beror därpå, att den ökade friheten att välja, att inte behöva nöja sig med det allra sämsta, också har medfört ett krav på att väga vad man vill ha först och vad man anser sig kunna vänta med, ett krav på att hushålla med våra resurser. Det finns ingen av oss som inte vet, att hur snabbt än våra löner stiger, går det inte att få pengarna att räcka till allt som vi vill skaffa oss och inte ens till allt som det vore nyttigt för oss att vi skaffade oss. Precis detsamma gäller för folkhushållet.

För folkhushållet har dessutom kommit till en omständighet, som jag tycker att oppositionen borde ägna större uppmärksamhet. När man är van vid — vilket man är i fullsysselsättningssamhället — att man har en hygglig inkomst inte bara i dag, inte bara nästa vecka och nästa månad, utan liksom ser den framför sig år från år, då inriktar man sin efterfrågan på ting, som innebär längre engagemang både för den enskilde och för samhället. Om man har en tryggad ställning, är det naturligt, att man vill ge sina barn en hygglig uppföstran, det är naturligt att man vill skaffa sig en bostad som är bättre än den föregående, man kanske till och med vill skaffa sig en bil. Allt det där börjar att ligga inom räckhåll för allt större delar av det svenska folket. Men dessa långtidsengagemang är inte bara långtidsengagemang för den enskilde, utan de ställer krav på långtidsengagemang även för samhället: bilen kräver vägen, kravet på en hygglig utbildning för barnen kräver investeringar i forskning och skola, och bostadskravet kräver investeringar på bostadsområdet, för att nu bara ta några exempel.

Då tror jag, herr Ewerlöf, att det är en fullständigt orimlig metod, om högerpartiet säger: 25 procent, varken mer eller mindre, av det svenska folkets inkomster skall gå till allmänna angelägenheter. Om medborgarna vill ha bättre vägar, om medborgarna vill ha bättre skolor, om medborgarna vill ha bättre sjukhus, om medborgarna vill ha bättre bostäder, tror då verkligen herr

Statsverkspropositionen m. m.

Ewerlöf, att det är en realistisk politik att säga: »Ni får välja vad ni vill, vi bryr oss inte ett skvatt om medborgarnas önskemål — 25 procent av inkomsterna får användas till allmänna ändamål, inte mera.» Jag tror att det är rimligare att konstatera, att den politik, som bedrives, föres för att tillfredsställa önskemål som medborgarna ger uttryck åt.

Det är klart att det vore enkelt för mig att hänvisa till hur otroligt snabbt det har gått på alla dessa områden, men jag skall bara påpeka ett par ting. Vi har sedan kriget byggt 500 000 nya lägenheter. Det är en väldig mängd nya lägenheter, men ändå växer bostadsköerna. Följaktligen är medborgarnas önskemål icke tillfredsställande täckt. År 1930, när jag inträdde i andra kammaren — jag nämner detta för att visa att det inte är fråga om förhållorisk tid, utan det finns människor som har upplevt 1930-talet — gick 11 procent av en årskull till den högre undervisningen, och 40 procent är siffran i dag. Vi har byggt skolor för dessa 40 procent. Det är trångt där, men det är ett glädjande tecken att denna nära fyrdubbling av andelen icke är tillfredsställande. Ett bättre vittnesbörd om hur snabbt standarden har stigit för flertalet svenska medborgare kan man väl knappast få. Vi har per 1 000 invånare flera sjukhusplatser än något annat land i världen. Det låter kanske överraskande, och det kan diskuteras, om Österrike delar denna ära med oss, beroende därpå att Österrike har ett betydande antal sanatorieplatser, i stor utsträckning för utländska gäster, men jag har fått denna uppgift av expertisen — även jag hänvisar till expertisen, fastän jag väljer den själv. Antalet telefonapparater är kanske inte det mest lysande exemplet på stigande standard, men antalet har dock under efterkrigstiden ökat från en miljon till två miljoner. Det är en fördubbling. Så snabbt har standarden stigit, och ändå finns det betydande telefonköer.

Exemplen visar bättre och klarare än alla teoretiska utläggningar, vilken problematik som den fulla sysselsättningens

ekonomi ställer oss inför. Den fulla sysselsättningen ökar takten i framstegen, men den betyder också en ökning av anspråken och förväntningarna, och då inställer sig, både för den enskilde och för samhället, ett behov av avvägning, hushållning och stramhet. Vi kan inte tillgodose alla önskemål. Det blir en mängd missnöje, men det är ett missnöje av en annan typ än det tidigare. Det är, såsom jag redan sagt, ett de många förväntningarnas missnöje, och det är i själva verket inte någonting som vi skall vara ledsna över.

Jag skulle tvärtom vilja säga, att vad vi med vår politik syftar till är detsamma som jag föreställer mig att också oppositionen syftar till: att försöka anpassa samhället efter människornas behov så långt som det är möjligt. Kraven, otillfredsställdheten med det som är, otåligheten inför framtiden, har alltid varit en mäktig drivkraft i samhällsomdaningen. Vi har försökt utforma en politik som har tagit hänsyn till människornas önskningsar. Det har betytt, att vi så långt som det har legat inom ramen för resurserna har satsat på utbildning och forskning, på sjuk- och hälsovård, på bostadsbyggande och på en förbättring av folkpensionärernas ställning — det förslag som i år signaleras innebär ju, som var och en vet, ett betydande steg på vägen mot att folkpensionärerna skall få en andel i den allmänna standardhöjning som har kommit oss till godo. Våra möjligheter att fortsätta på den här antydda vägen och att föra en politik, som skall tillgodose dessa förväntningarnas krav, beror enligt vår mening på i vad mån vi kan bevara dynamiken i den ekonomiska utvecklingen.

Den konferens om teknik och morgondagens samhälle, som det socialdemokratiska partiet och Landsorganisationen hade i höstas, gav oss en antydning om de hägrande framtidsperspektiven. På alla områden kan vi bevittna en rastlös utveckling på det vetenskapliga och tekniska området. Om tekniken och vetenskapen utnyttjas på rätt sätt ger de oss oerhörda möjligheter till snabba framsteg. I diskussionerna om hur det årliga

Statsverkspropositionen m. m.

produktionstillskottet skall fördelas kan-ske vi inte alltid reflekterar på hur snabbt utvecklingen egentligen går, men jag tillåter mig upprepa en sats som jag har sagt här förut. Vi får nämligen ett klarare perspektiv när vi betänker att om vi förmår att bevara den framstegs-takt som vi har haft under de senaste tio åren i vårt land så kommer på tjugu år den nuvarande produktionen att för-dubblas. Om vi betänker vad det betyder i fråga om möjligheterna att förbättra människornas levnadsvillkor att öka de-ras frihet och vad det betyder för möj-ligheterna att fortsätta ett konstruktivt samhällsbygge har vi också fått ett svar på frågan varför vi hälsar dagens miss-nöje med den förhoppningen att det inom en snar framtid skall gå att kom-ma till rätta med missnöjesanledningar-na.

Vad jag vill säga därutöver är, att den-na utveckling icke är automatisk. Vi måste även i fortsättningen spänna våra krafter för att förverkliga målet. Och framför allt är det, ärade kammarleda-möter, om ett litet land som vårt inte skall överflyglas i den gigantiska kraft-utvecklingen i världens ekonomiska stor-makter, oundgängligen nödvändigt att vi på ett effektivt sätt tillvaratar det gynn-samma utgångsläge, som trots allt ska-pats av våra naturrikedomar, vår höga utbildningsstandard och tekniska dug-lighet, vår högt rationaliserade industri och vår höga investeringsvolym.

Det är ganska naturligt att diskussio-nen om framtiden i mycket stor ut-sträckning kommit att kretsa kring ka-pitalbildningsproblemet. En förutsätt-ning för framtidskridande är att vi liksom hittills är beredda att avstå från en betydande del av våra reurser till byg-gande för framtiden, till att bygga fabri-ker, kraftverk, vägar och bostäder. Den högt uppdrivna och kostsamma rationa-liseringen inom industrien och förskjut-ningen av konsumenternas önskemål i riktning mot ting, som kräver stora in-satser av realkapital, har aktualiserat frågan om inte byggandet för framtiden borde ytterligare ökas.

Herr Ohlon antydde att vi för litet be-

sinnar vad det för framtiden betyder att vi minskar viljan till risktagande. Det är inte någon ny anklagelse. Vi har hört den riktas mot arbetarrörelsen åtminsto-ne i tjugu år. Skälet till att denna ankla-gelse riktats mot oss från dem, som vill försvara det bestående, är att arbetarrö-relsen har ställt sig som företrädare för ökad jämlikhet både när det gäller män-niskornas levnadsvillkor och när det gäl-let inflytandet på det politiska och eko-nomiska området.

Det har alltid varit en konservativ vanföreställning, nu delad även av herr Ohlon till min ledsnad, att jämlikhet skulle vara ett hinder för framåtskri-dande. Erfarenheten talar ett helt annat språk. Den betydande ekonomiska och kulturella utjämningen i vårt land och den kraftiga ökningen av löntagarnas och konsumenternas inflytande har i själva verket båda två utgjort en kraf-tig stimulans för produktionen. Under denna demokratiseringsprocess har ka-pitalbildningen blivit större än någon-sin tidigare. Sverige är det land i Väst-europa, jämte Norge, där konsumenter och löntagare har det största inflytandet i det ekonomiska livet. Samtidigt är Sve-rige och Norge de länder i Västeuropa, där byggandet för framtiden i fråga om investeringsverksamhet är relativt sett störst.

Vi tillåter oss att säga, att den budget som är framlagd just visar detta ansvar inför framtiden. Vi har på vissa punk-ter kunnat genomföra betydelsefulla re-former, jag vill återigen särskilt erinra om folkpensioneringen och att vi också infriat löftet om att lägga fram ett för-slag om en allmän skattesänkning. Väg-ledande för budgetarbetet har emellertid varit strävan att trygga en hög investe-ringsvolym. Det sägs klart ifrån i fi-nansplanen, att en ytterligare höjning av investeringarna bör vara ett mål för den ekonomiska politiken under de närmaste åren. Därför är det som vi i dagens läge för en så stram finanspolitik, att staten icke skall behöva gå ut på kapi-talmarknaden för att låna till sina inves-teringar. Inför de krav, som här har framkommit på ytterligare skattesänk-

Statsverkspropositionen m. m.

ningar i stället för en sådan stram politik vill jag citera vad den amerikanske presidenten sade i sitt budskap till den amerikanska kongressen den 5 januari, nämligen att »under den högkonjunktur, som nu råder, kan vi aldrig ta ansvar för att sätta oss i ytterligare skuld genom att bevilja oss själva skattesänkningar på våra barns bekostnad».

Jag skall gärna för min del understryka vad herrar Ohlson och Ewerlöf har sagt om att i detta ansvar inför framtiden också ingår en vilja till att stödja utbildningsintressena, som vi på ett så glädjande sätt har mött hos dagens ungdom. Jag tror att vi är alla överens om att vi här mött ett av de viktigaste momenten i byggandet för framtiden. För att citera en annan västerländsk statsman, vars ord kanske har större auktoritet än mitt, yttrade Churchill i det tal, som väl är hans hittills enda sedan han lämnade premiärministerposten, att det finns en betydande risk för att demokratierna låter sig överflyglas i kapplöpningen med de stora diktaturerna när det gäller utbildning av tekniker och yrkesskickliga arbetare. Jag tror att vi alla är överens om att vi där har ett av de viktigaste momenten i det framtida byggandet.

Detta är, såvitt jag förstår, det läge i vilket vi nu befinner oss. Å ena sidan har vi kolossala möjligheter till en snabb välståndsutveckling. Å andra sidan är vi medvetna om att om dessa möjligheter skall tillvaratas, fordras en ansträngning — det fordras ett konstruktivt byggande för framtiden. Det betyder att det ställs betydande krav på dem, som har ansvaret för att forma ut politiken så att den verkligen blir en långsiktig politik.

Man hör ibland, kanske mer i andra länder än hos oss, att folk uttrycker tvivel på demokratiens förmåga att tillvarata långtidsperspektiven, tvivel på möjligheten att forma en demokratisk politik, som är långsiktig. Skälet skulle vara, att politikerna är alltför känsliga för tillfälliga opinionssvängningar och alltför benägna att ge vika för påstridiga gruppintressens krav. Dessa två omständighe-

ter skulle omöjliggöra förändret av en politik på längre sikt.

Debatten om demokratiens förmenta kraftlöshet är sannerligen inte ny. Problemet om hur man skall förena en utbyggd demokrati med högsta möjliga grad av effektivitet måste ha en ständig aktualitet för oss alla, som inte vill avstå från de demokratiska principerna.

Socialdemokratien har aldrig givit sin anslutning till denna pessimistiska syn på demokratiens funktionsduglighet. Hela socialdemokratiens ideologi bygger tvärtom på förtroendet för människornas förmåga att ta ansvar för framtiden och för en fördjupad demokrati. Vi menar att samhällsutvecklingen under de senaste årtiondena har givit oss rätt, att den har varit en bekräftelse på vår uppfattning. De stora konsument- och löntagargrupperna har steg för steg stärkt sitt inflytande i samhällslivet. Det har icke betytt en ökad ansvarslöshet, utan tvärtom en ökning av ansvarskänslan. Detta har gjort det möjligt för demokratiens organ att utforma en långsiktig politik. För vår demokrati har det inneburit en oerhörd styrka. I svensk politik har det lönat sig föga att föra en ansvarslös överbudspolitik eller att söka dra till sig särintressen och gruppintressen, ty den stora massan av konsumenter och löntagare har inte sådana splittade särintressen, utan deras huvudintressen är ganska likartade. De har ansett sig kunna ge ett stöd åt den politik, som väl inte alltid uppfyller de längst gående kraven på fördelar i nuet, men som har visat sig på lång sikt ge en rättvis andel i ett stigande produktionsresultat.

Om man vill värna om demokratiens funktibilitet tror jag att det är viktigt att tillse att de som skall företräda demokratierna får tillräckliga möjligheter att föra en fast politik. Den borgerliga oppositionen har huvudsakligen riktat in sig på — det framgick även av herr Ohlsons anförande i dag — att framställa ökningarna av det samhälleliga inflytandet som hot emot den enskilda människan och individen. Vi tror att det

Statsverkspropositionen m. m.

förhåller sig så, att det är för individens, den enskilda människans egen skull som medborgarna är villiga att ge åt samhället ett ökat inflytande. Det går icke att kräva en utbyggnad av bostadsproduktionen, utbildningsväsendet, hälsovården och vägväsendet utan att samtidigt kräva en ökning av det samhällsliga inflytandet.

Vi har i vårt land icke märkt något av den oro som den nya tekniska revolution, som jag nyss antydde, i andra länder har skapat bland arbetare och tjänstemän. Varför är man i vårt land inte rädd för en rationaliseringsprocess, som åtminstone till synes kan skapa sysselsättningssvårigheter? Ja, helt säkert därför att man i vårt land har en tilltro till samhällets både vilja och förmåga att även under dessa nya omständigheter värna sysselsättningen och tryggheten.

Det är, herr Ohlon, meningslöst att försöka dra upp en debatt där man framställer saken på det viset, att en ökning av samhällets inflytande sker på bekostnad av den enskilda människans rörelsefrihet. Det finns, herr Ohlon, icke något exempel i världshistorien på att en demokrati har gått under därför att samhällets gemensamma organ har fått resurser i sin hand att föra en fast politik. Men däremot är det lätt att leta upp exempel på att ett sönderfall av den demokratiska apparaten berott på att man inte vågat sätta i samhällets hand tillräckliga resurser för att driva en fast politik. En ökning av det folkliga inflytandet har medfört en förstärkning av demokratiens arbetsduglighet. Vi tillåter oss att tro att detta är ett större hänsynstagande till individens verkliga intressen och till behovet av individens frihet än det tal, som skenbart kan verka så bestickande, då man försöker mobilisera samhället mot individen.

Den budget, som här är framlagd, kan mycket väl tas till intäkt för reflexioner av denna typ.

Vad det här har gällt har varit att skaffa samhället sådana resurser, att vi med tillförsikt kan ta upp den kamp mot inflationen som jag föreställer mig att man även från oppositionens sida är engagerad i.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad först beträffar det svar som jag fick på mina frågor angående försvarets huvudtitel måste jag tyvärr förklara mig i högsta grad otillfredsställd. Jag är fortfarande lika litet klok på hur jag skall bedöma vad som har förekommit i denna sak.

Statsministern säger, att jag borde begripa att de ständigt stigande försvarskostnaderna försvagar försvarsviljan inom vårt folk. Men det har ju knappast varit fråga om några ständigt stigande försvarskostnader. Sedan en rad år tillbaka har man hållit försvarskostnaderna oförändrade. Samtidigt har det pågått en inflationistisk utveckling som innebär att man undan för undan gröper ur försvarsorganisationen genom att hålla anslagen stilla. Stillastående i fråga om försvarsanslagen innebär tillbakagång. Jag trodde att försvarsviljan hos vårt folk nära sammanhänge med att folket verkligen känner att vi får valuta för de pengar som vi ger ut på försvaret.

Jag kan fortfarande inte tänka mig någon sämre form av sparande än att inställa repetitionsövningarna med den sänkning av effektiviteten i försvaret, som det innebär och som vida överstiger vad de inbesparade 65 miljoner kronorna representerar i värde, sett mot bakgrunden av vad vi offrar på försvaret i övrigt. Det är, fastslår jag, dålig sparsamhet!

Jag fick inte heller något svar på min fråga varför man inte berett tillfälle till ett samråd inom försvarsberedningen om de åtgärder som man menade var nödvändiga att vidta. Varför beredd man inte tillfälle för försvarsberedningen att säga, huruvida man eventuellt i stället ville ta en besparing på materieln?

Nu säger statsministern att det är självklart, att den moderna materielen måste vi skaffa. Men är det inte lättare att i ett försämrat läge öka materielanskaffningen än att efteröva tiotusentals värnpliktiga? Varför skulle det utan vidare stå klart att materielen bör gå med förtursrätt? Vi kommer inte någonstans med materiel utan att ha folk som lärt sig att betjäna den. Därför är det miss-

Statsverkspropositionen m. m.

tänkt att regeringen valt denna väg för sitt sparande, och man blir än mer missnöjstänksam, när det inte beretts tillfälle för försvarsberedningen och för de militära myndigheterna att i förväg ta del av förslaget.

Jag ställde nu till statsministern den frågan, huruvida han verkligen värderade det samarbete över partigränserna, vilket vi har gjort allt för att medverka till. Jag tycker mig inte i statsministerns anförande finna något uttalande, som i det hänseendet var för mig hugnesamt.

I fråga om budgeten började statsministern som vanligt med att säga att han efterlyste alternativ. Han hade med spänning väntat på att få höra ett alternativ, sade han. Det är nästan som om statsministern skrivit ned detta på förhand på ett papper och nu av bara farten läste upp det. Ty det finns väl inte någon i kammaren som kan vara okunnig om att vad jag försökte — låta vara i koncentration under en halvtimme — var just att på varje mer eller mindre avgörande punkt i budgeten deklarera den alternativa inställning som vi intager. Det går inte att bara ständigt söka vifta undan att ett alternativ har presterats. Vad jag förut redovisade var ett genomtänkt alternativ. Jag gjorde det koncentrerat och avstod från att göra vittsvävande, allmänna uttalanden, som jag inte fick utrymme för inom den tid, under vilken jag ansåg mig kunna ta kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag har ännu mindre möjlighet att gå in i detaljer på de sex minuter, som nu står till mitt förfogande.

Jag vill dock vända mig mot statsministerns påstående att vi skulle ha sagt att endast 25 procent av nationalinkomsten borde få användas till offentliga ändamål, varken mer eller mindre. Det skulle inte falla mig in att göra ett sådant uttalande! Jag har sagt att vi har uppställt som riktpunkt att komma ned till denna gräns av 25 procent. Statsministern menade att det skulle innebära en katastrof och undrade hur samhället då skulle kunna få sina behov tillgodosedda. Låt mig då hänvisa till Förenata staterna. Där gå sammanlagt 20 procent

till offentliga utgifter. Är det någon som vill påstå, att där inte byggs och inte investeras eller att man där inte kan upprätthålla en god standard för människorna? Detta innebär en annan syn på problemet. Vi menar att de människor, som får behålla de 75 procenten, i all rimlighet namn uträttat någonting för egen del. Att vi vill lägga över mera på de enskilda än på det offentliga är en skiljelinje i våra politiska strävanden. Det är endast att konstatera denna skiljelinje.

Då jag nu endast har en kvarts minut kvar av min repliktid vågar jag inte gå in på de svårigheter, som sammanhänger med frågan om utrymmet på lånemarknaden, utan jag ber statsministern att ta reda på i efterhand, huruvida inte jag i det fallet har uttalat mig riktigt.

Jag fattade det så att statsministern menade, att det var lättsinne att tala om ytterligare skattesänkningar i detta sammanhang. Men märk väl att jag uttyckligen förklarade, att bakom varje skattesänkingsförslag ställer vi förslag om minskning av utgifterna. När vid sedan kommer till slutet av riksdagen kan vi avgöra, om det är befogat att säga att det är på vår sida som lättsinnet ligger.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hans excellens herr statsministern försökte göra gällande att ett begränsat anslag på 1,5 miljoner kronor till Chalmers tekniska högskola för byggande av bibliotek skulle äventyra en skattesänkning. Det är väl ändå att jämföra alltför vitt skilda siffror med varandra. Om agitation skall bedrivas här, så får man väl ändå hålla en viss måtta. Herr statsministern sade, att jag stödde mig på en expert, vilken hade yrkat på en minskning av den progressiva beskattningen. Men det var inte en expert vilken som helst, utan det var en partikollega till herr statsministern, och en mycket auktoritativ sådan.

Nu anförde herr statsministern att president Eisenhower gjort en programförklaring om att man i nuvarande situation inte får låna till investeringar.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är alldeles riktigt. Men det är fel att jämföra den svenska budgeten med den federativa amerikanska budgeten, eftersom Amerika inte liksom vi har en mängd offentligägda affärsdrivande verk, där vi stoppar undan våra pengar. De amerikanska investeringarna går till försvar, skolor och dylika ändamål, som inte ger någon direkt avkastning.

Herr statsministern missuppfattade nog avsikten — jag hoppas det var oavsiktligt från hans sida — när jag citerade nationalbudgetsbetänkandet. Jag skall inte läsa upp avsnittet igen, fastän jag kunde göra det in extenso. Jag har aldrig sagt, att detta var ett försök att leda svenska folket bakom ljuset, men jag ville ha fram att nationalbudgeten i den offentliga diskussionen spelar så stor roll — oriktigt enligt mitt förmenande — att det är viktigt vilka uttryckssätt som där användes. Som jag nyss sade står det dock här, att årets nationalbudget skiljer sig fördelaktigt från fjolårets därigenom att den åtminstone inte är »medvetet verklighetsfrämmande». Och så tillade jag: Är den verklighetsfrämmande måste det bero på ovetenhet. Handen på hjärtat, herr statsminister! Om statsministern stode i opposition och mötte denna situation, skulle då inte statsministern ha gjort samma reflexion?

Vad kommer historien att säga om 1955, frågar statsministern. Historien kommer att säga, att vi under en enastående gynnsam konjunktur med förbättrat bytesförhållande till utlandet och en stegrad produktion har levat över våra tillgångar och icke investerat så mycket som vi borde ha kunnat göra i den industriellt omskapande period, i vilken vi lever.

Herr statsministern sade, att vi är överens på väsentliga punkter; vi är för närvarande på det hela taget överens om hur den ekonomiska politiken skall läggas upp. Men varför då mana fram sådana motsättningar som statsministern försökte göra i sitt anförande?

För att återkomma till penningpolitiken så förhåller det sig ju så att erfarenheten har visat, att i alla de länder,

där man tillämpat en penningpolitik med variabel ränta, har man klarat inflationsriskerna bättre än i sådana länder som mera tytt sig till finanspolitiken och höga skatter, eftersom de höga skatterna återverkar i en icke önskvärd och ogynnsam riktning.

Jag uttalar min tillfredsställelse över att statsministern i slutet av sitt anförande icke tillskrev sig eller sitt parti förtjänsten av den standardförbättring, som har ernåtts i vårt land, utan medgav att standardförbättringen beror på alla samfälliga krafter i samhället.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER:**

Herr talman! Herr Ohlon frågade mig, om jag som talesman för oppositionen under en annan regering inte skulle ha tillgripit lika svaga argument och lekt med orden »medvetet» eller »omedvetet» i nationalbudgeten. Ja, det är ju svårt att veta, vilken argumentation man skulle ha använt i ett annat läge. Men jag skall villigt medge, att om jag inte hade några angreppspunkter mot den sittande regeringens politik av större styrka att komma med, hade jag väl fått ta det lilla som fanns. Det är väl det som herr Ohlon gjort, och då får man ju vara överseende. Jag är emellertid övertygad om att om rollerna varit ombytta, skulle jag ha haft mycket mer att anmärka på än herr Ohlon nu har haft. Jag skulle sålunda inte ha behövt leta upp ett och annat uttryck i nationalbudgeten att hänga min kritik på.

Vad som föranledde mig att begära ordet var emellertid två andra saker. För det första tyckte herr Ewerlöf, att mitt besked om försvarsfrågans handläggning var otillfredsställande. Jag kan medge detta så långt som att jag inte underströk, att även för mig och för regeringen är det en fördel, om samförståndet i försvarsfrågan kan bibehållas. Men jag skulle till detta vilja foga den reflexionen: Det är väl inte beroende bara på den ena parten, om ett sådant samförstånd skall kunna bibehållas. Enligt vår mening driver här högern upp en fråga av ändå re-

Statsverkspropositionen m. m.

lativt begränsad räckvidd till så orimliga proportioner, att man lugnt kan säga, att det är högern som här visat sig ganska litet intresserad av att försöka förstå motparten — om det nu finns någon motpart i försvarsfrågan.

Man brukar väl ändå, herr Ewerlöf, när det gäller utgifter och inkomster och åtgärder för det närmaste budgetåret låta regeringen taga ansvaret både för vad den gör och för de underlåtenhetssynder som den begår. Försvarsministern har resonerat precis på samma sätt här, att det måste väl ändå vara regeringens sak att först verkställa den avvägning för nästa budgetår, som skall ske, och sedan har ju riksdagen tillfälle att säga det slutliga ordet. Försvarsberedningen syftar ju till en längre gående inventering av vårt försvarsbehov och vårt försvars sammansättning.

Jag kan knappast annat än dela försvarsministerns uppfattning. Att med utgångspunkt från denna hans bedömning dra den slutsatsen, att det inte längre hos regeringen finns något intresse för en samverkan på försvarets område, tycker jag är ganska häpnadsväckande. Som sagt tillåter jag mig emellertid att tro, att det är fråga om en åtgärd av begränsad räckvidd. Jag tror att det hade varit mera ödesdigert, om man inte hade fullföljt materialanskaffningarna, och jag kan ju på den punkten glädja mig åt att det inte bara är regeringspartierna som har den meningen. Jag hänvisar till en artikel i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning bara för några dagar sedan, där tidningen ställer sig på precis samma linje som regeringen har gjort. Men att ansvaret för denna avvägning måste bäras av den sittande försvarsministern och att det sedan blir riksdagens sak att godkänna eller avslå regeringens framställning, tror jag att herr Ewerlöf vid närmare eftertanke måste finna vara riktigt och i varje fall inte vara något bevis för självtillräcklighet och självgodhet från försvarsministerns sida.

Den andra sak jag ville säga gäller mitt uttalande att inte något alternativ har framlagts. Jag har skildrat situationen på följande sätt. Vi har en infla-

tionsrisk. Denna inflationsrisk är alla demokratiska partier angelägna om att försöka bemöta. I valet av vägarna har det uppstått en meningsskiljaktighet och en diskussion. Då säger vi: Vi har kommit till den uppfattningen, att penningpolitiken som instrument kommer att bli för hårdhänt, om den icke stödes av en mycket hård finanspolitik. Det är ett alternativ till denna linje som jag icke kunnat upptäcka, eftersom herr Ewerlöf ju ämnar göra av med de besparingar, som han nu föreslår, genom att dela ut dem i form av skattesänkning. Herr Ewerlöf föreslår besparingar, men dessa skall gå till en skattesänkning. Om herr Ewerlöf försöker se saken ur vår synpunkt, måste han väl medge att han inte heller genom sina besparingsförslag har framlagt något alternativ till den politik, som vi förordat. Det är en annan sak som han därvid kommer in på.

Jag frågar fortfarande: Vad finns det för alternativ från oppositionens sida till den inflationsbekämpande politik som präglar statsverkspropositionen?

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag återkommer till försvarsfrågan. Det förefaller mig vara ganska halsbrytande att herr statsministern vill beskylla oss för att vara orsaken till att det nu kanske knakar i fogarna i fråga om samarbetet över parti-gränserna. Undgick det statsministern vad jag avslutade detta avsnitt i mitt anförande med, nämligen att vi, trots att vi anser att den föreslagna åtgärden är utomordentligt olycklig, kommer att försöka lägga fram ett kompromissförslag, varigenom vi hoppas att man i alla fall skall kunna rädda någonting i detta sammanhang. Jag ställer fortfarande den frågan till statsministern: Vad är det för rimlighet i att säga att regeringen helt och hållet på egen hand skall ta ansvaret för en åtgärd sådan som denna? Det är ju självklart att regeringen i sista hand skall ta ansvaret för vad den föreslår, men vad jag anmärker på är att regeringen fattar sitt beslut i isolering utan att fråga de militära myndigheterna till

Statsverkspropositionen m. m.

råds och utan att utnyttja den försvarsberedning, där samtliga demokratiska partier är företrädade, när en så ingripande åtgärd ifrågasättes. Hade det inte varit rimligt — såsom jag också antydde i mitt första anförande — att regeringen, om den absolut ville driva igenom en besparing på försvarets budget med låt oss säga dessa 67 miljoner kronor, hade vänt sig till de militära myndigheterna och frågat: Vad anser ni att ni i första hand kan anvisa såsom besparingsmöjlighet inom denna ram? Och vidare: Varför fick inte försvarsberedningen tillfälle att ta del i resonemangen om denna fråga? Dess medlemmar kallades ihop och ställdes bara inför ett dekret att regeringen skulle komma att vidtaga denna åtgärd.

Det är detta handlingssätt som gör, att man tvivlar på att regeringen verkligen avser att upprätthålla samarbetet över partigränserna i försvarsfrågan. Därtill kommer att det i varje fall enligt min mening inte är fråga om en begränsad åtgärd, utan om en åtgärd som urgröper försvaret på ett sätt som motsvarar mycket mer än de 67 miljoner kronor, som här skulle sparas in. Det är mycket pengar, som blir onyttiga genom att man inte får tillfälle att öva folket på det planerade sättet.

Vad sedan budgeten beträffar lever statsministern fortfarande i den föreställningen att det alternativ i skattefrågan, som jag i mitt anförande häntydde på, skulle representera en mindre restriktiv politik än den, som regeringen i detta hänseende föreslagit. Detta är ett misstag, ty jag har uttryckligen sagt att vi icke kommer att föreslå skattesänkningar genom ianspråktagande av reserverna i denna budget, utan skattesänkningarna skulle genomföras med hjälp av besparingar på anslag, som är upptagna i budgeten. En skattesänkning, som kommer till stånd genom att en ofentlig konsumtion på det sättet förvandlas till enskild konsumtion, har inte det ringaste att betyda ur restriktivitetssynpunkt.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Det är ju glädjande, om jag på den

punkten har missuppfattat herr Ewerlöfs första anförande. Om jag nu tolkat hans uttalanden rätt, innebär de att högern kommer att göra sin bedömning i överensstämmelse med regeringens, och under sådana förhållanden blir möjligheterna till ett resonemang betydligt större. Då får vi diskutera på det vanliga sättet: Kan skattesänkningen verkligen anses uppväga olägenheten av att man inte tillgodoser de olika ändamål, för vilka högern vill spara in anslagen?

Jag medger att jag inte uppfattade herr Ewerlöfs första anförande på detta sätt, och det är jag angelägen om att få notera.

Vad försvaret angår kan jag däremot fortfarande inte begripa herr Ewerlöfs resonemang. Den diskuterade frågan har ju behandlats på precis samma sätt som vilken annan stor budgetfråga som helst: regeringen har tagit ställning till den och förelagt riksdagen sitt förslag. Sedan har ju oppositionen och alla riksdagsledamöter precis samma möjligheter att framlägga ändringsförslag i denna fråga som i vilken som helst annan fråga, där regeringen först har tagit en position, det må gälla anslaget till Chalmers eller repetitionsövningar eller något annat.

Jag trodde det var ganska självklart att regeringen skulle fatta ståndpunkt i en så ömtålig fråga som denna, och jag undrar, om herr Ewerlöf ändå inte kan medge att det skulle ha varit att försätta försvarsledningen i en mycket besvärlig situation, om den av regeringen tvingats att lägga fram ett alternativ till denna besparingsåtgärd. Jag förutsätter att försvarsledningen har pressat sina materialanslag så långt ned som över huvud taget varit möjligt, och den har alltid inför oss redovisat en vilja att nå besparingar. Skall vi då komma till försvarsledningen på nytt och säga: Nu ställs ni inför ett hot, och nu vill vi verkligen se hur edra besparingar i den situationen ser ut. Jag tror uppriktigt sagt att herr Ewerlöf, om han suttit som försvarsminister, inte skulle ha behandlat försvarsledningen på det sättet.

Denna frågas behandling skiljer sig

Statsverkspropositionen m. m.

icke från andra frågors behandling. Riksdagen har sin fullständigt fria prövningsrätt, som vanligt.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig bara två frågor. Hör man aldrig från regeringens sida myndigheterna, innan man lägger fram sina förslag i olika avseenden? Skulle det inte ha tett sig naturligt från försvarsministerns sida att höra de militära myndigheterna, innan regeringen vidtar en åtgärd, som inte berörs i några som helst papper från myndigheternas sida?

För det andra: Är inte försvarsberedningen tillsatt för att vara ett instrument, där regeringen har möjligheter att överlägga om försvarsbudgeten och dess uppläggning och där det är angeläget att i möjligaste mån söka återförsäkra de åtgärder av det ena eller andra slaget, som man från regeringens sida vidtar?

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag undrar om inte herr Ewerlöf blåser upp den formella handläggningen i detta ärende till fullständigt orimliga proportioner. Det skulle säkerligen inte vara några svårigheter att räkna upp åtskilliga fall, då en departementschef har ansett sig nödsakad att vidtaga en besparingsåtgärd, vilken han icke har diskuterat med de honom underställda verken. Det är vad som har skett också i detta fall, i all synnerhet om en sådan diskussion måste leda till ett enligt mitt sätt att se ganska besvärligt läge för den ansvariga försvarsledningen. Regeringen har icke velat skjuta försvarsledningen framför sig i detta ärende, utan regeringen har här tagit ansvaret och lagt fram förslaget för riksdagen. Det finns, såvitt jag kan förstå, ingenting att kritisera i denna handläggning.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Den internationella ekonomiska utvecklingen under senare tid

bör ha givit oppositionen en del att tänka på. Det var inte så länge sedan vi fick höra från oppositionen, att den svenska regeringen höll på att laga till en egen inflation, som inte kunde skylas på impulser utifrån. Nu visar det sig inte bara att vi hittills lyckats hålla inflationsfaran rätt väl i schack, utan också att andra länder har att kämpa med svårigheter, som förefaller vara större än våra egna. Jag tror inte att oppositionen gärna vill bli påmind om vad dess tidningar i våras hade att säga om den konservativa engelske finansministerns politik. Den gången menade man att skattesänkningar i förening med räntehöjning skulle trygga England mot inflation. Sedan dess har mr Butler råkat ut för så många missträkningar, att han föredragit att överta en annan befattning sedan han först höjt skatterna på nytt. Man kan också påminna om den borgerliga regeringen i Australien, som tvingats strama åt sin politik på en rad punkter, bland annat genom en hård nedskärning av importen. Över huvud taget har ju utvecklingen i världen under det gångna året präglats av en fortsatt högkonjunktur, där regeringarna måst tillgripa alla möjliga bromsande åtgärder. Det är inte så underligt att också vi i Sverige måste följa liknande linjer, även om vi föredrar metoder som inte drabbar allt för hårt och godtyckligt.

Den viktigaste nyheten i årets statsverksproposition är ju att finansministern eftersträvat en balansering av totalbudgeten, vilket bör vara ägnat att minska trycket särskilt på kreditmarknaden. När oppositionens tidningar försöker inbilla sina läsare att det finns ett väldigt budgetöverskott, som man utan risk kan utnyttja för alla möjliga angenäma ting, vilseför de medvetet sin publik. Det skulle ha varit lättsinnigt av finansministern att inte hålla hårt igen i en situation när vi alltså måste räkna med ett övertryck i ekonomin. Om den skattesänkning, som nu planeras, kommer att bli blygsam, innebär det ju ändå inte att svenska folket har anledning att klaga över den ekonomiska utvecklingen under senare tid. Produktionen och

Statsverkspropositionen m. m.

realinkomsterna har fortsatt att öka under det gångna året, och glädjande nog tycks också sparandet ha ökat. Investeringsarna har hävdat sig väl trots den skärpta kreditpolitiken, vilken troligen ännu inte visat sina fulla verkningar. Att försiktighet är motiverad framgår av valutareservens utveckling. Om det sålunda finns starka skäl för en stram politik, finner jag det dock särskilt beklagligt att bostadsbyggandet inte kunnat beredas större utrymme. Däremot kan ju folkpensionärerna glädja sig åt regeringens planer att höja deras pensioner med 10 procent.

Kostnaderna för folkpensioneringen har av socialministern räknats upp med 150 miljoner kronor. Detta visar att regeringen kommer att infria de löften till folkpensionärerna, som gavs år 1953. Någon politisk strid skall väl inte längre behöva förekomma kring folkpensionärernas problem då nu en folkpartistisk ledamot av riksdagen propagerat för att lyfta folkpensioneringen ovan stridsvirket för att få ett slut på överbudens tid. Skall han manne bönhöras?

Höjningen av folkpensionerna är ett uttryck för den allmänna standardhöjning som vi upplevt under de gångna två åren. Vårt samhälle är i ständig ekonomisk frammarsch.

I mitten av november anordnade arbetarrörelsens huvudorganisationer den stora konferensen Tekniken och morgondagens samhälle, där man fick en fängslande bild av de möjligheter till standardhöjning, som teknikens och vetenskapens framsteg utlovar, om vi rätt förstår att utnyttja dem; statsministern har ju nyss erinrat om denna konferens. Inte minst fick man genom konferensen en klar föreställning om atomkraftens stora betydelse för vår framtida energiförsörjning. Jordbrukets och skogsnäringens avkastning kan också väsentligt ökas, om vetenskapsmännen här får tillfälle att tillämpa sitt vetande och tänkande. Det är glädjande att notera, att regeringen tycks vara fullt medveten om forskningens centrala roll i välbästandsutvecklingen. Därom vittnar bl. a. de väsentligt höjda anslagen till naturveten-

skaplig forskning i årets statsverksproposition. Hur vi på bästa sätt skall utvinna och utnyttja atomenergien får vi väl senare ta ställning till. Men redan nu finns det skäl att understryka, att samhället här måste ha hand om ledningen.

I den livliga debatt, som följt på det Åkessonska tjänstepensionsförslaget, har många röster låtit höra sig. En del har varit tveksamma, några bestämt avvisande. Till de senare hör bl. a. herr Ewerlöf, som i dag visat allt annat än intresse för denna sak. Enligt mitt sätt att se är det angeläget att någonting sker. Arbetar- eller tjänstepensioneringen har så länge varit föremål för utredningar, att ett för de stora löntagargrupperna efterlängtat beslut så småningom måste komma till stånd.

Att det under en övergångstid kommer att bli så, att en stor grupp människor får leva på folkpensionen, är uppenbart. Över detta har folkpensionärsföreningar uttalat sin besvikelse. Men det ligger i sakens natur, att en försäkring ger förmåner endast till dem, som så att säga köpt sig in i försäkringen. Det kan många på grund av sin ålder inte göra. Dessa äldre människor jag åsyftar kommer inte att betala någon avgift och kan heller inte få de förmåner försäkringen ger. Detta skall dock inte innebära, att vederbörande kommer att missgynnas. Från ansvarigt håll har lämnats lugnande löften. De som inte kan komma med i den obligatoriska tjänstepensioneringen, skall inte glömmas bort. Uppräkningen av beloppet till folkpensioneringen visar med önskvärd klarhet, att regeringen avser att låta de gamla få sin andel i standardhöjningen. Detta är naturligt. De gamla, det här gäller, har själva varit med och lagt grunden till dagens välbästand, som vi alla får njuta av.

En annan sak, som det också kan vara skäl att erinra om, är det löfte utredningen om kortare arbetstid har gett, nämligen att detta år lämna ifrån sig ett första betänkande. Jag hoppas livligt att detta löfte skall komma att infrias. Stora grupper av landets löntagare väntar otåligt på ett förslag från utredningen.

De olika pensions- och arbetstidsför-

Statsverkspropositionen m. m.

hållandena markerar en klyfta mellan olika grupper i samhället, en klyfta som det är angeläget att få överbryggad så fort resurserna tillåter. Visserligen har det hänt åtskilligt sedan August Palm för 75 år sedan först började predika jämlikhetens och broderskapets idé på svensk botten, men kvarstående ojämnheter och olikheter irriterar.

I årets trontal konstaterades att den allmänna sjukförsäkringen genomförts programenligt. Sjukassereformen har tydligen också slagit mycket väl ut. De dystra profetior, som högern gjorde sig skyldig till 1954, har visat sig överdrivna. Av tidningsuttalanden erfar man att inte bara de människor, som har att sköta sjukassorna, utan även den stora allmänheten är mycket tillfreds med den obligatoriska sjukförsäkringen. Att den hade vissa födslovändor kan inte fördunkla tillfredsställelsen med reformen och det värde den har.

De som hösten 1954 spådde ofärd, då riksdagen skulle besluta om sjukassereformen, är nu i januari 1956 generade över sina egna spådomar. De erkänner, att det gått bättre än de väntat. Opponenterna mot våra socialreformer bör av detta och många andra exempel ta lärdom och inte rusa åstad och spå olyckor och rita mörka framtidsvyer på väggarna, då resultatet bara blir att samma opponenter efter några år finner sig ställda vid sidan om, och gärna vill ha det gamla glömt om sig själva utropade till pionjärer på det socialpolitiska fältet.

Priskontrollens framtid har ju aktualiserats genom det förslag, som nyligen framlades av 1954 års priskontrollutredning. Det får betraktas som en positiv överraskning, att företrädare för olika politiska meningsriktningar lika väl som representanter för olika ekonomiska intressegrupper här kommit fram till ett enhälligt förslag, även om deras motiv varierar. Som alla kompromisser kan förslaget naturligtvis kritiseras ur olika synpunkter, men det förefaller i stort sett ge en god grundval för samhällets övervakningsuppgifter på detta område. I en tid när den fulla sysselsättningen

och högkonjunkturen medför ett ständigt tryck uppåt på priserna, kan samhället inte avsvära sig bruket av priskontroll eller prisövervakning, även om andra medel har mer central betydelse, när det gäller att trygga den samhälls-ekonomiska balansen.

Frågan om konkurrensbegränsningarna inom näringslivet har ju också varit ökad uppmärksamhet under senare år, och priskontrollutredningens förslag tycks på ett lyckligt sätt samordna och komplettera strävandena att bekämpa skadliga konkurrensbegränsningar. Sådana finns gudi klagat tillräckligt många.

Utredningen slår också fast den viktiga principen, att samhället och allmänheten skall ha rätt till full insyn i företagens priser och kostnadsförhållanden. Men det är klart, att denna rätt inte blir mycket värd, om samhällsorganen saknar resurser att utreda dessa förhållanden. Genom att i enlighet med utredningens förslag sammanföra priskontrollnämndens och monopolutredningsbyråns utredningsresurser bör man kunna åstadkomma en hel del på detta område. Det är också glädjande, att utredningen vill ge näringsfrihetsrådet rätt att ta upp alla skadliga fall av konkurrensbegränsningar till förhandling. Andra undersökningar har visat att sådana fenomen som oligopol, selektiv försäljning och prisdiskriminering spelar en väl så viktig roll som de renodlade monopol- och kartellförhållandena.

Det återstår nu att se, om de enskilda företagarnas organisationer är beredda att acceptera de förslag, som deras egna företrädare i utredningen skrivit under. Inom företagavärlden har man talat åtskilligt om nyttan av fri konkurrens, och om samhället nu vill främja konkurrensen inom näringslivet, blir det väl svårt för företagarna att göra skillnad mellan lära och leverne. Att allmänheten — och som allmänhetens ombud sitter vi ju här i riksdagen — har intresse av prisövervakningen och av en fri konkurrens inom näringslivet är inte att ta miste på.

I förra årets remissdebatt fann jag anledning att rikta uppmärksamheten på de allvarliga problem, som är förknip-

Statsverkspropositionen m. m.

pade med näringslivets lokalisering. Jag hänvisade till att det förekommer en ständig flykt till de stora städerna, där trängseln och vantrivseln ökar, samtidigt som inte bara landsbygden utan även åtskilliga småstäder ställes inför växande svårigheter. I en motion av herr Georg Pettersson och mig i denna kammare yrkades, att samhället skulle få medel att hejda eller minska takten i storstädernas nu ohämmade expansion.

Liknande synpunkter har framförts av statsrådet Sträng i en artikel i tidskriften Tiden, där han bl. a. hänvisade till den vetorätt, som myndigheterna i England och Frankrike kan utöva i fråga om industriernas lokalisering, och han uttalade sympatier för en liknande samhällelig vetorätt i vårt land.

Det är mycket intressant att ta del av de erfarenheter, som man på detta område gjort i England och Frankrike.

I England uppmärksammades dessa problem redan före kriget, men regeringens ingripanden har fått väsentligt ökad omfattning efter kriget. Regeringen har placerat ett betydande antal statliga industrier utanför londonområdet på lämpliga platser. Vidare har man bidragit till finansieringen av en del industrier, som accepterat en sådan förläggning. Denna senare verksamhet har dock medfört endast begränsade resultat. En tredje och mera effektiv metod har varit, att staten ställt lämpliga industrilokaler till förfogande för uthyrning i områden, som ansetts vara i behov av ekonomisk utveckling. Man har också strävat att underlätta industriernas förläggning till sådana områden genom att bidra till vatten- och gasförsörjningen samt bostadsbyggande. Sedan 1945 har byggnadsregleringen spelat en viktig roll, när det gäller att påverka industrilokaliseringen. Genom en särskild lag, som tillkom 1947, måste varje industribygge med en golvyta av minst 5 000 kvadratfot godkännas av handelsdepartementet ur allmänna lokaliseringssynpunkter. Därutöver skall de lokala planeringsmyndigheterna godkänna industriernas förläggning. I engelsk debatt har det förekommit klagomål över

att myndigheternas befogenheter härvidlag ändå inte är tillräckligt effektiva. Den konservativa tidskriften Economist konstaterade nyligen, att handelsdepartementet visserligen alltjämt vägrade nya industrier att etablera sig i londonområdet men däremot sällan motsatte sig en utvidgning av redan existerande företag inom området. Dessa företags expansion skapar utomordentliga svårigheter för stadsplaneringen och bostadsbyggandet. De lokala stadsplaneringsmyndigheterna har nu fått ökade befogenheter för att motverka denna utveckling. Den konservativa engelska regeringen har gått så långt, att den uppmanat Londons kommunala myndigheter att köpa upp obebbyggda industritomter för att hindra förläggning av nya industrier där. Tidskriften diskuterar också fyra olika alternativ för lokaliseringspolitik. Antingen kunde handelsdepartementet mera effektivt utnyttja sin rätt att hindra industriernas förläggning till olämpliga platser men avstå från andra ingripanden. Eller också kunde departementets kontrollmöjligheter avskaffas och de lokala stadsplaneringsorganen ensamma få bestämma, vilket tidskriften dock ansåg oklokt. Man kunde också tänka sig att myndigheterna mer skulle inrikta sig på uppmuntrande åtgärder i fråga om industriernas förläggning. Om man som ett fjärde alternativ avskaffade alla kontroller på detta område, måste stadsplanepolitiken helt omläggas.

I Frankrike tog den radikale ledaren Mendès-France under sin tid som konseljpresident initiativet till en mera energisk lokaliseringspolitik. En särskild industriell »omställningsfond» har bildats för att underlätta en industriell omställning, koncentration och specialisering. En annan fond har bildats för omställning av arbetskraften, och en tredje fond har direkt sikte på en decentralisering av industrien. Från denna fond ges hjälp till företag, som upprättats i områden, där det är önskvärt att grunda nya industrier. Det har också utfärdats ett dekret, som ger den franska regeringen möjlighet att hindra ytterligare industriell tillväxt av de sto-

Statsverkspropositionen m. m.

ra städerna. Utan regeringens tillstånd får inte nya företag upprättas eller redan existerande företag utvidgas. Undantagna är firmor med mindre än 50 anställda och företag med högst 50 kvm golvyta. Under föregående år avsågs ungefär 15 procent av alla ansökningar om nyetablering och utvidgning av företag i parisområdet.

Så angriper man alltså problemet på borgerligt håll i England och Frankrike. Det borde därför finnas förståelse för besläktade ingripanden även i Sverige. Med intresse avvaktas i vad mån regeringen ämnar fullfölja de ansatser till samhällsingripanden i industrilokaliseringen, som hittills förekommit, och hur oppositionen ställer sig till behovet av samhällskontroll på detta område.

Till sist några reflexioner angående vissa järnvägsförhållanden som på ett naturligt sätt kan knytas an till vad jag här sagt om industrilokaliseringen, då goda kommunikationer är en förutsättning för att industrier skall kunna verka på de olika orterna. Det svenska järnvägsväsendet kan i detta nu fira hundraårsjubileum och gör det under till synes påfrestande förhållanden. Den tid, då man byggde järnvägar, är nämligen slut. Utvecklingen på samfärdselsens område har gått hastigt det senaste årtiondet. Bilismen har växt ut i takt med och ibland fortare än vad välståndet och de materiella resurserna tillåtit. Järnvägarerna har fått vidkännas hård konkurrens, och åtskilliga småbanor har nedlagts medan andra hotas av samma öde. I de bygder, där järnvägar lägges ner, är missnöjet däröver ibland mycket stort. Detta är inget att säga om. En järnvägslinje är nu en gång en påtaglig förbindelse med omvärlden. Bryts denna förbindelse, innebär det ett ingrepp som måste få verkningar.

I Skaraborgs län finns ett vittutgrenat smalspårnät, som till vissa delar är dömt att försvinna. En sådan delsträcka är den mellan Tidaholm och Svensbro med anknytning till Stenstorp vid västra stambanan. Skall nedläggningsprogrammet fullföljas programen-

ligt, kommer den smalspårslinjen, som öppnades för trafik 1876, att nedläggas i samma stund den fyller 80 år. SJ har då sannerligen ett egendomligt sätt att begå sina jubiléer!

Då riksdagen i våras behandlade en motion rörande vissa järnvägs- och andra kommunikationsförhållanden i Blekinge, sades mycket bestämt ifrån, att innan en järnväg läggs ner och man övergår till trafik med landsvägsfordon, bör det vägnät, som skall ersätta järnvägen, försättas i tillfredsställande skick. Så har dock inte skett i det aktuella fall jag här yttrat mig om. Ändå framförde inte bara de kommuner, som berörs av järnvägen Tidaholm—Svensbro, utan även länsstyrelsen i Skaraborgs län, att landsvägen Tidaholm—Skövde var i det skick, att den nödvändigt måste förbättras, innan järnvägen kunde läggas ner. Dessa påpekanden har alltså inte hjälpt. Järnvägen skall försvinna till sommaren, och de landsvägsbussar, som i fortsättningen skall ersätta järnvägens rälsbussar, skall framföras på en av länsstyrelsen, kommunalmän, busschaufförer och bilister underkänd landsväg. Jag vet inte om det är för sent för SJ att nu uppskjuta nedläggandet av järnvägen Tidaholm—Svensbro till dess landsvägsfrågan ordnats på ett tillfredsställande sätt, men är det inte för sent, bör ett uppskov beslutas. Det är inte rimligt att ett så klart riksdagsuttalande åsidosättes som det som riksdagen gjorde i våras. En 80-årig järnväg, som därtill haft utomordentlig betydelse för en hel bygd, bör inte läggas ner med mindre än att tillfredsställande ersättning ges den trafikerande allmänheten. Har möjligen kommunikationerna mellan kommunikationsminister Sven Andersson — på vars lott det tydligen faller att lägga ner järnvägar — och vägminister Hjalmar Nilsson — som har att ersätta järnvägslinjerna med ordentliga landsvägar — inte varit tillfredsställande, måste detta beklagas. Genom denna, som man får tro, bristande kommunikation mellan två statsråd kommer en del kommuner i Skaraborgs län att få försämrade förbin-

delser med yttervärlden, vilket oroar åtskilliga i den bygd jag representerar här i kammaren.

Med det sagda, herr talman, får jag instämma i yrkandet om remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott i förhoppning om att den blir sakligt behandlad.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! När man granskar årets budgetförslag, förstår man mycket väl att finansministern har haft bekymmer, inte så mycket för att få debet och kredit att gå ihop för moder Svea, utan för vad han skall göra med de svällande statsinkomsterna. Finansministrarna i arbetarhemmen, bland de lägre statstjänarna och i andra jämställda grupper har bekymmer av en annan karaktär. De frågar sig, hur de skall få sin budget att gå ihop, om priserna fortsätter att stiga och penningvärdet ytterligare försämrats. Livsmedelspriser och hyror har stigit med 10 procent från december 1954 till november 1955, men löneökningarna uppgick inte till mer än 5 å 6 procent i genomsnitt. Standarden sänktes således för betydande grupper löntagare trots den väldiga produktionsökningen, den stegrade arbetsinsatsen, de jättelika vinsterna och den goda konjunktur som råder både i Sverige och i utlandet. Regeringen lovade i fjol en stabil prismet, ja t. o. m. sänkta priser, men nu måste finansministern medge att vi under fjolåret fick en så stor prisstegring »att Sverige ligger högt uppe på den internationella jämförelseskalan». Han medger att orsaken till detta inte är ett inflationsdrivande efterfrågeöverskott, utan han nämner i stället tre andra faktorer: 1) konsekvensprisstegringar till följd av lönehöjningarna, 2) prishöjningar på livsmedel till följd av sommarens torka och 3) de av — som han säger — »ränteutvecklingen» betingade hyreshöjningarna.

Det förefaller mig, som om de där tre påståendena egentligen tillkommit som ett försök att skyla det faktum, att regeringen har misslyckats i sin ekonomiska politik, vars officiella målsättning angetts vara: Full sysselsättning med stabil

Statsverkspropositionen m. m.

prismet och bevarat penningvärde. I stället för att frimodigt stiga fram och erkänna att de metoder regeringen hittills använt i kampen mot de inflationsdrivande krafterna har varit verkningslösa, föredrar man nu att skylla på löntagarna och på solskenet i somras.

Påståendet att prisstegringarna är en konsekvens av lönehöjningarna saknar varje som helst sakligt och vetenskapligt underlag. En officiell utredning, som publicerades så sent som i november månad förra året, konstaterade att arbetslönens andel av företagens bruttokostnader endast uppgår till 13,7 procent. Det innebär att fjolårets löneökningar inte påverkade prismet med mer än 0,8 procent vid oförändrade vinstmarginaler för företagen. Men som alla vet, blev ju prisstegringarna mångdubbelt större. Jag måste därför konstatera att finansministern befinner sig på ett mycket respektabelt avstånd från sanningen, när han påstår att det är löntagarna som har förorsakat prisstegringarna. Sanningen är ju den att det är monopolföretagens prisuppskörtning och jakt efter ständigt högre vinster samt frånvaron av en effektiv priskontroll som har förorsakat prisstegringarna.

Det andra påståendet, att det är sommarens torka som förorsakat prishöjningen på livsmedel, bör också tas med en tämligen stor nypa salt. Det tjänar ju inte mycket till att skälla på solen. Det vore betydligt viktigare, tycker jag, om regeringen grundligt granskade sin egen ekonomiska politik. Det är obestriddt att många jordbrukare fick missväxt. De bör ha kompensation här för. Men vem har bestämt att konsumenterna skall betala för torkan? Deras inflytande över vädrets makter är ju lika obefintligt som böndernas, men regeringen och riksdagen beslöt att uttaxera av arbetarna och övriga konsumenter nära en kvarts miljard kronor, därför att det regnade för litet i fjol somras. Från vårt håll föreslogs att de drabbade jordbrukarna skulle subventioneras via statskassan. Därigenom skulle de jordbrukare, som verkligen träffats av skördekadorna, ha fått hjälp. Nu tar ju stor-

Statsverkspropositionen m. m.

bönder och godsägare samt sådana landsdelar, som inte haft missväxt, lejonparten av de 239 miljoner kronor som prisstegringen på livsmedel skall inbringa. De verkligt skördeskadade, som knappast har någonting att saluföra, blir ju inte hjälpta med en sådan politik. Stegningen av livsmedelspriserna är alltså inte solens fel utan regeringens.

Som en tredje orsak till den höjda prisnivån anför finansministern »de av ränteutvecklingen betingade hyreshöjningarna». Termen »ränteutvecklingen» är nästan rörande listig. Använder finansministern det uttrycket för att bringa folk den föreställningen, att regeringen haft litet eller inget inflytande på räntan, eller lika litet inflytande på räntan som på väder och vind? Varför inte i stället säga som det är, att regeringen i föl våra kapitulerade inför kapitalisternas gamla krav om räntehöjning, och därför får hyresgästerna betala omkring 200 miljoner kronor om året mera i hyror, bönderna får betala 125 miljoner kronor mera, småföretagare drivs i konkurs, den allmänna prisnivån höjs och storfinansen, de penningstarka, kammar in ytterligare någon miljard i arbetsfri inkomst. Det är sanningen, och därför måste jag fastslå att det är regeringens kapitulation inför monopolkapitalister, storbönder och godsägare som gjort att inflationen förvärrats och att stora delar av löntagarna fick sin standard sänkt förra året.

Vidare måste jag konstatera att regeringen, i stället för att skärpa och effektivisera priskontrollen, praktiskt taget har avskaffat den, i strid mot de löften som tidigare givits. Ytterligare vill jag framhålla att regeringen tvingar arbetare och övriga konsumenter att betala för uteblivet regn, inte i första hand till dem som fick missväxt, utan främst till dem som fick en god eller medelgod skörd. Därtill kommer att regeringen genom räntehöjningen fördyrat bostadskostnaderna för hyresgäster och egnehemsägare, ökat omkostnaderna för flertalet bönder, ställt många mindre företag i en ohållbar situation och ytterligare berikat finansherrarna i vårt land.

Trots detta påstår regeringen att den för en politik för att skydda kronans värde. Jag måste fråga: Var det för att skydda kronans värde som dollarn 1949 skrevs upp med 44 procent i förhållande till kronan? Var det för att skydda kronans värde som vi fick engångsinflationen 1951? Är det för att skydda kronans värde man nu håller på att helt avveckla priskontrollen och ge spekulanterna fria händer? Ingen av dessa åtgärder — och de är av väsentlig betydelse i sammanhanget — har vidtagits i syfte att bevara penningvärdet. Resultatet är också att vår svenska krona i dag motsvarar 47 öre i förkrigstidens pengar och 64 öre i 1946 års pengar. Denna förstöring av penningvärdet drabbar framför allt de mindre inkomsttagarna. De måste arbeta mera för att klara sig, de får mindre för pengarna, och i många fall måste de övergå till sämre kvalitet, inte minst på maten. Ett exempel, som är belysande härför, är att nationalbudgeten påvisar att övergången från smör till margarin har varit mycket stor. Medan smörkonsumtionen från 1946 har minskat med 32 procent, har margarinkonsumtionen mer än femdubblats.

Spararna, de som har en sparbanksbok eller en försäkring, har genom denna politik förlorat i det närmaste en miljard kronor sedan 1946. Men pengarna är icke borta med vinden; de har hamnat i andras fickor, de har bidragit till att öka förmögenheten hos dem som har sina tillgångar placerade i fasta värden — fastigheter, fabriker, gruvor, skogar o. s. v. För en politik som ger sådana utslag kan regeringen inte skylla på någon annan än sig själv. Anledningen till denna utveckling är att regeringen underlåter att verkligen regera och nöjer sig med att förvalta monopolkapitalets affärer. Men det är inte därför som arbetarna och tjänstemännen i så stor utsträckning givit socialdemokratien sitt stöd i de allmänna valen. Därför växer ju också oppositionen mot regeringspolitiken bland fackföreningsfolket, bland tjänstemännen och bland bönderna. De vill ha en fast kurs, de vill ha ett klart perspektiv för morgon-

dagen. De förstår i allt större utsträckning att man inte kan föra en framstegsvänlig politik i samförstånd med storfinansen. Det ena utesluter det andra.

Finansministern hävdar i sin finansplan att regeringen sökt »dämpa vinstkonjunkturen», och tanken bakom dessa förmenta försök är enligt finansplanen att »skapa betingelser för återhållsamhet vid avtalsuppgörelserna». Svenska arbetsgivareföreningen har således regeringens stöd i sitt nejsägande till de mest rimliga krav som ställs från löntagarorganisationerna. Den har ju också begärt och på regeringens tillskyndan fått hjälp av en bankdirektör, förre arbetsgivarchefen och chefen för arbetsmarknadsstyrelsen. Dessa skall nu sitta och medla mellan herrarna Strand och Kugelberg. Skådespelet är väl regisserat, men det är sannerligen inte uppbyggligt.

När nu finansministern hävdar att regeringen sökt dämpa vinstkonjunkturen, åsyftas höjningen av bolagsskatten och förlängningen av investeringsavgiften. En höjning av bolagsskatten har kommunisterna i flera år begärt i riksdagen, och jag har naturligtvis ingen invändning att göra på den punkten. Men riksdagen beslöt inte att inkomsten av den höjda företagsskatten skulle steriliseras. Meningen var att dessa medel skulle användas för sociala och kulturella ändamål. Nu meddelar finansministern i finansplanen att de 275 miljoner kronor som beräknas inflyta av de höjda företagsskatterna skall fonderas i riksbanken, samtidigt som han avslår mycket blygsamma krav på anslagsökningar för sociala och kulturella ändamål. Åtgärden ligger icke i linje med beslutet vid 1955 års riksdag, men den är väl ett led i regeringens allmänna strävan att sätta bromsklotsar på utvecklingen.

Regeringen har försökt dämpa vinstkonjunkturen. Jag skall inte fälla något omdöme om försöken, endast om resultatet. Hur är det med företagarnas vinstkonjunktur? Det räcker kanske med några få exempel. Elektrolux, direktör Wenner-Grens företag i Sverige, har under

Statsverkspropositionen m. m.

en femårsperiod höjt utdelningen till aktieägarna med 50 procent och aktiekapitalet genom gratisaktier med 100 procent. Husqvarna vapenfabrik har under samma tid ökat utdelningen med 40 procent och aktiekapitalet genom gratisaktier med 100 procent. Billerud har ökat utdelningarna med 157 procent och aktiekapitalet genom gratisaktier med 100 procent. Cellulosabolaget har ökat utdelningarna med 157 procent och aktiekapitalet genom gratisaktier med 100 procent. Turitz, som ägs av Enskilda Banken och NK, har ökat utdelningen med 227 procent och aktiekapitalet genom gratisaktier med 125 procent. Åtvidaberg har ökat utdelningarna med 401 procent och aktiekapitalet genom gratisaktier med 233 procent.

Detta är endast några exempel, som jag anført bara för att hjälpa regeringen att hitta rätt, när den skall sätta in sina vinstdämpande stötar.

En fråga dyker omedelbart upp, när man konstaterar dessa jättevinst: Har priskontrollen någonsin granskat dessa och liknande företags kalkyler? Vill regeringen medge, att en sådan granskning får sättas in i syfte att sänka de ockerpriser, som dessa företag tillämpar? Kom inte med svaret, att vi skall ha fri konkurrens, ty de företag jag har nämnt, liksom många andra, är monopolföretag, som inte har någon som helst konkurrens inom sitt område. De bestämmer enväldigt priserna och därmed jättevinsterna. Om man därför vill dämpa vinstkonjunkturen, måste man ingripa emot denna monopolföretagens prisuppskörtning. Har regeringen kraft, vilja och mod att göra det?

Hur tänker regeringen lösa bostadskrisen? En framstående socialdemokratisk politiker och ekonom i Landsorganisationen hävdade för några dagar sedan nödvändigheten av att under en femårsperiod färdigställa 350 000 lägenheter, om det skall finnas några utsikter att inhämta eftersläpningen på detta område. Det innebär att färdigställa 70 000 lägenheter om året, vilket onekligen är ett minimiprogram, om bostadsbristen skall övervinnas.

Statsverkspropositionen m. m.

Bostadsstyrelsens chef riktade häromdagen en mycket skarp kritik emot regeringens bostadspolitik. Han påvisade, att vi skulle ha fått 90 000 nya lägenheter förra året, om bostadsbyggandet fått behålla samma andel av investeringarna som 1946. Men regeringen skär ner bostadsbyggandet ytterligare, försämrar villkoren för egnahemsbyggare och tar sikte på en allmän standardförsämring. Det betyder ytterligare svårigheter på bostadsmarknaden, ytterligare tiotusentals människor i bostadsköerna och ökade hyreskostnader, om planerna på uppmjukning eller avskaffande av hyresregleringen också genomdrivs.

När bostadsstyrelsen begär att 65 000 lägenheter skall få byggas, svarar regeringen, att det finns utrymme för 50 000, och det är för övrigt mycket ovisst, om ens detta antal blir färdigställt i fall nuvarande kredit- och räntepolitik får fortsätta. Resultatet kan bara bli att bostadskrisen ytterligare förvärras.

Det är egentligen bara på ett område som det tycks finnas ett praktiskt taget obegränsat utrymme. Det är på det militära. Bombplan, tanks, kanoner, bergsskyddsrum och underjordiska verkstäder har numera alltid förtursrätt. Att folk också behöver bostäder är av mindre betydelse.

Man kan utan svårighet iakttaga det samband som finns mellan upprustningen och bostadsbyggandet. Stiger den för-
ra, sjunker det senare.

Under sista förkrigsåret byggdes 59 000 lägenheter, och då var bostadsbristen inte på långa vägar så allvarlig som nu. Då uppgick investeringarna i bostäder till 30,3 procent av samtliga investeringar, medan de militära endast uppgick till 4,2 procent.

År 1955 gick 19,8 procent av investeringarna till bostäder — alltså en minskning med en tredjedel — medan de militära uppgick till 9 procent — alltså mer än fördubbling, jämfört med förkrigstiden. Från 1954 till 1955 minskade investeringarna för bostadsbyggande med 3 procent. Samtidigt ökade de militära investeringarna med 7 procent.

Det måste göras slut på denna politik.

Sverige kan inte fortsätta att leka militär stormakt. Vi lever inte under krigshot. Inget land kan utpekas, som har för avsikt att angripa oss. Den internationella spänningen mildras. Faran för ett allmänt krig bedöms överallt i världen som mindre än på många år. Men vi fortsätter, som om ingenting hänt, och öser miljard efter miljard till militära ändamål. Samtidigt konspirerar vissa krafter inom och utan landet i syfte att samordna våra militära resurser med atlantblocket, för ett tänkt anfallskrig mot socialismens länder. Det är en landsskadlig verksamhet, som dessa människor bedriver, även om de ofta uppträder med höga ordnar på bröstet och i generalsuniform. Dylika knektar som öppet och i det fördolda bekämpar vår alliansfrihet och spekulerar i krig, måste berövas sitt inflytande och sina kommandoposter. Det är en olycklig politik för vårt land, när regeringen ger efter för den militära ledningens högröstade krav. Sverige är snart det enda land i Europa, som fortsätter upprustningen. Till och med atlantpaktsländerna skär ned rustningarna. Senast har det skett i Norge.

Generalernas krav på atomvapen har hittills avvisats av regeringen, men bara det faktum, att förhandlingar bedrivs om atomvapnens införlivande med vår krigsmakt, är illavarslande nog.

Försvarsministerns plan att utöka bombflyget med 25 procent är ett oroväckande steg och en komprometterande eftergift åt de aktivistiska kretsarna. Betänkligheten inför denna utveckling blir så mycket större, då man får veta att det nya bombflygplanet »Lansen» är konstruerat för att kunna bära atombomber. Det tyder på att regeringen är i färd med att bit för bit slussa igenom överbefälhavarplanen utan att riksdagen ges tillfälle att säga sin mening annat än i vissa detaljfrågor. Denna politik står i strid med en utbredd folkmening här i landet. Den är farlig för landets fred, och den är också antidemokratisk.

Upprustningen har emellertid inte enbart denna politiska sida. De ekonomiska konsekvenserna blir alltmera påtagliga och allvarliga. Jag har tidigare erin-

rat om penningvärdets fall och inflationens utveckling. Det borde vara uppenbart för alla att det finns ett mycket klart samband mellan upprustningen och penningvärdeförsämringen. Om regeringen verkligen vill bekämpa inflationen, är första uppgiften att skära ned rustningsmiljonerna och minska på den överdimensionerade militära apparaten. Man beräknar att ungefär 30 miljoner dagsverken årligen tas i anspråk för improduktiva uppgifter åt krigsmakten. Om större delen av dessa sättes in på produktiva uppgifter, skulle inflationstrycket lätta och penningvärdet kunna bevaras.

Det är i förbigående sagt ganska fantastiska uppgifter som då och då sipprar ut till allmänheten om vad som försiggår på det militära området. Jag läste häromdagen i en tidning, att det har tagit över två miljoner ingenjörstimmar att konstruera den nya bombflygmaskinen »Lansen». Hur många dagsverken som sedan går åt för att bygga 400 sådana flygplan, som nu planeras, är inte bekant, men då varje plan kostar 1 750 000 kronor, är det inte svårt att göra sig en föreställning om vilka enorma resurser som krigsmakten kräver av vårt folk och vilka jättevinster den privata rustningsindustrin håvar in.

Tänk, om dessa tekniker och högt kvalificerade arbetare, som sysslar med att tillverka krigsredskap, finge sättas in på produktiva uppgifter — vilken betydelse det skulle ha för folket i vårt land! Det är också dithän vi måste komma. Vi har inte råd att leka stormakt. Vi har inte råd att hålla oss med den lyx som generalerna kräver.

Vi behöver ett neutralitetsförsvar men inte atombombsflyg. Ett sådant försvar kan byggas upp och bli fullt effektivt för sitt ändamål för kanske hälften av de nuvarande militära kostnaderna.

Som en kontrast till den flödande generositeten när det gäller krigsmaktens önskemål står njuggheten ifrån statens sida när det gäller exempelvis stödet åt barnfamiljerna. Från 1948 till 1954 har statens kostnader för familjepolitiska åtgärder ökat med 23 procent — om man

tar hänsyn till barnantalets ökning. Under samma tid har anslagen till krigsmakten ökat med inte mindre än 132 procent, och i år föreslås en ytterligare ökning.

När det gäller militära ändamål talas det gärna om automatiska anslagsökningar, d. v. s. öknningar som betraktas som ofrånkomliga på grund av prisstegringarna. Om denna automatik skall följas i det ena fallet, borde den väl också följas i det andra, exempelvis i fråga om stödet åt barnfamiljerna, vilkas kostnader också har stigit på grund av prisstegringarna.

I det fallet gäller emellertid ingen automatik. Finansministern vägrar att ens på allvar diskutera flerbarnsfamiljernas läge och hävdar i strid mot en nyligen genomförd utredning att det inte inträffat någon standardsänkning för dessa familjer. Utredningen bevisar emellertid, att om barnbidragen skall få samma andel i de faktiska barnkostnaderna nu som de hade 1948, så måste de höjas med 65 procent, alltså från nuvarande 290 till 480 kronor om året per barn. Jag tycker att det material, som ligger till grund för denna beräkning, är så starkt, att finansministerns försök att bestrida standardsänkningen ter sig utmanande mot flerbarnsfamiljerna. Det är en kortsynt och reaktionär politik att motsätta sig de berättigade krav på en höjning av barnbidragen som framställts.

Man kan ju inte anföra statsfinansiella skäl som motiv för detta nejsägeri. De svällande statsinkomsterna och generositeten när det gäller upprustningen kommer att ytterligare stegra förbitteringen bland flerbarnsfamiljerna. Opinionen är redan stark och har även kommit till uttryck i riksdagen, bl. a. från finansministerns egna partivänner. Den kommer att bli ännu starkare och framtvinga en ändrad hållning från regeringen i denna betydelsefulla fråga.

Sedan finansministern räknat in en ökad skatteinkomst på ej mindre än 824 miljoner kronor och antagit som princip för budgetpolitiken, att skattebetalarna skall finansiera inte endast sta-

Statsverkspropositionen m. m.

tens löpande utgifter utan också alla statliga investeringar, att man skall åstadkomma en s. k. totalbalansering, föreslår han, om än motvilligt, en skattesänkning från den 1 januari 1957.

Skattebetalarna skall få utdebiteringarna minskade med 300 miljoner kronor. Då skatteinkomsterna beräknas till över 6 200 miljoner kronor, innebär finansministerns bud, att hela skattesänkningen skall bli mindre än 5 procent. Men inte nog därmed: De 300 miljonerna i skattesänkning skall fördelas så, att de, som har goda inkomster, får en betydligt större skattesänkning än de som har låga inkomster. Man kan utläsa av finansplanen, att finansministern har valt det mellersta av de framlagda skattesänkningens förslagen. Enligt detta förslag, som jag förmodar kommer på riksdagens bord, skulle skattesänkningen komma att fördela sig på följande sätt.

Vid en inkomst på 6 000 kronor blir skattesänkningen 1 krona om året. Vid en inkomst på 8 000 kronor blir sänkningen 70 kronor, d. v. s. ett minskat skatteavdrag i veckan på 1 krona 35 öre. De, som har 10 000 kronor, får 109 kronor lägre skatt, alltså 2 kronor mindre skatteavdrag i veckan än nu. Är årsinkomsten uppe i 30 000 kronor, blir skattesänkningen 346 kronor, vid 60 000 kronor 692 kronor och vid 100 000 kronor 1 099 kronor. Ju *högre* inkomsten är, dess större blir skattesänkningen. Det är i grund och botten samma princip som högern och folkpartiet lägger till grund för sina framstötter i skattefrågan.

Nu är läget det, att inkomsttagare med under 10 000 kronor per år betalar nära hälften av den samlade inkomstskatten, medan bolag, miljonärer, förmögenhetsägare och alla andra i goda ekonomiska omständigheter svarar för den andra hälften. Det signalerade skatteförslaget ändrar inte detta missförhållande.

Därtill kommer att skattesänkningen sannolikt blir helt illusorisk. Det har ju talats om att folkpensionerna skall höjas med 10 procent. Det är samma procenttal som livsmedelspriser och hyror steg med förra året. Någon standardhöj-

ning för folkpensionärerna är det således inte tal om, men däremot om höjda folkpensionsavgifter enligt signaler i finansplanen — ett gammalt högerkrav för övrigt — som nu står inför sitt förverkligande.

Till detta kommer att finansministern signalerar förslag om att riksdagen redan i år skall besluta om finansieringen av den allmänna pensioneringen. Meningen är tydligen att avgifter skall tas ut, *innan* riksdagen beslutat om hur denna pensionering kommer att utformas. Detta är ingenting annat än en form för tvångssparande, vilken är ännu mera motbjudande än den Sköldska propån i våras, som nu regeringen tydligen söker genomföra.

Allt detta gör att man måste ställa sig synnerligen skeptisk till löftet om skattesänkning. Stekoset från valfläsket, som andra kammarens ålderspresident varnade för, ångar redan ut från kanslihusets kök.

Herr talman! Som jag här sökt påvisa, präglas regeringens politik alltmer av eftergifter för kapitalisternas önskemål. Icke en enda åtgärd av betydelse har vidtagits av regeringen för att allvarligt kringskära storfinansens makt och vidga demokratien, så att folkets vilja blir bestämmande på samhällslivets alla områden. Om undfallenhetens politik fortsätter, kommer inflationen att fördjupas, penningvärdet ytterligare att sjunka och arbetarnas, tjänstemännens och böndernas levnadsstandard att pressas ned.

Vi anser det därför viktigt att den politiska kursen lägges om. Vi anser att i kampen mot inflationen måste i första hand följande åtgärder vidtagas.

Priskontrollen utbygges och utrustas med erforderliga befogenheter för att kunna ta itu med monopolens prissättning och därigenom åstadkomma en påtaglig sänkning av prisnivån. Utrikeshandeln måste ställas under statlig kontroll för att hindra kapitalisternas spekulation med valutareserven och se till, att import och export regleras i överensstämmelse med folkets intresse. Rustningarna måste skäras ned, alla spekulationer om att införliva atomvapen med

Statsverkspropositionen m. m.

vår försvarsorganisation avvisas och ett demokratiskt neutralitetsförsvar uppbyggas.

Som en första åtgärd för att beskära storfinansens maktställning bör skogsindustrierna överföras i statens ägo. Dessamma gäller försäkringsväsendet, såsom kommunisterna f. ö. föreslagit till årets riksdag.

Vår demokrati måste vidgas och fördjupas. Sedan det s. k. demokratiska genombrottet efter första världskriget har praktiskt taget ingenfing gjorts för att ge folket ökad bestämmanderätt på en rad viktiga områden av samhällslivet.

På arbetsplatserna finns ännu ingen demokrati i detta ords egentliga mening. Företagsledningen bestämmer enväldigt om produktionen. En handfull människor avgör, om driften skall fortgå eller slå igen. Hundratals, ja, tusentals arbetare kan ställas på gatan, om kapitalisterna finner det vara i sitt intresse. En sådan ordning är motsatsen till demokrati.

I samhällslivet i övrigt är det den lilla folkminoritet, som representerar överklassen, som har de högsta och betydelsefullaste posterna. I de centrala ämbetsverken, departementen, de militära staberna, länsstyrelserna o. s. v. sitter praktiskt taget uteslutande folk som tillhör det översta skiktet på samhällsstegen, socialgrupp I, som omfattar fem procent av folket. Arbetarklassen, som utgör 58 procent av folket, är i verkligheten uteslängd från dylika befattningar, vilket är ett av uttrycken för hur ofullgången den svenska demokratin alltså är.

Här är mycket som behöver rättas till, och kommunisterna vill samverka med alla som önskar omgestalta samhällsförhållandena på sådant sätt, att folket verkligen blir bestämmande och demokratin någonting mer än en formalitet.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Den föregående talaren är väl knappast rätt person att skissera upp riktlinjerna för vårt svenska försvar. Om vi skulle följa kommunisternas förslag till neutralitetsförsvar, skul-

le vi vid ett eventuellt krigsutbrott faktiskt inbjuda den förstkommande att lägga beslag på vårt land. Jag är också mycket osäker på huruvida han är rätt person att tala om demokrati.

Vi har nu framför oss en mycket sparsam budget, trots att statsinkomsterna har flödat rikligt. Jag skall emellertid inte hänge mig åt någon kverulans över uteblivna anslag, även om det kunde finnas anledning därtill, utan skall helt avstå från att kritisera den knapphet som förekommer på många håll i budgeten.

I finansplanen heter det bl. a.: »Ett mindre tillfredsställande inslag i den svenska bilden är emellertid den starka pris- och kostnadsstegringen vilken ligger högt uppe på den internationella jämförelseskalan. Den betydande uppgången av konsumentprisnivån är dock inte uttryck för ett inflationsdrivande efterfrågeöverskott som pressat priserna uppåt under en allmän tävlan om varorna mellan köparna. Orsaken är i stället främst de tidigare förutsedda konsekvensprisstegringarna efter vårens lönerörelse, vilka dock på grund av lönehöjningarnas omfattning blivit större än som väntades vid förra årsskiftet, samt vidare prisökningarna på livsmedel till följd av sommarens torka och de bland annat av ränteutvecklingen betingade hyreshöjningarna. Ett annat ofördelaktigt drag i fjolårets utveckling är det svaga utfallet av betalningsbalansen.»

Vad finansministern här säger känner vi till redan förut, nämligen att förra vårens mycket starka lönerörelse har haft sina verkningar. Det bekräftar vad en känd nationalekonom anförde offentligt just på vår sidan i fjol. Han menade, att om man inte kunde ändra spelreglerna på avtalsområdet när det gäller lönerna, så finns det inga möjligheter att i längden effektivt bekämpa inflationen. Han ville fördenskull få till stånd fleråriga avtal. Därigenom skulle kompensationsrörelser kunna fördelas på längre tid och därmed inte behöva rubba den ekonomiska balansen. Detta resonemang förtjänar understrykas även i år med hänsyn till vad som nu förestår.

Om kalkylerna i nationalbudgeten pe-

Statsverkspropositionen m. m.

kar i rätt riktning, har emellertid konsumtionsefterfrågan hållit sig inom rimliga gränser under det gångna året, och det personliga sparandet kan antas ha visat en glädjande ökning. I vilken mån premiesparandet här har inverkat, är omöjligt att avgöra, men åtskilligt har det väl i alla fall bidragit. För min del menar jag, att man inte skall yttra sig föraktfullt om detta försök från statsmakternas sida att befrämja det enskilda sparandet, även om det inte skulle till 100 procent bli lyckat. Det är ju för övrigt så, att vi här i riksdagen från olika partier under flera år har kommit med förslag att främja detta personliga sparande, fast det först i fjol blev möjligt att nå fram till en överenskommelse och föra ut ett förslag i verkligheten.

Finansministern nämner som ett oroadande faktum betalningsbalansens utveckling och valutareserven, och det är klart att vi måste följa utvecklingen med synnerlig omsorg. Det är visserligen sant att valutareserven under fjolåret inte minskade avsevärt, men den har dock långsamt gått ned. Den har sammanlagt minskats med något över 40 miljoner kronor i guld och valutor. Samtidigt har privatbankernas valutainnehav ökat så pass mycket, att det kanske föreligger en mindre sammanlagd ökning, om man räknar ihop statens och privatbankernas innehav av valutorna, men det är alldeles tydligt att detta är en allvarlig sak.

Finansministern talar i finansplanen också om att det endast är en relativ jämvikt som för närvarande existerar i det ekonomiska livet och att denna jämvikt helt vilar på den konjunkturdämpande politiken. Hans slutsats är att läget kräver fortsatt restriktiv politik av minst samma styrka som hittills, om den inneboende tendensen till inflation i den svenska ekonomin skall kunna bemästras. Huvudinstrument för denna politik bör alltså vara kredit- och finanspolitik. Sedan gör han ett mycket intressant uttalande, som jag vill citera. Han säger: »Kreditpolitiken är föga selektiv; den drabbar så att säga blint. Hantverkare, småföretagare, jordbrukare, bostadsbyggare och kommuner riskerar att träffas

starkare än större privata företag med deras merendels högre grad av självfinansiering... I detta avseende har finanspolitiken vissa företräden. Den spelar över ett brett register av åtgärder, vilka kan tas i anspråk allt efter lagets krav på inriktning av den ekonomiska politiken.»

Det förefaller mig av detta uttalande, som om finansministern inte skulle vara främmande för en omprövning av fördelningen mellan de kreditpolitiska och finanspolitiska åtgärderna. Jag vill stryka under, att den nuvarande kreditpolitiken är mycket hårt pressande för de mindre företagarna av olika slag ute i landet. Den höga räntan är kanske inte det värsta, även om den trycker, utan det värsta är nog att det är så svårt att få även absolut nödvändiga krediter. Vi vet mycket litet om den grå marknad, som utan tvekel existerar och dit många småföretagare tvingas för att hålla sig ekonomiskt över vattnet.

Vilka medel av finanspolitisk art som skall tillgripas, om man kan lätta på de kreditpolitiska åtgärderna, säger inte finansministern, och det skall inte jag heller gå in på i något avseende. När det gäller att bekämpa inflationen, måste man ju vara med om även långt gående åtgärder. Det finns väl ingen bland oss — även om vi har olika meningar om vilka medel som skall tillgripas — som inte vill deltaga i kampen mot inflationen. Finansministern nämner i det sammanhanget mera i förbigående något som redan givit anledning till frågor i dag. Han säger ordagrant följande: »Skulle man förverkliga det nu aktuella förslaget att bland annat genom en fondering av avgifter lägga grunden till en betydande förbättring av svenska folkets pensioneringsförhållanden, kommer en dylik avgiftsfondering att bli en efterfrågebegränsande faktor hos både företag och konsumenter och därigenom innebära en ökning av det totala sparandet i samhället.» Detta är en mycket intressant notis, men jag tror inte att man behöver tolka den så, att regeringen skulle ämna i förväg ta upp avgifter, innan ens ståndpunkt har tagits till föreliggande

Statsverkspropositionen m. m.

pensioneringsförslag. Jag är ense med en föregående talare här om att det är mycket viktigt att få pensionsfrågan ordnad för det stora skikt av vårt folk som inte redan har den säkrad, men jag tror inte att det förslag, som framkommit från en kommitté, kan utan mycket stora ändringar läggas till grund för reformen. Jag tänker då mest på den stora massan småföretagare i olika yrkesgrupper här i landet, som dels skulle få betala hälften av sina arbetares lönepremier och dessutom en egenpremie helt och hållet på egen bekostnad. Denna egenpremie behöver naturligtvis inte spela någon roll för en arbetsgivare som har ett stort företag, men den kan spela en mycket viktig roll för den, som har en eller två arbetare anställda.

Den kraftfulla finanspolitik vid sidan av kreditpolitiken, som finansministern annonserar i statsverkspropositionen, bör även taga sikte på den kommunala verksamheten av större format, i den mån statsmakterna har möjlighet att påverka denna. Enligt finansministern har kreditåttstramningen spelat en avsevärd roll när det gällt att hejda den allt för uppdrivna expansionstakten hos kommunerna, och han uttalar en förhoppning om en strävan till en måttligare takt i ökningen på längre sikt. Med hänsyn till den knapphet på såväl för offentlig som enskild upplåning i marknaden disponibla medel, som råder och för överskådlig tid kan förväntas komma att bestå, är det också nödvändigt att även kommunerna iakttaga återhållsamhet i fråga om investeringar på grundval av lånemedel. Man bör skilja mellan de större städerna och landsbygden. I en av statistiska centralbyrån nyligen offentliggjord översikt över utdebiteringen av kommunalskylder konstateras att en stadsbo i genomsnitt har en skattekraft av 45 skattekronor, landsbygdsbon endast 26. Det är tydligt att storstäder som Stockholm och Göteborg här satt sin prägel på statistiken. I åtskilliga mindre städer är väl förhållandena på detta område ungefär desamma som på den egentliga landsbygden.

I årets statsverksproposition har den nyheten införts, att även kapitalbudgetens utgifter skall täckas med skattemedel. Det torde då vara berättigat att förutsätta, att också kommunernas anspråk på kapitalmarknaden begränsas. Kungl. Maj:t har här möjligheter att påverka den kommunala lånepolitiken genom tillståndsprövningen. Det vore inte orimligt att kräva, att nyinvesteringar till viss del omedelbart skall finansieras med skattemedel. På grund av kommunernas växlande ekonomiska bärkraft och de mycket starka variationer, som särskilt i små kommuner kan föreligga mellan investeringarnas omfattning under olika år, kan någon generellt giltig norm för avskrivningarna knappast ifrågakomma. Önskvärt vore att avskrivningsprocenten ställdes i relation till antalet skattekronor per invånare i vederbörande kommun, så att i kommuner med rikligt skatteunderlag en högre avskrivningsprocent krävdes än i kommuner med svagt skatteunderlag. För närvarande torde det i stället förekomma att kommuner med det största skatteunderlaget finansierar sina investeringar lånevägen i större utsträckning än kommuner med svagt skatteunderlag.

Finansministern har — visserligen utan någon entusiasm — utlovat en skattesänkning. En proposition härom skall framläggas för riksdagen. Det är mycket välkommet att vi äntligen kan beträda skattesänkningens väg. Den politiken kommer att välkomnas av alla samhällsgrupper. Men den fordrar också samarbete. Det beror inte bara på regeringen, om vi kan få varaktiga och väsentliga skattesänkningar, utan det beror också på varje parti som är representerat i riksdagen. Under de senaste åren har i denna fråga drivits en osaklig och demagogisk agitation som är ovärdig svenska politiska partier. Man kan inte med bibehållen politisk heder medverka till att höja utgifterna utan hejd och sedan resa land och rike runt och skryta med att man begärt skattesänkning. Lika förkastligt är det att yrka på åtgärder, som visserligen skulle sän-

Statsverkspropositionen m. m.

ka statsskatten men i stället höja kommunalskatten med lika mycket eller kanske mera genom att vältra över bördor från staten till kommunerna. Eftersom kommunalskatten är proportionell, träffar sådana åtgärder i första hand de mindre inkomstlagarna och främst på landsbygden, där skatteunderlaget är svagast.

Kommunisterna skaffade sig för en del år sedan en viss ryktbarhet genom att gå till val på parollen »Lönerna upp, priserna ned!» Nu ser det ut, som om även folkpartiet skulle vilja skaffa sig ett rykte — dess paroll har blivit »Utgifterna upp, skatterna ned!» Partiets ledning har i en nyårsannons, som tycks ha varit intagen i partiets alla tidningar, gjort ett försök att på det området konkurrera med kommunisterna, fast på sitt eget sätt. Man säger — som rätt och riktigt är — att ett bättre nytt år betyder skolor åt barnen, bostäder åt ungdomarna, bättre levnadsvillkor åt de gamla, vidgade arbetsmöjligheter åt näringslivet samt tillägger: »Och lägre skatt för oss alla». Jag vill för min del, utan att i övrigt deltaga i konkurrensen, instämma i alla dessa önskemål och även i den varma förhoppningen om minskade motsättningar och tryggad fred på jorden, och jag skulle väl misstaga mig mycket, om jag trodde, att inte samtliga partier i riksdagen kan instämma däri. Till sist heter det i annonsen, att allt detta kan vi inte nå på ett år, men mycket kan vi uppnå redan 1956, om vi beslutsamt sätter in våra krafter. — Vi kan väl allesamman instämma även i denna mera pessimistiskt betonade slutsats.

Jag har anfört detta, mina damer och herrar, för att än en gång få stryka under, att om vi skall kunna fortsätta på skattesänkningens väg och inte bara få en tillfällig sänkning av större eller mindre betydelse, måste vi själva ålägga oss återhållsamhet när vi ställer krav på samhället. Annars finns det ingen möjlighet att komma fram på denna väg.

Med dessa ord, herr talman, ansluter jag mig till yrkandet om remiss av propositionerna till vederbörande utskott.

Herr WAHLUND (bf):

Herr talman! Det är mycket märkligt, att den ende, som här i debatten talat om barnfamiljerna och deras problem, har varit den kommunistiske representanten. Jag konstaterar detta, även om jag inte kan följa hans argumentering, när han ställer den obestridda njuggheten mot barnfamiljerna mot bakgrunden av utgifterna för riksförsvaret. Den jämförelsen är från min synpunkt ej rimlig. Man skulle kunna uttrycka saken på det viset, att riksförsvaret är ett försvar av svenskheten i nuet, befolkningspolitiken ett försvar av svenskheten i framtiden. Samtidigt som jag säger detta, vill jag dock understryka att min uppfattning i fråga om de familjevänliga åtgärderna inte är kvantitativt befolkningspolitiskt motiverad, utan grundad på klara socialpolitiska skäl.

Det är min avsikt att tala en hel del om den just nu aktuella familjepolitiken, men innan jag gör det, skulle också jag vilja säga några ord helt allmänt om det framlagda budgetförslaget.

Budgeten är stark, det erkänner också representanterna för högern och folkpartiet, även om de inte använder just detta uttryck. Herr Ewerlöf sade t. ex., att »finansministern har kommit till ett rikligt dukat bord». Och den är en sparsamhetsbudget — det sade herr Ewerlöf med den öppenhet i den politiska diskussionen, som vi högaktar hos honom. Man behöver inte studera budgeten mer ingående för att konstatera, att finansministern tydligen har tillbringat de sista månaderna med att säga nej till sina statsrådskamrater. Det kan han tydligen lika bra som herr Sköld och herr Wigforss. I själva verket är finansministern — som han brukar vara — landets främste sparsamhetsrepresentant, herr Rubbestad icke undantagen.

Man har inom finansdepartementet gnuggat utgifterna, men man har också sysslat med frågan om inkomsterna under nästa budgetår. Ingen har i debatten, såvitt jag kunnat höra, försökt sig på en analys av dessa inkomster, vilka dock är lika viktiga som utgifterna, när

man söker nå fram till en helhetsbild. Och inkomsterna har, efter vad jag förstår, beräknats på ett klokt sätt; det är ju alltid svårt att bedöma den framtida inkomstutvecklingen.

Sedan finansministern kalkylerat fram de absolut nödvändiga utgifterna och gjort sig en föreställning om inkomsterna, har det blivit en del pengar över, denna gång inte så litet. Det har då gällt att rädda undan en del av dem från anslagsäskande statsrådskamrater och även från motionerande riksdagsmän. Finansministern har verkligen utnyttjat möjligheterna i detta avseende — jag säger det med tillfredsställelse. Han har balanserat inte bara driftbudgeten utan — som vi vet — också totalbudgeten. Herr Ewerlöf sade, att han är emot detta som princip. Jag har aldrig betraktat saken som principiellt fastlagd, utan som en praktisk åtgärd i den givna situationen.

Finansministern steriliserar och avskriver, och naturligtvis kan man alltid diskutera vilka belopp som här neutraliseras. Huvudmotivet är allmänt. Vi har att vandra på den smala spången mellan dyrtid och lägre sysselsättning. I dagens situation gäller det då att inte slänga ut alltför mycket köpkraft i marknaden. Jag ser avskrivningarna främst som ett alternativ till ovälkomna regleringsåtgärder, i första hand helt naturligt reglerande åtgärder på kreditmarknaden.

Men principer är till för att inte drivas för långt. Statsverkspropositionen innebär att viss köpkraft släppes loss. En skattesänkning är utlovad och skall effektueras. Det vill vi alla, och då jag ser herr Ohlson i kammaren tillåter jag mig med anledning av hans anförande fråga, om han anser det vara något fel i att man håller sina vallöften.

Folkpensionärerna skall få sitt. Men barnfamiljerna får, som vi vet, inte vara med när det regnar manna. Deras barnbidrag tillåtes minska även i fortsättningen, om man håller sig till realvärdet.

Statsministern yttrade här i kammaren, att det finns grupper i samhället som inte fått del i standardökningen. Han exemplifierade det, men nämnde i

Statsverkspropositionen m. m.

sammanhanget inte barnfamiljerna. Jag tror nu, att man i detta fall inte får skilja på statsministern som person och som partiledare; jag vet genom vårt samarbete i utredningar, att han har ett varmt intresse för barnfamiljerna och deras problem. Jag gissar att statsministern här bara har menat, att barnfamiljerna liksom andra fått del av den allmänna standardökningen på arbetsmarknaden; att barnbidragens realvärde sjunkit råder det väl ingen diskussion om.

En statsverksproposition representerar en serie avvägningar, som man kan ha olika meningar om. Säkrare i omdömet kan man ju vara, om man betraktar statsverkspropositionens premisser eller, låt mig säga, den miljö i vilken statsverkspropositionen tillkommit.

Också jag vill ett ögonblick granska den ekonomiska situationen just nu. Det har visst aldrig i denna kammare givits ett erkännansamt ord åt budgetkansliets arbete. Jag vill göra det, mera som statistiker än som riksdagsman. Det är verkligen besvärliga ting, som budgetkansliet har att handskas med, och det har med heder skilt sig från uppgiften.

Det ekonomiska livet påverkas ju av en mängd faktorer, som står i ett invecklat och mycket svåröverskådligt samspel. Jag skulle därför här vilja renodla vissa aspekter, som jag tycker ter sig särskilt betydelsefulla just nu. Jag skall först tala om valutarenservan, och jag instämmer med vad herr Näsgård sade om vikten av att riksbanken har gott om guld och goda valutor i sitt kassavalv. Det är klart att frestelsen är stor för oss att leva över våra tillgångar, att använda pengarna i riksbanken för att köpa varor utifrån i större utsträckning än vi exporterar. Det har vi ju varit inne på under det gångna året, såsom vi hört och såsom framgår av siffrorna i nationalbudgeten. Importvolymen har ju ökat med mer än 10 procent, men exportvolymen har ökat långt mindre. Nu har vi visserligen fått ut rätt goda exportpriser under det gångna året, men så har det kreditåstramad näringslivet naturligt nog försökt köpa utlandsvaror på kredit och sälja kontant. Detta har

Statsverkspropositionen m. m.

också endels varit möjligt, och resultatet har blivit att riksbanken har kunnat behålla sitt dollar- och guldinnehav tämligen oförändrat. Men genom att vår utlandsskuld har ökat, ger riksbankens valutastatistik en alltför ljus bild av det verkliga läget.

Ett önskemål, som tidigare framhållits från vårt håll och som ingen bestrider, är att vi skall och bör ha en förstärkt valutareserv för att kunna avskärma en stabiliserad svensk ekonomi från störande utlandsinflytelser. Detta är naturligt nog särskilt betydelsefullt i rådande internationella högkonjunktur. Men vi har möjlighet att leva över våra tillgångar på annat sätt än genom att använda riksbankens pengar för att köpa utlandsvaror. Vi har möjligheter att tilldela oss själva alltför höga löner och på så sätt skapa en köpkraft, som är alltför stor i jämförelse med den varumängd som landet producerar. Det var ju denna metod som tillämpades i fjolårets avtalsrörelse.

Därmed kommer jag in på den andra aspekten på dessa frågor, nämligen vården av penningvärdet och inflationsshotet. Här kommer finansministern med ett evangelium, vilket åtminstone för mig representerar en nyhet, nämligen att svenska folkets konsumtionsefterfrågan har hållit sig inom rimliga gränser.

I fjol trodde vi oss motse en ökning av den privata konsumtionen med 6 procent, men vi vet ju att den verkliga konsumtionshöjningen har stannat långt lägre, sannolikt vid omkring 3 procent. Det är ett faktum att det svenska folket tycks ha visat en påtagligt ökad sparvilja, och då produktionen också visar en gynnsam utveckling — om vi undantar den felslagna skörden i fjol — tycks i alla fall inflationshotet just nu inte vara så stort som det var bara för ett halvår sedan. Nationalbudgeten räknar med en privat konsumtionsökning av 3 procent för perioden 1955 till 1956. Jag tror inte den siffran är nämnd i denna debatt, men det är nationalbudgetens kanske viktigaste siffra. Man får och bör hålla den i minnet vid de avtalsförhandlingar,

som pågår just i denna stund och som kommer att pågå en tid framöver.

Det är naturligtvis ogörligt att gå i detalj — det behöver jag inte heller göra efter de anföranden som redan hållits — men ser vi på nationalbudgetkansliets statistik i stort, står det nog klart att en viss samhällsekonomisk jämvikt nu är nådd. Det behöver man, herr Ohlon, »inte slå upp i en lärobok i nationalekonomi för att konstatera». Jag tror inte heller herr Ohlon på allvar vill bestrida det. Men naturligtvis är denna jämvikt beroende av de vidtagna regleringsåtgärderna. Det finns fortfarande instängda expansionistiska tendenser i vårt ekonomiska liv. Detta är ett så banalt faktum, att det knappast behöver sägas, och jag skulle vilja se den regering som i nuvarande läge skulle våga sig på någon mera väsentlig lättnad i åtstramningspolitiken. Detta är en sak, som är obestridlig, även om det självfallet är med ledsnad man måste konstatera det.

Jag skulle också, herr talman, vilja se situationen ur arbetsmarknadssynpunkt. Vi kan diskutera, om vi just nu har »översysselsättning», det är ju ett relativt begrepp. Men en sak är säker. Vi är för närvarande i färd med att botten-skrapa våra arbetskraftsresurser.

Har de ärade kammarledamöterna observerat hithörande siffror i nationalbudgetredogörelsen? De siffrorna innebär ingen överraskning, ty de kunde förutses redan för ett par, tre decennier sedan, då födelsefrekvensen i vårt land för första gången på allvar började dala.

Den sekelgamla ökningen av den svenska arbetskraftsvolymen har upphört under 1950-talet. Under förra året ökade antalet äldre arbetare, men antalet yngre arbetare minskade kraftigt, och slutresultatet blev, att den svenska arbetskraftsvolymen höll sig tämligen konstant, om man tar hänsyn till den med åldern sjunkande arbetsförmågan. Jag betonar, att jag här talar om den svenska arbetskraften. Förra året spädades arbetsmarknaden på med 10 000 nya utlänningar. Vidare lyckades man trots den höga sysselsättningen märkligt nog

Statsverkspropositionen m. m.

skrapa fram 4 000 nya arbetare, som tidigare betecknats som arbetslösa.

Ser man speciellt på industrien och de övriga stadsnäringarna, så har jordbruket dit fått släppa till 20 000 personer under år 1955. Det är en tämligen normal årssiffra.

Jordbruket har, som vi vet, också ytterligt besvärligt med sin arbetskraft. Men när stadsnäringarna kallar, så finns det alltid 10 000 och åter 10 000 unga män och kvinnor inom jordbruket, som är beredda att lämna sina fäderneärvda sysslor och ta ett jobb i fabriken.

Jag har så många gånger från denna plats talat om vådorna av landsbygdens och jordbrukets avfolkning, att jag inte skall göra det nu. Men vad jag vill påminna om är, att jordbruket har en direkt ekonomisk belastning för de där 20 000, som lämnar jordbruket. Jag tänker på uppfostringskostnaderna. Jordbruket får bära dessa kostnader, men då ungdomen vuxit upp och blivit färdig att börja arbeta, lämnar den jordbruket och går över till stadsnäringarna, som får denna arbetskraft »gratis».

Familjeutredningen har nyligen avlämnat sitt betänkande, och vi har däri så att säga officiella siffror på barnkostnaderna. Jag har roat mig med att friska upp en gammal kalkyl, som jag har gjort angående storleken av uppfostringskostnaderna för dem som varje år lämnar jordbruket. Med användande av familjeutredningens siffror visar det sig, att den årliga kostnaden uppgår till en miljard kronor. Det är en fantastisk siffra. Det är klart, att man kan säga, att familjeutredningen räknat för högt, och man kan också säga, att utredningens siffror är för höga för att kunna användas i detta sammanhang. Båda dessa invändningar har ett visst berättigande, men så mycket är säkert, att dessa tusen miljoner kronor om året representerar storleksordningen av det värde, som jordbrukets befolkningsstöd till stadsnäringarna för närvarande presterar.

Det är klart att jag anfört denna siffra endast för att ge en tankeställare, och inte för att småsint utställa en räkning

eller framställa ett krav. Jag har velat påminna om att jordbrukarna inte bara levererar mat, utan också arbetskraft till stadsbygdens folk. Men då det gäller jordbrukets arbetskraftsleverans behöver vi inte ha några diskussioner om priset här i riksdagen.

Men låt oss också granska industriens situation. Jordbruket närmar sig snart en sådan avfolkningsgrad, att det börjar sina såsom arbetskraftskälla. Då först kommer industrien och stadsnäringarna på allvar i verkliga arbetskraftssvårigheter. Det är väl sant, herr talman, att Sveriges arbetsbefolkning kommer att öka tio år framåt eller något mer, men ökningen blir icke tillräcklig för den utvecklingstakt inom industrien, som vi hitintills varit vana vid. De verkliga svårigheterna börjar i mitten av 1970-talet, då de nuvarande låga födelsekullarna kommer upp i arbetsåldern.

Vi har aldrig i vår historia haft en så låg äktenskaplig fruktsamhet som just nu — inte ens under lågkonjunkturåren på 1930-talet, då makarna Myrdal slog larm och allt Sveriges folk upprördes av avfolkningstendenserna.

Jag vill säga, att jag inte alls förvänar mig över att familjerna håller tillbaka sitt barnantal i den åtminstone från ekonomisk synpunkt barnfientliga miljö, i vilken de befinner sig. Levnadsstandarden för en barnförsörjare är i dag 30 procent lägre än den som nås av andra förvärvsarbetande, och skillnaden i levnadsstandard mellan barnfamiljer och barnlösa visar en bestämd tendens att öka. Skattelagstiftningen känner inte till, att det finns försörjningsplikt för egna barn. Så mycket vet åtminstone fattigvårdsmyndigheterna.

Det är förunderligt, att när man skall vara social i riksdagen eller i övrigt, räcker ofta fantasien inte till för att man skall förstå, att folk kan ha det besvärligt också en bit upp på inkomstskalan.

På tal om den barnfientliga beskattningen med dess progressivitet redan vid en låg levnadsnivå konstaterar familjeutredningen — det är alltså inte mina

Statsverkspropositionen m. m.

egna ord — att en barnrik familj »i praktiken aldrig kan nå upp till en inkomst som ger en hög levnadsnivå».

För att inte bli missförstådd vill jag ännu en gång understryka, att jag önskar ett vidgat stöd till barnfamiljerna av socialpolitiska skäl — ej för att stimulera födelsefrekvensen.

Men å andra sidan kan jag inte instämma i socialstyrelsens häromdagen avgivna remissutlåtande, där socialstyrelsen säger, att jämsides med eventuella materiella förbättringar i barnfamiljernas situation bör en *propaganda* ske för främjande av en ökad nativitet. Jag blev upprörd när jag läste detta. Vi bör väl alla vara överens om det oetiska i att i de fattiga samhällslagren bedriva en på individen inriktad propaganda av sorten: »Du har för få barn, du skall skaffa dig fler!» Jag vill för min del inte heller rikta den sortens förkunnelse till den familjefader eller hustru, som slår upp sin hushållsbok och finner att alla möjligheter till besparingar är utnyttjade och att inkomsterna bara räcker till en knapp nödtorft för familjen och som till sin sorg måste konstatera att man ej har råd att skaffa sig flera barn.

Nå, säger man, kan vi inte bland de mera välsituerade bedriva någon sorts barnpropaganda? Det är klart att man kan, men vilken blir då effekten? Det finns vissa som kommer att lyssna till propagandan och skaffar sig barn och sänker sin levnadsstandard. Men andra förblir oberörda och betraktar fortfarande kallsinnigt barnen som störningar i ett bekvämt liv; de framhärdar all propaganda till trots i att hålla sin egen levnadsstandard hög på det kommande släktets bekostnad. Så vill vi inte ha det.

Jag har velat säga detta, även om jag tror att risken inte är så stor att statsrådet Ulla Lindström influeras av socialstyrelsens förslag på denna punkt. Nej, låt oss så småningom söka skapa ett Sverige, där barnen inte blir plikt-barn utan önskebarn och där folk utan propaganda i större utsträckning än nu verkligen själva vill ha barn. Om vi på så sätt lyckas att definitivt vrida be-

folkningsutvecklingen till ett normalt förlopp, då är allt gott och väl. Lyckas vi inte komma till rätta med befolkningsutvecklingen genom aktiv befolkningspolitik, har i alla fall denna skapat en rimligare ekonomisk fördelning än förut inom samhället.

Jag vill här åter knyta an till familjeutredningen. Den påpekade mycket riktigt, att i och med att levnadsstandarden i vårt land ökat, har målsättningen inom den svenska socialpolitiken förskjutits. Uppgiften för socialpolitiken har alltmer blivit att skapa trygghet, inte bara trygghet mot nöd utan också trygghet mot sådana försämringar i den enskilda människans standard, som ter sig alltför stora och orimliga. Denna trygghetsprincip har blivit accepterad inom folkpensioneringen och sjukförsäkringen. Men samma princip gäller också inom familjepolitiken.

Jag vill påminna om att barnbidragen måste höjas med 40 procent — detta är nog den riktiga siffran; Det har anförts en annan siffra här i debatten — för att återfå sitt ursprungliga realvärde. Jag påminner om vad vi alla vet, att folkpensionen blivit indexreglerad, en sak som jag själv medverkade till på utredningsstadiet. Jag påminner om att folkpensionärerna därutöver fått sin rimliga del av den allmänna standardhöjningen. Nu har i årets budget beretts utrymme för ytterligare förbättring av folkpensionerna, och det är vi alla glada över.

Jag för min del ser ingen som helst konkurrensställning mellan folkpensionärer och barnfamiljer. Folkpensioner och barnbidrag representerar två sidor av samma sak. I båda fallen gäller det ett stöd till de åldersgrupper inom befolkningen — de mycket unga och de mycket gamla — som ej genom eget arbete kan säkerställa sin försörjning, låt vara att bidraget till barnen av naturliga skäl ställs till moderns förfogande. Jag vill tillägga, att någon egentlig konfliktställning inte heller föreligger mellan den skattesänkning, som vi väl alla önskar, och ökade barnbidrag. Som

Statsverkspropositionen m. m.

jag tidigare i denna kammare framhållit och som jag ytterligare vill utveckla, när motionerna i dessa frågor kommer på riksdagens bord, är barnbidragsfrågan i huvudsak en omfördelningsfråga. Detta markerades också av att när barnbidragen ursprungligen kom till, utgjorde de ett komplement till skattesystemet. Skulle man öka barnbidragen utan att röra vid skattesystemets konstruktion, blev det fråga om en statsutgift. Ändrar man emellertid skattesystemet efter rimliga bäringhetsprinciper, representerar barnbidragen, utom inom de lägsta inkomstskikten, enbart en omfördelning mellan barnfamiljer och barnlösa, som kan ske via skatter men också via bidrag.

I detta sammanhang måste jag ju nämna, att barnfamiljerna, vilkas relativa skattekraft något minskat sedan barnbidragsreformen, trots detta fått en ökad skattebelastning. Den del av skatten, som kvarstår sedan barnbidrag utbetalats, utgjorde för hushåll med barn 14 procent år 1948, men hade år 1954 stigit till inte mindre än 22 procent.

Jag vill ytterligare lämna ett par siffror. Jag konstaterar att en trebarnsfamilj med 12 000 kronors årsinkomst och en barnlös familj med 7 000 kronors inkomst har samma levnadsstandard och därmed samma skattekraft. Men det visar sig att trebarnsfamiljen får betala 1 680 kronor i statsskatt (100 % uttag), vilket är dubbelt så mycket som motsvarande barnlösa familj får betala.

Herr talman! Jag vill inte nu framlägga flera fakta i denna fråga — det finns tillfälle att återkomma. Avslutningsvis vill jag säga att jag har tagit upp dessa spörsmål, därför att jag vet att de just nu befinner sig under vederbörande statsråds beredning och därför att det i vissa remissutlåtanden till familjeutredningens betänkande funnits tongångar från 1920- och 1930-talen, tongångar som jag trodde hade helt försvunnit under 1940-talets befolkningspolitiska diskussion.

Med dessa ord, herr talman, ber också jag att få yrka remiss av proposition nr 1 till vederbörande utskott.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! De föregående talarna har berört statsverkspropositionen i dess helhet eller i varje fall mycket väsentliga delar av densamma. Jag vill inskränka mig till att beröra en detalj om ock en ganska viktig sådan.

När vi skildes åt efter höstriksdagen förra året var det nog inte många som trodde att vi skulle slippa ifrån elransoneringen. Det är väl ännu inte säkert, men det förefaller som om vi skulle göra det i år, tack vara vädrets makter och ett visst frivilligt sparande. Å andra sidan måste man nog göra gällande att elransoneringen hänger som ett damoklessvärd över svenskt hushåll och svensk industri för en lång framtid med hänsyn till den eftersläpning i utbyggandet av kraftproduktionen som ägt rum. Det är därför av ytterst stor vikt att alla åtgärder som kan minska denna eftersläpning vidtas. En mycket viktig sådan är att lätta på vattendomstolarnas överbalans. De har inte hunnit med utan är på efterkälken. Detta är ju inte någon ny sak, den behandlades av statsrevisorerna för tre år sedan, den behandlades i en interpellation i andra kammaren förra året, och i år har statsrevisorerna återkommit till den i ett yttrande som kom på kammarens bord häromdagen.

Under interpellationsdebatten förra året talade justitieministern om saken och hoppades att kunna ge något positivt på detta område i årets statsverksproposition. Tyvärr forskar man förgäves efter dessa positiva drag. Å andra sidan måste man erkänna att justitieministern motiverar de uteblivna åtgärderna. Det är ju framför allt vattenfallsingenjörer som det råder brist på. Han säger i statsverkspropositionen att när vi inte ens har kunnat besätta de nuvarande befattningarna — flera är lediga — är det inte skäl att inrätta nya. Han går också försiktigt in på orsaken till dagens läge. Den skulle vara att det råder en blockad eller i varje fall en förtäckt blockad från intresseorganisationens sida just emot tillsättandet av befattningar som vattenrättsingenjörer. Jag tycker att statsmakterna har rätt att kräva klarhet

Statsverkspropositionen m. m.

på detta område. Det säges från intresseorganisationens sida att här inte förekommer någon blockad, men samtidigt har man all anledning att misstänka att det är en blockad. Statsmakterna bör inte finna sig i dylikt fiffel.

Jag vill på intet sätt fälla något yttlande som kan försvåra en lösning, tvärtom. Jag vill påpeka att i författningarna föreskrives inte uttryckligen att endast civilingenjörer kan anses fylla kvalifikationerna för dessa befattningar. Det kräves endast att deras innehavare är kunniga och erfarna män. På sådana finns det nog ett ganska stort urval. En nödsituation kräver nödlösningar. Jag vill också peka på det mycket stora antalet synnerligen vederhäftiga byråer på detta område vilka kanske i viss utsträckning kan utnyttjas av vattendomstolarna. Å andra sidan vill jag betona att löneavvägningen mellan de juridiska och de tekniska bisittarna i vattendomstolen kanske inte är riktig. Jag är själv civilingenjör och vill gärna föra civilingenjörernas talan, men å andra sidan kan en förändring av löneavvägningen absolut inte komma på tal så länge denna öppna eller förtäckta konflikt pågår. När den lösts kan tiden vara inne att granska löneavvägningen. Det förefaller i varje fall mig som om skillnaden därvid är för stor. Både de tekniska bisittarna och juristerna är ju domare.

Jag vill i detta sammanhang betona de mycket stora förluster vi gjort och i framtiden kommer att göra på grund av denna eftersläpning. Bara när det gäller Stornorrfor sen och Bergfor sen kan det bli förluster som uppgår till flera tiotal miljoner kronor. Men detta gäller inte bara kraftproduktionen och kraftföretagen, utan det gäller också de många sakägarna som under lång tid får vänta på att deras frågor skall bli avgjorda.

Vid detta tillfälle vill jag också behandla en annan, i viss mån ganska ömtålig fråga som rör vår kraftproduktion. På sista tiden har naturskyddet gjort sig gällande allt kraftigare på detta område. Många talesmän för naturskyddet hävdar att detta skall vara det primära när det gäller att bygga kraftstationer. Innan

frågan hänskjuts till vattendomstolen skall den avgöras av riksdagen, menar man. Man tilltror inte ens regeringen att avgöra en sådan fråga. Jag vill inte bryta staven över naturskyddet, tvärtom. Det har gjort vårt land stora tjänster, men jag vill göra en åtskillnad. Vi har å ena sidan turistföreningen och naturskyddsföreningen, som på ett vederhäftigt sätt driver upplysning och söker på samarbetets väg nå positiva resultat. Å andra sidan har vi fantasterna som gör sig skyldiga till våldsamma överdrifter. Hur ofta hör man inte talas om att de kallar tjänstemännen i regleringsföreningarna eller i vattenfallsstyrelsen för Mammons krassa tjänare. Jag tycker det är oförsynt att använda sådana förolämpande uttryck mot statens och regleringsföreningarnas tjänstemän, som uppfyller sin plikt i samhällsnyttans tjänst. Men jag kan inte neka till att opinionen i viss mån påverkas av dessa högljudda protester. Det förefaller som om pressen är ganska lyhörd för dem, ja, till och med som om vattendomstolarna i viss mån miljöpåverkas av denna kraftiga agitation, och försvaret för såväl vattenfallsstyrelsen som andras intressen verkar ganska kuschat. Jag hoppas, att regeringen icke lyssnar till dessa radikala krav på en fundamental ändring av vår vattenlag. Den är förvisso en av de bästa i Europa. Vi vill inte ha sådana koncessionsförhållanden som i Norge. Talar man med en vattenkraftman på andra sidan kölen, betonar han genast, att han avundas Sverige med dess i många avseenden förnämliga vattenlag. Norge släpar ju långt efter, trots rikare resurser, och det beror icke minst på en komplicerad vattenlag. Jag betonar än en gång, att jag respekterar naturskyddet, men det har gått för långt. Större återhållsamhet i propagandan vill jag rekommendera.

Dessa fantaster — skrikhalsar, kanske jag kan säga — har intet gehör hos ortsbefolkningen. Här tror jag att jag kan tala med en viss sakkunskap, ty jag är medlem av en kommitté, som håller på att utreda vattenkraftfrågorna i Norrland, och jag har sammanträffat med delega-

tioner från socknarna Tärna, Sorsele, Vilhelmina, Arjeplog m. fl. Knappast i ett enda fall har de givit sin anslutning till vad fantasterna krävt. De som bor på orten vill ha snabba lösningar av problemen, de vill ha kraft, de vill ha realvärden, när de upplåter sin mark, de vill ha skattelättnad, när de avverkar sin skog, och de ställer sig som sagt ganska kallsinniga till de där naturskyddsfantasterna. Jag vågar uttrycka den förhoppningen, att regeringen ställer sig kall och handlar realistiskt, när kraven kommer, vare sig det gäller att ändra vattenlagen eller att skjuta frågor till regeringen, innan de går till vattendomstolen.

Innan jag slutar, måste jag ge min vän Näsgård en liten replik. Han jämförde i slutet av sitt anförande folkpartiet med kommunisterna — kommunisternas paroll var »lönerna upp och priserna ned», folkpartiets paroll var »utgifterna upp och skatterna ned». Med förlov sagt tycker jag, för att använda ett mildt uttryck, att herr Näsgårds yttrande var ganska onyanserat. Vi kommer också med förslag om utgiftsminskningar, vilket jag hoppas herr Näsgård skall komma underfund med under riksdagens lopp, men framför allt hävdar vi, att en sänkning av skatterna är produktivetsfrämjande och sparfrämjande och på så sätt kan bli en hävstång för nående av balans. Man får inte undervärdera de psykologiska synpunkterna. När vi nu verkligen får en skattesänkning, tror jag att det kommer att gå som en stöt genom hela näringslivet: Vi har ju kommit underfund med att skatterna kan icke blott höjas, utan även sänkas.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Den nye finansministern har haft den stora förmånen att upprätta sitt förslag till statsbudget för det kommande budgetåret under en högkonjunktur, när alla inkomstkällor flödar över

Statsverkspropositionen m. m.

av både ordinära och extraordinära inkomster. Bilden härav kan dock vara alltför förrädisk för att man härpå skulle kunna grunda en tilltro till att vi kan fortsätta i samma takt som hittills. Det torde nog, såsom också finansministern själv framhållit, vara klokt av skepparen på statsskutan att i tid reva en del segel, innan man beger sig in i farleder, fyllda av blindskär och oberäknliga kastvindar. Med andra ord: Landet väntar av den nye finansministern, att han från sin centrala ställning söker tygla de statliga och allmänna utgiftsstegringarna och hålla dem inom ramen för landets reala resurser. Målet bör närmast vara att medelst en finans- och skattepolitik, som stimulerar produktionen till ökat värdeskapande, söka bredda skatteunderlaget och därmed samtidigt skapa förutsättningar för en av alla folkgrupper efterlängtd skattelättnad. Med vårt lands rika naturtillgångar och högt uppdrivna förädlingsindustri torde en finanspolitik, som stimulerar produktionen och ökar produktionsvolymen, vara ett verksamt medel att uppnå lättnader i den nu alltför hårda skattebelastningen och öka det allmänna välbståndet. Men samtidigt måste förutsättas, att anspråken på åtgärder, som kraftigt stegrar statsutgifterna och påskyndar eller vidgar byråkratiseringen av samhällets funktioner, hålls i tygeln och att arbetsmarknadens parter visar återhållsamhet och ansvarskänsla i lönepolitiken. Fjolårets kraftiga lönestegring gick långt utöver ramen för produktionsökningen och har medfört verkningar, som borde utgöra en varning mot att nu återigen upprepa dessa försök att lyfta sig själv i håret. Skulle man därjämte kunna förvänta, att den form av s. k. ekonomisk politik, som å ena sidan grinigt och klandersjukt fordrar kostnadskrävande utbyggnader av det allmänna verksamhetsgrenar och å andra sidan kräver kraftiga skattesänkningar, kunde ålägga sig mera ansvarskänsla och verklighetssinne, särskilt inför det kommande valet, vore därmed mycket vunnet.

Finansministern signalerar nu ett visst realiserande av den 1954 utlovade skattesänkningen. Detta är i och för sig tack-

Statsverkspropositionen m. m.

nämligt, men ett studium av det opåräknat stora inkomstöverskottet ger en känsla av att skattelättnaden möjligen kunnat tillmätas något större än som signalerats.

Det torde icke vara uteslutet att inkomstberäkningen döljer ytterligare inkomstreserver, som bort eller bör utgöra ett ytterligare stöd för vidare skattelättnader, vilka givetvis i första rummet bör tillkomma de mindre inkomsttagarna och barnfamiljerna, men även möjliggöra en viss allmän skattelättnad.

Det innebär icke något uttryck för någon speciell intressepolitik, om jag manar till aktsamhet i fortsättningen av den restriktiva ekonomiska politik, som i inflationsbekämpande syfte tillgripits under senaste åren genom punktingrepp och s. k. extra beskattningsåtgärder m. m. i produktionslivet. Om dessa temporära åtgärder får bita sig fast under ett hårdnande konkurrensläge och en försämrad konjunktur, kan de få verkningar av kvävningsgrepp i stället för den stimulans till ökad produktion, som jag förut rekommenderat. Det är en felys att icke förstå, att om dessa avgifter och extraskatter permanentas, då de såsom varje annan omkostnadsfaktor måste ta ut sin konsekvens i ökade priser på varor och tjänster, som slutligen måste betalas av konsumenten med ett större antal — även genom kedjereaktionen mellan stegrade löner och priser — urholkade inflationskronor.

Att hålla tillbaka inflationen är ett gemensamt mål för alla ansvarskännande krafter, men de vägar som leder till målet kan vara andra och flera än de som nu rekommenderas eller hittills kommit till användning. Ett förbilligande av produktionen och en ökad varutillgång, som väl täcker efterfrågan, är en god regulator. Har vi god tillgång på råvaror och tillräckliga förädlingsresurser men saknar arbetskraft för att vidga vår produktion, låt oss då möjliggöra en viss import av nödig arbetskraft från oss närstående folk för att även på den vägen bemästra de faror för penningvärdet som den inflationsdrivande överfulla sysselsättningen alltid innebär. Samtidigt som vi nästan överallt börjar

sakna arbetskraft, särskilt inom landsbygdsnäringarna, som nu i stor utsträckning uppehålls av åldrande människor, visar de sjunkande födelsesiffrorna i landet — cirka 30 000 lägre än för 10 år sedan — att vi nu närmar oss det lägsta födelsetalet pro mille i världen. Detta är ett allvarligt memento, som inte bör lämnas obeaktat av nationen i sin helhet och ej heller av regeringen. Ett effektivt stöd åt barnfamiljerna och åt familjebildningen är en fråga av första ordningen, om vi inte mitt under vår välståndspolitik så småningom befolkningspolitiskt skall gå under eller lämna rum för en ej önskvärd främlingsinvasion.

Bland de växande inkomstposterna lägger man märke till de efter motbokens slopande starkt expanderande spritintäkterna, tillsammans utgörande omkring 1 150 miljoner kronor, med en beräknad ökning av 105 miljoner kronor, en siffra som troligen är åtskilligt för låg. Om resultatet av den fria spriten är kanske för tidigt att döma. Men nog inger den hittills starkt ökade spritkonsumtionen en källa till bekymmer för dem som strävar efter folknykterhet. Vad som hittills skett synes medföra ett tungt ansvar för dem, som i missriktat nit var med om att riva den barriär vi ägde mot spritfloden. Fortsätter ökningen av spritkonsumtionen med alla dess bedrövliga följder i släptåg för individ, hemliv, familjeekonomi och farorna för den växande ungdomen, då måste frågan om återinförandet av spritrestriktioner snabbt tagas upp till omprövning.

En av de närmast liggande skatterevisionserna bör avskaffandet av kvarlåtenskapsskatten vara. Det blygsamma inkomstbortfall, ej fullt 20 miljoner kronor, som siffermässigt skulle bli följden, torde med all säkerhet i realiteten visa sig obefintligt vid ett avskaffande. Den systematiska sönderslagningen av familjeförmögenheterna, som nu sker i förebyggande syfte, leder dels till en kraftig minskning av den fortlöpande förmögenhetsskatten, dels medför den ock samhällsekonomiskt olyckliga verkningar av olika slag ej minst för de produktionsföretag, som drivs som familjeföretag.

Statsverkspropositionen m. m.

Borttagandet skulle därjämte leda till en automatisk stegring av arvslottsbeskattningen, som verksamt bidroge till att kompensera inkomstminskningen. Kvarlåtenskapsskattens hela konstruktion är i och för sig så oriktig och orättfärdig, särskilt dess verkningar i dödsbo med många barn, att den aldrig kunnat erkännas av bondeförbundet. De svårigheter som uppstår för familjeföretagen att vid dödsfall kunna fortsätta företagsdriften, sedan produktionskapitalet till stor del konfiskerats av kvarlåtenskapsskatten, är i och för sig så pass allvarliga, att en snar avveckling av skatten är påkallad. Vi förväntar, att regeringen företar den av bondeförbundet upprepade gånger begärda utredningen i ärendet.

Den totalbalans av statsbudgeten, var till finansministern siktar, varigenom även kapitalbudgeten i görligaste mån finansieras av inflytande inkomster, är i ett gott finansiellt läge en sund princip. Denna finansprincip borde vara vägledande även för vissa storkommuner vilka, oaktat att de äger ett oerhört starkt skatteunderlag, i den heliga partikonkurrensens tecken år efter år bygger sina ofta improduktiva kapitalinvesteringar på lån i stället för att i tillbörlig utsträckning betala dem medelst skattemedel. Verkningarna härav ger sig ogynnsamt tillkänna på kreditmarknaden, där hundratals miljoner kronor kreditkapital nu undandrages produktionens lånebehov till förfång för nödvändiga produktionsutvidgningar och rationaliseringar. För året torde ej kunna resas invändning emot finansministerns deklaration beträffande riksstatens totalbalansering, men i en vikande konjunktur torde ett vidhållande bli mera diskutabelt. Det är inte sagt att den levande generationen alltid skall och bör kontant betala räntabla investeringar ur vilka kommande generationer endast har att inhösta den framtida avkastningen.

Finansministerns jättelika avskrivning med ej mindre än sammanlagt 692 miljoner kronor eller med 342 miljoner kronor mer än föregående år på investeringar å bostadsområdet innebär ett djupt grepp i finansplanen. I och för sig

innebär åtgärden dock en kraftig sanering av statens förlagsverksamhet på bostadsinvesteringens område. Även om fråga kan resas om beloppet behövt vara fullt så stort på ett enda år, så torde åtgärden dock vara försvarbar. Dock bör fordringsrätten hos låntagaren tills vidare bibehållas för att i mån av låntagarens förmåga att återbetala prövas och tillämpas vid lånetidens utgång. Statens engagemang i bostadspolitik ger med dessa siffror för ögonen vid handen att en restriktivare bostadspolitik är påkallad i samma mån som den enskildes inkomststandard ökar. Redan vidtagna och planerade inskränkningar i bidrags- och lånegivning bör därför i görligaste mån fortsätta.

Med tillfredsställelse hälsar vi inom bondeförbundet den förbättring av folkpensionerna som föreslås i statsverkspropositionen, och vi hyser samtidigt den uppfattningen, att folkpensionen är den grund på vilken en ytterligare utvidgning av en allmän ålderdomspensionering bör tryggas. Emot det föreliggande utredningsförslaget i detta ämne måste ifrån jordbrukare och även mindre företagare resas bestämda invändningar. Härtill torde bli anledning att återkomma.

Jag vill här instämma i vad som tidigare från partiets talesman, herr Näs-gård, har anförts.

Under året torde kunna förväntas proposition angående de nya grunderna för fastighetstaxering av växande skog. Det förslag härtill, som framlades i proposition vid 1951 års riksdag och som av nära halva riksdagen förkastades men efter kompromiss beslöts skola i princip läggas till grund för 1956 års taxering, är emellertid så invecklat och svårtilllämpligt att detsamma otvivelaktigt icke kan läggas till grund för taxeringsnämndernas arbete detta år, särskilt med hänsyn till bristen på nödvändigt primärmaterial. Otvivelaktigt skulle detta komma att leda till mycket ojämna och oriktiga taxeringsresultat. Skulle det under sådana förhållanden vara förmätet att förvänta av regeringen att den kommande propositionen i frågan ännu en pe-

Statsverkspropositionen m. m.

riod komme att bygga på tillämpningen av den gamla metoden vilken taxeringsnämnderna lärt sig att behärska? Alldeles säkert kommer denna metod att leda till fullt tillfredsställande justeringar av skogsvärderna. I värdetaxeringen finns en för skogsvärderna själv farlig övre gräns som, om den överskrides, kan leda till att ägaren icke anser sig ha råd att hålla ett ur skoglig synpunkt tillräckligt slutet virkesförråd av högt värde.

Det gångna året har drabbat jordbrukarkåren i stora delar av landet synnerligen hårt genom missväxten. För de skuldsatta och för nybörjarna har situationen förvärrats genom de hårda kreditrestriktionerna och framför allt genom de kraftigt höjda skuldräntorna. Jordbrukarna är inte ensamma om att få känna den höga räntans strupgrepp. Hundratals småföretagare med brist på eget kapital kämpar nu för livet för att hålla sin rörelse i gång. Många tvingas ge upp och sluta en verksamhet, som förut gett dem utkomst. En önskvärd nyetablering hindras ofta genom att kredit vägras och att räntekostnaden ställer sig för hög. Så småningom drives fram en s. k. grå eller svart kreditmarknad, som undandrar sig all kontroll, vilket ej kan vara önskvärt. Det kan inte vara rimligt eller tillrådligt att i längden tillåta denna penningmaktens gastkramning av de ekonomiskt svagaste, som ingenting annat ont har gjort än att de råkat vara ekonomiskt beroende. Låt oss förvänta att finansministern och regeringen gör allvar av de signalerade åtgärderna att snart förverkliga en räntesänkning och att en mindre robotartad tillämpning av kreditgivning än hittills kommer att ske.

Under den stundande våren har vi jordbrukare att emotse ett för oss synnerligen viktigt avgörande, nämligen fastställandet av de s. k. mittpriserna å jordbrukets produkter. Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig vid detta ärende nu, men tillåt mig att sluta mitt anförande med den förhoppningen, att denna fråga kan bringas i hamn genom en överenskommelse i en allmän förståelse för jordbrukarnas rätt att erhålla skälig

lön för sitt arbete, men även med hela nationens insikt om jordbruksproduktionens oerhört stora betydelse för hela vårt samhälles försörjning och välfärd.

Jag skall be att få instämma i förut gjorda yrkanden om remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Det finns, herr talman, fog för påståendet att levnadsförhållandena i vårt land i många avseenden blivit bättre. Statsministern använde hela senare hälften av sitt anförande till en panegyrik, eller vad man skall kalla det för, över utvecklingen och det kunde han naturligtvis ha skäl till. Jag hade egentligen inte tänkt att här söka analysera orsakerna till de förbättringar som åstadkommits. Då emellertid herr statsministern lade så stor vikt vid de uppnådda förbättringarna att han ägnade hälften av sitt anförande däråt, tycker jag nog att det kan vara skäl för mig att peka på vad det är som egentligen åstadkommit de stora förbättringarna i vårt land inte bara under de senaste tio åren utan så länge som någon av oss kan minnas tillbaka.

Förbättringarna har, måste jag fastslå, ytterst åstadkommits tack vare den ökade produktionen, näringslivets utveckling och de prestationer som gjorts av vetenskapsmän och uppfinnare på olika områden. Utvecklingen har vidare uppnått tack vare att det i vårt land funnits människor som haft företagsamhet, mod och initiativ att ta till vara dessa utvecklingsmöjligheter, att prestera något mer än det vanliga löpande arbetet. Jag syftar här på de människor som satt i gång företag, tagit de risker som alltid är förenade därmed och genom sina insatser bidragit till att det blivit praktiska resultat av de primära uppfinningarna och teknikens allmänna utveckling.

Här har vi huvudorsakerna till de förbättringar som i många avseenden åstadkommits i vårt land. Dessutom får vi inte glömma den rationalisering av pro-

duktionen som har ägt rum både i vårt land och ute i världen. Den rationaliseringen har ju inte tillkommit genom några politiska beslut. Produktionsresultatet har förbättrats genom teknikens utveckling, en fortgående rationalisering av arbete och fantasi hos företagsledningarna, hos verkmästare och även hos många arbetare.

Härtill kommer att vi fått uppleva en högkonjunktur som nu pågått sedan snart 25 år tillbaka. Vi har alltså haft en ihållande högkonjunktur, förstärkt av alla möjliga samarbetande omständigheter. Läget har därför varit sådant att jag undrar om över huvud taget någon regering kunnat åstadkomma att det inte skulle ha blivit en stark expansion och utveckling av vårt näringsliv. Jag tycker, att det även i detta hus bör kunna talas om vad som utträttas ute i landet. Man bör alltså inte överdriva de politiska beslutsens inverkan på näringslivets utveckling.

Vi har vidare, inte att förglömma, haft den stora favören att stå utanför två världskrig, en lycka som knappast kommit några andra länder till del. När man jämför situationen i vårt land i dag med hur andra folk har det ställt, räcker det därför inte med att bara konstatera att vi inte har det sämre ställt än dessa andra folk. Faktum är ju att vi tack vare ett benådat utgångsläge har haft en förmånligare start efter andra världskriget än de flesta andra stater; enligt min mening har vi utnyttjat detta goda utgångsläge litet för dåligt.

Det har alltså skett en stark materiell utveckling i vårt land. En stark materiell utveckling för emellertid med sig en fara — jag tror nästan att detta alltid är fallet — som det gäller för människorna att vara på sin vakt emot. Den faran är att det materiella blir alltför dominerande. Genom den materiella utvecklingen riskerar man att människorna blir alltmer materialistiska. Fråga är om inte en dylik tendens mycket tydligt spåras i vårt land. Har verkligen vår andliga utveckling följt med i takt med de materiella framstegen? Om man reser omkring litet i världen och ser hur

Statsverkspropositionen m. m.

situationen är åtminstone i de flesta av västerns länder måste man nog konstatera, att den materialistiska andan hos dessa andra folk inte har fått göra sig lika bred som man ibland tycker sig förmärka att den är i vårt land.

Denna utveckling här i Sverige tar sig uttryck på många olika områden. För i världen ansåg åtminstone många att ungdomens fostran skulle utövas på sådant sätt att barnen och de unga inte skulle undandras det fasta stöd som de har rätt att begära. Visserligen ledde de gamla uppfostringsprinciperna ibland till att barnen enligt många uppfattning blev alltför hårt behandlade, blev alltför bundna och inte fick frihet att utveckla sig ordentligt. Här som på så många andra områden gäller emellertid att utvecklingen sker i form av en pendelrörelse. Förr kanske pendeln slog för långt åt ena hållet, men nu har den sannoligen kommit för långt åt andra hållet. Det minsta man kan begära i fråga om ungdomens utbildning och fostran är väl att de unga skall få en tveklös och inte haltande undervisning om vad som är rätt och orätt. De unga måste absolut få klart för sig att det finns något som är rätt och någonting som är orätt. Det kanske börjar bli något svävande begrepp därom både inom undervisningen och på andra håll i våra dagar. Jag tycker att man bör uppmärksamma faran för en sådan utveckling. I varje fall på längre sikt är riskerna därvidlag större, än om det kinkar något med den materiella utvecklingen.

Likaså tycker jag att man kan begära, att skolorna och de som där arbetar skall få stöd i sina strävanden att upprätthålla auktoriteten. Det brister nog en hel del därvidlag nu för tiden. Man vågar inte på grund av risken för efterräkningar verkligen hålla den ordning och den tukt, som måste till, om skolan skall kunna fylla sin förnämsta uppgift, som enligt min mening inte är ett iproppande av kunskaper, utan karaktärsdanning.

Efter vad vi hört här i dag av statsministern och av några andra vill jag peka på att det faktiskt inte bara har

Statsverkspropositionen m. m.

blivit bättre här i landet. Jag tycker att vi får en riktigare bild och ett bättre utgångsläge för våra bedömanden av vad som skall göras, om vi också pekar på saker som icke har utvecklat sig tillfredsställande och som i varje fall på längre sikt kan innebära vissa faror.

Jag tänker då först på att med det nuvarande skattesystemet är det praktiskt taget omöjligt att bilda ett kapital av någon nämnvärd storlek, exempelvis av en sådan storleksordning som är erforderlig för att starta ett nytt företag eller för att utveckla ett litet företag till ett större. Marginalskattens tyngd, förmögenhetsbeskattningen och annat försvårar oerhört dylik företagsamhet. Systemet syftar helt enkelt till att omöjliggöra den, även om det finns några vägar som är framkomliga. I varje fall är det mycket besvärligare att vara eller bli företagare i dag än det var före 1947.

Till den hårda beskattningen kommer en hel del andra besvärligheter, exempelvis kreditsvårigheterna och det administrativa krångel som kommer till, när någon vill börja något nytt. Såsom tidigare i dag har framhållits, är det inte många som är beredda att ta några risker. Företagaren vet ju inte hur det kommer att gå. Han vet bara att om det går bra blir han av med vad som skulle behövas för fortsatta investeringar, och om det går dåligt så får han svara för det själv. Det är inte uppmuntrande.

Allt detta har en följd, som jag särskilt vill peka på och som håller på att bli allt mer och mer märkbar, nämligen att vårt land blir alltför urbaniserat. Jordbruket kan inte i våra dagar sysselsätta lika många människor som förr i världen. Det beror bland annat på den rationaliseringsprocess som jordbruket har undergått. Därvidlag tror jag för övrigt att man, åtminstone inom de egentliga jordbruksdistrikten, har rationaliserat i starkare takt nästan än den svenska industrien. Jordbruksfolket kan alltså inte försörjas inom den gamla näringen. Om det då inte kan skapas nya företag på landsbygden eller i de mindre tätorterna måste ju folket flytta till städerna. Då svårigheterna att bilda nya

företag är så mycket större nu än förr har resultatet blivit att de människor, som inte kan vara kvar inom jordbruket, i stället flyttar in till städerna. Jag tror att det är alldeles nödvändigt att man har detta i tankarna. Statsmakterna måste ändra sin syn på kapitalbildning, sparande och merprestationer, så att de unga på landsbygden i sin hembygd kan få en god försörjning genom att nya företag bildas där eller redan befintliga företag utökas. Jag tror säkert att alla andra medel än de gamla naturliga — som ändock fanns i viss utsträckning kvar ännu för åtta å tio år sedan — för att befrämja den av mig här såsom önskvärd framhållna utvecklingen, är bara halvmesyrer och att anse som dilettantmässiga. De kan inte väntas bli krönta med någon egentlig framgång.

Det finns andra länder där utvecklingen har gått så, att folket flyttar ifrån särskilt de stora städerna ut på landsbygden och att man låter industriens utbyggande ske där. Men där detta förekommer kan man konstatera att den allmänna atmosfären gynnar en sådan utveckling. Det är också enligt min mening det enda som kan få strömmen att vända. I sådan riktning skulle det här i landet verka om bostadsbyggandet kunde i ökad grad förskjutas mot uppförande av egna hem, små radhus och annan bebyggelse som passar på landsbygden. Vi skulle där kanske kunna få någonting som vore jämförbart med de gamla bysamhällena. Kring industrier på landsbygden skulle människorna alltså kunna bo i små samhällen. Jag tror att detta sätt att leva skulle ge flera människor tillfredsställelse med tillvaron än när de bökar ihop sig i storstäderna, där jag tycker att människorna ofta ser mer eller mindre oharmoniska ut.

En sak som sammanhänger med detta är upprustningen av vårt vägväsen. Jag skulle nästan vilja påstå att regeringen och det närmast ansvariga statsrådet i detta fall inte har bedömt våra s. k. realla reuser riktigt, som det så ofta heter — det används ju numera en hel del vetenskapliga uttryck, vårt land är

Statsverkspropositionen m. m.

nu för tiden rätt vetenskapligt regerat. Bilskattemedlen flödar rikligt, så pass rikligt att man t. o. m. kan tycka att bilskatterna är i högsta laget. Riksdagen anvisar mycket aktningssvärda belopp till vägbyggnader. Så har skett under de senaste åren och även för nästa budgetår föreslås en hel del. Men sedan kommer regeringen och hindrar att dessa medel får användas, under förebärande att arbetsmarknadsläget är sådant att det inte kan ske utan att inkräkta på andra uppgifter. Det är i detta sammanhang jag anser att felbedömningar har gjorts. Det förhåller sig faktiskt för närvarande på det sättet att både stora och små entreprenörfirmor är långt ifrån fullt sysselsatta året runt. Deras mycket betydande maskinpark står stora delar av året oanvänd, och den kvalificerade personal som kör dessa maskiner är inte heller sysselsatt, åtminstone inte med det kvalificerade arbete som den är avsedd för. Dessutom finns det faktiskt överallt i bygderna, där vägbyggena drar fram, en dold arbetskraft som då kommer fram. Det finns en hel del människor, som bor på sina ställen litet varstans och som går och sysslar med litet av varje. De kan mycket lätt frigöras för att utföra de icke kvalificerade arbetena i samband med vägbyggen — de som sköter maskinerna, kan ju inte ersättas med vem som helst — utan att detta på något sätt är till förfång för näringslivet i bygden under den relativt korta tid som ett vägföretag är i gång. Här ligger sammanlagt mycket stora reala resurser outnyttjade, och detta kan ju inte vara klokt.

Jag har ett mycket näraliggande exempel på detta från min egen hembygd för närvarande. Det gäller en del av riksväg nr 4. Den är färdigritad, och allting är klart, men arbetet får inte fortsättas, därför att det anses att pengarna, sedan regeringen satt ned anslaget, inte räcker. Samtidigt går i grannsocknen ett trettiofemtal människor och stämplar. De går bara och väntar på att detta vägbygge skall komma i gång. Det är sådant som gör att man får misstanken att hela den här saken inte hanteras alldeles riktigt.

Kanske är det också sådana felbedömningar som gör att kostnaderna för arbetslöshetsbekämpande åtgärder har stigit till så väldigt höga belopp som de gjort i den nu framlagda budgeten. Jag har räknat ut att de sammanlagda kostnaderna för arbetslöshetsbekämpande åtgärder, om man tar med anslagen på tilläggsstat, uppgår till 122,5 miljoner kronor — detta i en tid av mycket full sysselsättning. När man ser sådana fall, som det jag nyss nämnde, har man svårt att tro att det skall vara nödvändigt. Jag tror att myndigheterna bör visa större påpasslighet när det gäller att sätta i gång sådana ordinära arbeten, som det finns anslag till och som behöver utföras. Då slapp man använda de mera arbetslöshetsbetonade anslagen i onödan.

Jag tror att man ägnar sig för mycket åt de teoretiska resonemangen. Sådana bör naturligtvis ligga till grund för våra åtgärder, men i övrigt får man inte nöja sig med att sitta här uppe i denna stad i sina teoretiska burar eller hur jag skall uttrycka mig. Jag tror att det är ganska hälsosamt att under tillräckligt lång tid bo och vistas mitt i den levande praktiken. Mycket som från de där burarna ter sig omöjligt, visar sig i det praktiska livet ganska lätt genomförbart, såsom jag något litet försökt exemplifiera här. Jag är beredd att på anmodan fullfölja denna exemplifiering.

Jag tror att vi både måste och utan att äventyra den samhällsekonomiska halansen kan öka takten för våra vägars upprustning. Och därvid bör man, såsom jag nyss framhöll, inte bara inrikta sig på de stora riksvägarna eller på länshuvudvägarna. Det finns många smärre vägar, allmänt befarna, som behövs tas in till statligt underhåll, och det finns förut intagna vägar, som behöver förbättras, så att man kan använda mera ekonomiska transportmedel med högre hjultryck och på det sättet skapa eller öka möjligheterna för näringslivet i bygderna, vilket i sin tur kan leda till att människorna inte behöver flytta in till städerna.

En annan sida av utvecklingen, som inte heller är lycklig, är ökningen av den administrativa apparaten. När man vill

Statsverkspropositionen m. m.

ha en åtgärd, så tillsätts det ju nya verk och inrättningar för att genomföra den. Det kommer nya med jämna mellanrum, men inga gamla tas bort. De gamla växer ut, och vi har nu i vårt lilla 7-miljonersland en administration som motsvarar vad andra länder på 50 miljoner har. Denna tunga blir så stor för ett litet land att man måste noga observera utvecklingen. Dels tas en mängd människor bort från de rent produktiva uppgifterna, och dels blir utgifterna mycket stora. Kungl. bostadsstyrelsen och dess underlydande länsnämnder kostar i ren administration 8,5 miljoner kronor. Det nya arbetsmarknadsverket kostar 33 miljoner i ren administration. Vad den förstnämnda styrelsen beträffar kan man väl inte med bästa vilja i världen önska att den skall få en permanent livstid. Det finns möjligheter att lägga om bostadspolitiken så att huvuddelen av organisationen blir obehövlig, och då skulle det heller inte bli så mycket administrativt trassel som nu faktiskt förekommer. Om arbetsmarknadsverket finns det ett rätt roligt uttalande i femte huvudtiteln nederst på sidan 165 i anledning av att statens organisationsnämnd har gjort en utförlig undersökning och funnit att där sitter alldeles för många befattningshavare, som egentligen inte vet vad de skall göra. När socialministern refererar denna upptäckt, säger han att det finns indikationer på en överkapacitet på ungefär ett hundra befattningshavare utöver biträdena.

Visst är det bra med en god sysselsättningsgrad, men jag tycker att detta är ett dåligt sätt att nå det målet, och man får väl också säga, att den fulla sysselsättningen under många, många år har ordnat sig själv här i landet. På grund av befolkningsutvecklingen kommer det in mycket färre arbetare i 20-årsåldern än det gjorde på 1930-talet. Det rör sig väl om en minskning av 50 000 eller 60 000 om året, och detta är en mycket betydande faktor. Konjunkturläget har också stor betydelse och likaså ökningen av den administrativa personalen. Herr Ohlson anförde i dag några siffror som tyder på att det är 80 000 à 100 000

flera som i dag sitter och skriver till varandra, och det måste ju betyda rätt mycket. Jag tror att man också får se på landsstaten. Kostnaderna för lantregeringen närmar sig nu 100 miljoner kronor. Jag tror att man är alldeles för snabb med att där lägga på uppgifter som inte är nödvändiga. Vi har kommit in i en trall här i landet, som automatiskt gör oss alltmer överorganiserade, och jag tror det är viktigt att hålla en skärpt uppmärksamhet på den saken.

Jag skall, herr talman, sluta med ett påpekande, att staten visar en benägenhet att mer och mer på landsting och kommuner övervältra uppgifter och utgifter, som antingen tidigare i större utsträckning har burits av staten eller är nytillkomna. Jag undrar om det inte vore rimligt, för att det inte skall bli alltför betungande för kommunerna att ordna med en avlösning av vissa av dessa uppgifter. Som exempel kan man nämna polisväsendet, som ju är den minst kommunala uppgiften i stort sett men som ändå är en stor tunga och föranleder många trätor mellan länsstyrelserna och kommunerna, i varje fall när det gäller landsbygden och jag tror även för en del av städerna. Över huvud taget tror jag att det nu för tiden inte är behövt, att myndigheterna lägger sig i alla detaljer av kommunernas verksamhet. Det finns ju män även ute i landet, som kan sköta om saker och ting, och detta gäller inte bara landstingen utan i stor utsträckning även primärkommunerna. Det kvarligger en gammal slentrian, att tillsynsmyndigheter skall peka på allting, även om detta är ganska onödigt. Jag tror att en allmän minskning av detta petande i detaljer från tillsynsmyndigheternas sida är befogad och inte är annat än till fördel för bägge parterna och även för statens kassa. Det ligger en viss fara i att riksdagen vid sitt arbete med den ena frågan efter den andra kommer att bortse från de större sammanhangen; det är helt naturligt att varje särskild fråga intresserar åtminstone några människor i så hög grad, att de anser den viktigare än någonting annat. Man beaktar inte tillräckligt de mera

Statsverkspropositionen m. m.

långsiktiga verkningarna av riksdagens handlande som helhet. Jag tror att ökat samarbete och över huvud taget större hänsyn skulle vara till gagn. Det hela skulle bli lugnare, och man fick garantier mot ensidighet och bakslag. Egentligen vore väl detta också i ganska god överensstämmelse med hela det svenska nationalpsyket, sådant det allmänt kommer till uttryck i arbetet inom kommuner och landsting liksom i det dagliga livet i vårt land: svenskarna är benägna att försöka resonera sig samman. Jag tror att mycket av vad som sker i den vägen ute i våra kommuner kunde vara ett gott exempel för handlandet även här i huset på det mera rikspolitiska planet.

Ja, herr talman, det vare mig fjärran att framställa något annat yrkande än de övriga talarna gjort.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Årets budgetförslag torde vad inkomstsidan beträffar vara det största som förekommit i svensk historia, och jag vågar säga att förhållandet är detsamma beträffande utgifterna. Budgeten är starkt balanserad, ja, överbalanserad, trots att mycket kraftiga avskrivningar skett på vissa områden.

Under dagens debatt har man talat ganska mycket om att det borde vara råd till en kraftig skattesänkning. Jag skulle vilja instämma i att det varit lyckligt om man från regeringens sida kunnat nå fram till ett resultat, som gjort det möjligt att ge svenska folket en säkerligen mycket välbehövlig skattesänkning.

Statsministern talade nyss om hur man från regeringens sida ser på de aktuella frågorna. Han uttryckte sig så, att den politik som föres avser att tillfredsställa medborgarnas önsknings. Ja, det är självklart att den tillfredsställer en hel del människor, men jag tror att man kanske inte har rätt att säga, att den stora massan av vårt folk är helt tillfredsställd. Regeringens politik tycks vara inriktad på att försöka överföra så många uppgifter till socialvårdens område, att det blir dåligt råd att ge alla medborgare en skattelättnad.

Finansministern har förebådat att en skattesänkning skall ske 1957, och det är mycket tacknämligt, men jag ifrågasätter ändå, om man inte borde ha gått något längre än som signalerats på detta område.

Det kan inte hjälpas att man finner det litet egendomligt, att medel tas från driftbudgeten för att finansiera kapitalutgifterna. Detta motiveras med att staten på så sätt slipper konkurrera på den allmänna lånemarknaden, varigenom möjligheterna att få lån ökas för sådana som behöver låna upp kapital. Naturligtvis vore det mycket lyckligt, om sådana möjligheter kunde öppnas, men jag vill också erinra om önskemålet att räntan sänkes, en sak som man nog från statsmakternas sida vill uppskjuta åtminstone ännu en tid. Visserligen har finansministern uttalat, att räntan skulle kunna sänkas inom en snar framtid, men den åtgärden hade säkerligen bort vidtagas för länge sedan.

Vad beträffar vår valutaställning och importen till vårt land finner jag det litet förvånande, att man från regeringens sida det ena året efter det andra kan tillåta import av varor till ett värde som med mer än en miljard kronor överstiger exportens. Förra året importerades fram till december månad varor till ett värde som med inte mindre än 1,2 miljarder översteg exportens värde. Jag bara frågar: Kan detta fortsätta i längden? Året innan var importöverskottet drygt 800 miljoner, sedan har det ökats med ytterligare 400 miljoner. Skall utvecklingen fortgå på detta sätt, kan man fråga sig: Blir det då någonsin möjligt att nå balans i samhället? Någon invänder kanske, att underskottet för exporten inte tar hänsyn till sjöfartens intäkter. Självklart är detta en faktor som förbättrar situationen, men den ändrar inte det förhållandet, att exportunderskottet är mycket betydande.

Jag tror att man från regeringens sida behövde mera noggrant uppmärksamma den saken, och jag skulle vilja ställa en direkt fråga till hans excellens herr statsministern, om han anser att vi kan fortsätta med en import, som vida

Statsverkspropositionen m. m.

överstiger vår export. Jag tror inte det finns stora möjligheter för vårt lands vidkommande att kunna samla en tillfredsställande valuta-reserv under sådana förhållanden. Det är, herr talman, enligt min mening nödvändigt att man här ingriper i tid.

Det har i dag framhållits, särskilt från högerens sida, att försvaret inte fått så mycket som hade varit önskvärt. Man har kritiserat förslaget om att inställa repetitionsövningarna för att på så sätt spara 62 miljoner kronor. Jag vill poängtera att jag är en mycket stark anhängare av vårt svenska försvar, men jag tror inte att man äventyrar det om man använder de 2,5 miljarder kronor, som försvaret kostar, på ett tillfredsställande sätt. Jag anser inte att man genom ett inställande av repetitionsövningarna försvagar vårt försvar på ett sådant sätt, att man kan säga att det innebär någon risk för framtiden.

Den förda kreditåtstramningen har ju haft en mycket stark inverkan på hela vårt näringsliv. Inte minst har jordbruket fått vidkännas svåra konsekvenser av detta. När man emellertid ser hur pass mycket som skrives bort av över-skottet på grund av de stora statsin-komsterna, förvånar det mig att man är så bekymrad för vår bostadspolitik. Förr om åren har normalt gjorts avskrivningar på 350 miljoner kronor. Under innevarande år föreslås avskrivning av 692 miljoner kronor. Man skriver alltså av 340 miljoner kronor retroaktivt. Vad som förvånat mig allra mest är emellertid att man på tertiärlånen skriver av 25 procent för att därigenom, såsom finansministern säger, jämna ut räntehöjningen. När man vidtog denna räntehöjning bestämdes det redan från början att räntan inte skulle höjas för en viss del av bostadsbyggandet, och därefter ställdes ytterligare 200 miljoner kronor till förfogande, medan läget var sådant att inga andra hade möjligheter att skaffa fram tillräckligt rörelsekapital. I föreliggande statsverksproposition ges ytterligare ett handtag för att åstadkomma en lättnad på bostadsbyggandets område. Det hade varit både önskvärt och tacknämligt om

finansministern hade visat samma omsorg om det svenska jordbruket och våra små företagare, som jag vågar påstå har det mycket besvärligare än de personer som skall skaffa sig en bostad.

Det finns enligt mitt förmenande all anledning att regeringen vidtar åtgärder för att snarast möjligt återställa en lågräntepolitik, om vi skall kunna nå det uppsving i näringslivet, som man talar så mycket om. Med den kreditåtstramningspolitik, som nu föres, tror jag det kan vara fara å färde att den högkonjunktur och de förbättrade förhållanden, som varit rådande, lika snabbt förbytes i ett sämre läge för vårt lands vidkommande.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga, om det är regeringens avsikt att i fortsättningen låta räntan helt och hållet fritt få bestämmas av krediträttningarna? För bara några dagar sedan var det ett sammanträde i riksbanken, där förslag framlades om en förlängning av den räntelag, som antogs för några år sedan. Jag poängterade då att det inte var någon mening med att förlänga en lag, som från ledningens sida anses vara oanvändbar. Därför skulle jag till finansministern, om han hade varit närvarande, velat ställa frågan: Varför var regeringen angelägen att skapa en lag, som man sedan från samma håll påstår vara oanvändbar? Jag tycker att man på den punkten borde kunna kräva ett svar av finansministern. Jag tror inte det är lyckligt att fortsätta på detta sätt. Här har — jag tror det var av herr Ohlson — uttalats tillfredsställelse över den rörliga räntan, och det kan ju vara bra med en rörlig ränta på vissa områden, där man har stora möjligheter att klara sig ändå. Men för de mindre inkomsttagarna och för såväl de mindre som större jordbrukarna och andra näringsidkare är det i nuvarande läge mycket svårt att kunna anskaffa tillräckligt rörelsekapital. Därför anser jag att regeringen borde vidta ga snabba åtgärder för att återställa en lågräntepolitik.

Under snart en och en halv månad har det nu pågått förhandlingar om nya avtal. Vi har ännu i dag inte hört hur

Statsverkspropositionen m. m.

dessas kommer att utfalla. Jag skulle emellertid inte kunna tänka mig annat än att det blir vissa löneökningar även i år, trots att det i fjol förklarades att ökningarna blev alltför stora. Om man tänker fortsätta med att träffa avtal för arbetare och tjänstemän för ett år i taget, vill jag påminna om att man samtidigt fastläser avtalen när det gäller andra samhällsgrupper under längre tid, såsom man har gjort med det svenska jordbruket, för vilket avtalsperioden nu är tre år. Vore det inte därför på tiden, ärade kammarledamöter, att man för att åstadkomma någon balans i samhället införde längre avtalsperioder även för löntagarna? Om man strängt vill hålla på ettåriga avtal för de senare, kan säkerligen inte det svenska jordbruket åtnöjas med att vara den enda kategori av yrkesutövare, som skall bindas för en längre tid utan möjlighet att vid ändrade förhållanden få rättelse förrän efter tre år. Jag vill bestämt säga ifrån, att åtminstone kommer jag att få svårt för att medverka till en sådan utveckling i samhället, som inte ger samma möjligheter för alla grupper.

Vi var 1947 överens om att vi skulle ha en full sysselsättning i vårt land. Det har vi även haft, om det också på enstaka områden kunnat uppstå någon arbetslöshet under vintern. Mestadels har vi emellertid en överfull sysselsättning, och det bidrar, vågar jag säga, till att det är omöjligt att åstadkomma någon stabil löneuppgörelse, i varje fall så länge vissa företag har möjlighet att betala högre löner än avtalet föreskriver. Sådant har förekommit i mycket stor utsträckning och förekommer säkert fortfarande.

Jag vill passa på att säga, att jag med tillfredsställelse hälsar det förslag som finansministern har framlagt om höjda folkpensioner för våra gamla. Socialministern omtalar i statsverkspropositionen, att han överväger att till år 1958 anskaffa medel till en allmän pensionsförsäkring. Det är naturligtvis mycket bra, om vi kan få en allmän pensionsförsäkring avseende hela svenska folket, men då skall en sådan försäkring inte

uppbyggas på samma sätt som vår sjukförsäkring, som bara tillfredsställer en viss grupp människor, under det att egna företagare ställs nästan helt utanför. Förfar man på samma sätt med pensionsförsäkringen, kan jag inte tänka mig att det parti, som jag företräder, har någon möjlighet att medverka till en sådan utveckling. Jag vill redan nu ställa frågan, om det inte skulle vara angelämare att i stället höja folkpensionen. Då skulle man inte behöva inrätta en ny institution, som skulle kräva ett antal tjänstemän utöver vad som blir erforderligt om man i stället bygger ut folkpensionen.

Jag tillhör således dem som fullt och fast anser, att man bör kunna bygga ut folkpensionen för att på det sättet ge dem, som inte längre deltar i aktivt arbete, en tillfredsställande utkomst. Hur stor denna pension kan bli kan jag inte här uttala mig om, men jag hoppas och tror att den bör kunna anpassas efter den inkomst, som vederbörande har haft, och att det inte blir på samma sätt som nu är fallet inom sjukförsäkringen, där den fria företagaren får 3 kronor om dagen medan andra får en ersättning som är avpassad efter den inkomst, som de haft under året.

När det gäller jordbruket skulle jag vidare vilja säga, att det skulle vara ganska tacknämligt, om den likställighet, som utlovades redan 1947, kunde åstadkommas. Från alla håll erkännes det, att jordbruket inte har uppnått en sådan likställighet, och jag har svårt för att tro, att likställighet kan bli resultatet av de förslag, som nu utarbetas.

Inte minst under månaderna före jul har man försökt att på allt sätt smutsa kasta det svenska jordbruket och inbilla det svenska folket, att det inte finns någon potatis i vårt land, som duger att äta, utan att potatis måste importeras. Jag måste reagera mot det sätt, på vilket vissa tidningar har fört denna polemik. Jag tror att alla måste erkänna, att den varit ovederhäftig och inte på något sätt varit betingad av verkliga förhållandena. Importörer av potatis räknade med, att om de bara fick potatisen

Statsverkspropositionen m. m.

inlastad på fartyg så skulle de nog också få in potatisen till Sverige. Då de svenska jordbrukarna motsatte sig att potatisen infördes satte man i gång en väldig agitation mot den svenska varan. Jag vill bara säga, att vi inom jordbrukets organisationer är beredda att göra vad på oss ankommer för att ge det svenska folket en förstklassig vara. Men det är väl ändå bekant för alla, att väderleksförhållandena de senaste två åren varit säregna, och ingen kan väl därför begära, att jordbrukarna skall kunna tillhandahålla en så förstklassig vara, som de själva skulle vilja tillhandahålla. Jag tror att den svenske jordbrukaren gör allt som står i hans förmåga för att tillfredsställa det svenska folkets krav på en prima vara, och det ämnar han säkert också göra i fortsättningen. Jag måste därför uttala mitt starka ogillande av vad som har förekommit i tidningarna, och jag hoppas och tror att man i fortsättningen skall ha litet större förståelse för det svenska jordbruket än vad man har visat under de senaste månaderna.

Herr talman! Det är mycket som det skulle vara önskvärt att här framhålla, men jag skall inte uppehålla tiden längre utan ber med det anförda att få yrka remiss till vederbörande utskott av statsverkspropositionen.

Herr BENGTSO (bf):

Herr talman! I det komplicerade spel — om jag så får kalla det — som ekonomi och politik utgör, finns det inga så fasta hållpunkter, att man kan göra säkra beräkningar för vad som kommer att ske under det kommande året. Vi måste emellertid besluta om statens inkomster och utgifter, och vi måste vidta de mått och steg som vi tror är nödvändiga, även om en icke önskvärd löne- och prisutveckling eller en förändring beträffande utlandshandeln senare kan komma att medföra avsevärda revideringar av våra beräkningar. Våra bedömningar stöder sig dels på vad som hänt under föregående år och kanske en ännu längre tidrymd tillbaka, dels på

vad vi för dagen kan förutse i fråga om utvecklingen.

Innan jag går in på de realuppgifter, som finns för föregående år och bedömningarna för det kommande året, skall jag nämna några ord om den enligt min mening förändrade politiska situation, som vi nu har i jämförelse med den som vi hade vid föregående remissdebatt.

I vårt land liksom i många andra länder har vi under åtskilliga år haft ett överhettat ekonomiskt klimat med risk för inflation, och då vi vet vad en inflation innebär och vilka olyckliga verkningar den medför, har vi försökt att vidta åtgärder för att förhindra att den breder ut sig eller accentueras ytterligare. Från det parti jag tillhör har vi en mycket stark frihetskänsla, och vi önskar inte vidta några ingripanden, som inte är oundgängligen nödvändiga. De åtgärder, som vidtagits, har varit tidsbetonade och inte hårdare än situationen krävt. När svårigheterna ökat t. ex. genom en alltför stark lönestegring — något som skedde förra året — och en obenägenhet att sänka priserna, som jag tror vi också kan säga har förekommit, och vi därigenom kommit in i ökad risk för inflation, har vi måst vidta ytterligare och hårdare åtgärder, även om vi principiellt inte varit anhängare av sådana.

De medel, som tillgripes mot inflation, är i regel av begränsande natur och därför inte populära. Människorna i allmänhet kan nog t. ex. säga att bilparken ökat i hastigare takt än vårt lands ekonomiska resurser medger, men individuellt är man mycket missnöjd med att behöva betala 10 procent i bilaccis. Vi har dock föredragit att företa dessa mindre och tillfälliga ingripanden, och det har också visat sig att det under mer än tre år varit möjligt att bemästra situationen och upprätthålla en stabil prisnivå. Under hela denna tid har emellertid högern och folkpartiet utnyttjat situationen och i många fall understrukit det missnöje, som alltid uppkommer när man företar neddämpande åtgärder av olika slag. Det gick emellertid icke an att bara säga »Vi vill

Statsverkspropositionen m. m.

inte ha priskontroll, investeringsavgift m. m.», utan det var också nödvändigt att föra fram alternativ. Vi har ständigt under de allmänna debatter vi haft — ekonomiska debatter och remissdebatter — hört, att en rörlig ränta var den patentmedicin som skulle tillgripas, vilket i detta läge skulle betyda en högre ränta, och också i någon mån kreditåstramning. Det har varit den patentmedicin som man alltid erbjudit för att kunna vinna en viss popularitet — jag tror att någonting sådant också låg bakom — genom att avböja andra för individen kanske inte så behagliga åtgärder. Vi har från det parti jag företräder inte underskattet räntevapnets betydelse, men vi har i det längsta velat undvika att använda det. När vi nu har en viss erfarenhet av det, tror jag att det är en ganska starkt utbredd uppfattning, i synnerhet bland jordbrukarna, att räntestegring är en ytterligt obehaglig åtgärd.

Det är på denna punkt som jag anser att den förändrade politiska situationen har inträtt.

Oppositionspartierna har nu fått vara med om att man tillgripit ett av dem anvisat medel, och det går därför inte att avfärda andra åtgärder med att bara säga, att man måste tillgripa räntehöjning. Vi måste nog vara förvånade över hur litet det i dagens debatt har talats om räntan. Med tanke på vad som stått att läsa i tidningarna skulle man kunna tänka sig att få höra konstateranden, att räntevapnet nu har tillgripits och att situationen därför borde vara synnerligen tillfredsställande. Jag måste säga, att om man bedömer debatten i dag är den en smula förvirrad. Det riktas kritik på olika punkter, men ingenting sägs här längre om vilka medel som egentligen skall tillgripas. Det förefaller, som om man på oppositionssidan stod en smula tomhänt och förvånades över den nya situationen, när man inte längre kan hänvisa till det som varit så gångbart under flera år. Det kan möjligen sägas — detta brukar också vara ett omtyckt argument — att räntehöjningen tillgreps alltför sent. Men i alla fall mäs-

te ju åtgärden verka efter en viss tid, och då skulle vi väl så småningom komma i den gynnsamma situation, som utmålats vid åtskilliga tillfällen från denna talarstol.

När jag hörde herr Ohlon tala om inflationen och obehaget därav, kunde jag inte undgå att göra en reflexion. Han talade om jordbrukarna som fått för mycket pengar genom inflationen, och han berättade om ett gårdsköp år 1915, som senare resulterat i en god vinst. Han talade också om ett fall från 1930. Jag måste då göra den reflexionen, att det under denna tid knappast var de partier, som nu har majoritet i riksdagen, som hade det största inflytandet, utan detta får herr Ohlon finna på betydligt närmare håll än hos de partier, som nu är företrädare i regeringen.

Med tanke på de svårigheter, som vi fortfarande har att dras med, måste man, då man bedömer föregående år, också säga sig, att hade vi då inte tillgripit investeringsavgiften och bilaccisen och ändrat företagsbeskattningen, så skulle vi nu ha haft större svårigheter. Man måste väl ändå erkänna, att dessa åtgärder har haft en viss inverkan, även om kanske bilaccisen inte lett till sådana resultat som vi väntade oss när vi beslöt införa den.

När det talas om den ekonomiska politiken, har också investeringarna nämnts. Beträffande dem vill jag säga, att begränsning av investeringarna i och för sig inte är önskvärd. Men vi vet att det inte finns mer än en viss investeringskapacitet i vårt land, och vi vet också att vi har legat mycket högt i det avseendet. Jag vill helt och fullt instämma med herr Mannerskantz då han säger, att företagsamheten och vetenskapen fört oss framåt på alla sätt. Så har visst skett. De har varit de väsentliga orsakerna. Men när man säger, att den förda politiken skulle ha medfört så stora svårigheter för företagen, att de inte kunnat utveckla sin rörelse så som skulle ha varit önskvärd, då måste man argumentera emot. Vid en full och överfull sysselsättning kan man inte gärna säga att det är önskvärd, att investeringarna drivs ännu

Statsverkspropositionen m. m.

längre. Då blir resultatet att vi får flera arbetstillfällen och ännu större brist på arbetskraft.

Vid bedömningen av den ekonomiska utvecklingen under nästa budgetår är speciellt tre faktorer synnerligen ovissa. Det är för det första utrikeshandeln, där det visserligen inte finns några direkt oroande tendenser, men som dock inte säkert kan bedömas. För det andra är det den ovissa faktor, som vi nogsamt blev påminta om förra året, nämligen jordbrukets skörderesultat. På det området vet vi, att vi inte kan göra någon som helst uppskattning, och vi har gjort den erfarenheten att svängningarna kan bli mycket stora. För det tredje har vi det nu så aktuella problemet om hur lönesättningarna kommer att bli för den kommande perioden. De två första faktorerna kan vi knappast påverka. Där emot är det väl en rätt allmän uppfattning — det vill jag understryka ytterligare — att man får hoppas att det i lönesättningen kommer att iakttas den återhållsamhet som är oundgängligen nödvändig för att vi skall kunna behålla det penningvärde som vi nu har.

Därmed har jag ingalunda avsett att säga, att inte de lönearbetande grupperna skall ha en förbättrad levnadsstandard, motsvarande vad produktionsökningen kan tillåta. Vi har emellertid ganska tråkiga erfarenheter av vad som hände under förra året, och därför är en erinran på sin plats. Likafullt vill jag på samma sätt som förra året betona, att företagsidan har sitt stora ansvar. Priserna bör kunna sänkas på en hel del artiklar, och man skulle verkligen önska litet större iver på det området från företagsidan. Det måste skapa en viss misstänksamhet om hur befogade priserna verkligen är, när det erfordrades en bilaccis för att få fram den rätt kraftiga sänkning av bilpriserna, som skedde i början av förra året. Det blir ingen god atmosfär för löneförhandlingar, när man ser sådana exempel och dessutom finner, att många av företagen under förra året redovisade ganska kraftiga vinster. Visserligen är det inte någon stor procent av varorna, som nu fal-

ler under priskontrollen, men under nuvarande förhållanden kan det inte väntas bli något större intresse för att ytterligare avskaffa priskontrollen. I det sammanhanget är väl också att bemärka, att även om man avskaffar priskontrollen blir ett område fortfarande ganska priskontrollerat, nämligen jordbruksprodukterna.

Efter sådana reservationer kan man göra vissa försök till bedömning av det kommande årets ekonomiska möjligheter. Man kan då konstatera, att vårt land fortfarande befinner sig i ett gynnsamt läge med goda förutsättningar att kunna ytterligare höja produktionen och därmed öka möjligheterna för medborgarna att få en högre levnadsstandard. I finansplanen anföres om andra länder, att allting tyder på en fortsatt högkonjunktur under år 1956 och att i både Förenta staterna och Västeuropa vittnar föreliggande investeringsplaner om en optimistisk framtidsbedömning hos företagen. Om förutsättningarna för vårt eget land säges i finansplanen: »Slutsatsen för Sveriges del av denna redogörelse för det internationella konjunkturläget är i korthet, att en fortsatt högkonjunktur ute i världen knappast kan väntas medföra några dämpande tendenser utan snarare ge ytterligare expansiva impulser åt den svenska utvecklingen.» Produktionen i vårt land ökade, trots missväxt för jordbruket i stora delar av landet, med 3—3,5 procent. För år 1956 beräknas ökningen bli något lägre på grund av att produktionsresurserna redan är hårt utnyttjade. Utrikeshandeln är, som jag nämnde tidigare, svår att bedöma, men det väntas god efterfrågan på våra exportvaror. Även på andra områden synes utvecklingen kunna bli god.

Jag skulle vilja nämna några ord om ett annat område, som uppvisar en gynnsam utveckling under det gångna året. Det gäller sparandet. Jag har alltid funnit det inkonsekvent, när man — såsom skett också i dag — från högerns och folkpartiets sida har sagt, att förutsättningen för att folk skall spara är att det föres en politik som skapar förtroen-

Statsverkspropositionen m. m.

de, så att folk verkligen får intresse för och tilltro till sparandet. Samtidigt med att man klandrar regeringspolitiken och säger, att denna inte skulle kunna skapa detta förtroende, har man emellertid vid flera tillfällen fört fram mer eller mindre omöjliga förslag i syfte att främja sparandet, och när dessa har avslagits, har man förklarat sig missnöjd igen och sagt, att regeringspartierna inte har förståelse för sparfrämjande åtgärder. Propositionen får väl nu deklarerat på vilket ben man skall stå och hur man vill förklara förra årets tämligen gynnsamma resultat av premiesparandet. Det kan visserligen inte sägas hur stor del av de i runt tal 455 miljoner, som kommit in på premiesparandet, som är egentligt nysparande, men något måste det väl vara. Är detta sparintresse ett uttryck för misstroende mot den förda politiken?

Låt mig sedan säga några ord om det ständigt aktuella problem som jag är säker på kommer att diskuteras här lika väl om 25 eller 50 år som i dag, därför att det är en alltför populär sak att gå förbi för den som tror sig kunna vinna röster. Jag syftar på skattesänkningarna. Det har förekommit så pass underliga manövrer på det området att man kanske borde kräva litet bättre besked om huru vederbörande vill ha det. Det säges att det måste bli en »verklig» skattesänkning. Det instämmer jag helt och fullt i, men då skall inte den skattesänkningen utformas så att bördan överflyttas på kommunerna. Jag vill bara erinra om att bland de besparingsåtgärder, som högern förra året förde fram, innebar en att man ville ge mindre pengar till kommunerna. Detta måste väl i sin tur resultera i en motsvarande höjning av kommunalskatten.

Skattesänkningen bör också vara så väl underbyggd, att det är verkliga besparingar som föreslås och inte bara bokföringsmässiga sådana. Det är inte i slutet av maj, som vi egentligen bestämmer om en skattesänkning blir möjlig eller inte, utan detta ligger framför oss under hela den tid som riksdagen kommer att arbeta. Det är då som man skall föreslå besparingar. Hänvisar man till

att det finns ett budgetöverskott, så vill jag erinra om att det finns vissa risker för att en del därav kommer att förbrukas. Man skulle vara intresserad av att få veta, hur högern och folket här ställer sig. Vi hoppas väl att lönehöjningarna inte skall bli alltför stora, men jag förmodar att statstjänstemännens löner kommer att höjas på samma sätt som lönerna på den fria lönemarknaden. Därigenom förbrukas en del av det budgetöverskott som vi nu har. Det finns kanske också en del andra utgifter, som vi har intresse av att göra, varigenom överskottet kommer att ytterligare naggas något i kanten.

Sedan gäller det vem som skall få åtnjuta denna skattesänkning. Frågan om hur skatteskalorna skall utformas är också ett stort problem. Vi har hört högerledaren säga, att det måste bli en verklig skattesänkning för alla. Jag tror att därom råder vissa meningsskiljaktigheter. Vi siktar kanske mest på att de mindre och medelstora skattebetalarna i första hand skall komma i åtnjutande av en skattesänkning, även om vi menar att också större skattebetalare bör få något.

En av de glädjande nyheterna i statsverkspropositionen är att finansministern har förebådat, att folkpensionärerna skall få del av den produktionsökning som ägt rum. Herr Ewerlöf talade emellertid om pensionerna, och jag vill då säga att på det området föreligger vissa olika system att diskutera. Den nuvarande folkpensioneringen är demokratisk och rättvis på olika sätt, och vi var ganska eniga om den när den genomfördes och senare när den höjdes. En del andra system ligger framför oss. Vi har förslaget om en allmän pensionsförsäkring, vilket jag — liksom också sagts här tidigare — tror måste förändras ganska mycket om vi skall kunna tänka oss att genomföra det. Vi har också något annat som ofta blandas ihop med den allmänna pensionsförsäkringen, nämligen den s. k. arbetarpensioneringen. Därmed avses väl dock en företagsmässigt genomförd pensionering, och jag får betona, att jag inte gärna kan acceptera

Statsverkspropositionen m. m.

en pensionering som genomförs på det viset. Jag kan inte alls finna det mera befogat att ge en viss grupp av arbetare eller tjänstemän inom industri eller andra näringsgrenar pension, medan t. ex. lantarbetare och skogsarbetare inte skulle komma i åtnjutande därav. Det är inte alls säkert att det alltid är de mest nödvändiga arbetsgrenarna — även om de väl alla är nödvändiga i samhället — för vilka det bleve möjligt att införa pensioner. Man skulle få till stånd ett mycket ojämnt och orättvist genomförande av pensioneringen. Den formen av pensioner kan jag för min del inte ansluta mig till; den bör inte genomföras.

Herr Ewerlöf talade också om en mera fri form av pensionering, och det är klart att det kan låta tilltalande att säga till människorna: Staten skall inte ta hand om så mycket av era pengar, utan ni skall i stället själva betala till en försäkringsform. Jag kan dock inte undgå att göra den reflexionen, att därvid sneglar man väl också litet på den progressiva beskattningen. Det är självfallet att om vi betalar en del av pensioneringen över budgeten, d. v. s. med skattepengar, så blir resultatet att de större inkomsttagarna får betala mera. Men ordnas pensioneringen enbart genom en försäkringsform, blir det en annan fördelning av kostnaderna för pensioneringen.

Vi motionerade redan 1951 från bondeförbundshåll om att folkpensionernas grundbelopp borde höjas, så att folkpensionärerna skulle få del av den allmänna standardhöjningen. Den motionen avlogs, och inte heller senare framstötter har lett till resultat. Enligt vad vi nu vet kommer höjningen av folkpensionerna inte att bli så avsevärd. Men proposition är ännu inte avlämnad, och man skulle önska att genom den en något rundligare höjning av folkpensionerna genomfördes. Detta är dock den väg som är den mest rättvisa, när vi någon gång skall ordna pensionsfrågan. En höjning av folkpensionerna är en av de mest angelägna sociala åtgärderna.

Vi har på flertalet områden beslutat höja olika socialbidrag som kompensa-

tion för det försämrade penningvärdet, men ett bidrag har lämnats obeaktat. Det är barnbidragen, som jag här åsyftar. Ända sedan vårt parti tog initiativ till införande av de nuvarande barnbidragen, har vi varit medvetna om att de har varit knappt tilltagna. De har dessutom på senare tid kraftigt urholkats genom penningvärdets försämring. Vid flera tidigare remissdebatter har jag tillåtit mig föra frågan på tal. I år vill jag speciellt understryka betydelsen av att barnbidragets realvärde i varje fall återställs och av att det också om möjligt blir ytterligare höjt. Herr Wahlund har dock så pass utförligt berört den frågan att jag inte skall ytterligare tala om denna sak.

Jag skall slutligen, herr talman, bara be att få konstatera, att förutsättningarna för en gynnsam utveckling i vårt land är goda. Detta medför dock inte, att alla spärar mot inflationen kan släppas. Tvärtom medför i många fall de goda tiderna större risk för inflation, och därför måste vi fortfarande inrikta oss på en restriktiv politik.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 7, med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten;

nr 23, angående godkännande av 1954 års internationella konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja m. m.;

nr 24, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om begränsning av skatt på grund av 1955 års taxering;

nr 27, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kupongskatt;

nr 33, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Belgien om utsträck-

Interpellation om snabbare genomförande av likalönsprincipen

ning till Belgiska Kongo och mandatområdet Ruanda-Urundi av tillämpligheten av det mellan Sverige och Belgien den 1 april 1953 ingångna avtalet för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter å inkomst och förmögenhet; samt

nr 34, med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

Interpellation om snabbare genomförande av likalönsprincipen

Fröken ANDERSSON (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Då likalönskommittén 1953 framlade sitt betänkande angående lika lön för män och kvinnor i det statliga lönesystemet, uttalade den som sin mening, att åtgärder borde vidtagas för likalönsprincipens fullständiga genomförande. Utredningen framhöll vidare, att detta borde ske successivt med hänsyn till de förändringar i det statliga lönesystemet, som ett genomförande av principen skulle medföra.

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder för att påskynda likalönsprincipens genomförande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørgsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 30, av herr *Anderson, Carl Albert*, om upphävande av § 114 regeringsformen;

nr 31, av herr *Weiland m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till personalvårdsverksamhet m. m.;

nr 32, av herr *Weiland m. fl.*, om avskaffande av tjänstebrevsrätten;

nr 33, av herr *Johansson, Theodor*, m. fl., om ökat anslag till undersökningar rörande vägtrafikolyckor m. m.;

nr 34, av herr *Sundberg m. fl.*, om inrättande av bilinspektörskontor i Uddevalla och Gällivare;

nr 35, av herr *Huss m. fl.*, om inrättande av en professur i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö;

nr 36, av herr *Huss*, om inrättande av en statens sjuksköterskeskola i Malmö;

nr 37, av herr *Åman*, om inrättande av en ny ordinarie sjökaptensklass vid sjöbefälsskolan i Stockholm m. m.;

nr 38, av herr *Mogård m. fl.*, om förtidspension åt f. d. biskopen Dick Helander;

nr 39, av herr *Domö m. fl.*, angående inköp av remonter;

nr 40, av herr *Domö*, om anlitande av statens hästavelsfond för inköp av remonter;

nr 41, av herr *Huss*, om ändring i sjukförsäkringslagen i syfte att möjliggöra läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.;

nr 42, av herr *Karlsson, Fritiof*, och herr *Carlsson, Georg*, om rätt att vid uppskattning av normalavkastning av ecklesiastiskt boställe göra avdrag för kostnad för skogsarbetarbostad;

nr 43, av herr *Svedberg, Erik*, m. fl., om inrättande av ett nytt lantmäteridistrikt i hudiksvallsregionen;

nr 44, av herr *Olofsson, Uno*, m. fl., om anslag till uppförande av tre förmansbostäder vid Röbbäcksdalens försöksgård;

nr 45, av herr *Jonsson, Jon*, om anslag till en kurs i lantbruksorganisationens uppgifter och arbetssätt; samt

nr 46, av herr *Hermansson, Herbert*, m. fl., om rätt för värnpliktiga och vissa studerande att utnyttja veckoslutsbiljetter på statens järnvägars och postverkets busslinjer.

Kammaren åtskildes kl. 17.04.

In fidem
G. H. Berggren

Torsdagen den 19 januari eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Det har under dagens debatt talats mycket om ekonomi — det är ju både rätt och tillbörligt vid en debatt av det här slaget. Jag skall emellertid för min del inte gå in på det problemet, utan vill begagna tillfället att beröra ett par andra spørsmål, som också bör bli belysta i dagens anföranden.

Det första gäller fylleriförseelserna och konsumtionen av sprithaltiga drycker, sedan det första kvartalet nu gått till ända efter det att fri försäljning infördes av dessa drycker. Icke utan skäl har man kunnat förspörja en viss oro inför vad som skett under de tre sista månaderna. Både konsumtionen av spritdrycker och fylleriförseelsernas antal har ökat väsentligt. Men man kan nog knappast påstå att det varit värre än man hade väntat sig. Alla hade förutsett att det skulle bli en ökad konsumtion under en viss övergångstid efter motbokens avskaffande. Det var i synnerhet starkölet som lockade med nyhetens behag. Det har sedan visat sig att den stora starkölskonsumtionen var en tillfällig företeelse. Redan i november hade konsumtion av denna vara minskat med 54 procent.

Vad sedan själva spritkonsumtionen beträffar, så ter sig även siffrorna för den rätt höga. Man bör dock se dessa siffror mot bakgrunden av att en ökning av konsumtionen har skett år efter år. Man talar nu om en ökning av ca 25 procent jämfört med sista kvartalet 1954. Men redan andra kvartalet 1955 visar

en ökning av 25,1 procent jämfört med motsvarande kvartal 1954. Det råder således som synes en rätt stor fluktuation från kvartal till kvartal när det gäller konsumtionen.

Fylleriförseelserna visar också en markant ökning. Då man där gör en bedömning, måste man ta med i beräkningen dels polisens och dels nykterhetsnämndernas energiska ingripanden. Man måste också beakta, att statistiken även gäller upprepade återfall av notoriska missbrukare, vilka väl före motbokens avskaffande var avstängda från inköp.

I Dalarna gjordes en undersökning i december. Det rapporterades då från ett flertal landsfiskalsdistrikt, att såvitt gäller landsbygden hade icke någon försämring kunnat iakttas. Man hade icke över huvud taget märkt någon förändring i läget under de två första månaderna. Där emot hade fylleriförseelserna ökat i vissa städer. Att siffrorna härför blev så höga, berodde väsentligen på återfallen. Sålunda hade en person anhållits sex gånger under oktober månad. Från Gävle har en polisassistent rapporterat, att det är ett äldre klientel, främst sådana som varit notoriska missbrukare före spritens frigivande, som måste omhändertas gång på gång. Därför springer siffrorna i höjden. I själva verket är det samma personer som återkommer. Han nämner flera fall, där en och samma person finkats elva gånger efter den första oktober. Däremot anser denne sagesman att ungdomen blivit nyktrare efter den första oktober. Samma uppfattning har man nog tyvärr inte på alla platser.

Fylleriförseelsernas antal visar emellertid ett mycket starkt fall från oktober till december. Enligt en uppgift här omdagen i en stockholmsstidning är för närvarande förstagångsförseelsernas antal lägre än vad förhållandet var före första oktober.

Det var många som inför beslutet om den nya ordningen ryggade tillbaka. Man

Statsverkspropositionen m. m.

ansåg att ett lössläppande av spriten skulle leda till ett ohejdat missbruk. Även nykterhetskommittén var givetvis inne på dessa tankegångar. Den gjorde därför en utredning om hur en motsvarande omläggning tett sig i andra länder. Jag vill här endast anföra några siffror beträffande Norge, som är det med oss mest jämförbara landet. Dock är förhållandena icke alldeles likartade i Norge och hos oss.

Man hade som bekant förbud en tid i Norge. Den 2 maj 1927 övergick man så från förbud till fri försäljning. Förbrukningen före förbudet låg vid 3,6 liter per år och invånare. De tre första fria åren höll sig förbrukningen vid omkring 2,1 liter men nedgick successivt de följande åren. Samma tendens kunde också skönjas beträffande fylleriförseelserna. Så infördes en starkt begränsad ransonering, varvid man fick köpa endast 1,4 liter, motsvarande två flaskor i kvartalet, gällande både sprit och vin. Man fick således välja vilken sort man ville ha, vin eller sprit, men båda sorterna räknades in i ransonen, 1,4 liter per kvartal. Den 1 januari 1946 övergick man så i Norge från detta ransonerings-system till fri försäljning. Samtidigt företogs en prishöjning med 33 procent. Före kriget var konsumtionen 2,1 liter per person och år. Sista ransoneringsåret var den 2,2 liter. Det första fria året efter ransoneringsens upphävande ökade konsumtionen till 3,6 liter, men den sjönk så småningom, så att den under det femte året av den fria försäljningen var nere i 2,4 liter.

Man hade således i Norge en omedelbar ökning av spritförsäljningen under det första fria året med inte mindre än mellan 60 och 70 procent, medan vi i Sverige hittills räknat med endast 25 procent. Den kolossala ökning av spritförsäljningen, som förekom i Norge vid övergången till fri försäljning, sjönk alltså så småningom igen efter några år. I Norge hade man därtill en ökning som var mer än dubbelt så stor som den som noterats i Sverige.

Jag har velat anföra dessa siffror, då de kan vara av en viss betydelse för be-

lysning av detta problem och då man av dem måhända kan dra vissa slutsatser.

Av jämförelserna och iakttagelserna i övrigt skulle jag för min del vilja dra följande slutsatser. Det är ännu för kort tid för att riktigt kunna bedöma verkningarna av den nya ordningen. Alla har säkert räknat med att övergången skulle bli svår. Allt kan bero på hur lång övergångstid vi måste räkna med. I varje fall finns det ingen anledning att gripas av panik inför vad som hittills har inträffat.

Ett stort fel är dock att man icke såsom beräknat har lyckats upprusta nykterhetsvården i tillräcklig grad. Här måste krafttag tas och det snart. Vi får inte försumma denna upprustning, ty då kan det hända att följderna blir mycket svåra i framtiden.

Ett annat missgrepp, som man med skäl starkt reagerar mot, är försäljningen av spritdrycker i små flaskor. Från många håll, bl. a. arbetsplatser och kafévagnarna på våra tåg, har man klagat över detta system, vilket har medfört icke önskvärda följder. Man kan fråga sig, varför denna ordning infördes. Notoriska missbrukare har lättare att komma över en dylik flaska, ty den kostar inte så mycket. På så sätt har man underlättat för de notoriska missbrukarna att komma över sprit, vilket lett till en oroväckande ökning av antalet fylleriförseelser. Bort med dessa flaskor! De är icke önskvärda!

Låt mig så, herr talman, övergå till ett annat spörsmål. Det gäller frågan om skolungdom och vapenövningar. Det kan kanske förefalla vara ett långt hopp, men dessa problem har dock på sätt och vis ett visst sammanhang, ty de gäller båda till sist vår ungdom och framtid. Under senare delen av förra året har det förekommit, att elever i enhetsskolan inbjudits att deltaga i militära övningar och vapenexercis vid militära förband. Dylika övningar förekom tidigare och gav då ett visst eko i pressen och inom de idella rörelserna. Skolöverstyrelsen utfärdade då nya direktiv, varigenom dylika övningar bland skolungdom förbjöds. Nu har man likväl börjat med

Statsverkspropositionen m. m.

dem på nytt. Det har rapporterats, att en trupp 14-åringar från ett par enhetsskolor fått under en veckas tid bekanta sig med militärlivet och då bl. a. fått öva sig i granatkastning och tjänstgöra som kanonservis.

Från Eksjö rapporteras, att ett 30-tal pojkar från Nässjö läroverk fått övervara realistiska övningar. Enligt referaten hade detta skett under fullt fältmässiga övningar, som var så realistiska, att man under dagen skjutit bort skarp ammunition för 3 000 kr. Så nog måtte de ha varit realistiska så det förslår! Någon uppgift om att pojkarna medverkat i övningar föreligger emellertid inte i detta fall.

Nu finns det inte samma bestämmelser för läroverkens ungdom som för enhetsskolan. Man kan dock starkt ifrågasätta, om det för den s. k. yrkesorienteringen skall vara nödvändigt med en dylik sammanblandning med skolungdom och militära övningar. Skulle orientering om militäryrket anses böra förekomma i läroverken, bör den endast omfatta teoretisk orientering inom skolans eget område. Alldeles bestämt måste man reagera mot att inte av skolöverstyrelsen utfärdade direktiv i detta avseende följes, vad gäller enhetsskolans elever. Många finner det nog upprörande att ungdom, som inte nått den mognad och har den omdömesförmåga, att de kan bilda sig en egen uppfattning om vad saken i verkligheten gäller, skall på detta sätt få en glorifierad föreställning om våldet. Våldsmentaliteten hos vår tids ungdom är tillräckligt utbredd ändå. Det behövs en omprövning av detta system. Jag tror inte att vårt folk i allmänhet är tillfreds med det nuvarande tillvägagångssättet på detta område. Jag har just i förmiddags fått ett brev om ett fall, där frågan tydligen har aktualiserats på vederbörande ort. Skolöverstyrelsen har i denna skrivelse, som är tillställd arméstaben, uttalat sig om dessa övningar och om de direktiv som tidigare har utfärdats och som kanske kan förefalla vara alltför kortfattade och föranleda misstolkningar. Nu föreslår skolöverstyrelsen att anvisningarna skall få en så-

dan form, att av dem framgår att eleverna under den praktiska yrkesorienteringen inte får hantera, rikta eller manövrera vapen av något slag, vare sig hand- eller maskinvapen, vare sig riktiga vapen eller attrapper. Man får väl då hoppas, att det så småningom skall rätta till sig, så att vi inte skall behöva taga upp detta spörsmål vidare. Låt oss lära de unga att tänka fredens tankar och icke krigets och våldets!

Låt mig sluta med ett ord av president Eisenhower. Han yttrade för något år sedan följande: »Varje krigsfartyg som sjösattes, varje projektil som avfyras är i egentlig mening en stöld från dem som svälter och icke har någon mat, från dem som fryser och inte har några kläder. En väpnad värld förbrukar inte bara pengar, den kastar bort arbetarnas möda, vetenskapsmännens intelligens och barnens hopp.»

Herr AASTRUP (fp):

Herr andre vice talman! Herr Ewerlöf har i sitt första anförande här i dag uttalat, att en lösning av pensionsfrågan skulle kunna tänkas efter den linje som skisserats av reservanten herr Ahlberg i den Åkessonska utredningen, nämligen att successivt höja folkpensionen till 3 000 resp. 5 000 kronor. Det torde vara känt, att stora sympatier för en sådan lösning förefinnes både inom näringslivet och på andra håll.

En svårighet, som herr Ewerlöf gled över och som inte heller herr Ahlberg tagit upp i sin reservation, är hur vid en sådan ökning trappstegsvis av folkpensionerna under 8—10 år de kommunala bostadstilläggen skall kunna avlyftas. Man möter här vissa praktiska och psykologiska besvärligheter, som torde fordra mycket ingående överväganden. Det skulle vara lättare, om man kunde genomföra ökningen av folkpensionen endast i ett eller två kraftiga steg, men även då måste man tänka på dem som för närvarande har och behöver de största tilläggen. De kan inte gärna ställas helt utanför förbättringen. Till belysning av detta vill jag nämna, att den

Statsverkspropositionen m. m.

icke inkomstprövade delen av ålderspensionen uppgår till 1 800 kronor för år, och totalt för äkta makar, som båda har pension, till 2 880 kronor. I Stockholm är det kommunala bostadstillägget så pass högt, att pensionen kan uppgå till 3 725 kronor för ensamstående och till 4 966 kronor för två makar som båda har pension. Ur denna synpunkt måste beklagas att utredningen inte undersökt problemet med bostadstilläggen, ty även i det Åkessonska systemet försvårar dessa en önskvärd samordning av de olika pensionsformerna. Visserligen finns det i det Åkessonska systemet ett dyrortsmoment, men det dröjer mycket lång tid, innan det verkar.

Över huvud taget är det anmärkningsvärt att utredningen ej mer ingående sysslat med de olika samordningsproblemen, utan ställt dem på framtiden.

En annan brist i den Åkessonska utredningen är uteslutningen av hemmahustrurna. Det förefaller vidare, som om utredningen inte beaktat de organisatoriska fördelarna av en anknytning till sjukförsäkringen som t. ex. har ingående kännedom om flertalet invalidfall. Dessutom har sjukförsäkringen ett antal klasser — 14 — som ger uttryck åt den aktuella inkomsten av tjänst och även skiljer på inkomst av rörelse och av kapital.

Det finns skäl att antaga att man skulle vinna väsentliga kostnadsbesparingar i jämförelse med Åkessons administrativa otympliga apparat — försåvitt man nu genomför det Åkessonska systemets huvudtanke — genom en koordination av sjukförsäkringen och pensionsförsäkringen.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare dröja vid dessa mer eller mindre försäkringstekniskt betonade problem, utan i stället ta upp en annan synpunkt på pensioneringsfrågan som har direkt anknytning till statsverkspropositionen.

I årets remissdebatt har liksom vid tidigare tillfällen från olika håll framhållits sparandets betydelse för både det ekonomiska framtidskridandet och för den samhällsekonomiska balansen. I fråga om jämvikten i vårt ekonomiska liv

säger finansministern i budgetförslaget, att finanspolitiken har rikliga variationsmöjligheter för att lägga tyngdpunkten på sådana medel, som får en återhållande effekt på antingen företag eller konsumenter. På näringslivets håll vill man ingalunda bestrida att rikedomen på variationsmöjligheter är till finnandes. En rätt omfattande provkarta på dessa finanspolitiska medel visades ju upp förra våren. När finansministern nu trots sig ha hittat ett nytt vapen att införliva med samlingarna i den finanspolitiska rustkammaren, nämligen den fondering, som föreslås i den Åkessonska utredningen om allmän pensionsförsäkring, finns det all anledning för näringslivet att granska denna nyhet. Är det ett lämpligt finanspolitiskt instrument och vad blir återverkningarna inom näringslivet? Statsrådet anför nämligen som ett axiom, att en dylik avgiftsfondering kommer att bli en efterfrågebegränsande faktor hos både företag och konsumenter och därigenom innebära en ökning av det totala sparandet i samhället.

Om det skulle gälla enbart en nettofondering, är väl finansministerns uttalande riktigt, även om man, beroende på vem avgiftsuttagen slutligen träffar, kan vara osäker om var efterfrågebegränsningen sätter in: på investeringssidan eller på konsumtionssidan eller på båda. Då verkar fonderingen uppenbarligen som vilken finanspolitisk skattepåлага som helst, visserligen med ny etikett.

Skall man däremot binda ihop fondering med någon typ av allmän pensionsförsäkring à la Åkesson, måste man ta hänsyn till de samhällsekonomiska verkningar av utredningens förslag, som utredningen själv låtit undersöka genom sin ekonomiska expert, Lennart Fastbom. Vad som i dag är av intresse och som har direkt samband med remissen av statsverkspropositionen till utskottet är aspekten på försäkringen och dess fondering som ett nytt ekonomiskt-politiskt vapen.

Den Åkessonska kommittén har inte själv diskuterat möjligheten att använda den allmänna pensionsförsäkringen och fonderingen i konjunkturutjämnande

Statsverkspropositionen m. m.

syfte. Då nämligen den Åkessonska kommittén föreslår en fondbildning — alltså större uttagningsskvoter än vad som betingas av de för ögonblicket utgående pensionsbeloppen — motiveras detta bl. a. med det skälet, att härigenom förebygges olämpligt stora förmåner till de försäkrade under övergångsåren. Man vill undvika alltför betydande tilläggsförmåner under dessa år för de äldsta årsklasserna i den vid försäkringens införande aktiva befolkningen.

Som ett annat skäl anges att räntan på fondmedlen skulle kunna utnyttjas för att framdeles minska uttagningsskvoten och därmed också reducera det ökade trycket av de gamlas försörjning för den framtida aktiva generationen till följd av den fortskridande ökningen av åldringarnas antal.

Däremot tar Fastbom i sin tidigare omnämnda undersökning även upp frågan om försäkringen och den samhälls-ekonomiska balansen. Hans synpunkter tillåter dock knappast — såvitt jag kan förstå — att man drar så vittgående och bestämda slutsatser som finansministern gjort, nota bene, om man ser försäkringen och fondbildningen som ett helt. Härtill kommer att Fastbom begränsat sin undersökning till i huvudsak effekten av pensionsutredningens förslag på sparande, investeringar och produktivitet, medan däremot så viktiga avsnitt som verkningarna på kapital- och kreditmarknaderna — bland mycket annat — lämnats åt sidan.

Jag skall, herr talman, be att först helt kortfattat få lämna en redogörelse för några av de avsnitt i det Åkessonska förslaget, som har relevans för den fråga jag här diskuterar, nämligen försäkringens och fonderingens betydelse i konjunkturpolitikens tjänst.

Det Åkessonska pensioneringssystemet arbetar i fullfunktionsstadiet efter fördelningsprincipen, d. v. s. att de årligen uppburna premierna skall i princip i sin helhet fördelas bland pensionärerna.

Utredningen har av olika skäl inte föreslagit en försäkring utan övergångstid, vilket skulle ha betytt, att försäkringen satts i full funktion omedelbart

och att pensioner utbetalats till alla åldringar etc., oavsett om de tidigare betalt några premier eller inte.

Kommittén menar i stället, att en person för att komma i åtnjutande av pension bort betala minst en årspremie till försäkringen. Detta medför inom parentes sagt den egendomliga effekten, att ingen som fyllt 64 år före det kalenderår, under vilket försäkringen införes, kan förvärva rätt till pension. Alla dessa ställes utanför.

Vidare föreslår kommittén, att pensionerna skall byggas upp snabbare under övergångstiden, vilket sker genom att den försäkrade tillgodoskrives ett större antal pensionspoäng än vad han förvärvat. Han får en viss — icke oväsentlig — överkompensation. Enligt det av utredningen förordade alternativet skulle full pension på detta sätt nås vid 16 års återstående premiebetalningstid.

Trots överkompensationen skulle det vara möjligt att under en icke ringa del av denna period finansiera de utgående pensionerna med mycket låga uttagningsskvoter.

Premieunderlaget för den aktiva befolkningen har t. ex. år 1960, under antagande av oförändrad medelinkomst, beräknats till 23,3 miljarder kronor. Då utgående pensioner det året, om utredningens förslag skulle gälla, endast uppgår till 24 miljoner kronor, behövs en uttagningsprocent av allenast 0,1.

Som jämförelse kan nämnas, att om försäkringen varit i full funktion 1960, hade pensionsbeloppet varit 2,1 miljarder och uttagningsskvoten 9,24 %.

Tio år senare, alltså 1970, skulle pensionsbeloppet vara 864 miljoner, räknat på oförändrad medelinkomst, och uttagningsskvoten 3,56 %.

Fullfunktionsstadiet enligt planen inträder omkring 1990, och uttagningsskvoten blir då utan fondering 11,89 %.

Utredningen har nu av tidigare angivna skäl föreslagit en fondbildning, alltså att man under en övergångstid skall ta ut mer avgifter än som behövs för utgående pensioner.

Man har gjort vissa beräkningar av fondens storlek vid olika uttagnings-

Statsverkspropositionen m. m.

kvoter, det förordade överkompensationsalternativet och olika ökningsar av medelinkomsten. Man förutsätter, att uttagningskvoten vid försäkringens ikraftträdande fastställs till 2,5 % och där-efter ökar vartannat år med 0,5 %. Om utgångsåret blir 1958, skulle uttagningskvoten 1980 bli 8 %.

Jag nämnde nyss att uttagningskvoten år 1960 för att täcka pensionsutbetalningen skulle behöva vara endast 0,10 %. Nu blir den 3 %. År 1965 skulle den varit 1,43 %. Nu blir den 4 %, o. s. v.

Om man räknar med en årlig ökning av medelinkomsten på 3 %, blir det varje år högst avsevärda belopp som av-sättes till fonden, runt 1 miljard om året. Fonden stiger år 1980, då uttag-ningskvoten beräknas motsvara de fak-tiska förhållandena, till 17,7 miljarder kronor.

Enligt detta alternativ beräknas fond-avkastningen år 1990 täcka 6,3 % av de utgående pensionerna.

Då man här utgår från en stegring av medelinkomsten med 3 % per år över en så lång period som i första hand 20 år, får det inte förbises, att denna framstegstakt är beroende av en rad olika faktorer: befolkningsutveckling, yrkes-intensitet, kapitalbildning, överflytt-ningsvinster vid överföring av arbets-kraft t. ex. från jordbruket till indu-strien, o. s. v. Orsakssammanhangen är i detta avseende ytterst svåra att bedöma.

Fastbom, utredningens ekonomiska expert, framhåller att den totala sam-hälleliga produktiviteten under mellan-krigstiden uppskattas ha stigit med i ge-nomsnitt 1,5 å 2 % per år, under perio-den 1946—1950 med 4,3 % och under åren 1950—1954 med 2,4 %.

Professor Lundberg har i den artikel, som livligt citerades under novemberde-batten i denna kammare, angivit att ett 3-procentigt framåtskridande skulle på längre sikt motsvara en nettokapitalbild-nings av 9 % av nettoincomes. Lundberg understryker dock, väl att märka, inte bara betydelsen av netto-sparkvotens storlek utan även betydelsen

av bl. a. sparandets användning, sam-mansättning och inriktning.

Det är i detta sammanhang som Fast-boms utredning om försäkringens verk-ningar på kapitalbildning och produktion-utveckling har icke oväsentligt in-tresse.

I fråga om sparandet sker — genom att andra sparformer förlorar sin ak-tualitet — en omkastning till det sämre redan 1962, alltså fyra år efter det för-säkringens förutsatts komma till stånd. Även den beräknade ökningen av pro-duktiviteten blir relativt obetydlig och kortvarig. Den förbyts mot slutet av 1960-talet i en minskning.

Man får därvid inte glömma, att Fast-bom rör sig med en rad högst osäkra an-taganden. En viktig faktor är den av Fastbom uppställda frågan, vem som re-alekonomiskt sett betalar försäringen. Fastbom framhåller, att man inte får fästa sig vid den formella fördelningen utan ta hänsyn till sådana saker som verkningarna på pris- och löneutveck-lingen, beskattningen m. m. Fastbom ställer upp den tesen, att ju större del av avgiftsbördan som slutgiltigt kan an-tagas åvila de anställda, desto större blir därmed utsikterna att försäkringens un-der den första delen av övergångsperio-den skall gynna investeringarna.

Nu är det självfallet omöjligt att säga något bestämt om avgiftsbördans reella fördelning mellan anställda och arbets-givare, inte heller hur de sekundära verkningarna blir på prissidan. Försäk-ringens innefattar tydligen genom sin ka-raktär av ökad kostnad för företagen ett inflationistiskt moment. Ur den syn-punkten ter den sig i den tänkta egen-skapen av finanspolitiskt vapen i ett fullt sysselsättningssambälle med från tid till annan uppkommande inflationistiskt tryck mot prismurarna som något tve-eggat.

Ingalunda, herr talman, förefaller det mig därför a priori givet att försäkring-en med dess fondering är ett så förträff-ligt finanspolitiskt instrument.

I vart fall kvarstår efter den Fastboms-ka undersökningen så många frågetec-

Statsverkspropositionen m. m.

ken, att nog tål det vid att väga på den saken både en och två gånger.

Pensionsförsäkringens oantastbarhet är ur försäkringstagarnas synvinkel ytterst viktig. Men om man nu tänker använda försäkringens apparat som ett ekonomiskt-politiskt instrument, föreligger det inte risk för att denna oantastbarhet träds för när?

Ty det gäller väl inte bara frågan om dispositionen av fondmedlen utan kanske i högre grad variationer i fråga om pensioner och avgifter beroende på det konjunkturpolitiska läget.

Om finansministerns uttalande om avgiftsfonderingens efterfrågebegränsande faktor skall ha någon mening, måste inte detta då tolkas som så, att uttagningsprocenten ena året sätts högre, andra lägre? Vilken osäkerhet kommer inte sådana helt plötsligt bestämda ändringar av uttagningskvoten att skapa inom näringslivet? Och vilken irritation kommer inte att uppstå vid växlingar i pensionsnivån?

Man får inte glömma, att den Åkessonska kommittén förutsatt en lagbundenhet i fråga om den kontinuerliga höjningen av uttagningskvoten fram till fullfunktionsstadiet och att det föreligger en försäkringsteknisk relation mellan avgifter och utgående pensioner.

Jag skulle vilja fråga: Om försäkringens apparat skall användas som konjunkturutmätande instrument, är det då meningen, att pensionsnivån skall kunna variera, t. ex. på grund av ett troligt inflationstryck, att uttagningskvoten skall växla efter de aktuella omständigheterna, att fondmedlen temporärt skall exempelvis steriliseras eller användas på annat sätt än vad som normalt brukar vara fallet? Jag tror, att ett svar på dessa frågor emotses med stort intresse på många håll.

Utredningen framhöll, att den med ett premiereservsystem förknippade starka fondbildningen försvårar anpassningen av pensionerna efter förskjutningar i den aktiva befolkningens inkomststandard. Fördelen med Åkessons fördelningssystem består däri, att pensionen på ett enkelt sätt automatiskt följer för-

ändringarna i den aktiva befolkningens inkomststandard.

En omfattande fondbildning inom ramen för den allmänna pensionsförsäkringen å la Åkesson gör därför försäkringen mindre skickad att fylla sin uppgift.

Uppkommer en eller flera inflationer, minskar ostridigt ränteavkastningens betydelse. Den av mig tidigare omnämnda procentsiffran 6,3 år 1990 sjunker t. ex. då, och man måste skrida till högre avgiftsuttag för att hålla pensionsnivån.

Det bör framhållas, att utredningens farhågor i detta avseende inte delas av dess ekonomiska expert. Hans resonemang på den här punkten har jag emellertid för min del svårt att odelat acceptera. Det föreligger under alla förhållanden här en meningsskiljaktighet, som är nog så viktig, mellan kommittén och dess expert. Och det är ostridigt, att vid en större fondbildning sker en större förmögenhetsöverflyttning till låntagarna vid en penningvärdeförsämring än vid en mindre fondbildning.

Det sparande, som för närvarande sker i pensionsförsäkringar och pensionsstiftelser, är inte obetydligt. Man har uppskattat beloppet till någon miljard årligen. Hur stor del av detta sparande som under tiden för fondbildningen i den allmänna pensionsförsäkringen kommer att överflyttas till denna fond, kan inte med någon säkerhet anges, men att så kommer att ske är väl uppenbart. Härtill kommer annat ålderdomssparande i livförsäkringar och andra former.

Jag citerade tidigare professor Lundberg, som framhållit att takten i det ekonomiska framåtskridandet är en funktion icke blott av kapitalbildningens omfattning utan jämväl av dess användning och inriktning. Pengar, som nu samlas i försäkringsbolagens fonder och av dem ställs till kapitalmarknadens förfogande, pengarna i pensionsstiftelserna, som disponeras direkt av företagen för investeringsändamål, även annat företagssparande samt enskilt sparande kommer till viss del — hur stor vet ingen — att flyta in i den allmänna pensionsförsäkringens fond.

Statsverkspropositionen m. m.

Konsekvenserna av denna omdirigering av sparmedlen är helt outredda, i den mån de över huvud taget låter sig överblickas. För näringslivet och stora grupper av sparare måste redan detta förhållande te sig oroande. Om försäkringsfonden allt efter konjunkturpolitiska bedömningar får växa utöver den av utredningen föreslagna ramen, skärps ytterligare konkurrensen mellan de på kredit- och kapitalmarknaderna uppträdande behoven.

Visserligen har utredningen förutsatt en fri sektor på 30 procent för fondkapitalets placering, men det är väl ingen som tror, att denna siffra i ett betränt länge kommer att betraktas som helig. Reglerna för den normala placeringen av dessa 30 procent kan väl för övrigt aldrig exakt fixeras. Här finns plats för skönsmässiga bedömanden, som kan bli rätt besvärande ur rättvisesynpunkt.

Herr talman! Inom näringslivet, där det finns ett stort intresse för en lösning av pensionsfrågan, föreligger också en stark oro för konsekvenserna av att utnyttja en med en eventuell obligatorisk allmän pensionsförsäkring förknippad fondbildning som ett ekonomiskt-politiskt instrument. Jag har därför velat begagna detta tillfälle att på denna sak framföra några synpunkter, som torde motsvara uppfattningarna på näringshåll i olika delar av landet. Det skulle säkerligen hälsas med tillfredsställelse, om regeringen ville klargöra sina avsikter, eftersom finansministerns och socialministerns uttalanden till statsrådsprotokollet är med hänsyn till frågans vikt lakoniska.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Vi har i dag upplevt detsamma som vi många gånger tidigare under remissdebatter under senare år har mött, nämligen att de, som kritiserat regeringens budget, har klagat över att inte det eller det har blivit gjort men

samtidigt begärt, att statens investeringar skall beskäras och skatterna ytterligare sänkas. Det är väl ändå inte möjligt att göra bådadera. När man har konstaterat omöjligheten därav, har man också sagt ifrån, att det inte kan vara så mycket allvar i den kritik, som riktas mot regeringens sätt att handha den ekonomiska politiken.

Det förhåller sig på samma sätt med anmärkningarna, att det inte finns någon riktig balans i budgeten och att valutafonden inte är så stor som den borde vara. Denna kritik hindrar inte att man samtidigt motsätter sig konsumtionsbegränsande åtgärder.

Det är också ganska märkligt att man i dag inte hör så mycket talas om det inflationsbekämpande vapen, som tidigare så ofta har rekommenderats. Herr Ohlon berömde visserligen mycket den ränteökning som gjordes i våras, men han vågade ändå inte föreslå, att alla övriga inflationsbekämpande vapen skulle ersättas med en ytterligare räntehöjning. När man inte vågar göra det, tyder det på att man i stort sett har förlorat tron på räntan såsom det enda vapnet för att bekämpa inflationen, trots att man förut ansåg att det borde vara det.

Herr Ohlon försökte i sitt anförande här i dag att avvärja kritiken på den här punkten genom att säga, att han aldrig har påstått, att man skulle kunna använda enbart räntan. Jag vill då erinra om att i början av den period, som vi kallar för efterkrigstiden, framställdes saken på det sättet. Då hölls det mycket hårt på att man skulle använda räntan och ingenting annat. Efteråt säger man, att om man använt räntan i rätt tid, d. v. s. från början, skulle vi inte behöva dragas med de svårigheter, som vi har i dag. Men det ligger ändå till på det sättet, att då liksom nu stod valet mellan att ha arbetslöshet och att inte ha det.

När jag är sysselsatt med att tala om vad herr Ohlon har sagt, kan jag inte underlåta att beröra vad han hade att säga, då han citerade nationalbudgeten och med ett visst patos talade om att förra årets nationalbudget var medvetet

Statsverkspropositionen m. m.

oriktig. Så får man väl ändå inte citera, herr Ohlon. Såsom framgår av redogörelsen i nationalbudgeten var ju förhållandet det, att man vid uppgörandet av förra årets budget inte hade klart för sig, vilken omfattning löneökningarna skulle få, och att man därför måste grunda sin uppskattning på en hypotes. Man var emellertid medveten om att det var en hypotes, och det redovisades i den skrivning som herr Ohlon omnämnde, och denna får följaktligen inte tolkas på det sätt som herr Ohlon gjorde eller så, att nationalbudgeten medvetet gjorts felaktig.

Herr Ohlon gjorde också gällande, att det fanns för många statliga verk. Vi har emellertid gång på gång inte minst av herr Ohlon i dag fått höra, att det ena verket efter det andra inte är tillräckligt tillgodosett. Om jag inte minns fel, har vi exempelvis fått fiskeristyrelsen med herr Ohlons välsignelse, och jag tror att det också finns andra saker, som ligger till på samma sätt.

Herr Ewerlöf lämnade en uppgift, som jag verkligen hade svårt att förstå. Han sade, att om man sänker skatterna, kommer detta att ha en lugnande inverkan och bl. a. verka i sparfrämjande riktning. Jag kan inte tänka mig att herr Ewerlöf är så världsfrämmande, att han tror att den, som har lust att köpa sig någonting han önskar sig, skulle avstå därifrån, då han får ökade möjligheter att spara — den tanken är väl ändå förflugen.

Jag antecknade också någonting som herr Mannerskantz nämnde. När han i sitt anförande talade om att vi kanhända hade det för bra och att man borde försöka åstadkomma ett större sparande än det vi hittills har kunnat prestera, borde åtminstone högern, om nu det förhållandet, att vi köper så mycket som vi gör, har en moraliskt nedbrytande verkan, inte ha så många invändningar mot att man beskär de större inkomsterna på det sätt som sker.

Vidare måste jag erkänna att det förvånar mig litet grand, att herr Mannerskantz ville förstatliga polisväsendet, ty när den saken senast var på tal, ville

högern inte vara med därom. Men tydligt är att ett förstatligande när det gäller denna detalj inte är lika farligt som ett förstatligande på åtskilliga andra områden tycks vara.

När vi tar del av den kritik, som rikstas mot regeringspolitiken och finner, att den nu har förts i tio år utan att någon av de spådomar, som vi har fått höra, har infriats, måste vi säga oss, att det inte måtte finnas något säkert underlag för dessa spådomar, utan att de varit litet för löst grundade. Vi har under denna tioårsperiod kunnat konstatera, hurusom produktionen ökat år från år. Statens inkomster har varit goda — låt vara att man förklarar det med att beskattningen varit för hård — men sysselsättningen har varit på toppen, folket känner sig tryggt, och reformarbetet under denna tid har fortgått i betydligt snabbare takt än någonsin tidigare. Det är också riktigt, såsom påståtts, att företagarna ser mycket mer förtröstansfullt både på dagsläget och på framtiden än tidigare, och att de villigt fördiskonterar de möjligheter, framtiden rymmer, kan man förstå av den investeringslust, som finns. Vi kan nog därför säga, att skötseln av den ekonomiska politiken i ett land som vårt inte längre är det stora problem som man försökt göra det till på oppositionshåll. Det har visat sig att de metoder, som vi använt här hemma, också används i andra länder. Vi kan också tryggt säga att det läge, i vilket världens ekonomi för närvarande befinner sig, betingar just sådana åtgärder, som här vidtagits och att vi följaktligen är på väg bort från det enda medel, som man tidigare hade, nämligen räntan. Det enda verkligt stora bekymret, som vi förmodligen får dras med länge när det gäller den ekonomiska politiken, hör samman med möjligheterna att förena en full sysselsättning med ett fast penningvärde.

Jag skulle alltså vilja säga att våra stora bekymmer i dag inte ligger på det ekonomiska området utan på andra områden. De gäller bl. a. våra barns och vår ungdoms fostran. Den som följer med tidningspressen och som ser sig om litet

Statsverkspropositionen m. m.

grand, kan inte undgå att finna annat än att det för närvarande är allvarlig fara å färde. När den undervisning, som meddelas i skolorna, inte kan meddelas på riktigt sätt, därför att lärarna inte kan hålla ordning i klasserna, när det förekommer att tio—tolvåringar organiserar ligor och begår stölden och till och med rån, när fjorton—femtonåringar också begår stölden och rån och planlägger och t. o. m. begår våldtäkter, när fängelserna blir överfulla, som de för närvarande är, när ungdomsvårdsskolorna inte räcker till, när man från fångvårdsstyrelsens, skolöverstyrelsens och socialstyrelsens sida över huvud taget inte ser sig någon utväg att komma till rätta med dessa förhållanden, när polismakten ständigt och jämt klagat över att den är för ringa och den mången gång inte vet sig någon levande råd, på vilket sätt den skall kunna reda upp sina bekymmer, måste väl ändå sägas, att om detta får fortgå, kommer vi i ett läge som dag för dag, månad för månad och år för år blir värre och värre.

Jag är angelägen att i detta sammanhang understryka, att jag inte på något sätt svartmålar. Alla här i kammaren vet att det händer ibland rent av fruktansvärda saker nära nog varje dag, att vi inte har tillräckligt med polis och att domstolarna inte kan tillämpa de lagar som gäller för ungdomsbrottslingarna, därför att de resurser, som behövs, inte finns. När man ständigt och jämt från ordningsmaktens sida och från de olika styrelsernas sida, som är inkopplade på dessa områden, begär fler och fler fängelser och ungdomsvårdsskolor, när från lärarhåll ständigt och jämt klagas över att lärarna inte kan reda upp situationen, när vi hör talas om hur lärarinnor står gråtande utanför sina lektionssalar och inte vågar gå in, därför att klasserna, som det säges, »går på taket» med dem, har vi kommit in i ett tillstånd, som vi inte utan vidare kan låta fortsätta, utan som vi på ett eller annat sätt måste ta itu med.

Jag menar att det är regeringens sak att göra detta. Regeringen måste ovillkorligen beakta saken och göra det på

ett sådant sätt, att åtgärder blir vidtagna så snart som möjligt. Jag ber lika allvarligt som enträget att detta måtte ske. Därmed är väl inte sista ordet sagt i den här frågan. Det finns oerhört mycket att tillägga. Jag skall inte göra det i det här sammanhanget, jag skulle tro att det inte behövs, ty med den uppmärksamhet som nu har riktats på den här saken i olika sammanhang, kan jag inte tänka mig att den längre kan förbigås utan att något göres.

Utom detta är det en sak i budgeten som jag skulle vilja ägna några minuters uppmärksamhet. Det gäller de 25 miljoner kronor som har reserverats för ett nytt storflygfält. När höstriksdagen 1946 beslöt att anlägga ett storflygfält vid Halmsjön var jag en av dem som på det allra ivrigaste avrådde från detta. Det var olika skäl som jag då anförde, och jag skall inte här upprepa dem. Ett av skälen var, att man inte borde lägga ett flygfält så långt från huvudstaden — Halmsjön ligger 47 kilometer därifrån. Det flygfältet ligger så långt bort, att man behövde bygga en autostrada dit för att inte nödgas spilla alltför mycken tid på färden mellan huvudstaden och flygfältet. Den gången rättade sig regeringen och riksdagen efter sakkunskapen, och sakkunskapen sade då att detta var enda möjligheten att lösa frågan om ett storflygfält för Stockholm. Gentemot detta invände jag för min del att ett storflygfält för vårt land inte skall ligga i Stockholm, ty om det ligger i Stockholm, ligger det i en utkant med hänsyn till den nordeuropeiska flygtrafiken. Ett flygfält för vårt land, som skall bli en storflygplats, skall ligga där den öst—väst-gående och syd—nord-gående trafiken skär varandra, och det gör de i Skåne.

Kammaren log, när jag sade detta då, precis som kammaren ler i dag, och det är jag inte ledsen för. Eftersom jag råkar representera en del av Skåne, blir man genast på det klara med att det är självklart att lokalsynpunkter talar, när jag säger på det sättet. Den tron går naturligtvis inte att ta ur kammarens ledamöter i dag heller. Jag skall alltså inte

Statsverkspropositionen m. m.

försöka det. Men jag vill säga, att när man skall bygga ett storflygfält, gör man inte detta för de närmaste tio åren, man bygger det inte heller för de närmaste femtio åren, utan man bygger det på lång sikt. Man vet ingenting om utvecklingen inom flyget. 1946 försäkrade flygsakkunniga att man behövde banor på minst 3 000 meters längd. De flygsakkunniga i England sade att man behövde start- och landningsbanor på 5 000 meter. I dag säger de flygsakkunniga att tack vare de nya uppfinningar, som har gjorts på flygets område, behöver man inte alls ha så långa flygbanor som man tänkte sig 1946. Men för ett par dagar sedan stod det i en tidning en uppgift om att man i Amerika räknade med att det behövdes ännu längre flygbanor för de readrivna flygplanen än man haft hittills. Samtidigt stod där, att det råder en motsättning mellan uppfattningarna, huruvida man skall bygga flygplanen efter start- och landningsbanornas längd eller man skall bygga landnings- och startbanorna efter de flygplan man tillverkar. Detta visar ingenting annat än att man är osäker om utvecklingen, och eftersom man är osäker om utvecklingen, skall man inte låsa fast sig vid någonting. Man skall endast låsa fast sig vid, att där man lägger ett storflygfält, skall det finnas så mycket utrymme att man är beredd på praktiskt taget alla eventualiteter. Detta kan man få i Skåne, men man kan icke få det i närheten av Stockholm.

Huvudstaden kan och bör naturligtvis också ha ett prima flygfält — det är inte fråga om annat — men man skall bara inte bygga ut det med tanke på att det skall bli ett storflygfält, ty skall ett sådant byggas i den terräng, som finns omkring Stockholm, blir det så svindlande dyrt att det är uppåt väggarna för galeit. Detta skall man inte låsa sig fast vid, helst som ett sådant flygfält kommer att ligga avsides. Jag förstår mycket väl att man ler åt detta uttryck att Stockholm skulle ligga avsides. Bor man i Norrland, ser man på Stockholm med andra ögon än om man bor i Skåne, den saken är jag fullt på det klara med. Men

jag menar att vi inte bör se på denna sak ur provinssynpunkt, utan med tanke på de utvecklingsmöjligheter som vi måste bereda flyget i framtiden. Därför bör en stor flygplats icke läggas vid Jordbro. Huruvida sedan Jordbro är bättre ägnat än Halmsjön för ett flygfält för Stockholm, skall jag inte gå närmare in på. Jag skulle tro att så är fallet, eftersom Jordbro ligger ungefär tre mil närmare Stockholm än Halmsjön.

Om man är av den meningen att flygfältet skall förläggas till Jordbro, bör man alltså akta sig för att planera det till ett storflygfält i framtiden, ty ett sådant finns det inte utrymme för. Ett storflygfält skall naturligtvis vara sådant, att där finns utrymme; där skall kunna finnas plats för tillräckligt långa banor, där skall finnas tillräckligt med parkeringsutrymme för de privata flygplan som kommer dit. Det måste naturligtvis finnas hangarer för dessa flygplan likaväl som för linjeflygplanen. Det måste finnas servicestationer för allt detta, och det måste finnas en liten stad för personalen, med skolor, idrottsplaner och en mängd andra saker som följer med och som vi nu inte kan föreställa oss. För allt detta fordras det ett plant utrymme, och det är detta planutrymme som vi, såsom jag nämnde, inte kan få i trakten av Stockholm.

Därför skulle jag till slut vilja hemställa till regeringen att också sörja för att när man tar itu med att planera för ett storflygfält, man inte förlägger detta i Stockholmstrakten, utan förlägger det på ett sätt som är ekonomiskt förståndigt både med hänsyn till anläggningskostnaderna och med tanke på den nytta man skall ha av ett storflygfält i framtiden.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kan ju hända, att det ligger ett uns med förnuft i vad herr Nils Elowsson yttrade om Halmsjön och om andra ting som hör samman med våra flygfält, men i övrigt måste jag tyvärr konstatera att herr Elowsson fått allting om bakfoten.

Statsverkspropositionen m. m.

Han började med att tala om att jag skulle ha på en hel del punkter föreslagit expansion av statliga verk och inrättningar. När har jag gjort det, och vilka verk och inrättningar har det varit frågan om? Har jag vidare gjort gällande, att vi som många gånger har kritiserat regeringens ekonomiska politik, uteslutande skulle ha replierat på penningpolitiken och höga räntor? Vem har gjort det och i vilket sammanhang? Beträffande den av mig anförda passusen ur nationalbudgeten vill jag bara hänvisa till att vad jag därvid yttrade var ett citat. Och, mellan oss, citatet var inte så allvarligt menat, utan får också tas med en liten nypa skämt, herr Elowsson.

Herr Elowsson yttrade vidare, att oppositionens spådomar under de sista tio åren helt och hållet har slagit slint. Har det undgått herr Elowsson, att vi under dessa tio år har genomlidit tre engångsinflationer och att den svenska kronan har förlorat omkring 40 procent av sitt värde? Det förvånar mig, att vad som avhandlats i detta hus har så undgått herr Elowssons uppmärksamhet.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlon ville förneka, att han hade begärt mera av regeringen. Men han begärde bl. a. ytterligare pengar till Göteborgs högskolas bibliotek, som inte hade fått tillräckligt. Herr Ohlon förnekar det nu, men det spelar mindre roll, om han begärt dessa pengar eller inte.

Men att man från folkpartihåll har begärt högre ränta, det går väl ändå inte att förneka, och alltså har jag ju inte sagt något galet på den punkten. Jag förstår inte vad herr Ohlon egentligen gör för invändningar. Ni har ju begärt högre ränta hela tiden, men ni har ändrat er. Herr Ohlin började med att säga, att om vi bara tog 1/4 procent högre ränta, skulle vi reda oss utan några som helst andra inflationsbekämpande medel. När det hade gått ett år eller så, sade herr Ohlin, att vi nog skulle kunna klara

inflationen med 1/2 procent högre ränta. Nu visar det sig, att man inte bara fick hålla på med denna högre ränta och även använda skärpta inflationsbekämpande medel, utan man måste slutligen också tillgripa ännu högre ränta, eftersom vi inte var mogna för något tvångssparande. Då tog man till en hel procent. Men om ni tror på räntan skulle ni naturligtvis ha sagt: »Vi skall höja räntan så mycket, att vi inte behöver de andra inflationsbekämpande medlen». Det skulle ni naturligtvis ha sagt, därför att ni hela tiden har bekämpat alla de andra medlen. Då skulle det ha varit någon konsekvens i ert handlande. Men någon sådan har vi inte väntat, att ni skulle lägga i dagen, och det förvånar oss inte så mycket.

Beträffande de tre engångsinflationerna skall vi komma ihåg, att de hör samman med omständigheter, som vi inte råder över. Ni må skratta hur mycket som helst åt Koreakrisen, det var dock på det sättet, att det utbröt ett krig i Korea och att priserna på världsmarknaden steg som följd därav. När vi skulle köpa på världsmarknaden, fick vi betala de högre priserna där, och dessa slog igenom här hemma. Det borde åtminstone en manchesterliberal ha klart för sig.

Sedan är det ganska lustigt, att när man beslår herr Ohlon med ett felaktigt citat — jag vet inte, om det var medvetet felciterat eller inte — säger han, att man inte skall ta citatet så allvarligt. Men om man inte skall ta detta allvarligt, varför skall man över huvud taget ta herr Ohlon allvarligt?

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är ganska hopplöst att komma till rätta med herr Nils Elowsson, ty när man talar om en sak börjar han strax tala om något annat. Nu skall jag försöka tala så långsamt att herr Elowsson kan följa med.

Vi har aldrig ansett räntepolitiken såsom den allena saliggörande. Vi har aldrig förfäktat den ståndpunkten, att den högre räntan skulle vara önskvärd. Vi har bara talat om en rörlig ränta. Och

Statsverkspropositionen m. m.

det kan mycket väl hända, att det i vissa situationer räcker med en halv procents stegring, bara man ger sig ut i tid.

Herr Elowsson gör gällande, att jag skulle ha felaktigt citerat nationalbudgeten i skämtsamt syfte. Men herr Elowsson kan väl läsa innantill här — hoppas jag i alla fall — och jämföra texten med mitt yttrande, och då skall herr Elowsson konstatera, att jag har citerat rätt.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med vad herr Ohlon sade sist, att han hade citerat rätt. Det påstår man att också djävulen gör, när han citerar bibeln. Herr Ohlon har ungefär samma taktik, det kan ingen bestrida, ty de rader herr Ohlon citerade är visserligen riktiga, men de är riktigt riktiga först om man ser dem i deras rätta sammanhang, d. v. s. läser stycket som står före också. Först då kan man begripa vad nationalbudgetdelegerade menat, men det kan man inte om man bara läser herr Ohlons citat.

Herr Ohlon säger, att folkpartiet aldrig har hållit på räntan. Visst har ni hållit på räntan. Hela det liberala systemet har byggt på räntan. Ni har alltid räknat med och använt räntan såsom en stabilisator för penningvärdet. Det har ni gjort hela tiden även före manchesterliberalismen för resten — jag tänker då på resonemanget som gick före manchesterliberalismen. Så rektor Ohlon skall inte sitta och skratta.

Herr Ohlon säger att ni har talat om en rörlig ränta. Ja, det har ni gjort, men uteslutande i camouflerande syfte, ty ni ville inte att man skulle komma på det klara med att den rörliga räntan i det sammanhanget blev en höjd ränta. Det ville ni inte gå och säga till väljarna. Hade ni varit ärliga, hade ni inte talat om en rörlig ränta, utan talat om en höjd ränta. Det var nämligen fråga om en sådan, och det blev också resultatet när vi kom ett stycke framåt. Det var också detta herr Ohlin menade, när han talade om sin halva procent. Att under sådana förhållanden förneka sin kärlek till räntan är misslyckat.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Innan jag går in på vad jag egentligen tänkt säga i denna remissdebatt, skulle jag vilja säga ett par ord om herr Elowssons anförande i vad det gällde ordningsförhållandena i våra skolor — jag vill inte säga disciplinsvårigheter, ty jag tycker disciplin är ett mycket olämpligt ord.

Jag vet att det råder svårigheter på dessa områden, och jag har inte något botemedel mot det. Det betyder inte så mycket vad jag tror, när jag inte kan bevisa det, men jag skulle ändå vilja säga att jag tror, att just de stora skolorna för tusen barn eller ännu flera och de stora klasserna på 35 och kanske ibland ännu flera barn bidrar till svårigheterna att hålla ordning i våra skolor.

Jag går nu över till att tala om det jag egentligen tänkt säga i denna remissdebatt. I år har finansministerns redogörelse för statsbudgeten liksom kommentarerna i tidningarna omkring densamma väckt större intresse inom familjerna och enkannerligen hos husmödrarna än vad som är vanligt. Man har frågat sig om inte de nu så höga priserna på livsviktiga födoämnen, såsom mjölk, smör, köttvaror, fisk, liksom på barnkläder, skor m. m. skulle ha till följd en uppräknings av barnbidragen. Men svaret blev nej. Av ekonomiska skäl har regeringen inte ansett sig kunna tillgodose ens rimliga anspråk på en höjning av dessa bidrag, vilka dock har så stor betydelse, särskilt för barnrikefamiljerna, och vilkas värde genom de gång på gång höjda priserna betydligt reducerats.

Inte heller har det i statsverkspropositionen givits på hand någon höjning av det förskottsbidrag, som utgår till ogifta och fränskilda mödrar som har vårdnad om barn. Dessa bidrag är maximerade till 50 kronor per månad, oavsett om den underhållspliktige har blivit ålagd ett betydligt större bidrag. Bidragen är, som vi väl alla förstår, helt otillräckliga i den prissituation, vari vi nu befinner oss. I dag ligger det emellertid på riksdagens bord en proposition, vari hemställes att dessa bidragsförskott skall utgå även till ensamma

Statsverkspropositionen m. m.

män, som har försörjningsplikt. Det blir väl i första hand ensamma fränskilda män, som får del av dem. Vi kanske kan hoppas, att om riksdagen bifaller propositionen, det blir lättare att få bidragsförskotten höjda.

Den skattesänkning, som bebådats, är vi nog alla tacksamma för, men om den skall ske på bekostnad av socialpolitikens värdeminskning blir åtminstone jag, och jag förmodar också en del av kammarens ledamöter, ganska betänksam.

Statsministern påpekade under förmiddagen den utvidgning av utbildningsmöjligheterna som öppnat sig för, om jag så får säga, menige mans barn och som, förmodar jag, är en tillfredsställelse för oss alla. I strävan att nå bästa resultat vid undervisningen har också lärarutbildningen varit under debatt, och vi har all anledning att ställa stora förhoppningar på den beslutade nya lärarhögskolan.

Men det finns inte bara normala barn. Det finns alltså särpräglade barn, för vilkas lärare en vanlig lärarutbildning inte är tillräcklig. Jag tänker främst på hjälpskolan och särskolans elever, barn med läs- och skrivsvårigheter och barn med lindrigare hörfel. Utbildningen av lärare för dessa kategorier har hittills nödtorftigt tillgodosetts dels genom en provisorisk anordning vid småskoleseminariet här i staden och dels genom kortare kurser för hjälpskollärare och särskollärare i Stockholm och Göteborg. För lärare, som vill ägna sig åt undervisning av barn med läs- och skrivsvårigheter, har ännu kortare kurser än de jag förut nämnt tid efter annan anordnats av skolöverstyrelsen. Ingen av dessa utbildningsformer har varit tillfredsställande vare sig i kvantitativt eller kvalitativt hänseende.

År 1946 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté för att utreda frågan om speciallärarutbildning. Utredningen lämnade sitt betänkande 1947. Sedan dess har skolöverstyrelsen flera gånger, senast 1953—1954, i sina petita begärt medel för inrättandet av ett socialpedagogiskt seminarium i huvudsaklig överensstämmelse med vad 1946 års utredning föreslagit.

I år har skolöverstyrelsen kommit åter och begärt anslag för detta ändamål. Skolöverstyrelsen har mycket ordentligt redogjort för hur en sådan anordning skulle kunna ske. Man har tänkt sig att hyra lokaler i den nya byggnad, som ABF tänker uppföra. En del av lokalbehoven anses kunna tillgodoses därigenom att seminariet under förmiddagen får disponera lokaler i fastigheten, som ABF endast använder under kvällarna. Härigenom kommer kostnaderna att kunna nedbringas ganska betydligt. Inom parentes skulle jag vilja nämna att den här anordningen att använda lokaler på dagarna, som eljest står tomma under denna tid, är något som man kanske skulle kunna tänka sig även i andra sammanhang, där man har ont om undervisningslokaler. I väntan på ABF:s nybygge hade skolöverstyrelsen tänkt att få disponera de ABF:s lokaler på Bryggargatan här i staden, som endast användes på kvällarna. Jag måste säga att skolöverstyrelsen har gjort vad den har kunnat för att hålla kostnaderna nere. Härtill kommer också att kostnaderna för det provisoriska särskoleseminariet här i Stockholm och för alla de kurser jag har talat om skulle falla bort, vilket gör att den aktuella utgiftsökningen skulle bli jämförelsevis ringa.

Ecklesiastikministern har avslagit framställningen utan ett ords motivering. Statskontoret upplyser att tillgången på ifrågavarande speciallärare är tillräcklig. Det skulle vara nöjsamt att höra varifrån statskontoret har fått denna upplysning. Inte har den kommit från skolöverstyrelsen. I skolöverstyrelsens »meddelande» talas ett helt annat språk. Det sägs där att endast 25 procent av de vid hjälpskolan anställda lärarna har utbildning för sin speciella uppgift. Vid särskolorna har det under läsåret 1954/55 varit anställda 246 lärare. Av dessa har endast 167 den specialutbildning som fordras för att få behörighet att tjänstgöra vid dessa skolor.

Under förmiddagen påpekade statsministern att många grupper i detta land

Statsverkspropositionen m. m.

hade rätt att vara missnöjda, och han nämnde i detta sammanhang fysiskt och mentalt handikappade. Till den senare kategorien hör de barn, vilkas talan jag här försökt föra. Jag vill därför till sist säga, att dessa barn och deras föräldrar har lika stor rätt att fordra en för dem avpassad och ändamålsenlig undervisning som normalt begåvade barn erhåller. Det beror nämligen till stor del på den undervisning i både teoretiska och praktiska ämnen som ges dem i skolan om de senare i livet skall kunna klara sin försörjning.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Barnfamiljernas ekonomiska situation har berörts av flera talare här i dag, som har efterlyst snabba åtgärder från statsmakternas sida till stöd för familjer med barn. Jag har inte utan tillfredsställelse noterat dessa opinionsyttringar, eftersom det varit mig förunnat att för snart ett och ett halvt år sedan sätta den första tändstickan under den diskussionsbrasa som nu flammade upp i ämnet. Familjeutredningen bestod därefter bränsle till brasan i sitt betänkande »Samhället och barnfamiljerna» i höstas, eldfångda fakta om det låga födelsetalet, om de 8 procent av den vuxna befolkningen, som försörjer 38 procent av dess barn, och om barnfamiljernas cirka 30 procent lägre levnadsstandard än barnlösa i produktiv ålder m. fl. siffror, som anförts av olika talare vid dagens remissdebatt.

Mot bakgrund av den låga äktenskapliga fruktsamheten har herr Wahlund i denna kammare som den befolkningsexpert han är kommenterat familjeutredningens betänkande ur principiella synpunkter som jag helt delar. Han avisade tanken på ett vidgat stöd åt barnfamiljerna såsom ett instrument för en barnpropaganda som vill öka nativiteten som ett befolkningspolitiskt självändamål, en propaganda som syftar till »pliktbarn i stället för önskebarn», såsom han uttryckte det. Herr Wahlund såg i stället frågan om höjning av barnbidraget som en rent socialpolitisk för-

delningsfråga, en rättvisefråga i första rummet. Det är mig angeläget att understryka dessa synpunkter: det är motbjudande att tänka sig att samhället skulle så att säga försöka köpa sig barn genom ekonomiska lockelser och ännu mer motbjudande, om en ivrig barnpropaganda skulle suddas ut den viktiga gränsen mellan önskade och icke önskade barn och gå deras ärenden, som vill göra barnalstringen till en moralisk fråga och t. ex. önskar skärpa indikationerna i gällande abortlagstiftning. Vi måste enligt min mening hålla fast vid principen att det endast är de önskade barnen, de välkomna barnen, som samhället vill uppmuntra tillblivelsen av. Men för en sådan uppmuntran är det allt annat än likgiltigt, om familjerna känner fördelningen av barnkostnaderna som rättvisa eller inte. Det finns all anledning att förmoda att många önskade barn inte blir födda, därför att föräldrarnas budget är så pass pressad, att de inte finner det försvarligt att skaffa syskon till sina tidigare en eller två barn.

Fru Sjöström-Bengtsson har alldeles nyss berört några orsaker till att barnkostnaderna har accentuerats på sistone. Prishöjningarna på för barnfamiljerna centrala livsmedel såsom mjölk och smör har fäst uppmärksamheten vid barnfamiljernas status quo-läge. Den räkning som missväxten sommaren 1955 har utställt på svenska folket håller vi just på att betala under en period av nio månader. Om jordbruksprisernas höjd därefter vet vi ingenting ännu, men det är naturligt enligt min mening att prisnivån för livsmedel har ett nära samband med frågan om en standardlyftning för barnfamiljerna.

De fakta om barnfamiljernas nuvarande standard, som familjeutredningen redovisade i höstas, kom ganska överrumplande för stora delar av den allmänna opinionen. Solidaritetens gnistor sprakade väl upp på åtskilliga håll, det är sant, och man börjar tala om att avhjälpa eftersläpningen i barnfamiljernas standard. Å andra sidan var gensvaret i förstone stumt inom stora grupper,

Statsverkspropositionen m. m.

främst sådana som har sina politiska språkrör i den borgerliga oppositionen — detta att döma dels av tidningspressen, dels av de många brev från allmänheten som jag mottager. Nu håller detta på att ändra sig. Insikten om att befolkningsåterväxten f. n. är för liten, att denna återväxt för övrigt klumpar ihop sig hos en mindre del av den vuxna befolkningen och att denna mindredels ekonomiska läge har försämrats relativt sett, d. v. s. i förhållande till sina samtida utan barn, har under det sista kvartalet börjat sprida sig och påverkar med varje dag alltmer den allmänna opinionen. Det är naturligtvis inget tvivel om att vid en jämförelse har barnfamiljerna i 1950-talets Sverige en helt annan och bättre ekonomisk standard än 1930- och 1940-talens barnfamiljer. Men såsom familjeutredningen så riktigt påpekat är det inte detta som frågan gäller, om man är intresserad av att barnfamiljerna i dag skall uppmuntras. Då blir det relevanta problemet hur barnfamiljernas ekonomiska läge är i förhållande till andra samtida familjers ekonomiska situation. Att det är klart sämre börjar nu gå upp även för medborgare av typen »alla tänker på sig, men ingen tänker på mig.» Detta är glädjande inte minst för mig, som ju har till uppgift att försöka bidra till ett familjevänligare klimat, glädjande att de idéer och förhoppningar härvidlag, som jag själv omfattar, växer sig allt starkare, ja, även när de växer sig starkare under gny och larm över att problemen försumrats eller nonchalerats av den regering som satt i gång diskussionen därom.

Nu är det dock så, att denna opinion till förmån för ökat stöd åt barnfamiljerna inte tycks vara enstämmig i sin uppfattning om vilka åtgärder som läget kräver. Remisstiden på familjeutredningens betänkande utgick först i denna vecka. Endast ett mindre antal yttranden har den stora remisskvarten ännu levererat, men redan dessa första remissvar visar, att det råder ganska skiftande åsikter om hur stödet till barnfamiljerna bör utformas.

Vad barnbidragen beträffar har t. ex.

socialstyrelsen menat, att man helst bör koncentrera ökningen av barnbidragen till familjer med tre eller flera barn och till ensamstående mödrar, men samtidigt påvisat en rad administrativa svårigheter och kostnader som en sådan ståndpunkt drar med sig, så att styrelsen säger sig till slut inte kunna tillstyrka vad den helst skulle vilja tillstyrka — i varje fall inte utan grundlig utredning.

Samma dag inkom yttranden från Sveriges husmodersföreningars riksförbund, som vill differentiera barnbidragen på sätt socialstyrelsen antytt, och från det socialdemokratiska kvinnoförbundet som mycket starkt går in för en likformig höjning av bidragen till alla barn. Säkerligen kommer det bland de 250 å 300 remissyttranden — om underremisserna medräknas — som vi har att vänta och varav kanske bara femtedelen ännu inkommit att finnas förespråkare även för alternativet barnavdrag i skatten. Buden är många. Att regeringen innan remissbehandlingen av familjeutredningens betänkande är avslutad skulle ha bildat sig en bestämd mening om de åtgärder, som ger bästa valutan för de pengar som kan satsas, är litet för mycket begärt. Nå, det har ju inte heller mig veterligt begärts i denna kammare, om inte möjligen av herr Öhman, vars anförande jag inte hade tillfälle att höra. Det har dock begärts i en del av folkpartipressen på sistone. Men när begär man detta eljest? Häromdagen förebråddes finansministern i en stor kvällstidning för att han tagit upp en klumpsumma i budgeten för den tilltänkta skattesänkningen, fastän remissbehandlingen av statsskatterevisionens förslag ännu pågår. Han beskrevs som den vilken redan har egenmäktigt beslutat sig och bara låter remissorganen skriva och plita i onödan. I barnbidragsfrågan menade dock samma kvällstidning att regeringen är svårt försumlig som inte beslutat sig innan remisstiden utgått. Något sammanhang mellan de två ståndpunkterna är ganska svårt att se.

Sedan är onekligen både skattesänkningen och barnbidragen ekonomiska frågor av mycket stor räckvidd — på

Statsverkspropositionen m. m.

några hundra miljoner kronor vardera. Här kan nu sägas att det ena är angelägnare än det andra och bör ha förtursrätt. Uppfattningarna om vad som är det angelägnaste skiftar emellertid. De skiftar inte bara mellan olika partier utan mellan olika personer i samma partier och mellan olika tidpunkter för samma person. Den skattesänkingsdiskussion, som dominerade i 1954 års valrörelse, utkristalliserade ett löfte från dåvarande finansministern om skattesänkingsförslag till 1956. Det var innan den kartläggning av barnfamiljernas ekonomiska situation, som i dag fångar vårt intresse och svänger på opinionen, ännu ens var påbörjad. Löften brukar socialdemokratien hålla och gör så även nu, även om det finns en del inom socialdemokratien — kanske även på annat håll — som skulle önskat att skattesänkingslöftet inte i detta fall låst oss inför vad de vill beteckna som en delvis ny situation eller rättare sagt nyupptäckten av en situation som den vari barnfamiljerna befinner sig.

Herr Wahlund sade här tidigare i dag, att han inte såg någon konfliktställning mellan skattesänkning och höjda barnbidrag. Rent principiellt gör inte jag det heller. Barnbidragen har ursprungligen tillkommit som ett komplement till nuvarande skattesystem, och det sammanhanget består. En omfördelning av skatetrycket gör det rimligt att man studerar också barnbidragens verkningar. Just nu råder emellertid i praktiken en viss motsatsställning mellan en skattesänkning i enlighet med statsskatterevisionsens förslag, som tar hänsyn till inkomstkategorier men inte till hushållstyper, å ena sidan, och kravet på höjda barnbidrag å andra; de konkurrerar nämligen om samma ekonomiska utrymme. Frågan är: Vad räcker statsinkomsterna till för nästa budgetår? Till skattesänkning? Höjda barnbidrag? Överbalsanering av budgeten — och alla dessa tre ting i önskvärda format? Nej, knappast på en gång. Nå, räcker de då inte till *litet* av vardera? Jo, kanske det. Men är vi betjänta med detta? Den frågan står öppen. Riksdagen, som nu tar hand om

statsverkspropositionens vidare behandling, får väl hjälpa till att besvara den. Svaret sammanhänger också med problemet var injektionen av pengar skall sättas in för att ge de mest behövande barnfamiljerna den största lättnaden. Detta senare problem måste regeringen nu ta itu med, sedan remissvaren på familjeutredningens betänkande börjat inkomma. Det är ingalunda frågor som regeringen surt och negativt skjuter ifrån sig, som man skulle kunna förmoda av vissa tidningsskriverier; riksdagen bedömer som vanligt läget mera måttfullt. Det är frågor som med säkerhet kommer att bearbetas och gnuggas samvetsgrant inom kanslihuset de närmaste månaderna, det kan jag försäkra.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Statsministern målade i dag på förmiddagen en lysande bild av 1955 års Sverige. År 1955 kommer, sade han, att för den historiska forskningen framstå som ett år av sjudande arbete och ökat välbstånd, och han utvecklade sedan ytterligare dessa tankegångar. Ja, ingen vet ju vad framtiden kan bära i sitt sköte, och uteslutet är väl inte att utvecklingen kan bli sådan att man om ett antal år med längtan ser tillbaka även på år 1955. Men för de människor, som nu är med och som har upplevt 1955, framstår vid sidan av många goda ting och kännedomen om svällande statsinkomster också det upplevda medvetandet om många allvarliga brister. Kanske inte heller den historiska forskningen kan gå dem förbi.

År 1955 har ju markerats av brist på bostäder för tiotusentals, kanske hundratusende människor, brist på skolor, brist på sjukhus, brist på lärare, brist på läkare, brist på ingenjörer o. s. v. Jag tror inte att man kan teckna en ensidigt ljus bild av belåtna medborgare med ständigt ökat välbstånd, såsom ofta sker från socialdemokratiskt håll.

Ja, säger statsministern, visst finns det brister, men det beror på att den otåliga förväntningens missnöje har spritt sig i takt med standardhöjningen och att

Statsverkspropositionen m. m.

myndigheterna inte har hunnit med på grund av detta. Att skaffa bostäder, sjukhus, skolor och fackmän av olika slag kräver ju långsiktig planering, och så fort som utvecklingen går, kan man inte alltid följa med. Säkerligen har statsministern rätt i att man inte har kunnat följa med, men nog förefaller denna replik märklig, när den kommer från den främste företrädaren i landet för det parti som gjort planhushållningen till sitt kännemärke. Det är väl ändå just i sådana här avseenden som en planering av hushållningen har betydelse. Med förakt har man från socialdemokratisk sida talat om det kapitalistiska samhällets kraftsplittring, om dess oförmåga till sammanhållning och enhetlig ledning, som behövs för att tillfredsställande lösa olika uppdykande problem. Var om inte just i det avsnitt av samhällslivet, som jag nyss har berört, skall den planmässiga hushållningen göra tjänst?

Jag tror inte att det går att härvidlag bara hänvisa till standardstegrings och utvecklingens snabbhet. I stort sett har de problem, som det här gäller antingen kunnat förutses som en logisk följd av utvecklingen — det gäller t. ex. behovet av skolor och lärare som man år för år haft klart för sig med statistikens hjälp — eller också varit resultat både av utvecklingen och av myndigheternas egna åtgärder, såsom när det gäller bostadsfrågan. I båda fallen har planhushållningen misslyckats med sin uppgift, och jag tror inte att regeringen kan klara sig undan sitt ansvar härför genom att skylla på de med standardstegring begåvade medborgarnas missnöje över att det inte går fort nog med anskaffningen av bostäder, telefoner och annat.

Från socialdemokratisk sida hänvisas nu till — särskilt gjorde statsministern det — att mycket har uträttats efter kriget. Statsministern räknade upp en hel rad av olika åtgärder, han påpekade att så och så många hus hade byggts, så och så många sjukplatser iordningstänkts o. s. v., och han jämförde med tillfredsställelse vårt land med andra länder.

Men liksom tidigare, när sådana saker varit på tal, underlät han även denna gång att nämna någonting om den oerhört gynnsamma utgångsställning som vårt land hade i jämförelse med de flesta andra länder, när kriget slutade. För övrigt tror jag inte att man kan göra sådana ensidiga statistiska jämförelser mellan oss och andra länder. Om vi och Österrike har de flesta sjukhusplatserna per invånare, så säger ju inte det så mycket, eftersom man också måste ta hänsyn till sådana förhållanden som befolkningstäthet och andra dylika spörsmål. I ett glest befolkat land behöver man måhända fler sjukhusplatser i förhållande till invånarantalet än i ett mera tätt befolkat till följd av de stora avstånden — det finns många sådana faktorer som kan vara av betydelse i ett sådant sammanhang. Om man tog hänsyn till den goda utgångsställning vi hade, när kriget var slut, borde man ju finna att vi egentligen skulle ha stått långt framför de länder, som var indragna i kriget. Det gör vi nu inte, och i jämförelse med Amerika står vi oss tämligen slätt.

Det är klart, att åtskilliga ting har fått stå över och åtskilliga inskränkningar har måst göras även på andra områden än bostädernas, sjukhusens o. s. v. Här har av några talare påvisats inskränkningar i försvaret, herr Ohlson har talat om en utebliven biblioteksbyggnad vid Chalmers, och jag måste för min del säga, att när jag läste, att det inte heller i år finns förutsättningar att fortsätta andra och tredje etapperna av Musikaliska akademiens och musikhögskolans nybygge, tyckte jag att detta var ytterligt beklagligt. Den förskjutning som där sker kommer nämligen, såvitt jag förstår, att få ytterst betänkliga verkningar.

Låt mig i det sammanhanget skjuta in en annan kulturfråga. Jag vill passa på tillfället att beklaga, att handelsministern inte har ansett sig ha möjlighet att redan nu för riksdagen framlägga förslag om lotterimedelsfondens ersättande med de två särskilda fonder som den skall delas upp på: en teater- och musikfond och en fond för särskilda kulturell-

Statsverkspropositionen m. m.

la ändamål. Jag tror nämligen att det skulle vara av mycket stor betydelse, om man kunde snarast möjligt få pröva den frågan ur olika aspekter och taga ställning till den.

Givetvis är dock det viktigaste, att pengar i erforderlig utsträckning kan ställas till förfogande, och det är med tillfredsställelse som jag konstaterar, att handelsministern har höjt anslaget ur lotterimedelsfonden för dessa ändamål med 4 miljoner. Något mindre blir ju tillfredsställelsen, när jag konstaterar att han samtidigt genom höjning av lottpriset tillför statskassan ytterligare 6 miljoner kronor. Det hade kanske varit önskvärt med en för kulturlivet förmånligare fördelning. Den saken skall jag emellertid inte taga upp här, utan vi får väl resonera om den i ett annat sammanhang.

Verkningarna av de olika kreditrestriktionerna har här berörts av ett stort antal talare, och det föreligger ju inget skäl för mig att gå ytterligare in på den frågan. Jag skall emellertid be att få ge uttryck för den tillfredsställelse som säkert många med mig runt Sveriges land kände i morse, när vi i tidningarna läste att riksgäldskontoret nu beslutat fastställa inlösningstiden för de premieobligationer, som löpt utan fast uppsägningstid. Det har ju varit utomordentligt besvärligt för ägarna av dessa premieobligationer — de är ju ofta småsparare — genom att inlösningstiden aldrig fastställts och genom omöjligheten att belåna obligationerna i bank och de stora kurssänkningar som inträtt på grund av räntestegringen. På grund av svårigheterna att få belåna dem ställdes faktiskt ägarna i den svåra belägenheten att nödgas sälja sina obligationer, om de tillfälligtvis behövde pengar. Låna på dem kunde man inte och ville inte heller, därför att lånesumman var så oerhört låg. Nu vet man emellertid att man får sina pengar tillbaka senast vid en fastställd tidpunkt, vilket jag tror är utomordentligt viktigt.

I ett avseende kommer budgetåret 1956/57 att också framstå som lysande. Aldrig tidigare har statens inkomster

flödat så rikligt. De har ju t. o. m. varit så stora, att finansministern i sin iver att få behålla så mycket som möjligt för statens räkning har övergått till ett annat system för budgetbalans än tidigare. Han balanserar både drift- och kapitalbudgeterna med skattemedel. Enligt regeringens mening är detta högsta visdom, och den som anser annat följer inte med i den internationella debatten, sade statsministern. Det kan ju hända att vi inte gör det, men det är nog ändå inte av det skälet som vi har en annan mening. Vi anser inte, att denna överbalansering av budgeten är en nödvändig åtgärd för kapitalbildningen och för att motverka inflationstendenserna. För oss ter det sig klart, att har man fått flera hundra miljoner kronor, kanske bortåt en miljard, över, sedan man har betalat årets kostnader på driftbudgeten, så har man tagit ut precis så mycket pengar för mycket i skatter. Vi kan inte godkänna de försök som gjorts i budgeten att på olika sätt disponera denna summa så att utgiften framstår som nödvändig. I fjol avvisades ett planerat tvångssparande. Nu har tvångssparandet införts bakvägen, utan att spararna har utsikt att någonsin få igen pengarna, ty nu kallas det uttagna beloppet för skatt. Därmed är inte sagt att utsikterna att få igen det hade varit stora, även om det varit fråga om tvångssparande, i varje fall inte på relativt kort sikt, men man hade dock haft en skuldförbindelse från staten.

Herr Bengtson var ju mycket angelägen om att få höra uttalanden om räntan från folkpartiets sida. Jag skulle vilja rikta den frågan till honom, om inte han — som tillhör ett parti som påstods ha åstadkommit att tvångssparandet lades på is — har något att säga om det slags tvångssparande, som man nu inför genom denna väldiga överbalansering av budgeten. Ändamålet att få in ett betydande belopp till statskassan är ju i båda fallen detsamma. Har man varit emot tvångssparandet, vid vilket medborgaren dock får en skuldförbindelse, förefaller det onekligen märkligt att man inte har några egentliga invändningar att

Statsverkspropositionen m. m.

göra, när skatteuttagen blir så mycket i överkant som här är fallet.

Mot den väldiga överbalanseringen svarar en skattesänkning med 100 miljoner för det nu aktuella budgetåret. Även den som hyser all förståelse för vissa ändamål som pengarna kan användas till, måste nog finna att skattesänkningen är alltför blygsam i förhållande till det stora överuttaget av skatt. En skattesänkning i detta läge av rikt flödande statsinkomster måste sträckas avsevärt längre. I motsats mot vad statsministern tidigare i dag sagt tror vi att en skattesänkning verkar förtroendeingivande och stimulerande i sådan omfattning, att produktion, arbetsamhet och sparande kommer att öka, åtminstone på längre sikt, inte att minska.

När jag konstaterar att vi inte är belåtna med den föreslagna skattesänkningen, skulle jag önska säga ett kärleksord också till herr Näsgård. Han talade om den politiska hederligheten och menade, att folkpartiet inte hade visat sådan genom att under årens lopp kräva både vissa utgiftshöjningar och skattesänkning. Jag tror inte att man kan peka på något folkpartiets förslag till utgiftsökning, som skulle ha varit av sådan betydelse att det rubbat balansen; kan herr Näsgård göra det, vore det bra om han lät oss höra det. Tvärtom har ju budgetutfallen år efter år visat, att de från vår sida gjorda kalkylerna varit betydligt hållbarare än de olika finansministerarnas kalkyler.

Jag skall inte blanda mig i dispyten mellan herr Ohlon och Nils Elowsson om vad herr Ohlon sagt och inte sagt, men eftersom jag har ordet, vill jag passa på tillfället att säga till herr Elowsson att den debatt om räntan, som pågått under flera år, har gällt frågeställningen låst eller rörlig ränta. Där har vi ansett, att en rörlig ränta varit att föredra. Vi har också sagt att man i ett läge, då det gällt att komma åt missförhållanden på penningpolitikens område, säkert skulle kunna klara sig med en mycket liten räntehöjning. Men det är ju detta man inte har velat vara med om. I stället för att söka tillämpa detta system på ett ti-

digt stadium, har man nu tillgripit det som en sista utväg. Detta har gjort att räntestegringen blivit väsentlig, med påföljd att den avtappning, som tidigare ofta kunnat konstateras efter en räntestegring, hittills inte kunnat ske. Att rörlig ränta inte bara är detsamma som ränta upp utan också ränta ned och att räntevapnet har effekt, är ju inte något nytt påfund, utan har tvärtom ådagalagts under många årtionden i det förflutna.

Jag tror, herr talman, att frågan om en fortsatt överbalansering av statsbudgeten på sätt som här skett är en synnerligen viktig fråga, en fråga som leder längre än enbart till frågeställningen rörande verkningarna för tillfället. En sådan överbalansering, ett uttagande av så mycket skatt, som det här är fråga om, utan att man behöver pengarna för att täcka årets löpande utgifter, betyder ju samtidigt en tilltagande makt från statens sida över människornas leverne, över samhällets produktionsapparat, en — om jag får använda ordet utan missförstånd — socialisering skattevägen. Därmed är man inne på det spörsmål, som är en väsentlig skiljelinje mellan socialistisk och liberal politik.

Jag anser därvid, herr Elowsson, att den ståndpunkt, som vi på vår sida företräder, är nog så allvarligt menad som den han företräder.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Det är naturligt att jag såsom representant för hälso- och sjukvården framför allt har ägnat intresse åt de delar av statsverkspropositionen, som berör dessa områden. Jag vill helt kortfattat uppehålla mig vid ett par av de frågor, som hör hit och som kan anses vara av väsentlig betydelse.

Sinnessjukvården är en vårdform, där vi sedan gammalt har att göra med en eftersläpning både i fråga om lokaler och personal. Detta gäller väl att märka den statliga sinnessjukvården och inte den sinnessjukvård, som utövas av de tre största städerna, vilka själva med bidrag av statsmedel övertagit den sinnessjukvård, som det finns behov av för dessa

Statsverkspropositionen m. m.

städers sinnessjuka. Nu måste det rättvisligen erkännas, att inrikesministern särskilt i fjol och i år gjort beaktansvärda ansträngningar att söka förbättra standarden vid de statliga sinnessjukhusen, och det är inte alls otroligt att statsrådet under båda dessa sista år skulle velat göra ännu mera för att förbättra förhållandena på dessa sjukhus men att han inte har lyckats vinna gehör för större medelsanvisningar än dem som redovisas i elfte huvudtiteln. Eftersom någon proposition ännu inte framlagts rörande byggnadsanslagen för sinnessjukhusen för nästa budgetår, gäller det resonemang, som jag här för, endast utgifterna för personalen. Hur otillräckliga sjukvårdsavdelningarna är, framgår kanske bäst av att överbeläggningen år 1954 fortfarande var i medeltal 17 å 18 procent och vid vissa sjukhus ända upp till närmare 40 procent.

Nu kan man säga, att Kungl. Maj:t ändå har föreslagit en höjning av avlöningskontot för dessa sjukhus från 92 till 107 miljoner kronor och ett nyskapande av 446 nya tjänster och att det väl måste betyda en avsevärd förbättring av personaltillgången. I själva verket blir det emellertid inte någon avsevärd förbättring. Av de 446 tjänsterna kommer inte mindre än 303 på nytillkomna vårdavdelningar, medan de befintliga vårdavdelningarna får nöja sig med ett tillskott av 143 tjänster i stället för av medicinalstyrelsen föreslagna 292.

För att förstå situationen och inse, att nytillskottet på de befintliga vårdavdelningarna innebär en halvmesyr och en fortsatt eftersläpning, är det nödvändigt att i korthet beröra arbetsförhållandena vid dessa sjukhus. För några decennier sedan ansåg man, att sinnessjukhusen behövde betydligt mindre personal än kroppssjukhusen. Denna uppfattning har numera reviderats, och man erkänner att sinnessjukhusen behöver minst lika stor personal som kroppssjukhusen. Eftersläpningen har långsamt minskats, men ännu sitter följderna av de gamla synderna kvar till en del. Medan det enligt statens sjukhusutredning bör vara en personaltäthet — vad den egentliga

vårdpersonalen beträffar — av en befattningshavare på 2,8 patienter, är denna siffra fortfarande mellan 3,5 och 3,7. Kungl. Maj:ts förslag kan endast delvis utjämna denna eftersläpning. Och vad läkarpersonalen beträffar så har man för närvarande vid primärsjukhusen en läkare på 135 patienter — denna siffra bör lämpligen jämföras med den som gäller för storstädernas sinnessjukhus, eller en läkare på 86 patienter.

Nu säger någon: »Ja, men inte kan man väl på en gång skaffa ett så stort antal nya tjänster, att hela eftersläpningen på en gång bringas att upphöra. Det går väl inte att skaffa så mycket folk.» Ja, det här är just det argument, som inrikesministern använder. Han hoppas visserligen, att det skall kunna skaffas åtminstone godtagbara vikarier på de nya tjänster, som han föreslår och som inte kan besättas med ordinarie innehavare. Men här är det, menar tydligen statsrådet, stopp. Sedan går det inte att skaffa personal till de ytterligare platser, som medicinalstyrelsen har föreslagit.

Hela detta resonemang beror enligt min och många andra företrädares för hälso- och sjukvården uppfattning på en felsyn. Rekryteringssvårigheterna beror inte — åtminstone inte när det gäller den mindre kvalificerade personalen — på otillräcklig tillgång på för uppgiften lämplig personal, utan det är i stället så, att den för uppgiften lämpliga personalen inte vill ha arbete på ett arbetsställe, där man inte vill anställa tillräckligt med personal. Det är här alltså, som så ofta är fallet, fråga om en förväxling av orsak och verkan. Tror någon, att det går att få ett hembiträde, som skall utföra två hembiträdens arbeten? Här har vi grundorsaken till det dåliga anseende, som den statliga sinnessjukvården har på arbetsmarknaden. Det är väl knappast något att förvåna sig över att det inte är så lätt att få läkare till en uppgift, som innebär ett 50 procents tyngre arbete än för läkare vid kroppssjukhusen och de stora städernas sinnessjukhus. Detsamma gäller vårdpersonalen. Det är svårt att rekrytera sådan

Statsverkspropositionen m. m.

till ett jobb, som är cirka 25 procent tyngre än vad statens sjukhusutredning anser lämpligt och som dessutom ofta är av mindre tilltalande slag än på andra sjukvårdsanstalter.

Det mest betänkliga i denna fråga är att vi av allt att döma knappast inom ett par decennier kan förvänta, att personalförhållandena vid de statliga sinnessjukhusen blir drägliga. Inrikesministern framhåller nämligen, att statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande beräknat ett nybyggnadsbehov av fyra sinnessjukhus före 1968. Om det skall bli möjligt att med det otillräckliga intresset för att på en gång avveckla den nuvarande eftersläpningen och skapa tillräckligt intresse för rekryteringen vid de inte mindre än fyra nytillkomna sinnessjukhusen inom de närmaste tolv åren, förefaller mycket problematiskt.

Från denna fråga övergår jag till en annan, som också ger anledning till pessimistiska betraktelser. Kungl. Maj:t har som bekant under de senaste åren visat ett betydande intresse för att få slut på eller åtminstone minska den förorening, som våra vattendrag utsätts för och som f. n. snarast trycks tillta. Men intresset har åtminstone tills vidare tydligen inskränkt sig till att få frågan om vattenföroreningarna utredd. På annat sätt kan man inte förklara, att statsrådet Nilson inte begärt någon förhöjning av statsbidraget till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Det föreslås liksom förut vara begränsat till 25 miljoner kronor. Statsrådet framhåller, att väntetiden för erhållande av bidrag för närvarande uppgår till tre år eller mera och att balansen, som vid slutet av innevarande budgetår beräknas utgöra cirka 340 miljoner kronor, efter utgången av budgetåret 1956/57 uppskattas till cirka 400 miljoner kronor. Trots detta anser sig statsrådet under hänvisning till det rådande samhällsekonomiska läget böra föreslå oförändrad medelsanvisning och detta ehuru statsrådet betonar, att balansen i och för sig motiverar en avsevärd förhöjning av anslaget.

Men verkligt bedrövad — på vattenhygienens vägnar — blir man, när man

sammanställer detta fullständigt otillräckliga anslag med statsrådet Nilsons uttalande i en annan huvudtitel, att han icke är beredd att vidtaga några åtgärder för förbättrad tillsyn över vattenvården. Av dessa förhållanden kan man inte dra några andra slutsatser än att regeringen för närvarande inte anser sig kunna göra mer än tidigare för att förbättra vattenvårdsförhållandena i vårt land. Detta är mycket beklagligt. Måhända hör frågan om vårt smutsiga vattens förbättring till de icke infriade förhoppningar, som hans excellens statsministern talade om här i kammaren tidigare i dag och som han ansåg kunna ge anledning till missnöje men som han å andra sidan inte ansåg vara att beklaga, därför att det ju vore bra att även i framtiden ha tillgång till saker, som man kunde lägga ner pengar på.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Herr Nils Elowsson berörde flyktigt en fråga — kanske jag kan säga att även fru Sjöström-Bengtsson tangerade den — som jag tänkte be att få gå in på litet närmare.

Måhända är det fler än jag som vanligen glider otillåtligt hastigt förbi pressens rapporter om ungdomsbrottsligheten. Vi skakar kanske av oss den obehagliga förnimmelsen med en axelryckning och lugnar oss själva med reflexionen: »Det är sorgligt, men vad kan jag göra åt saken».

När jag häromkvällen i mitt kvarter här i Stockholm fick en timme över för att studera några olästa tidningar, föll det mig in att ägna denna dystra sida av vårt samhällsliv särskild uppmärksamhet. Jag klippte efter rubrikerna och började läsa klippen i tur och ordning. Även med den hårdning man de senaste åren fått blev intrycket av denna samling rapporter — hämtad blott från några få tidningar och omfattande bara ett par dagar — rent beklämmande. Kammararens ledamöter kanske erinrar sig någon av rubrikerna: »40 ungdomar i Sundbyberg fast för inbrott och stölder» — »vi ser inget slut på historien, säger

Statsverkspropositionen m. m.

polisen.» — »Tio i ungdomsliga fast på Riddarholmen» — »Sex pojkar och fyra flickor i 12—15-års åldern.» — »Sommarstugor vandaliserades» — här var det fråga om två fjortonåriga skolpojkar, som gjort inbrott i 13 stugor och slagit sönder allt lösöre. — »Avdelnings-sköterska nära att bli strypt av två 17-åriga flickor» — »Ligistdåden oroväckande. Ungdomspolis behövs. En rapport från Enskedepolisen» — »Gangsterfasonerna har redan passerat embryostadiet, och det duger inte att dessa ligister får känslan av att bestämma», säger direktör Harry Freyne, rektor vid Skrubba. — »Gjorde 60 inbrott på fyra-dagars turné» — här gällde det två artonåringar på permission från ungdomsvårdsskolor. — »Sjukling fick polisvakt mot ligister. En upprörd rapport från Liljeholmspolisen». — »Bråkigt i förorternas T-banehallar». — »Ligister överföll mor med barnvagn» och »Fjortonårig ligachef sökte råna taxichaufför. Armépistol och stilett vapen vid nattlig kupp».

Det må räcka med dessa tio rubriker, som alla berör ungdomar i åldern 12—18 år. Listan kunde utan svårighet tiodubblas med exempel enbart från de två första veckorna av detta nya år. När man sedan lägger till de episoder, som man själv tvingas bevittna här i Stockholm, och av statistiken erfar, att anmälningarna för tjuvnadsbrott under 1955 varit 5 000 fler än 1954, att stölderna av bilar har ökat med inte mindre än 50 procent och nådde upp till cirka 20 000, att antalet gripna fordons-tjuvar i åldern 15—18 år har fördubblats jämfört med 1954 o. s. v., har vi all anledning att fråga oss: Vart bär det hän? Vad är orsaken? Vilka försummelser begår vi, som bröstas oss över vår förnämliga, omfattande och dyrbara socialvård? Är vi det föregångsland, som vi anser oss vara?

Naturligtvis kan det sägas, att det är annorlunda att vara ung i atombombens skugga än att ha slutat skolan före första världskriget. Något ligger det väl också i påpekandet, att 1800-talets andliga väckelser har ebbat ut, att de politiska ide-

ologierna har mist sitt innehåll och att nykterhetsrörelsen tappat sin makt över sinnena. Men varför är det så?

Det är inte min mening att fördjupa mig i dessa problem. Dels är jag rädd för de stora orden, dels är ämnet alltför vittomfattande, och jag behärskar det inte. Men ett par tankeställare kan jag inte underlåta att ge i årets remissdebatt. Säkerligen blir det tillfälle att återkomma i andra sammanhang.

För att nu inte behöva framträda i den pretentiösa och mig direkt motbjudande rollen av moralpredikant och djuplodande samhällskritiker skall jag tillåta mig att krypa bakom några citat.

Det första citatet hämtar jag från Erik Johan Stagnelius. »Tvenne lagar styra människolivet», säger skalden, »Makten att begära är den första. Tvånget att försaka är den andra.»

»Makten att begära» har nu de flesta medborgare i detta land förskaffat sig, och de övar den flitigt på livets alla områden. Till denna Stagnelii första tes skulle jag som kommentar vilja foga ett par frågor i en landsortstidning. De är ställda med anledning av de s. k. nyårskravallerna i Stockholm och berör endast en sida — en »yttre» sida — av problemet »makten att begära».

Tidningen skriver: »Är inte tiden inne att vi, även med risk att tangera hela vår politiska mytbildning, åtminstone allvarligt ställa frågan om det inte finns något samband mellan den tilltagande tygellösheten och den politik, som obestridligen främst gått ut på att lära människor att fordra, begära och framställa allt större och större krav. Har inte våra partier, dessa högtstående konkurrenter om välfärds människan, någon känsla av att spåren efter dem förskräcka?»

»Tvånget att försaka» — att visa måtta i begär — skall jag inte kommentera. Men givetvis inrymmer i de tre orden alkoholmissbruket, läran om den fulla utlevelsen och allt som hör till själv-tukt och personlighetsdanning.

Härnäst skulle jag vilja låta en kåsör komma till tals. Det är Mollie Faustman, signaturen »Vagabond», en kvinna med

Statsverkspropositionen m. m.

rik livserfarenhet men ändå ungdomligt frisk i sinnet, en ovanligt klok människa. Hon skrev i somras ett kåseri — kanske det är felaktigt att säga kåseri — »Om sommaren sköna». Det avspeglar, skulle jag tro, rätt väl många mödrars inställning liksom det ger en mycket antaglig förklaring till ungdomens reaktion mot samhällets s. k. omvårdnad om de unga.

Fru Faustman tillbringar sin midsommarafton på en ö i uppländska skärgården. En hord ungdomar invaderar ön. Jag citerar: »De rev ner, de förstörde, de misshandlade, de smutsade ner. Stäckars unga människor, de tigger stryk och får det inte! (Tag inte stryk i bokstavlig bemärkelse, kära läsare. Läs 'fast hand'. De tigger om en fast hand men får den inte.) Så illa de blir behandlade alla dessa unga gangsters med bilstöld, våld och inbrott på programmet och råa och vidriga ord på läpparna! Med förvirrade hjärnor och förbittrade hjärtan. Dalt i stället för kärlek. Kärleken är hård — 'den man älskar agar man' — men daltet kväver. 'Befria oss från daltet', är dessa ungdomars omedvetna bön. Från denna 'godhet' som är som bomull. Det är som att slåss mot vadd, att försöka befria sig från den. Vad man än gör — daltet hänger med. Man bär sig åt så man själv vill kräkas — klapp på axeln, 'min kära gosse'. Man vrålar av äckel, man slår sönder allt som är i ens väg, man stjälar, man våldtar, man kör stulna bilar i helvetesfart, ingenting hjälper, den allt förlåtande vadden är där. 'Befria oss från tyngden av er förståelse'.»

Fru Faustman erinrar om en svensk yngling som stal en bil i Frankrike — bara »lånade», sade han själv — och fick ett års fängelse. »Men jag har ju inte kvaddat bilen, inte kört ihjäl någon», protesterade han inför rätta. »Han hade inte det, inte den gången», kommenterar fru Faustman. »Men kanske att, genom den avskräckande hårda domen, något barn kan slippa invaliditet, några unga människor, kanske han själv, slippa dö i förtid.»

»Den oändliga förståelsen», fortsätter fru Faustman, »den oändliga förlåtelsen

är ju gudomlig, men bör nog reserveras gudomen, som väl får antas veta vad den gör och som känner konsekvenserna av sitt handlingsätt. Vi människor 'förstår' och 'förlåter' mest för att det är så bekvämt. Vårt daltande är vårt onda samvetes surrogat för kärlek. Samhället reagerar som slappa mödrar, som tjuatar sitt 'låt bli', utan att idas se till att ungen lyder.»

»Ingen behöver stjäla bilar. Vet man det obönhörliga straffet, låter man bli. Så enkelt är det. Ingen brutalitet, bara orsak och verkan. Stöld av bil = fängelse. Och slut på bilstöldar med åtföljande trafikolyckor.»

Fru Faustman berör problemet brott — straff. Hon yrkar på det ovillkorliga straffet. Inom socialstyrelsen tycks uppfattningen vara en annan. Man säger där: »Brottslingarna räknar inte med straffens hårdhetsgrad eftersom de alltid hoppas klara sig — däremot räknar de ganska kallt med chanserna att bli fast.»

Även om jag i stort sett instämmer med fru Faustman tror jag inte att det ovillkorliga straffet alltid är det lämpliga. Men den fasta handen är alltid lämplig, ja oundgängligen nödvändig. Budord, förmaningar, undervisning och goda råd ger en ram åt vår rättsuppfattning. Den ramen behövs. Men rent personligt vill jag deklarerar att vad som för mig under ungdomsåren blåste liv i rättsmedvetandet, det var levande människor i min närhet och gestalter ur sängen, hävd och dikt, med andra ord exemplens makt. Det är alltså av egen erfarenhet jag talar när jag säger att jag tror att de som framhåller sambandet mellan disciplin och ideal understryker något för all ungdomsfostran ytterst väsentligt. Tyvärr är det just härvidlag som vår ungdom är så sorgligt vanlottad — i varje fall i fråga om exempel i omedelbart närhet av tid och rum.

Jag vågar påstå att även politikens män och detta hus såsom lagstiftande församling har ett betydande ansvar.

Våra sociala myndigheter är väl medvetna om ungdomsvårdens kris. Men har de resurser att bekämpa den? Bör det

Statsverkspropositionen m. m.

inte ges företrädare framför mycket annat åt denna för vårt folk livsviktiga fråga? Är problemen tillräckligt uppmärksammade från regeringens sida? Missnöjet över de bristande resurserna är i varje fall påtagligt.

Man kräver med skärpa en upprustning av våra fångvårdsanstalter. De bitt-raste kritikerna påstår att dessa i sitt nuvarande tillstånd mera tjänar som anstalter för vidareutbildning av brottslingar än som vårdanstalter.

Man kräver en kvalificerad ungdoms-polis. Polisens organisation och arbets-sätt är inte anpassade så att de problem som uppstår i en snabbt växande stad kan bemästras.

Från en ungdomsvårdskonferens rap-porteras upprördhet över att finansmin-istern icke velat gå med på den höj-ning av anslagen till fritidsgruppverk-samhet, ungdomsledarutbildning och ungdomsinstruktörer som skolöverstyrel-sen begärt i sina petita.

Man klagar över att disciplinen inte kan upprätthållas i våra stora skolklas-ser. Många menar att våra provårsläro-verk inte ger erforderlig pedagogisk och psykologisk utbildning och erfarenhet; andra ger skulden för den bristande skoldisciplinen åt att de nya lärarkad-rerna på det högre skolestadiet helt all-mänt inte fyller måttet.

Bostadsbristen har givetvis sina oro-ande konsekvenser. Likaså bristen på fritidslokaler och ungdomsgårdar.

Filmen får naturligtvis sin del av skulden. Undermåligheten hos barnfil-merna understrykes.

Gymnastiken klagar samman med sko-lorna över den skriande bristen på gym-nastiksalar vilken brist räknas i tusen-tal hallar. »GCI är utan rimligt stöd av skolmyndigheterna», lyder en rubrik. Dess rektor avgår som protest.

Idrotten tiger tämligen snällt — men den lider, lider av att inte kunna göra de insatser som den är medveten om att kunna göra med ökade resurser. Mera skall jag inte i detta sammanhang säga om idrottsanslagen. Det blir nog anled-ning att återkomma.

Jag har givetvis inte någon sådan

överblick över alla social- och ungdoms-vårdsproblem att jag vågar säga i vad mån kritiken är befogad eller inte. Min uppräknings må endast tjäna som exem-pel. Men hälsan tiger still, och klagomålen är så mångstämmiga att de — mot det dokumenterade tillståndet inom ungdomsleden — ger belägg för att vi är allvarligt på glid. Den alldeles över-vägande delen av vår ungdom är frisk och sund, det är jag den förste att be-tyga. Men här smyger en smitta som till synes sprider sig med oroväckande fart. Det sägs att alkoholmissbruket bland pojkar och även flickor i de yngre åld-rarna är ännu allvarligare än de offici-ella siffrorna låter förstå.

Ett missförhållande synes mig påtag-ligt rent administrativt sett, nämligen att ungdomsvårdsfrågorna centralt är uppdelade på för många olika instanser. Handels-, ecklesiastik-, social- och in-rikesdepartementen, byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen o. s. v. — alla är ju berörda av dessa frågor. Härigenom sy-nes det mig omöjligt att få ett samlat grepp om dessa frågor och den kraft i handling som oundgängligen fordras.

Herr talman! Jag har begärt plats långt ner på talarlistan i förhoppning att när jag fick ordet det partipolitiska stridslarmet skulle ha dämpats. Ty vad jag har velat säga har ytterst litet med partipolitik att göra. Det är avsett när-mast som en allvarlig vädjan till kam-marens ledamöter att begrunda läget och motionsvägen eller annorledes framlä-ga förslag till eller stödja de omedelbara åtgärder som är av nöden. Vad jag har sagt innebär likaså en vädjan — jag skulle kanske vilja skärpa den till ett krav — till regeringen i samma syfte.

Givetvis riktar jag, herr talman, ingen erinran mot att Kungl. Maj:ts proposi-tion nr 1 i vederbörlig ordning remitte-ras till utskott.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag tar mig friheten att något återföra den här debatten till den mera budgetmässiga sidan, och det är väl rätt naturligt att jag gör detta i min egenskap av finansminister.

Statsverkspropositionen m. m.

Det har tidigare här i dag anförts av herr Ohlon ett par synpunkter, som jag inledningsvis vill apostrofera. Det har sagts, att vi håller på att få en socialisering skattevägen i vårt land och att tvångssparandet har kommit tillbaka i en ny skepnad i form av högre skatter. Herr Ohlon säger vidare, att folkpartiet har i blickfältet en väsentligt större skattesänkning än den som finansministern föreslår.

Herr Ewerlöf har i sina inlägg varit inne på ungefär samma tankegångar. Han har noterat, att budgeten är totalbalanserad, och kallar det för en stor nyhet. Det är kanske en något överdriven betygssättning. Han fortsätter med att säga, att det förhindrar en skattesänkning, som i annat fall skulle kunna ske. Han kommer vidare i sitt anförande till samma slutsats som herr Ohlon, i detta fall för sitt partis vidkommande. Han säger: Vi kommer att fullfölja våra strävanden att söka åstadkomma en verkligt påtaglig skattesänkning.

Dessa inslag från oppositionens ledare i denna kammare ger mig anledning att med några få ord beröra vad som egentligen har varit den nu framlagda statsbudgetens bakgrund och förutsättningar.

Än så länge torde väl ingen kunna bestrida, att det råder ett övertryck i vår samhällsekonomi, ett övertryck som jag tycker ganska klart och tydligt framgår av de sammanställningar vi kan göra av nationalbudgetdelegationens synpunkter. Vi avläser detta övertryck på flera områden. Vi kan i dag bl. a. inregistrera, att antalet på arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa är mindre än vad det var låt mig säga 1952 och 1953 vid motsvarande tid, d. v. s. i december månad. Bland de arbetslöshetsförsäkrade redovisar man för december månad 1955 en arbetslöshetssiffra på 1,5 procent. Den är också en botten-siffra — märk väl att den avser december månad.

Den spänning i samhällsekonomien, som ligger bakom hela presentationen av budgeten, avläser vi också på investeringssidan i önskemålen om byggnads-

tillstånd. Det går att övertyga sig om hur dessa två och tre gånger överstiger de kvotutrymmen som vi anser att vi reallt har möjlighet att tillgodose.

Vad som också är ganska överraskande är att löneglidningen, som ju — jag vill inte säga i sin helhet, men partiellt — är ett uttryck för ett visst övertryck i samhällsekonomien, har varit något starkare under sista delen av 1955 än den var under motsvarande tid 1954.

Vi får det mest påtagliga tecknet på att den totala efterfrågan alltså är för hög inom landet genom att studera vår betalningsbalans och valuta-reserven. Importökningen har under 1955 varit starkare än exportökningen. Det visar sig i ett saldo av negativ art i vår valutareserv. Objektivt har vi i dag goda exportkonjunkturer. Vi säljer allt vad vi kan producera, och vi säljer det till goda priser. Våra exportnärningar representerar för dagen en expansiv sektor i vårt ekonomiska liv. Gör man en översyn över expansionen inom olika industriella områden, finner man att exportindustrierna faktiskt leder. Trots detta är ju resultatet av vår utrikeshandel negativt, såsom jag underströk. Den i nationalbudgeten förutsatta valutautvecklingen under det år, som vi nu har framför oss, inger inte heller någon tillförsikt beträffande betalningsbalansen, om jag ser på längre sikt. Enligt nationalbudgeten kan våra betalningar i utlandet endast balanseras under den i och för sig mycket olustiga förutsättningen, att vi för kommande år får en lägre ökningstakt på investeringsområdet än vad som gällt under 1955. Jag har sagt tidigare, och jag vill säga det även här, att en av våra för dagen dominerande uppgifter är att åstadkomma jämvikt i våra löpande betalningar med utlandet, även vid en investeringsökning som är större än den vi i dag förutsätter för 1956. Jag tror att jag som ett önskvärt mål vågar uppsätta ännu längre gående krav. Vi borde i tider som dessa försöka få en förstärkning av våra valuta-reserver. I ett skede då efterfrågan och priserna är gynnsamma, är också tiden lämplig för detta. Jag till-

Statsverkspropositionen m. m.

lät mig säga i ett radioanförande för en tid sedan, att för den enskilde individen gäller, att skall han samla någonting i fråga om resurser för sämre tider, skall det göras när det finns arbete och när det är goda förtjänster, och samma hårda lagar gäller säkerligen även för folkhushållet. Det förtjänar gång på gång att understrykas, att en av våra viktigaste beredskapsåtgärder för att möta sämre tider, som karakteriseras av bristande sysselsättning, är att vi bygger upp en valuta-reserv av tillfredsställande storleksordning.

Dagens debatt har givit och kommer att ge — den är ju inte slut ännu, i varje fall inte i vår medkammare — många prov på radikala överbud i konsumtionsstimulerande skattesänkningar, där man, som jag ser problemet, icke har tillräckligt allvarligt beaktat konsekvenserna på vår valuta-reserv just av denna politik åt konsumtionen. Oppositionens generositet på denna punkt, som väl av kända skäl kommer att bli mer och mer accentuerad ända fram till den tredje söndagen i september månad i år, är förmodligen en ganska besk medicin i det långa loppet. Jag tror inte att folkhushållet skall ta de bistra efterräkningar som kan komma på en kort periods misstag, inte ens om misstagen vid ett hastigt påseende framstår såsom ytterst angenäma och behagliga för stunden.

Det är emellertid inte enbart det valutamässiga perspektivet, som dominerar restriktiviteten i den ekonomiska politiken. Därtill kommer att utblickarna i världen visar, att tendenserna till överkonjunktur fortfarande är en internationell företeelse.

När jag avlyssnat debatten både här och i medkammaren har jag funnit, att man från oppositionens sida nonchalerar den allvarliga inflationspress, som onekligen gäller ute i världen. Jag ber att få hänvisa till konjunkturjournalens decembernummer, där man i sin ledare under rubriken »Konjunkturbilden» klart och tydligt slår fast, att den fortsatta internationella högkonjunkturen har lett till uppjusteringar av priserna på en rad viktiga varor. Så säger man, att bakom

dessa prisstegringar främst tycks ligga ett utbrett behov av påfyllnad av varulagren och också en viss spekulation i ytterligare prisstegringar.

I Svenska Dagbladet, vill jag minnas, återgavs häromdagen en artikel ur Financial Times, där man säger följande: Trots fyra månaders skärpt kreditåttstramning i England och trots nio månader med ett diskonto på 4 1/2 procent kan man icke konstatera någon nämnvärd försvagning av inflationen.

Det finns andra ting ute i världen, som ytterligare är illavarslande på detta område. Man har förmodligen att räkna med ganska onyanserade lönerörelser i åtskilliga av de stora länder, som vi är berörda av i våra handelsförbindelser. Allting talar för att temperaturen fortfarande är hög med risk för uppgång. Och det är detta utgångsläge man alltid får ha i bakgrunden, när man diskuterar ekonomiska frågor, även i den svenska riksdagen i dag. Så sammanflätad som den svenska ekonomin är med världshushållet, kan det inte undgås att inflationsimpulser i andra länder sprids även till oss. Släpper vi bromsarna på expansions-tendenserna, har vi omedelbart den inflationsistiska spänningen akut igen, och slutsatsen blir därför, att läget kräver en fortsatt restriktiv politik av samma styrka som hitintills, om de inneboende tendenserna till inflation i vår ekonomi skall bemästras. Och huvudinstrumenten i denna politik är ju kredit- och finanspolitiken.

Kreditpolitiken, som den har bedrivits under 1955, har tvivelsutan varit ett verksamt medel i inflationskampen, det är jag den förste att understryka. Det har dessutom varit en hårdhänt och för många besvärande och ovälkommen realitet. Ingen skall emellertid bestrida dess effekt, och tillämpningen därav har klart dokumenterat, menar jag, att en verksam medicin, när samhället drabbas av inflationssjuka, är besk och illasmakande, alldeles oavsett vad man sätter för beteckning på preparatet.

Jag har en känsla av att mot bakgrunden av oppositionens presentation

Statsverkspropositionen m. m.

av penningpolitikens fördelar före andra inflationshämmande ingripanden nu, när vi har praktiserat penningpolitiken under en sex, sju månader, har inneburit att åtskilliga medborgare i vårt land i dag är en erfarenhet rikare.

Det rådande läget medger inte någon ändring av kreditpolitikens skärpa och långt mindre av dess målsättning. Men ju längre kredittätstramningen varar, desto större blir självfallet påfrestningarna. Kreditpolitiken är, som det många gånger sagts, det generellt verkande medlet. Det slår ganska blint, det känner hantverkare, småföretagare, jordbrukare, bostadsbyggare, städer och kommuner ganska väl i dessa dagar.

Om den ekonomiska politiken arbetar enbart med kreditpolitiska medel, riskerar man följaktligen en snedbelastning i fråga om den hämmande effekten på expansionstendenserna. Kreditpolitiska åtstramningsåtgärder drabbar dessutom främst investeringarna, vilket på längre sikt är en olägenhet med tanke på våra önskemål om ett fortsatt ekonomiskt framåtskridande i vårt land.

I det avseendet har ju finanspolitiken vissa företräden. Den spänner över ett rikare register. Den kan anpassas efter lagets krav. Genom finanspolitiken kan inflationstendenserna angripas, och man kan koncentrera ingripandena på områden av det ekonomiska livet, där man i första hand behöver påverka utvecklingen.

Genom finanspolitiken har man möjligheter att få effekt både på företag, investeringar och konsumenter. Dessa återhållande åtgärder gentemot företagssektorn har under det gångna året tagit sig uttryck i en skärpning av företagsbeskattningen och i nya regler för avskrivning och lagervärdering.

Jag skulle med detta vilja ha sagt, att vi följaktligen i vårt land har satt in en ganska rik flora av instrument just mot företagssektorn och investeringssidan, allt i inflationsbromsande syfte.

Då vi i vårt land är ense om att arbetsmarknadens löneuppgörelse skall ske fritt och utan dirigering från statsmakten har vi helt naturligt en begräns-

ning när det gäller att sätta in medlen gentemot konsumtionen. De konjunkturpolitiska medel, som här står till vårt förfogande, har ju hitintills inskränkt sig till beskattningen, och så har vi satt in en stimulans till det frivilliga sparandet. Mycket talar för att denna arsenal behöver kompletteras, och jag har tillåtit mig i finansplanen att peka på en sådan omständighet som att en betydande förbättring av svenska folkets pensionsförhållanden efter vedertagna försäkringstekniska linjer genom principen om fondbildning kan ge väsentliga fördelar. Därigenom löser vi ju, genom att vi ser till att vi kommer från ord till handling i fråga om den stora pensionsreformen, en social rättvisefråga, samtidigt som sparandet i pensionsfonder medverkar till en samhällsekonomisk stabilitet som vi, såvitt jag förstår, kommer att behöva även framöver.

Jag skall inte utveckla denna fråga närmare även om herr Aastrup, som talade för en stund sedan, här ställde vissa frågor. Socialministern har ju annonserat att han kommer att presentera en proposition inför riksdagen, och jag tycker att den rätta tidpunkten är att då diskutera saken mera i detalj.

Regeringen har för det framförliggande året stannat för att förorda en kraftfull finanspolitik vid sidan av kreditpolitiken. Det har inneburit att vi presenterar en statsverksproposition, som präglas av en sträng återhållsamhet i fråga om utgifterna både på drift- och kapitalbudgeten. Det allmännas anspråk på landets samlade resurser håller man ju självfallet därigenom tillbaka så långt som möjligt utan att framåtskridandet äventyras. Inkomstökningen från staten, kommuner och enskilda begränsas, och genom beskattningen modererar man köpkraften så att investeringar och konsumtion stannar på den nivå, som vi tror är förenlig med jämvikt i samhällsekonomien utan att behöva förbruka valutareserven.

I likhet med vad som tillämpas i de allra flesta länder har budgetarbetet präglats av en strävan att åstadkomma balans, totalt sett. Statens inkomster skall

Statsverkspropositionen m. m.

täcka statens utgifter, alldeles oavsett om de bokförs på drift- eller kapitalbudgeten. Det var det, som herr Ewerlöf tilllät sig kalla någonting av en stor nyhet vid presentationen av budgeten.

När vi har läst tidningarna de senaste veckorna har vi inte kunnat undgå att notera de redogörelser för budgetarbetet, som praktiskt taget alla länder nu sysslar med. Vi har kunnat läsa hur Förenta staterna för andra året i följd presenterar en totalbalanserad budget. Förenta staterna arbetar inte med en uppdelning på drift- och kapitalbudget. De skaffar där inkomster för alla utgifter, oavsett vad dessa har för karaktär.

Jag läste med stort intresse en ledare i Stockholms-Tidningen för några dagar sedan, där man som en kommentar till det amerikanska budgetförslaget säger att detta som helhet har försatt demokraterna i ett dilemma. De skulle vilja öka på utlandshjälpen ytterligare och samtidigt också sänka skatterna, men då tar de risken att rekommendera en underbalanserad budget, och det vill de inte.

Man konstaterar således att i Förenta staterna råder det samstämmighet mellan republikaner och demokrater. Politiska meningsriktningar vid sidan av dem är så pass obetydliga, att man knappast behöver tala om dem i detta sammanhang. I Förenta staterna är man helt enig om att det i ett konjunkturpolitiskt läge, som präglas av inflationstendenser, är absolut riktigt att ha en totalbalanserad budget.

Jag skall försöka vara så objektivt neutral som möjligt och går ifrån Förenta staterna över till den ryska budgetredovisningen, sådan den presenterades av Sovjets finansminister Sverdlov i slutet på december månad. Det är också en total budget. Den har en budgetbalans i positiv riktning; man redovisar en med 23 miljarder ryska rubel överbalanserad totalbudget.

Norge har i år presenterat en totalbalanserad budget. Västtyskland är ju ett land, som ofta åberopas som föregångsland när det gäller den allmänna eko-

nomiska politiken — »det västtyska undret» har vi ju hört talas om så mycket. I Västtyskland har nu finansministern Fritz Schäffer presenterat en totalbalanserad budget med en överbalansering på 6 miljarder D-mark. I Nya Zeeland, där vi ju har en borgerlig finansminister, har man också funnit för gott att i dagens läge se till att budgetpolitiken harmonierar med den ekonomiska politiken i övrigt och följaktligen presenterat en totalbudget med ett visst budgetöverskott. Våra vänner på andra sidan Öresund presenterade i slutet av december en budget, som innebar en totalbalansering av drift- och kapitalutgifterna och därutöver rymde ett budgetöverskott på 470 miljoner danska kronor.

I den fulla sysselsättningens samhälle, där de samlade anspråken på våra produktiva resurser tenderar att ständigt gå upp emot och överstiga resurserna, menar jag att det är i grunden felaktigt att bortse från statsbudgetens realekonomiska verkningar. I ett konjunkturpolitiskt läge som dagens — jag understryker det — är utgifterna på kapitalbudgeten lika inflationsskapande som utgifterna på driftbudgeten. Man bör sålunda, såsom regeringen sett det, som en lägsta budgetmässig riktpunkt för finanspolitiken sätta upp begreppet totalbalansering. Att åtnöja sig med statsinkomster, som endast täcker driftsutgifterna, leder till en så kraftig konsumtionsökning, att ytterligare ingripanden säkerligen blir erforderliga.

Icke minst den statliga upplåningen i riksbanken, som kännetecknade slutet av år 1955, är en påminnelse om att staten genom en totalbalansering av budgeten så långt möjligt undviker att komplicera penningpolitiken. Nu har ju denna upplåning i riksbanken för all del sina naturliga förklaringsgrunder och behöver inte vara någon mystifikation, som man kanske skulle kunna ha anledning att tro att oppositionen betraktar den efter de inlägg som gjorts i kamrarna i dag och framför allt i en interpellationsdebatt i andra kammaren i december månad.

Statsverkspropositionen m. m.

Det är helt naturligt att om staten behöver låna till kapitalbudgeten låt mig säga en miljard kronor, så kommer det akuta trycket därav under sista halvåret av kalenderåret. Det är då som praktiskt taget hela lånebehovet aktualiseras, och de penningpolitiska organen får då avgöra, om upplåningsbehovet skall tillgodoses genom att staten går ut på marknaden. Man kan naturligtvis säga att det kan staten göra, och den skall göra det i ett normalt kapitalmarknads-läge. Men sådan som kapitalmarknaden varit under de sista månaderna av 1955 skulle konkurrens från statens sida på den fria kapitalmarknaden ha betytt att andra intressen fått skjutas undan. Vi måste ändå se till att både stadshypotekskassor och bostadskreditkassor fick vissa pengar för att kunna avlyfta de byggnadskreditiv, som låg och var en belastning för alla byggnadsföretag. Vi måste ju se till att vissa andra samhällsviktiga institutioner fick gå ut på marknaden och ta upp obligationslån. Det gick helt enkelt inte i det läget att låta staten gå ut och armbåga undan alla andra intressen. Och då var det inte någon-ting annat att välja på än att göra upplåningen i riksbanken.

Jag ber att i detta sammanhang få erinra bara om en sådan sak som den restituerade skatten. Återbetalningarna sker ju i december månad. Det är för all del populärt hos svenska folket att få julklappspengar, om man betalat för mycket preliminärskatt, men ur riksgäldssynpunkt är det kanske litet dubiöst. Det är mellan 600 och 700 miljoner kronor som vräks ut i julhandeln och som säkerligen inte går till något långsiktigt sparande, det kan vi vara övertygade om.

Jag har bara velat nämna detta såsom en förklaring till den debatt som förts i kamrarna och där dessa synpunkter kanske ändå har sitt berättigade intresse.

En sammanställning av utgifter och inkomster visar en överbalansering av totalbudgeten med i runt tal 400 miljoner kronor. Det skulle vara liktydigt med att staten slipper gå ut på marknaden och

låna under hela nästkommande budgetår. Man kan säga att detta är en för hård budgetpolitik. Låt oss sänka skatterna i stället och låt staten låna, kanske man säger.

Jag läste häromdagen att president Eisenhower hade hemställt till kongressen att låta bli att yrka på skattesänkningar och i stället ge honom möjlighet att amortera på statsskulden för att stärka tillgångarna, sett ur statens synpunkt. Jag har kanske inte gjort samma hemställan, men budgeten är upplagd på samma premisser och med samma bevekelsegrunder.

Av det överskott på 400 miljoner kronor, som jag här omnämnt, skall 350 miljoner kronor insättas på ett speciellt spärkonto i riksbanken och därigenom steriliseras. Dessa pengar får användas först någon gång i framtiden. Följaktligen är de inte nu tillgängliga för den egentliga statsverksamheten. Det kvarstående överskottet, som är cirka 70 miljoner kronor, ligger såvitt jag förstår helt inom felmarginalen i en budget som slutar på 11 miljarder. Samtidigt måste vi ju räkna med att det kan komma vissa utgiftsökningar, som förmodligen är av ganska ofrånkomlig natur. Låt mig i detta sammanhang bara erinra om att en procents höjning av statstjänarnas löner medför en utgiftsökning för statskassan av 38 miljoner kronor.

Budgeten är i stort sett totalbalanserad, men det finns inte så mycket att festa på. Julgranen har inte alltför många gottor att plundra, ett intryck som man kanske kunde få när man avlyssnar oppositionens överbud i fråga om skattesänkningar.

Dessutom vill jag understryka, att det relativt goda intrycket av budgeten baserar sig på en som jag tror relativt optimistisk beräkning av det svenska folkets inkomststegringar i framtiden. De nominella inkomstökningar, som bl. a. redovisats under 1955/56 framstår som en av drivkrafterna till spänningarna i samhällsekonomin. En statsbudget som visar en så kraftig ansvällning av inkomsterna som den som nu serverats riksdagen ger således inte utan vidare utrym-

Statsverkspropositionen m. m.

me för krav på kraftiga skattesänkningar. Den bör snarast betraktas som en varning om att vi är inne i ett läge som är ytterst ömtåligt och ansträngt. Det kanhända är en verifikation på att vi har en bristande balans i samhällsekonomin.

Trots den argumentering, som jag här har anfört, innehåller statsverkspropositionen ett klart löfte om en skattesänkning. Det kan självfallet synas som en dualism att i ett konjunkturpolitiskt läge sådant som dagens acceptera den påspädning av köpkraften, som en skattesänkning innebär. Regeringen har emellertid bedömt läget så, att ett förslag om skattesänkning, med hänsyn till den uppfattning vi tror råder inom riksdagens alla partier och mot bakgrunden av de löften som har givits, nu bör presenteras. Förslaget bör emellertid få sådan utformning, att den reduktion av statsskatten, som det här är fråga om, så långt det är tekniskt möjligt ger skattelättnader till de befolkningsgrupper som fortfarande har låga inkomster. Regeringen är fullt medveten om att denna reduktion av statsskatten, vilket alternativ man än väljer, kommer att innebära en ganska blygsam skattelättnad för vårt lands medborgare. En skattelättnad, som kommer att verka mera välgörande framför allt för de lägre inkomsttagarna, kommer att åstadkommas genom den kommunalortsavdragsreform, som vi hoppas kunna föreslå riksdagen och varvid kommunerna naturligtvis kommer att få rätt att av staten erhålla kompensation för det skattebortfall som en sådan reform kommer att innebära för deras del. Beslut om en utredning av den frågan har ju, som alla känner till, fattats av Kungl. Maj:t.

Jag är naturligtvis inte överraskad av att det här i debatten presenterats förslag om betydligt längre gående skattesänkningar än vad regeringen har vågat tänka sig. På samma sätt som tidigare är ju detta års remissdebatt en inledning till den valdiskussion, som vi kommer att föra under 1956. Traditionellt brukar ju remissdebatten, fastän den kommer så här tidigt på året, influeras av de syn-

punkterna. Innan man binder sig alltför hårt i sina positioner och djärvt går ut och kräver skattesänkningar av långtgående natur, vill jag komplettera debatten med en synpunkt, som jag tror har sitt värde.

Om vi som en arbetshypotes diskuterar en skattelättnad, som kostar staten nära 350 miljoner kronor, så ger det trots allt inte mer i direkt skattelättnad för de breda folkgrupperna än 2 å 3 kronor per vecka. Vi tror oss orka med detta utan negativa verkningar, sett ur mera allmänna samhällsekonomiska synpunkter, och vi får alltså försöka att på ett eller annat sätt klara den påspädningen av konsumtionen. Men dubblar man denna skattesänkning, eller med andra ord om köpkraften stimuleras inte med 300—350 miljoner utan med 600—700 miljoner kronor, vågar jag inte betrakta det hela med samma lugn. Vad är det som i dag sysselsätter tankeverksamheten hos enskilda, hos företagare, hos jordbrukare, hos kommunalmän, hos bostadsbyggare? Det är knappast frågan om huruvida en kommande skattesänkning blir 2:50 i veckan eller 5 kronor i veckan. Det är i stället frågan om vi kan räkna med en utveckling till en normal kredit- och kapitalmarknad och om vi kan räkna med stabila priser framöver, så att eventuella lönehöjningar får ett reellt värde.

Jag är livligt övertygad om att en stor grupp av de svenska medborgarna som förstahandsönskemål frågar efter en normal kreditmarknad, en fungerande kapitalmarknad och en räntesänkning, för att nu bara nämna ett exempel. Dessa senare ting, en normal kreditmarknad och en räntesänkning, beställer man inte fram utan vidare. Man når helt enkelt inte dit på andra vägar än att envist, oförskräckt och målmedvetet driva en politik som dämpar ner konjunkturen i samhällsekonomin, så att både en fungerande kapitalmarknad och en räntesänkning framstår som naturliga följdverkningar av ett faktiskt läge. Lånar vi för statens utgifter i dagsläget eller spärder vi ogenerat på en för hög konsumtion med långt gående skattesänkningar,

Statsverkspropositionen m. m.

ja, då har vi spolierat vårt mödosamt uppbyggda arbete på att sanera samhällsekonomin. Eftergifter för populära föreställningar kan det ta år att reparera, och svedan av misstagen slipper sannerligen ingen undan.

Låt mig här också understryka, att det goda utfallet av budgeten för 1956/57 delvis är en engångsföreteelse. Vissa uppbördstekniska följdverkningar av att fastighetsskatten har dragits in i källskatteuppbörden har föranlett förskjutningar i statens inkomster, som just för kommande budgetår resulterat i inkomster av engångsnatur. Statsverksamhetens egen dynamik och automatik i fråga om kostnadsökningar kräver sin ökade tribut för varje år. De automatiska utgiftstegringarna i föreliggande budget har beräknats till 360 miljoner. Ett progressivt samhälle kommer även framdeles att driva en progressiv politik på för medborgarna livsviktiga och avgörande områden. Det sociala reformarbetet är sannerligen inte avslutat, och folkhemmet är långt ifrån färdigt.

Vi kommer att föreslå en förbättring av folkpensionerna redan i år. Utgifterna för denna förbättring är inkalkylerade i budgeten och äventyrar icke principen om budgetens totala balansering. Men därutöver skymtar andra projekt, som avser att skydda ålderdomen såväl i avseende å vårdformen som i fråga om en utbyggnad och förbättring av pensionerna för hela vårt folk. Barnfamiljerna anser sig icke utan skäl efter-sätta. Det skall inte förnekas att de har drabbats hårt av prisstegringarna och att utvecklingen sedan 1947, när de allmänna barnbidragen beslutades, har varit ogynnsam för deras del. Forskning och utbildning ställer krav, som kommer att accentueras. Årets anslag till atomforskning är en illustration till detta. Och den minskning av försvarsutgifter-na som inställandet av årets repetitionsövningar innebär, är enligt vad som fastslås i statsverkspropositionen en engångsåtgärd. Den tekniska utvecklingen på försvarets område ger i kostnadslänsseende ofrånkomligen ganska oroande perspektiv. En blick på framtiden och

på den utveckling, som ligger efter det budgetår som vi nu talar om kräver också sitt ansvar av den riksdag som nu har att granska Kungl. Maj:ts proposition, och vi borde kanske ändå kunna komma ifrån den enkla propaganda som har demonstrerats i kamrarna här i dag, då man försöker sätta de svenska medborgarna i något slags motsatsställning till samhället, den enskilde individen kontra samhällsverksamheten, som är instrumentet och uttrycket för dessa enskilda individers kollektiva strävanden och önskemål. När man resonerar så, är man inne på enkla, vulgära argumenteringar, som jag inte anser är korrekta i en allvarlig debatt.

Beträffande de avgörande utgiftsposterna i budgeten, om vi går igenom den huvudtitel efter huvudtitel, är det dess bättre inte en diskussion om arten utan om graden av de kollektiva angagemang som statsverksamheten utgör. Vad som är kvar att tvista om berättigar inte till en problemställning, där man sätter den enskilde gentemot kollektivet, så som detta framträder i vårt moderna demokratiska statsskick.

Det har i dagens debatt, herr talman, också förekommit uppgifter rörande samhällsverksamhetens omfång, som är missvisande — och ganska grovt missvisande — och som jag därför finner angeläget att rätta till. I andra kammaren har herr Ohlin, i denna kammare herr Ohlson talat om att samhället lägger beslag på 50 eller 55 öre av varje krona, varmed våra inkomster stiger. I denna kammare har det berättats mig att herr Ohlson angivit några siffror på vad han tyckte var en rimlig andel åt det allmänna. För att få ett uttryck för den del av våra resurser, som stat och kommun använder, kan man ju gå till uppgifterna i nationalbudgeten. För år 1955 räknar man där med en bruttonationalprodukt på i runt tal 48 miljarder kronor. De totala investeringarna inom den offentliga sektorn anges till drygt 6 miljarder och den offentliga konsumtionen till li-kaledes i runt tal 6 miljarder. Dessa 12 miljarder är 25 procent av bruttonationalprodukten. I denna jämförelse har

Statsverkspropositionen m. m.

man då endast medräknat vad samhällsapparaten tar i anspråk av landets reala resurser för olika ändamål: försvaret, ordningsväsendet, utbildning, administration, investering i kraftverk, i järnvägar, i vägar o. s. v. Däremot har man icke medräknat vad staten tar in för att i sin tur dela ut till medborgarna, vad man kan kalla inkomstöverflyttningar i form av folkpensioner, barnbidrag, generella subventioner m. m. Det totala beloppet av dessa inkomstöverföringar är ungefär 3 miljarder. Tar man med dem, får man en bruttosumma av vad som på ett eller annat sätt går genom det allmännas händer på ungefär 15 miljarder eller noga räknat 28 procent av bruttonationalprodukten. Man kan också räkna på nettoprodukten, och man kommer till samma procentsatser i det stora hela i alla fall.

Man kan tycka att detta är mycket, man kan tycka att det är litet och man kan tycka att det är normalt. Men för det första bör man ha en någorlunda riktig föreställning om hur mycket det egentligen gäller, och för det andra bör man kanske göra klart för sig att det allra mesta av de samhälleliga utgifter, som jag nyss talade om, går till ändamål, om vilkas tillgodoseende i denna utsträckning en betydande grad av enighet har rått mellan de olika partierna här i riksdagen.

Om man således försöker göra gällande, att staten av den enskilde tar 50 eller 55 öre av varje krona, så dementeras detta av de kalla siffror som här lagts på bordet inför varje enskild riksdagsman till studium och begrundan.

Jag vill säga ytterligare några ord till herr Ewerlöf om sparandet.

Herr Ewerlöf var inne på samma tankegång som herr Hjalmarson i andra kammaren. Det är, säger dessa representanter för högerpartiet, tämligen egalt, om staten tar in pengarna i form av skatter på driftbudgeten eller om staten låter bli att göra det och i stället lånar upp pengarna på kapitalbudgeten. Slutsumman av det hela blir densamma, menar man, det är fråga om kommunicerande käril, och därför behöver staten

inte i konjunkturpolitiskt syfte ta upp skatter av medborgarna i den nu föreslagna utsträckningen, utan det går lika bra att sänka skatterna och låta medborgarna behålla pengarna. Man når samma konjunkturpolitiska effekt, det är herrarnas uppfattning.

Jag tycker att detta är ett överraskande teoretiskt betraktelsesätt, och jag är i viss mån förvånad över att herr Ewerlöf har gjort sig till tolk för det.

Alla människor sparar ju inte. Jag har sett någon uppgift — men jag reserverar mig för riktigheten av den — att i våra dagar grovt räknat endast var tredje människa sparar pengar. De flesta konsumerar sina pengar, och om de får litet mer pengar genom en skattelindring, så kommer de att konsumera även dem. Herr Ewerlöfs resonemang håller under den enda förutsättningen att folkhushållets medborgare efter en sänkning av skatten vandrar till sparbanken och placerar de 2 kronor 50 öre, 3 kronor eller 4 kronor per vecka, som de får i ökad behållning på sin lön genom skattesänkningen, på ett sparkonto i stället för att konsumera dem. Om man tror att detta skall ske, hänger man sig enligt min mening åt högst överdrivna förväntningar i fråga om sparandet som funktion i människornas allmänna betraktelsesätt.

Jag tror att sparandet har bevekelsegrunder, som bottnar i den enskilda individens rent personliga läggning, och en del människor är till naturen sangviniska eller låt oss gärna kalla det lättsinniga. De breda konsumtionslagren i vårt folk har en sådan rad av otillfredsställda behov att man inte har anledning att räkna med annat än att en skattesänkning kommer att leda till att folk försöker realisera sina önskningar.

Jag tillät mig säga att en del människor är sangviniska och inte tänker på att spara. En del andra människor har en personlig benägenhet för att spara, men en skattesänkning på ett par kronor per vecka förändrar inte den allmänna inställningen. Man kan finna sparsare bland fattiga människor, herr Ewerlöf, lika väl som bland rika. Men i båda dessa grupper kan man också fin-

Statsverkspropositionen m. m.

na folk som sannerligen inte får en 25-öring över, hur de än bär sig åt. Jag har någon gång sagt — och jag tror jag vågar upprepa det även här i kammaren — att om vi skulle göra en gallupundersökning om vilka som sparar mest här i landet, två gamla folkpensionärer, som har 3 000 kronor i folkpension och ett kommunalt bostadstillägg på 500 å 600 kronor, som alltså tillsammans har att leva på någonting mellan 3 500 och 4 000 kronor, eller en ung pojke eller flicka i 19-, 20-årsåldern som ensam förtjänar lika mycket som dessa eller kanske 50 å 100 procent mera, så är jag inte alls övertygad om att resultatet av den undersökningen skulle vara till ungdomarnas fördel. Jag är snarare ganska bestämt övertygad om att de gamla pensionärerna sparade mera. De har nämligen en traditionell känsla för sparandets värde som har tvingats på dem under andra tider än de nuvarande. Jag har som socialminister haft anledning att bära fram till riksdagen åtskilliga förslag till reformer av trygghetsskapande art, och jag hoppas att som finansminister få fortsätta att medverka i detta stimulerande och givande arbete. Men jag tror att man bör observera att det arbetet har lett till förändringar i samhället även i det avseende som nu är i fråga. Trygghetssamhället har sin inverkan också på sparandet bland de breda folklagren. Jag minns från min barndom — jag talar bara för mig själv, jag känner ingenting till av herr Ewerlöfs barndom — hur mor och far lade styver till styver av en ytterst liten inkomst. Varför? Jo, det kunde ju hända att far vart sjuk och inte orkade arbeta, och då kunde han ingenting förtjäna. Det kunde hända att han blev arbetslös, och det fanns ingen arbetslöshetsförsäkring. Man räknade ju med att bli gammal, och det fanns ingen folkpension på den tiden. Det var en tvingande nödvändighet för varje medborgare att själv se om sitt hus, och detta förde bl. a. med sig att man hade en stark personlig känsla för sparandets nödvändighet. Vi lever i ett annat samhälle i dag.

Trygghetssamhället skall realiseras — vi är alla eniga om det, Gud vare tack och lov. Men det har sin effekt när det gäller det problem vi här diskuterar.

Från detta återkommer jag till vad jag nyss talade om. Mot denna bakgrund är det omöjligt att sätta någon tro till herr Ewerlöfs tal om de kommunicerande kärnen. Är det så att staten tar in pengarna genom en i herr Ewerlöfs tycke omåttlig beskattning — jag vågar säga genom en av läget i varje speciellt ögonblick betingad beskattning — så har vi ändå, herr Ewerlöf, garantier för att dessa pengar inte utan vidare kastas ut i dagskonsumtionen. De pengar, som går till statliga investeringar, kommer ju på den långa marknaden. Och följer jag herr Ewerlöfs linje, är väl det troliga att effekten blir en viss kombinerad sparandeökning, framför allt bland de större inkomsttagarna, som redan praktiskt taget har tillfredsställt alla sina behov och följaktligen inte har samma åstundan som mindre inkomsttagare att förverkliga önskemål, som ligger dem nära om hjärtat. Man får kanske en sparandeffekt där, även om den skulle bli relativt liten. Men det är ju inte så alldeles säkert att dessa sparade pengar insättes i statsobligationer eller inteckningslån till bostadsbyggandet, d. v. s. blir långa pengar som kommer på kapitalmarknaden; lika goda skäl talar för att dessa sparmedel blir korta pengar på penningmarknaden. Men vårt problem i dagens läge och med hänsyn till kreditpolitiken är ju att åstadkomma ett sparande som går till den långa kapitalmarknaden.

Jag har velat säga detta därför att jag har en bestämd känsla av att herr Ewerlöfs resonemang inte håller i praktiken, även om det teoretiskt kan verka hållbart. Vill man ha ett sparande i dagsläget, ser jag ingen annan möjlighet än att man söker åstadkomma det i den kollektiva form som vi nu förordar. Detta är en av de viktigaste och mest plausibla utvägarna för att såvitt möjligt rätta till en snedvriden kapitalmarknad.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Ja, finansministern hör att det är en starkt begränsad tid jag har till mitt förfogande! Jag skulle önska att jag hade haft tiden till mitt fria förfogande, därför att finansministerns sätt att lägga upp saken synes mig i hög grad inbjuda till ett angenämt åsiktsutbyte i väsentliga frågor. Jag kan i långa stycken följa honom i hans utläggningar, men det är mig inte möjligt att nu gå in på ett bemötande i alla de punkter där vi är av olika mening, utan jag får hänvisa till det jag sagt tidigare i dag; det har i viss mån blivit missförstått.

Jag vill slå fast att jag instämt med finansministern när det gäller behovet av fortsatt restriktivitet i den ekonomiska politiken. Vad vi föreslagit i fråga om skattesänkningar innebär inte någon inskränkning i detta avseende. Vi kommer nämligen icke att begära ett öre i skattesänkning, som inte motsvaras av direkta minskningar av nu i budgeten uppförda anslag till olika ändamål. Någon skillnad i konsumtionen blir det inte, om pengarna går över från den allmänna till den privata sektorn. Vi angriper inga av konsolideringsåtgärderna i finansministerns budget, bortsett från de 350 miljoner som finansministern vill lägga utanför; att vi opponerar oss på den punkten känner finansministern redan till. Men i övrigt har jag tvärtom uttalat mig favorabelt om finansministerns sätt att konsolidera budgeten. Någon meningsskiljaktighet finnes alltså inte i fråga om restriktiviteten i politiken.

Jag har principiellt vänt mig mot totalbalanseringen och ber att få hänvisa till vad jag tidigare sagt därvidlag. Jag delar inte finansministerns uppfattning om den blivande pensionsreformen — för att nu redovisa olikheterna i vår inställning — och har naturligtvis en fullkomligt avvikande principiell inställning till hela skatteproblemet som sådant och betydelsen av förhållandet mellan den offentliga och den enskilda sektorn. Men som sagt: restriktiviteten i den ekonomiska politiken fasthåller vi vid. Den är av läget påkallad.

Jag tror att jag bäst utnyttjar de få minuter, som ännu står till mitt förfogande, om jag tar upp en fråga som ligger utanför det direkta resonemanget här. Det finns många tecken som tyder på att man redan börjar spekulera i en räntesänkning. Man gör det på grundval av vissa oklara uttalanden i finansplanen. Man tror att regeringen åsyftar att inom relativt kort tid lägga den ekonomiska politiken till rätta så, att de formella förutsättningarna för en räntesänkning skapas. Jag är också orolig för att många uttalanden i dagens debatt, inte minst från representanterna för det mindre koalitionspartiet, kommer att förstärka detta intryck. Det är uppenbart, att en spekulation i räntesänkning i hög grad kommer att motverka det resultat man vill uppnå med en restriktiv penningpolitik.

Jag fann vissa uttryck i finansministerns anförande, som jag fäster avseende vid. Finansministern talade om att räntesänkningen skall komma såsom en naturlig följdverkan av den allmänna ekonomiska utvecklingen och icke är någonting som man åsyftar att framtvinga; det ligger ju alltid i de penningvärdande myndigheternas hand att skapa formella förutsättningar för en räntesänkning. Jag tror att det skulle vara utomordentligt värdefullt, om finansministern ville direkt betyga, att jag fattat hans uttalande rätt. Det skulle kunna medverka till att man stäcker i sin linda en spekulation, som nu börjar ge sig till känna i allt vidare kretsar, sannolikt beroende på ett rent missförstånd.

Jag vill i detta sammanhang betona, om tiden räcker till, att vad jag här sagt om statens avsikt att betala kapitalbudgeten med skattemedel i stället för med lånemedel inte alls inneburet, att jag har uttalat mig om hur det ena eller det andra systemet rent konjunkturpolitiskt verkar. Vad jag här sagt är att sakkunskapen för mig uttryckligen förklarat, att kapitalmarknaden icke blir mera omfattande för de enskilda därför att staten håller sig borta genom att betala sina låneutgifter med skattemedel. Det har ingenting med konjunkturpolitik att gö-

Statsverkspropositionen m. m.

ra, utan det är bara den allmänna ekonomiska mekanismen, som man menar kommer att verka på ett sådant sätt. Det är vad sakkunskapen har sagt; jag har inte velat uppställa mig själv såsom någon auktoritet i detta hänseende. Jag har bara velat ifrågasätta riktigheten av påståendet, att det skulle bli så mycket lättare för alla dessa olika intressen — jordbrukare och hantverkare m. fl. — att få låna genom att staten håller sig borta från den långa marknaden med hjälp av för detta ändamål anskaffade skattemedel, som eljest skulle stannat kvar hos skattebetalarna.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var med intresse jag lyssnade till finansministern, som gav en mycket givande exposé. En del känner man ju igen från finansplanen, men en del var nytt.

Om jag skulle karakterisera finansministerns anförande med ett par ord, skulle det vara att hans inställning är alltför statisk. Vi lever ju dock inte i ett stillastående samhälle utan i ett dynamiskt samhälle, där utvecklingen går fram med stormsteg på alla områden. Att då låta staten i så stor utsträckning som finansministern tydligen ville göra gällande, ta befattning med vår ekonomi kommer i längden att hejda utvecklingen i detta land.

Jag noterar med tillfredsställelse att finansministern konstaterade, att kreditpolitiken har varit det hjälpmedel mot inflationen, som varit mest verksamt under de sista månaderna. Det förvånar mig därför att han vacklade en smula i sin uppfattning, när han utvecklade temat vidare och i stället underströk finanspolitikens företräden. Vi har dock under sju år så gott som uteslutande tytt oss till finanspolitiken, och det är under dessa sju år vi haft de tre engångsinflationerna. Är det ändå inte en erfarenhet, som borde ge anledning till eftertanke när det nu gäller att ordna för fortsättningen?

Finansministern drog upp några jämförande exempel från andra länder, där

man också strävar efter att få totalbudgeten balanserad. Han nämnde USA, Västtyskland, Nya Zeeland och Danmark. Det var intressant att höra hans uttalanden, men om man skall jämföra olika länders förhållanden, får man väl ändå se till att man jämför med länder, som har ungefär samma ekonomiska struktur. Hur förhåller det sig med dessa jämförelseländer? Har de så stora statliga ekonomiska företag, där pengarna stoppas in och som ger avkastning i framtiden, som vi har i Sverige? Om så inte är fallet, är jämförelsen ganska meningslös.

Herr finansministern kritiserade att jag i dag hade sagt, att det allmänna — staten, kommunerna och landstingen — lägger beslag på 15 miljarder kronor av nationalprodukten. Jag förstår inte varför finansministern skulle kritisera mig, när han senare kom till samma siffra. Jag nämnde också, såsom en kommentar till mitt yttrande, inkomstöverföringarna via folkpensioner och barnbidrag och annat sådant, som gör att man inte alltför mycket får stirra sig blind på de 15 miljarderna. Trots dessa inkomstöverföringar är det dock en högst avsevärd del och en för stor del av medborgarnas inkomster, som för närvarande vandrar in i det allmännas kassor. Jag sade inte att 50 procent av de enskildas inkomster tages om hand av det allmänna, utan jag sade att staten för varje kronas stegring av inkomsten tar hand om cirka 50 procent, och den siffran tror jag står sig.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Efter herr Ewerlöfs inlägg kan jag gärna göra det erkännandet, att i fråga om våra bedömningar om den framlagda budgeten tycks glädjande nog skiljaktigheterna inte vara anmärkningsvärt stora. Herr Ewerlöf har i motsats till högerpartiets talesmän i andra kammaren gjort en mycket intressant komplettering, som jag är honom tacksam för. Han sade nämligen, att högern inte kommer att föreslå ett öre mer i skattesänkningar än vad som kan presteras i kostnadsbesparingar. Det är ett värdefullt erkännande, och kan vi

Statsverkspropositionen m. m.

räkna med att herr Ewerlöfs partivänner i andra kammaren har samma principiella uppfattning, när vi längre fram skall behandla dessa frågor, är självfallet mycket av vad jag sagt en kritik som jag får korrigera.

Detta gäller alltså högerpartiets inställning. Jag är inte säker på att herr Ohlon är beredd att avge samma deklaration som herr Ewerlöf lämnat, men därom kan jag kanske få ett besked av herr Ohlon.

Herr Ewerlöf tog upp frågan om en deklaration om den framtida räntepolitiken. Herr Ewerlöf förstår lika väl som jag, att det är ting som man lämpligen inte talar i bestämda ordalag om. Räntepolitiken skall ju ha ett moment av osäkerhet över sig. Herr Ewerlöf har många gånger här i kammaren talat om just detta som en finess vid skötseln av räntepolitiken. Det enda jag kan säga nu är att för oss framstår det såsom något ytterst tacknämligt att få till stånd en räntesänkning. Till den ändan presenterar vi en budget, som är hård och stram, och vi ämnar driva en hård och stram ekonomisk politik för att komma i ett klimat, där en räntesänkning framstår som en naturlig åtgärd. Det är den förklaring, som jag kan ge här i dag.

Herr Ohlon ifrågasatte, om mina jämförelser med andra länder var korrekta, när jag som exempel nämnde en rad andra länder, där man totalbalanserar budgeten och även i vissa fall har en överbalansering av budgeten. I en rad av dessa länder är det praktiskt taget samma utgångsläge som det vi har hos oss. I den debatt, som herr Ohlin och jag har fört i andra kammaren i dag och där herr Ohlin också gjort samma reservationer som herr Ohlon, inskränkte sig herr Ohlin till att tala om att i Förenta staterna var det inte staten, utan privata företag som drev järnvägarna. Det är en liten detalj i sammanhanget, som inte inverkar på likställigheten i den här bilden.

Till herr Ohlon vill jag vidare säga att jag vänder mig emot att folkpartiets talesmän i både andra kammaren och denna kammare presenterar skattetungan

för det svenska folket på ett sådant sätt, att man får den uppfattningen, att av en kronas inkomst tar stat och kommun hälften. En sådan presentation kräver den komplettering, som jag tillät mig att göra, nämligen att till offentlig konsumtion och offentliga investeringar går ungefär 25 procent av nationalprodukten. Man får en riktigare bild av vad stat och kommun tar för sig av den enskilde, om man gör det tillägget.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för det svar som finansministern gav. Jag inser att det inte är lätt att ge det en mera preciserad form än som skedde, men vad jag ville komma åt och få dementerat var den tanken, att regeringen skulle ha för avsikt att under den närmaste framtiden, låt mig säga de närmaste kvartalen, bedriva politiken på sådant sätt, att man lade till rätta för en formell räntesänkning i stället att driva en hård politik, så länge som det behövs för att en räntesänkning skall te sig som en naturlig följd i ett nytt ekonomiskt klimat.

För att inte något missförstånd skall uppkomma om vad jag sagt om möjligheterna till en skattesänkning vill jag hänvisa till vad jag sade i mitt anförande under förmiddagen, om finansministern vill besvara sig med att i efterhand ta del därav. Vi kommer inte att föreslå någon sänkning av skatten genom en ändring i skatteskalorna med anlitande av andra medel än vad vi kan åstadkomma genom sänkning av anslag i budgeten. Men vi har därutöver avsett att framlägga förslag till ytterligare sparfrämjande åtgärder genom ökade skatteavdrag på olika punkter, t. ex. ökade försäkringsavdrag och avdragsmöjligheter i egnahemssammanhanget för bostadsanskaffning och vissa liknande ting. Det kan naturligtvis sägas innebära en skattesänkning, i den mån det blir ett skatteavdrag för sådana uppgifter, men vi menar att genom sådana sparstimulerande åtgärder kommer vi att nå en samhällsekonomisk effekt, som är myc-

Statsverkspropositionen m. m.

ket större än den som ett eventuellt budgetöverskott i och för sig representerar.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hur orimligt det är att jämföra budgeten i vårt land med andra länders budgeter framgår av ett meddelande från amerikanska ambassaden angående Förenta staternas budget. Av det meddelandet framgår, att inte mindre än 64 procent av utgifterna i den amerikanska budgeten går till försvarsändamål. När det nu talas om att den amerikanska budgeten totaliter är balanserad, förtjänar det att nämnas att endast tre procent av utgifterna är kapitalutgifter. Jag skulle vilja ställa den frågan till finansministern, hur stor procent av den totala budgeten kapitalutgifterna utgör här i Sverige.

Jag nämnde nyss, att det var ett intressant och måttfullt anförande, som finansministern höll — det gav många synpunkter. Men vad som skrämde mig mest i finansministerns yttrande var slutet, där han underkände det privata sparandet och menade att i trygghetens samhälle får vi ge upp det privata sparandet och i stället ty oss till det kollektiva. Då ställer jag frågan: Hur kommer ett sådant samhälle i längden att se ut? Kommer det inte att rätt mycket likna förmyndarsamhället?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tror inte att det lönar sig så mycket att läsa meddelandena om hur Förenta staterna finansierar sin budget och att dra jämförelser därur. Vad som står kvar är att man där andra året i följd arbetar med en totalbalanserad budget, att man där gör ett skatteuttag av medborgarna, vilket år 1953 — jag räknar indirekta och direkta skatter — låg högre än det skatteuttag som vi tillämpat när det gäller de svenska medborgarna, att år 1954 skett en förändring, så att det amerikanska skatteuttaget ligger en eller två enheter högre än hos oss — så långt man nu kan komma med statistiska beräkningar och jämförelser. Vi har våra utgifter i större utsträckning på socialbudgeten, ame-

rikanerna har i större utsträckning sina utgifter på försvarsbudgeten. Detta är självfallet eftersom Förenta staterna är en föregångsnation i fråga om anskaffandet av moderna och kostbara vapen, som de stora nationerna f. n. experimenterar och arbetar med. Men om utgifterna går till det eller det ändamålet, spelar ingen roll; det avgörande är, hur utgifterna finansieras, och det sker genom beskattning av de amerikanska medborgarna. Förenta staterna finansierar hela utlandshjälpen med skattemedel. Hos oss förekommer också i stor utsträckning självfinansiering av statens verksamhet, något som herr Ohlon inte får glömma bort. Detta gäller telegrafverket, vattenfallsstyrelsen, domänverket m. fl., som i stor utsträckning är självfinansierande företag och t. o. m. lämnar överskott till statsförvaltningen. Inslaget av statlig verksamhet kan i detta sammanhang inte vara avgörande, när det talas om budgetpolitik — det kan slå både åt det ena och det andra hållet.

Herr Ohlon säger vidare, att han kan acceptera mitt anförande i långa stycken men blir skrämmd av mina synpunkter på det personliga respektive det kollektiva sparandet. Jag tror att det är ett önsketänkande, ett försök att gömma sig bakom kulisser, om man inte vågar se situationen i ansiktet på denna punkt. Vi lever i ett annat samhälle i dag, vi lever i ett samhälle, där människorna är vana vid den trygghet som består i full sysselsättning och där man räknar med fullständig trygghet på ålderdomen och under sjukdom. Om det samtidigt finns en oändlig rad av önskvärda konsumtionsbehov, som inte är tillfredsställda, är det väl inte överraskande, om människorna tillfredsställer dem. Vi har ju ett skolexempel, herr Ohlon, från England, där den engelska konservativa regeringen försökte att prova och praktisera systemet att låta de enskilda medborgarna få så mycket pengar som möjligt för att sparandet skulle öka och för att välståndet skulle stiga och för att det skulle bli pengar till investeringar. Slutsatsen av det hela skulle bli, att statskassan skulle få mer pengar att röra

Statsverkspropositionen m. m.

sig med. Jag tillät mig att säga i andra kammaren, att finansminister Butler blev gruvligen besviken på det engelska folket i detta sammanhang. Det använde sina skattesänkingspengar för att öka sin konsumtion. Det var ett ofrånkomligt faktum, och det kom herr Butler inte ifrån. Han måste ta konsekvensen av vad han hade gjort och gå tillbaka och korrigera sig själv på en rad punkter med högre omsättningsskatt, med högre bilaccis, med högre bolagsskatt, med reducerade investeringar — en budget som, jag vill inte säga hade till resultat att han sökte sig ett annat arbete, men som nog gjorde det bekymmersamt för honom, när han gick omkring och »tuktade rosorna i rabatterna, blåste fradgan av ölet och tyglade hästen som inte tålde frihetens havre». Man kan fråga sig: Reagerar vi kallblodiga svenskar på annat sätt än vad britterna gjorde? En av den brittiska nationens karakteristiska egenskaper är ju en viss kallblodig flegma. Jag tror inte man kan dra växlar på att vi skulle vandra till sparbankerna med våra sparade kronor flitigare och ivrigare än vad britterna gjorde. Med detta exempel som bakgrund, herr Ohlon, tror jag nog att man kan föra en diskussion om behovet av det kollektiva sparandet.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag föreställer mig att president Eisenhowers budgettal är en

något säkrare källa än t. o. m. det svenska finansdepartementet. Ur president Eisenhowers budgettal kan man utläsa att endast 17,3 procent av den amerikanska nationalinkomsten går till federationen.

Över huvud taget är det riskabelt att göra jämförelser med främmande länder, ifall man inte reserverar sig för de differenser som existerar. Herr Strängs skildring av de engelska svårigheterna i dag förtjänar nog en avsevärd korrigering och komplettering, men det må vara till ett annat tillfälle — eventuellt.

När herr finansministern talar om att Mr Butler kandiderat för en annan befattnings, vet jag inte vad han menar. Kanske åsyftar han att Mr Butler kandiderat såsom kyrkvård i en församling i norra London, men den detaljen hör väl inte hemma i det här sammanhanget.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarrens sammanträde avslutades kl. 11.32.

In fidem

G. H. Berggren

Fredagen den 20 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1956/57, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Det var min mening att här ta upp några av de spörsmål, som har aktualiserats i femte huvudtiteln under rubriken bostadsfrågan, men jag tillåter mig att innan jag går in på de frågorna göra några mera allmänna reflexioner kring den debatt som fördes i går.

Expressen avslutade sin statsverksledare, om jag får kalla den så, med följande mening: »Det blir ett preciserat val i september: Skall vimmelkantigheten regera landet från Kanslihuset eller skall idéer och kurage få slå sig ner där i stället?»

Under den tolvtimmarsdebatt, som pågick i går, försökte jag efter fysisk förmåga sitta och lyssna och möjligen få del av de idéer och det nya kurage, som möjligen ledarskribenten hade tänkt sig skulle finnas i detta hus. I varje fall tycktes det mig, som om de nya idéerna och kuraget inte fanns i denna kammare. Ledarskribenten kan knappast ha tänkt på herr Ohlson, och frågan är om han kan ha tänkt på någon annan av de folktoppartistiska talarna. Det var nämligen inga nya idéer och än mindre något kurage, som kännetecknade dem. Av debatten att döma tror jag det är riktigt att beteckna de folktoppartistiska inläggen med ungefär samma epitet, som Expressen använde om regeringens politik: vimmelkantigt, allt precis som förut.

Folktoppartiet excellerade i den vanliga analysen. Alla svårigheter löste man mycket lätt genom att sänka skatten, och om jag inte missminner mig, kom alla folktoppartistiska talare in på s. k. underförsörjda områden, där man krävde förbättringar och där bristerna skulle avskaffas, vilket måste innebära betydande kostnadsökningar.

Den ende som egentligen kom med någonting nytt var herr Birger Lundström. Han syntes vilja ta upp den gamla idé som aktualiserades av socialdemokraterna, nämligen tvångssparandet. Hans ord föll ungefär så, att man kunde ha större fördragsamhet med ett tvångssparande än med den överbalansering av budgeten som nu har föreslagits. Och eftersom herr Lundström är folktoppartiets riksombudsmän, kanske man får tänka sig, att folktoppartiet kommer med tvångssparandet som den nya idén och det nya kuraget i den kommande valrörelsen. Det skulle ju i åtminstone någon mån ansluta sig till de reflexioner, som gjordes i Expressens statsverksledare.

Jag tror att jag har alla bostadsbyggare med mig, när jag deklarerar tillfredsställelsen över den budget som nu har framlagts, även om den av oppositionen och herr Elofsson i Vä i går betecknades som ett regeringens trick för att söka bestjåla skattebetalarna på en större skattesänkning.

Bostadsbyggarna har varit en av de kategorier som har fått kämpa hårt på kreditmarknaden. De har fått känna på de svårigheter, som har gällt under större delen av 1955. Det har varit svårigheter att få pengar, och dessutom har de dyra pengarna i hög grad kommit att fördyra byggenskapen.

Genom att regeringen nu lägger fram en budget av den typ som här föreligger ger man oss bostadsbyggare i varje fall den förhoppningen, att det skall bli ett ökat utrymme för bostadskrediter,

Statsverkspropositionen m. m.

genom att staten i stort sett kommer att hålla sig undan från den normala kreditmarknaden. En stor del av 1955 års svårigheter skulle därmed inte inställa sig. Såvitt jag förstår kan detta också innebära en återgång till en mera normal kreditmarknad. Konkurrenten om krediterna kan måhända bli mindre, och därmed tror jag att förutsättningarna också kan öka för att komma fram till en lägre räntenivå, som bättre passar det stora område, som bostadsbyggnadsverksamheten är.

Jag skall därefter övergå till de spörsmål, som har aktualiserats i femte huvudtiteln omkring bostadsfrågan. Det gäller de nya riktlinjerna för den statliga lånegivningen, de s. k. maximerade lånegränserna. Omkring det spörsmålet har det varit en tidningsdebatt under de senaste dagarna. Jag tror emellertid att den tidningsläsande allmänheten blivit något felformerad eller i varje fall desorienterad i detta mycket viktiga spörsmål.

Jag anser mig kunna tala å de allmännyttiga bostadsbyggarnas vägnar när jag säger, att vi delar statsmaktens önskan och strävan att försöka komma till rätta med de stegrade byggnadskostnaderna. Byggnadskostnaderna påverkas nämligen inte bara av den allmänna prisutvecklingen, utan en kostnadsfördyring sker även på grund av andra faktorer.

Jag skall inte helt frikänna bostadsbyggarna själva för att medverka i en sådan kostnadsprocess, ty det ligger i bostadsbyggarnas egna ambitioner att, allteftersom byggandet sker, också förbättra det i olika avseenden — det kan gälla en byggnadsteknisk förbättring, men mest är det kanske fråga om en utrustningsmässig förbättring av bostäderna. Det är väl goda ambitioner i och för sig, men med hänsyn till den kostnadsutveckling som har varit och som måhända kan förväntas bör en återhållsamhet ske på denna punkt. Det finns även andra betydande kostnadsfaktorer, som har varit svåra att hålla i styr. Jag delar därför socialministerns uppfattning att genom en maximering av lånegränserna kan åstadkommas ett tvång

på bostadsbyggarna att anpassa sig till ett kostnadsläge, som ur allmänna synpunkter är mera acceptabelt.

Emellertid vill jag göra en viss reservation. Om man nu skall ha maximerade belåningsgränser, det må gälla enfamiljshus eller flerfamiljshus, måste dessa lånegränser anpassas så att det finns realistiska möjligheter att nå dem. Skulle de maximerade lånegränserna komma att sättas så lågt att normal standard, både tekniskt och utrustningsmässigt, inte kan upprätthållas utan det i stället skulle bli en normal företeelse att alla bostadsbyggare får kostnader utöver de maximerade belåningsgränserna, har man inte vunnit det avsedda syftet, nämligen att hålla tillbaka kostnadstegringen, utan då överflyttar man diskussionen och spörsmålet till ett annat plan. Diskussionen kommer då att röra sig om förutsättningarna och möjligheterna att finansiera »överkostnaderna», alltså de kostnader som normalt sett skulle komma att ligga över de maximerade lånegränserna.

Jag tror därför att det vore klokt om socialdepartementet noga följde utvecklingen på detta område och att man inte läser sig fast vid de nu preliminärt signalerade maximigränserna utan är beredd att justera dem i den mån det visar sig att god planering och god sparsamhet över huvud taget inte är tillräckliga för att pressa ned kostnaderna till den gräns som fastställts.

Ett annat spörsmål, som också tas upp under rubriken bostadsfrågan i femte huvudtiteln, är frågan om utbetalningen av de statliga ränteeftergifterna. Det är måhända en fråga, som inte kan intressera andra än dem som aktivt sysslar med dessa frågeställningar, men eftersom frågan berör alla de människor som bor i de statsbelånade husen, tar jag mig friheten att något beröra den.

Den vanliga ordningen har varit att de ränteeftergifter, som riksdag och regering har beslutat om, utbetalas till de statliga låntagarna ett halvt år i efterskott. Det har gått bra hittills därför att ränteeftergifterna inte har spelat så stor roll i en fastighets ekonomi, men

Statsverkspropositionen m. m.

från och med fjolåret och den kraftiga räntehöjningen, då riksdagen beslutade sig för att ta på sig större delen av denna räntehöjning i form av ökade ränteeftergifter, har dessa blivit en betydande faktor i fastighetsförvaltningen. Dessutom tillkommer att bostadsstyrelsen, när den vid årsskiftet skickade ut sina avier om inbetalningar av annuiter å de räntebärande lånen, inte hunnit med att kreditera för första halvåret 1955, utan bostadsbyggarna har själva faktiskt fått klara hela räntehöjningen under 1955. Detta har för många bostadsföretag inneburit uppenbara likviditetssvårigheter. Det kan nämligen röra sig om belopp på 200 000 å 300 000 kronor, som på det sättet har blivit »infrusna» och som företagen inte har kommit i åtnjutande av i rätt tid. Nu har bostadsstyrelsen i skrivelse till socialdepartementet hemställt att styrelsen genom en viss schablonmässig beräkning av ränteeftergifterna skulle försöka anpassa dem efter det aktuella förvaltningsåret, på vilket sätt dessa bekymmer skulle kunna försvinna. Emellertid har socialministern inte tagit allvarligt på bostadsstyrelsens propå. Jag tror dock att det vore välbetänkt att göra det, ty om nu staten skall vara långgivare och ställer vissa förmåner i utsikt, bör också staten infria sina förpliktelser på ett mera riktigt och hyggligt sätt och inte ställa sina låntagare i betalningssvårigheter.

I de direktiv som har lämnats till den nya bostadsutredningen skall de generella stödåtgärderna upptas till förnyad prövning. För min del vill jag ge min fulla anslutning till socialministerns deklarerade uppfattning, att det samlade statliga bostadsstödet skall tillfalla de bostadsgrupper, som har ett verkligt behov av det allmännas stöd. Jag är inte alldeles övertygad om att det med den form av stödgivning som nu förekommer sker på det sättet.

Men eftersom även ränteeftergifterna kommer in i bilden hoppas jag att varken utredningen eller socialministern kommer att stanna för att betrakta ränteeftergift som en generell stödåtgärd och att den bör tas bort ur långivningen.

Jag betraktar nämligen räntegarantien som ryggraden i den svenska bostadspolitik. Tar man bort räntegarantien skulle något av vad vi betraktar som det väsentliga i bostadspolitik falla bort, och vi skulle få tillbaka den ryckighet och de svårigheter, som alltid måste uppträda i en fastighetsförvaltning, när man tvingas förvänta rubbningar och kastningar i räntenivån. Ett bortfall av räntegarantien förutsätter dessutom en sådan hyressättning, som skulle komma att ligga högre än vad som betingas av de egentliga självkostnaderna. Räntegarantien har varit en grundpelare i hyressättnings stabilitet, och eftersom räntegarantien som sådan väl inte har legat under statens självkostnader, kan man inte heller betrakta den som ett direkt och generellt stöd.

Jag hoppas därför att även om man tar de generella stödåtgärderna under omprövning vi skall få behålla de delar av den nuvarande bostadspolitik, som verkligen utmärker en rationell och samhällsbefrämjande bostadspolitik.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Det är för ett delproblem, som jag tar mig friheten att ta kammarens tid i anspråk. Men eftersom det berör 1,5 miljoner människor och är för dem av vital betydelse, förmodar jag att det kan anses höra hemma i en remissdebatt. Frågan är upptagen i tionde huvudtiteln under anslagen till Hemmens forskningsinstitut och till konsumentupplysning.

De människor jag syftar på är våra husmödrar, den största kvinnliga yrkeskategori vi har i detta land. För dem och deras arbete har vägen inte alltid jämnats av statsmakterna så som man skulle önska. År efter år har det framställts krav på pengar för att för deras räkning forska inom sådana områden som hemarbetets rationalisering och effektivisering, och pengar har begärts för att föra fram denna forskningsresultat till hemmen och husmödrarna. Men det har varit njugett med anslagen. Hemmens forskningsinstitut (H.F.I.), som är grun-

Statsverkspropositionen m. m.

dat av husmödrarna själva, har sannerligen inte varit statens skötebarn i någon högre grad. Det har prutats och prutats på pengar. Institutet har inte fått vare sig arbetsro eller möjligheter att planera sitt arbete, därför att så mycket tid åtgått för styrelsen att gnida på pengarna och få det hela att ekonomiskt klara sig.

Mycket av den kritik som riktats mot institutet kan hänföras just till dess besträngda ekonomiska läge. Ett år var statsrådet Lindström som riksdagsledamot uppe i denna kammare och bönade om 50 000 kronor men fick blankt avslag. Ett annat år kom ett liknande förslag från folkpartihåll, men då hade fru Lindström ömsat skinn och var Kungl. Maj:t, en ställning som tydligen lägger hinder i vägen för att i kammaren understödja en sak, som man förut behjärtat.

Som sagt, det har visats en snålhet — ja, herr talman, jag tycker att man kan använda detta ord — gentemot detta husmödrarnas eget institut som är anmärkningsvärd. Det var därför utan tvekan med en viss häpnad som man i intresserade kretsar strax före jul mottog en promemoria, som utarbetats i handelsdepartementet av två utredningsmän och var ställd till statsrådet Lindström. I denna framläggs ett förslag som framsättes som en utbyggnad och påbyggnad av Hemmens forskningsinstitut, vilket minsann kommer varje husmor med intresse för institutet att spärra upp ögonen. Man föreslår där två miljoner kronor som blivande årligt anslag till institutet. Men det är inte nog därmed. Ett nyinrättat konsumentråd skall erhålla ett forskningsanslag som enligt utredningsmännen ej bör understiga en miljon kronor. Det må man väl säga vore ett lappkast av departementschefen och även av fru Lindström om det verkligen blir så. Det vore ytterst otacksamt mot statsrådet Lindström att inte uppmärksamma den nyorientering, som tydligen ägt rum. Det är ett storartat belopp som här skulle ställas till förfogande. Tacksamheten är också fullkomligt uppriktig och inte på något sätt ironisk. Det kan

väl dock inte vara alltför förmätet att fråga sig varför denna PM har tillkommit så i en hast. Dessutom brukar det i de flesta fall sägas vara bäst att i mera moderat tempo utbygga ett redan bra företag.

Här framlägger man nu ett förslag som kostar 3 miljoner kronor och som bl. a. innebär en ombildning av husmödrarnas institut. Man begär att remissvaren på denna promemoria skall vara inne inom en månad. Och i den månaden, alltså december, hade vi alla helgdagarna under julen. Resultatet är också att förslaget knappast hunnit diskuteras i några av de kvinnoorganisationer som verkligen har intresse av det. Inte ens de fullmäktige, som är tillsatta inom institutet och vars vice ordförande för övrigt är herr Lundberg i andra kammaren, har haft möjlighet att ta ställning till det. Man måste verkligen fråga sig, vad det kan vara för mening med en sådan taktik. Varför handlar man i en sådan hast?

Är då inte förslaget så bra att vi alla, som är intresserade av forskning på hemarbetets område och av konsumentupplysning, kan helhjärtat ansluta oss till det? Ja, så bra är väl knappast något förslag som kommer från regeringen att det inte kunde bli bättre om det finge ingående diskuteras av dem som det närmast berör.

Jag skall inte trötta kammaren med en detaljredogörelse. Men så mycket vill jag säga, att Hemmens forskningsinstitut dör, låt vara i skönhet, och upp står ett nytt institut som skall förslagsvis kallas Statens institut för konsumentfrågor. Det är nämligen meningen att göra detta forskningsinstitut helt statligt. H.F.I. har hittills till 85 procent bekostats av staten. Resten har tillskjutits av industrien. Till det nya institutet skall nu hänföras ett stort område som hittills legat utanför H.F.I:s verksamhetsområde och som inte har någon anknytning till konsumentvaror till hemmen. Men nu är ju saken den, att enbart det arbetsområde som gäller hemmen har en mycket stor räckvidd och många olösta problem. Bara dessa problem och undersökningar

Statsverkspropositionen m. m.

räcker till för institutets verksamhet många år framåt. Då ligger det naturligtvis en viss risk i att just de för husmödrarna vitala och angelägna problemen lätt drunknar i mängden av andra. Ty även om anslagen tacknämligt nog är mycket större nu än förr, så är de dock begränsade. Husmödrar har nog en rätt otäck känsla av att manliga forskare — de blir förmodligen i majoritet — har mindre intresse av att forska på en potatisskalare än på kardanaxeln på en bil. Hemmens forskningsinstitut bör med andra ord i stort sett ha den karaktär som det nu har, vad det än må kallas i framtiden.

Vad man därför hjärtligt hoppas är att statsrådet Lindström, när hon tar slutlig ställning, skall beakta just denna sak och inte låta H.F.I. svälla ut till Statens institut för konsumentfrågor, förrän det är moget för denna stora omläggning och utvidgning. Vi hoppas även att husmödrarna skall få sina krav tillgodosedda och få sina frågor lösta, alltså inte bara de praktiska frågorna om köksknivar och burkmat, utan också sådana problem som hör till det psykologiska och sociologiska området. Jag förmodar också att statsrådet Lindström har uppmärksammat de ytterst begränsade resurser som vi har för att utbilda sådana personer som verkligen behövs på det här området. Hela denna verksamhet är nämligen i hög grad beroende av de tillgängliga personella resurserna. Vad tjänar det till att vi får ett nytt stort och fint institut om vi inte har de verkligt kvalificerade personer som behövs för att leda institutets verksamhet?

Jag förmodar nu att det kommer en proposition, eftersom en sådan är annonserad i statsverkspropositionen och hela frågan behandlats med en så oerhörd fart. Förutsättningen är naturligtvis att statsrådet Lindström kan få herr Sträng med sig. Det tycks ju inte alltid lyckas. Att döma av vad som skett bakom det som synes ske i fråga om hjälp till barnfamiljerna kan man befara bromsar i statsrådet Lindströms omedelbara närhet i flera frågor.

I fråga om familjepolitiken undrar nog

litet var ute i landet, var vi har vår familjeminister. Är hennes hjärta en socialdemokratisk kvinnas och hennes huvud krönt av Kungl. Maj:t, så får hon naturligtvis söka sig fram till en vettig kompromiss. Men det kan inte vara naivt — för att använda ett ord som statsrådet Lindström själv begagnade under debatten i andra kammaren i går — att konstatera, att det tycks vara två makter som nu strider om våldet i hennes själ: den ena heter Sträng och den andra Nancy Eriksson.

Att fru Lindström och regeringen på det hela taget ömmar för barnfamiljerna kan knappast någon begära skall räknas dem till förtjänst. Fattas bara annat än att inte även de vid detta laget skall ha insett att familjefäder och mödrar med stora barnskaror har ont om pengar, svårt att ge sina barn en god hemmiljö och sina ungdomar en bra yrkesutbildning. Det förstår vi verkligen allesammans oavsett partitillhörighet. Det är alltså inte riktigt när fru Lindström här i kammaren i går ville ge sken av att de kvinnogrupper ute i landet, som har förespråkare inom oppositionen, varit minimalt intresserade för dessa frågor innan fru Lindström satte sin tändsticka till diskussionsbrasan och fru Brita Åkerman-Johansson gjorde sin utredning. Jag vill bara erinra statsrådet om en motion av fröken Vinge m. fl. för ett par år sedan, vari begärdes en utredning om inflationens inverkan på de sociala förmånerna. I detta inrymdes naturligtvis också hem- och familjepolitiken, och motionen låg alltså i rak linje med den utredning som fru Åkerman sedan fick göra. Det är bara det att hennes uppgift mera var inskränkt till de barnrika familjerna.

Vidare kan det inte vara statsrådet Lindström obekant att Folkpartiets kvinnoförbund i februari 1954 — alltså före den Åkermanska utredningen — gjorde en framställning om en bättre anpassning mellan arbetslivets och familjelivets krav m. m., alltså i direkt familjevänlig anda. Detta står nämligen i fru Åkermans betänkande, vilket jag förut-sätter att statsrådet Lindström har läst.

Statsverkspropositionen m. m.

Denna framställning från folkpartikvinnornas håll siktar också direkt på en positiv familjepolitik.

För övrigt vill fru Lindström vänta med att ange sin och regeringens ståndpunkt till hur stödet till de barnrika familjerna skall utformas, tills alla remisserna på den Åkermanska utredningen har kommit in och blivit bearbetade. Denna en smula hastigt påkomna respekt för kvinnoorganisationernas och experternas åsikter måste man naturligtvis hälsa med tillfredsställelse. Den inställningen måste ju innebära att inte minst olika kvinnoorganisationer kan få inverka på regeringens beslut. De socialdemokratiska kvinnornas uppfattning känner ju regeringen redan till genom den motion som dessa har framlagt.

»Samhället och barnfamiljerna» är namnet på fru Åkermans utredning. Den innehåller otvivelaktigt många utmärkta förslag i fråga om stöd åt de barnrika familjerna. Men åtskilliga av dem är verklighetsfrämmande och förefaller risakabla, och en del av de siffror, som lagts fram i utredningen, täcker inte den verklighet man ser omkring sig. Den metod, som använts för att mäta barnfamiljernas behov är visserligen intressant men tycks slå fel på flera punkter. Meningarna om utredningens olika förslag är över huvud taget ganska delade. Det förefaller också, som om de vore delade inom regeringen. Det hade naturligtvis varit av stort intresse att få klarhet i var i synnerhet vår familjeminister står. Men frågetecknet från i går kvarstår, och eftersom fru Lindström inte är här i kammaren nu, så lär det väl kvarstå även i fortsättningen av denna debatt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Då herr Einar Eriksson för en stund sedan kommenterade gårdagsdebatten gav han uttryck för sin besvikelse över att han inte lyckats finna några nya idéer i inläggen från folkpartihåll. Jag skall självfallet inte disputera med herr Einar Eriksson om vad han eventuellt lyckats uppsnappa av

gårdagens debatt, jag vill bara göra den reflexionen att hans egen kommentar i varje fall inte innebar några nya idéer.

När herr statsrådet och chefen för finansdepartementet presenterade sin budget liknade han den vid en julgran och uttalade den förhoppningen, att granen inte måtte plundras. Liknelsen förefaller mig vara något oklar. I början på det nya året brukar vi ju traditionsenligt plundra våra julgranar. Jag skulle därför vilja använda liknelsen på ett något annat sätt och låta den syfta på utgiftsposterna, bland vilka ju olika grupper av medborgare väntar sig att finna något, t. ex. att få se sina önskemål uppfyllda.

Man kan då omedelbart konstatera, att vissa partier av den till plundring klädda julgranen är något så när tillfredsställede, andra däremot synnerligen torftiga.

Låt mig först säga ett par ord om det som synes mig något så när tillfredsställede. Hit skulle jag i första rummet vilja räkna vissa ökade anslag till forskning och högre undervisning under åttonde huvudtiteln. I allt vidare kretsar har man numera kommit till klarhet om vad den vetenskapliga forskningen betyder för hela vårt folk, för våra möjligheter att ytterligare höja folkets levnadsstandard och för att förkorta arbetstiden. Det är inte bara några mer eller mindre verklighetsfrämmande vetenskapsmän och frikostiga vetenskapsens gynnare, som anser det nödvändigt med ökade anslag till vetenskaplig forskning. Inte minst genom de senaste årtiondenas vetenskapliga landvinningar, som raskt omsatts i praktisk tillämpning, har man i allt vidare kretsar kommit till insikt om vad den vetenskapliga forskningen betyder, t. ex. för vår energiförsörjning, för vårt försvar, för kampen mot sjukdomar, för jordbruket genom kampen mot skadeinsekter och andra skadegörare, för förbättringen av våra kulturväxter m. m. Måhända får man tolka anslagsökningarna på åttonde huvudtiteln som ett utslag av denna insikt om den vetenskapliga forskningens betydelse. Men låt mig också genast säga

Statsverkspropositionen m. m.

att utslaget är långt ifrån tillräckligt stort och ej heller tydligt.

Från allt flera håll i samhället reses numera krav på kortare arbetstid — ett i många fall både naturligt och berättigat krav. Men då man betänker hur många väldiga arbetsuppgifter som vi står inför — bostadsbyggen, sjukhusbyggen, skolbyggen, vägbyggen och åtgärder för vattenvård, som bara de kommer att kräva kostnader på ett par miljarder kronor — så frågar man sig, om det är möjligt att nämnvärt förkorta arbetstiden, såvitt man inte samtidigt kan sätta den enskilde arbetaren i stånd att på en kortare arbetstid producera mer än vad han nu gör.

Det är vetenskapen och tekniken, som skall göra en sådan ökning möjlig. Ökade investeringar för en modernisering av vår industriella apparat är därför utomordentligt angelägna. Men för den framtida utvecklingen är en ökad vetenskaplig forskning ännu mera angelägen — detta gäller inte bara den tillämpade forskningen utan kanske i ännu högre grad den grundläggande.

Dagens strider, inte bara i vårt land utan i så gott som hela världen, gäller i alltför hög grad fördelningen av resurserna — delningen av den gemensamma kakan, som man brukar säga. Vi borde lägga ner betydligt mera kraft på att öka våra resurser, göra kakan större. Det är endast genom vetenskaplig forskning och resultatens tillämpning i ett fritt näringsliv, som en sådan ökning är möjlig.

Denna uppfattning om den vetenskapliga forskningens grundläggande roll borde också mer än hittills få genomsläppa hela vårt försvarsväsen. Inom ett modernt försvarsväsen blir den roll vetenskapen och tekniken spelar för varje dag som går allt större och större. Man kan inte säga, att man har ett starkt för svar, om man inte förfogar över de vapenslag, som vetenskapen och tekniken nu sätter i våra händer, d. v. s. atomvapnen. Visserligen är väl den dag ännu så länge tämligen avlägsen, då den månghövdade krigsmakten kan ersättas av en liten skara väl utrustade specialister, men det kan inte vara någon tvekan

om att utvecklingen går i den riktningen. En försvarsmakt, som i dag inte förfogar över de moderna vapenslagen, är lika otidsenlig som en armé skulle ha varit, om den vid andra världskrigets början ställt upp utrustad med slagsvärd och pilbågar. Inte ens världens bäste soldat förmår mycket mot en atombomb!

Från dessa allmänna synpunkter på problemet skulle jag vilja övergå till en del detaljer. Särskilt glädjande är den anslagsökning, som nu föreslås för forskningen rörande utnyttjandet av atomenergien. Det är glädjande inte minst mot bakgrunden av den avvaktande, för att inte säga motvilliga hållning, som statliga organ tidigare intagit till atomenergi problemen och som bland annat haft till följd, att vi redan sackat efter i utvecklingen. Det är livligt att hoppas, att den intensifierade forskning, som nu kommer att möjliggöras, och samarbetet mellan statliga organ och framsynt enskild industri, skall kunna hämta in det försprång, som andra nationer vunnit. Förutsättningen för att så skall kunna ske är enligt min mening inte bara, att de statliga organen samarbetar med industrien, utan också att staten stimulerar den enskilda industrien till kraftinsatser.

Många trängande och välmotiverade krav på ökade personella och materiella resurser har tyvärr lämnats obeaktade under åttonde huvudtiteln. Detta går ut över rekryteringen av både lärare och forskare, det går ut över studenterna. Det blir en för arbetet synnerligen menlig trängsel i de otillräckliga och ofta omoderna institutionerna. Om vi inom en något så när rimlig tid skall kunna nå den standard, som krävs både för den högre undervisningen och forskningen, måste nya institutioner byggas i en betydligt raskare takt än vad som nu sker. Den nu rådande takten skulle kunna vara försvarlig, om det endast gällde en successiv förnyelse under någorlunda normala förhållanden. Men då det gäller att avhjälpa ett sedan årtionden ackumulerat behov, är byggnadstakten absolut otillräcklig.

Statsverkspropositionen m. m.

I många läroämnen vid våra universitet är det nu helt enkelt omöjligt att utbilda forskare och lärare till det antal som samhället behöver. Låt mig som ett enda exempel ta växtbiologiska institutionen vid Uppsala universitet — den enda institutionen för växtbiologi i landet. Redan för ett kvartssekel sedan var denna institution för liten för att motsvara det dåtida behovet. Sedan dess har vid upprepade tillfällen önskemål om nybyggnad framförts. Under senare år har både universitetsmyndigheterna och kungl. byggnadsstyrelsen bland de allra mest trängande behoven upptagit en nybyggnad för växtbiologiska institutionen gemensamt med den limnologiska institutionen. I år hade byggnadsstyrelsen till och med begärt en höjning av det av universitetet äskade anslaget på 100 000 kronor till 600 000 kronor för att göra det möjligt inte bara att vidta vissa förberedande arbeten utan också att sätta i gång själva byggenskapen. Men mot alla instanser och utan att på något sätt motivera sin uppfattning har Kungl. Maj:t underlåtit att ta upp något byggnadsanslag till detta ytterst nödvändiga och viktiga institutionsbygge. Jag kan nämna, att i den nuvarande institutionsbyggnaden är alla utrymmen, som över huvud taget kan användas, redan upptagna av samlingar och bibliotek, laboratoriemöjligheterna är synnerligen primitiva, arbetsrummen är trånga och i vissa fall hälsovådliga. Och dock har vi här att göra med en gren av botaniken, som inte bara utgör en väsentlig del av lärarutbildningen utan som också är av synnerligen stor betydelse för att flertal grenar av den tillämpade botaniken inom skogs- och jordbruk m. m. Den planerade nybyggnaden skulle också ge lokaler åt den nu ytterst trångboddade limnologiska institutionen, som bland annat måste få den betydelsefulla uppgiften att utbilda en del av den personal, som kommer att behövas för den framtida vattenvärden.

Det behövs en mera vidsynt inställning till våra universitets och högskolors många och viktiga byggnadsbehov

än den, som hittills kommit till uttryck i statsverkspropositionen.

Det räcker emellertid inte med anslag till forskningen. Vi måste också sätta våra högre utbildningsanstalter, universitet och högskolor, i stånd att ta emot ett betydligt större antal studenter än vad som för närvarande är möjligt. Det behövs inte bara större institutioner och större vetenskaplig personal. Det behövs också mera bostäder åt det växande studentantalet, och det behövs matsalar. Både i Uppsala och Stockholm är det en tvingande nödvändighet, att utspisningsfrågorna ordnas. Ur den synpunkten är det ytterst beklagligt, att frågan om konviktoriebyggnaden i Uppsala icke upptagits i statsverkspropositionen.

Man har på sista tiden talat ganska mycket om universitetens upprustning. Det skall villigt erkännas, att vad som nu föreslås på åttonde huvudtiteln är ett steg i rätt riktning, men det kan inte betraktas som en upprustning, snarare som en partiell återhämtning. Vi måste först komma tillbaka till en lämplig relation mellan å ena sidan studentantalet och å andra sidan universitetens personella och materiella resurser, innan vi kan börja tala om någon verklig upprustning.

Om det, herr talman, på den del av julgranen, som representerar ecklesiastikdepartementet, åtminstone finns en del att hämta, så är det desto magrare på den del som representerar nionde huvudtiteln, i varje fall om man ser det från jordbruksforskningens synpunkt. Där är det ren missväxt. Låt mig bara ta ett par exempel.

Lantbrukshögskolan hade begärt nära fem miljoner kronor för olika byggnadsändamål. Den får några hundratusen kronor, till en vattenledning. Och dock förhåller det sig så, att flera av de institutioner som där arbetar, både inom de grundläggande och inom de tillämpade ämnena, har otidsenliga och otillräckliga lokaler och brist på arbetskraft. Samtidigt hopas för varje år som går de problem, som väntar på sin lösning.

En annan statlig institution, som nöd-

Statsverkspropositionen m. m.

gas arbeta med alltför små materiella och personella resurser är växtskyddsanstalten. För några år sedan framlade en statlig utredning — växtskyddsutredningen — ett program för upprustning av vårt växtskydd, och dess förslag blev varmt tillstyrkt i så gott som alla remissinstanser. Men ännu är större delen av dem icke realiserade. Och dock är det så, att växtsjukdomar, skadedjur och ogräs förorsakar vårt jordbruk förluster på hundratals miljoner kronor årligen. Enbart svartrosthärjningen år 1951 — en enda sjukdom på en enda kulturväxt, vetet — medförde en förlust, som beräknats till 120 miljoner kronor. Växtskyddsanstalten har helt enkelt inte möjlighet att hjälpa och bistå alla de jordbrukare, som ber om råd och hjälp.

Det samtidigt pågående arbetet på förbättring av vårt odlingsmaterial genom växtförädling för att göra det mera motståndskraftigt mot sjukdomar, mera lämpat för moderna skördemetoder, och för att åstadkomma högre kvalitet fördröjes därigenom att anslagen till denna verksamhet är otillräckliga — man kan som exempel hänvisa till det sätt på vilket den stora, förnämliga växtförädlingsanstalten Weibullsholm behandlats i statsverkspropositionen.

Så som jordbruksforskningen under senare år försumrats, är det inte att undra på att det svenska jordbrukets effektivitet icke ökats i samma takt som vissa andra länders. Före det sista världskriget låg vårt land genomsnittligt på fjärde platsen bland jordens länder i fråga om avkastning per hektar — det var egentligen bara Belgien, Nederländerna och Danmark som låg före — nu har vi sjunkit ned till tionde platsen. Det behövs förvisso ökade insatser både för den grundläggande och den tillämpade forskningen inom jordbruket.

Men även rådgivningen till jordbrukarna behöver förstärkas. Hushållningssällskapen har en alltför liten personal för att kunna bedriva rådgivningen tillräckligt effektivt. Då man studerar de lysande resultat, som vunnits i det s. k. Vinkölsförsöket, där effekten av en verk-

ligt allsidig och effektiv rådgivning till jordbrukarna inom ett begränsat område registrerades, förstår man vad som skulle kunna vinnas, om hushållningssällskapen sattes i stånd att verkligen i tillräcklig utsträckning ge jordbrukarna råd och anvisningar rörande tillämpningen av jordbruksforskningens resultat. Det är därför förvånansvärt, att inte det blygsamma kravet på ytterligare personal för detta ändamål kunnat tillmötesgås.

Jag nämnde nyss vattenvården. Det är med verkligt stor besvikelse man erfar, att det inte heller i år tagits ett krafttag för att råda bot på de fullkomligt oeffektiva förhållandena i fråga om vattenvården. Den ringa förstärkning av fiskeristyrelsens tillsynsavdelning, som nu föreslås, kan inte ens betecknas som en halvmesyr. Inte ens det blygsamma förslag, som vattenvårdskommittén framlade 1954, har upptagits. Den kritik, som det förslaget utsattes för, betingades i allt väsentligt därav att förslaget ansågs helt otillräckligt. Man hade haft rätt att vänta, att det ansvariga statsrådet sett till att effektiva åtgärder vidtagits för att råda bot på de svåra missförhållandena.

Med anledning av den pågående gulsotsepidemien framhöll nyligen en läkare, att det är ovärdigt vårt folk, som tror sig hålla så förnämlig hygien, att tolerera sådana vattenförhållanden som existerar på många platser i landet. Detta är så sant som det är sagt! Hur länge skall vårt folk behöva utsättas för risken att råka ut för epidemier, förorsakade av dåligt vatten? Är det inte nog med dem vi redan haft? Hur länge skall många av våra vattendrag behöva tjänstgöra som kloakrännor? Hur länge skall stora grupper av vårt folk behöva ta sitt dricksvatten från sjöar, i vilka icke renat avloppsvatten utsläppes? Och hur länge skall oersättliga naturvärden förstöras till följd av överksamhet från regeringens sida? Här behövs inte bara en moderniserad lagstiftning, utan också väldiga kapitalinvesteringar och en med tillräcklig sakkunskap utrustad myndighet för att leda och övervaka arbetet!

Statsverkspropositionen m. m.

Inför det stora överskottet i den nu framlagda budgeten måste man göra den reflexionen, att det hade varit möjligt att tillgodose många angelägna behov, framför allt sådana som måste fyllas för att man skall kunna få den grund som behövs för en fortsatt utveckling av samhällets materiella och kulturella standard och för hela vårt folks hälsostandard.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Innan jag går in på vad jag här särskilt tänkte tala om, skulle jag vilja göra en liten erinran mot herr Osvalds uttalande angående jordbrukets produktion. Den minskade produktionen i jordbruket beror inte så mycket på en bristfällig rådgivning, men desto mera på en brist på arbetskraft och en ökad maskinanvändning. Användningen av maskiner inom jordbruket gör att man kanske inte alltid kan räkna med högsta möjliga skörd. Maskiner måste emellertid användas på grund av bristen på arbetskraft på nämnda område. Kunskapen om jordbruksdriften har ökat för varje år, och i det avseendet tror jag inte det finns så mycket att anmärka på. Jag är givetvis dock fullt på det klara med att man på detta liksom på många andra områden måste räkna med nya rön och nya iakttagelser och alltid göra det bästa i varje situation. Så långt är jag överens med herr Osvald.

Jag har emellertid närmast begärt ordet i denna remissdebatt för att beröra ett par frågor, som jag anser betydelsefulla för det svenska jordbruket och för hela samhällets utveckling.

Den ena av dessa frågor gäller det allmänna och enskilda vägnätets utbyggnad. Trots för varje år ökade anslag föreligger ett ökat behov av medel för nybyggnad av vägar. Orsaken härtill är naturlig, då antalet motorfordon ju ökar i snabbare takt än som tidigare beräknats. Vägar måste även byggas mera omsorgsfullt och göras mera bärkraftiga på grund av att den tyngre trafiken, för vilken tidigare järnvägarna utnyttjats, numera överflyttats på de allmänna vägarna. Behovet av bättre vä-

gar är därför ett krav, som ständigt kommer fram och som inte gärna kan avvisas. Den stora efterfrågan av varor på olika områden gör det också nödvändigt med snabba transporter. Därmed ökas kraven på vägarnas beskaffenhet.

Av allt att döma kommer varustransporterna framdeles att ske per bil i betydligt större utsträckning än för närvarande. Detta gör det nödvändigt att planeringen av vägarnas sträckning sker i god tid, så att inte planeringen behöver ändras gång efter annan. Detta är av särskild betydelse när en vägs sträckning går genom tätorter eller i närheten av någon tätort. Kommunerna har i sådana fall, när en vägs sträckning ändrats, många gånger fått vidkännas betydande kostnader för en ändrad planläggning av bebyggelsen, kostnader som till stor del beror på att planläggningen inte kunnat ske i god tid.

I detta sammanhang vill jag även fästa uppmärksamheten på betydelsen av att vägförvaltningarna i god tid får del av vad de kan förvänta i anslag, särskilt då för byggande av vägar. Om vägförvaltningarna i god tid får del av vad de kan förvänta i fråga om anslag, har de större möjlighet att planlägga sina arbeten. Detta gäller såväl när vägarna bygges i egen regi som när arbetena utlämnas på entreprenad. En viss kostnadsbesparing kan alltid förväntas, om man fått god tid på sig att planera ett vägföretag. Alla är naturligtvis angelägna om att mesta möjliga arbete utföres för ett tilldelat anslag.

Till vägnätet räknar jag också de enskilda vägarna, som ju är av den allra största betydelse i vårt samhälle. För utbyggnad och underhåll av dessa erfordras ökade bidrag. Med tacksamhet kan noteras, att bidragen till de enskilda vägarna, såväl när det gäller underhåll som byggande, har ökat för varje år. Kostnaderna för underhåll och byggande av dessa vägar är i många fall av betydande storleksordning och betugande för den enskilde. Vägar måste även göras bärkraftigare än tidigare, eftersom de numera ofta får tjänstgöra som trafikleder även för ganska tung trafik.

Statsverkspropositionen m. m.

Det gäller i all synnerhet vägar, som utgör förbindelseleder mellan allmänna vägar eller som är enskilda vägar av annan särskild betydelse. Det vore därför önskvärt och skäligt, att det i propositionen föreslagna högre beloppet 80 procent kunde utgå till samtliga enskilda vägar av större betydelse eller i varje fall till alla enskilda vägar, som utgör genomfartsleder mellan allmänna vägar. Den fördel, som bl. a. trävarubolagen och industrien har av de enskilda vägarna, gör det berättigat med högre bidrag till såväl underhåll som byggande av dessa vägar. Självfallet minskar underhållet av de allmänna vägarna i samma mån som de enskilda kommer till ökad användning vid förekommande transporter.

I samband med underhållet av de enskilda vägarna vill jag också erinra om betydelsen av att tidsenliga maskiner finnes till förfogande. När staten övertog vägunderhållet av de allmänna vägarna förutsattes, att den av vägförvaltningen disponerade maskinparken skulle ställas till förfogande även för underhållet av det enskilda vägnätet. Detta löfte har av helt naturliga skäl icke kunnat uppfyllas, då underhållet av de allmänna vägarna ökat betydligt i jämförelse med vad man då kunde förutse. Sedan några år tillbaka utgår statsbidrag till inköp av diverse redskap, vilket varit till stor hjälp vid underhållet av de enskilda vägarna. Det har också lämnats statsgaranti vid lån för inköp av vägmaskiner. Det vore dock ytterst angeläget, att statsbidrag efter samma norm kunde utgå för inköp av vägmaskiner. Härvid förutsättes, att dessa maskiner helt kommer att utnyttjas för den enskilda väghållningen. Kommuner eller sammanslutningar av intressenter med syfte att betjäna den enskilda väghållningen borde därför erhålla bidrag även för inköp av maskiner. Jag vill med detta fästa vägministerns uppmärksamhet på denna fråga.

Det är också en annan fråga, som jag i detta sammanhang skulle vilja erinra om. Under nionde huvudtiteln har upptagits ett ökat anslag till skogsvården. Jag måste säga att detta anslag var myc-

ket välbehövligt, och det är också av ett visst värde att ett ökat anslag kunnat lämnas. Det är också fullt rättvist, att ett höjt anslag anvisas till skogsvården. Skogen ger nämligen vårt land en avkastning av så stora värden, att ett ökat anslag är berättigat. Jag noterar i varje fall med mycket stor tacksamhet, att ett ökat anslag till skogsvården föreslagits.

I samband med frågan om ökade anslag till skogsvårdande åtgärder kommer man väl nästan osökt in på spörsmålet om det mindre jordbrukets behov av skog som komplettering till jordbruksdriften. Denna fråga har varit föremål för debatter här i kammaren tidigare — den var bl. a. föremål för debatt i samband med förnyandet av jordförvärvslagen förra året — och det är alltså ingenting nytt. Jag vet också att detta ärende är föremål för utredning. Det må dock vara mig tillåtet att erinra om behovet av att denna utredning blir färdig snarast möjligt. Anledningen härtill är framför allt den pågående folkförflyttningen från landsbygden. Det är särskilt mindre gårdar i skogsbygden som då och då lämnas åt sitt öde. Följden härav blir, att bygden förlorar sin arbetskraft — en arbetskraft som även betjänar trävaruindustrien. Antalet vana och dugliga skogsarbetare minskas för varje år. Detta är en sak som bör uppmärksammas och som naturligtvis spelar en stor roll. Att återföra arbetskraft till jord- och skogsbruket eller att omskola annan arbetskraft för dessa uppgifter är inte bara en kostnadsfråga, utan blir också en social fråga som kanske knappast går att lösa i framtiden. Det är därför enligt min mening angeläget att söka förebygga en sådan folkförflyttning som äger rum och att vidta åtgärder för att göra det möjligt för dessa mindre jordbrukare att få komplettera sina jordbruk med skog och på så sätt göra jordbruken mera bärkraftiga och för att ge brukarna mer arbete. Det enda som håller dessa mindre jordbrukare kvar vid sina gårdar är äganderätten och den trygghet som denna skänker dessa jordbrukare.

I anslutning till min erinran om ägan-

Statsverkspropositionen m. m.

derättens värde skulle jag också vilja säga någonting om de uttalanden som gjorts beträffande äganderätten till bondeskogsbruken. Vid skilda tillfällen har nämligen framkommit anmärkningar mot bondeskogarnas skötsel. Dessa anmärkningar torde ha mycket litet fog för sig och torde i lika hög grad kunna rikta sig mot bolagens och domänverkets skötsel av sina skogar — undantag finnes ju alltid.

Syftet torde närmast vara att skapa förutsättningar för överförande av bondeskogen i bolagens ägor. Först kom ett oroande meddelande från Träindustriarbetareförbundets ordförande. Han uttalade däri att det vore lämpligt att bondeskogarna överfördes i skogsindustriens ägo. Inte långt efter kom ett annat meddelande, som givit anledning till oro bland många skogsägare. Det var ett betänkande, som utgivits av Södra Sveriges Skogsindustrieförening (SOU 1954: 29) angående klenvirket. Där framhålls i en reservation av herrar Danielson, Franson, Heijne och Holgerson betydelsen av att skogsbolagen fick förvärva skogsmark för skogsindustriens behov. Det sades visserligen att dessa skulle förvärva skogen på frivillig väg, men då man känner till hur en sådan frivillighet har verkat på andra områden och hur den verkade i Norrland, när bolagen där övertog en stor del av den skog som de självägande bönderna tidigare haft, så ställer man sig givetvis betänksam. I flera andra sammanhang gjordes också uttalanden, som är rätt anmärkningsvärda och som i viss mån är riktade mot äganderätten till skogen. Man frågar sig huruvida vederbörande syftar till ett uppreparande av vad som skedde i Norrland, där bolagen ju tidigare hade full frihet att förvärva jord och skog. De självägande bönderna och skogsägarna utbyttes mot arrendatorer under bolagen. Den saken är bekant bland våra skogsägare även i södra Sverige. Såren efter bolagens framfart är av allt att döma ännu inte läkta. Men man kan då och då få höra röster, vilkas ton man inte tar miste på. Ingenting tyder nu på att den nuvarande regeringen är beredd

att medverka till ökad möjlighet för bolagen att förvärva bondeskogen och därmed skära av en livsnerv i samhället, en livsnerv för enskilda skogsägare och för hela svenska folket.

För att bortleda all misstänksamhet som skapats genom dessa uttalanden vore det angeläget att det mindre jordbruket snarast möjligt kunde förses med tillräcklig skog. Dröjer det alltför länge innan utredningen blir färdig, kommer folkförflyttningen att fortgå, och därmed följer också ökade kostnader för det allmänna, kostnader för bostäder på andra platser, kostnader för vatten och avlopp och allt som följer vid förflyttning av en folkgrupp. Dessa frågor är enligt min mening av så stor betydelse för den framtida utvecklingen, att de väl kan nämnas i denna debatt, även om de kommit att framföras i alla sista stund.

Herr talman! Jag ber att få yrka remiss av statsverkspropositionen.

Herr BRANTING (s):

Herr talman! Det kan synas ganska meningslöst att inför en praktiskt taget tom kammare ta upp en angelägenhet som man själv anser vara av mycket stor vikt, men jag har i alla fall inte velat låta denna debatt gå förbi utan att säga några ord angående de krav, som rests från högerhåll, närmare bestämt av herr Hjalmarson i andra kammaren, att Sverige måste skaffa sig s. k. taktiska atomvapen. Vi har av tidningarna sett att försvarsministern uttalat sig undvikande i detta ämne — enligt min mening i alla fall inte tillräckligt klart avvisande utan mera hänvisande till att saken kommer igen sedan vissa utredningar blivit framlagda.

För min del kan jag inte underlåta att ge uttryck för den meningen att man svårigen kan föreställa sig ett mera vanvettigt försvarsvapen än det ifrågavarande atomvapnet. De talare som fört fram detta krav nu och förut torde väl i alla fall ha observerat att man i Förenta staterna, som varit den främsta makten i fråga om detta nya vapen, aldrig ett ögonblick lagt upp saken på *det* sättet

Statsverkspropositionen m. m.

att meningen skulle ha varit att använda vapnet till *försvar*, utan uteslutande till *anfall*. Det har aldrig fallit någon amerikan in att tänka sig att man skulle använda atombomber i *Förenade staterna* gentemot en eventuell där inträngande fiende, utan man har varit noga med att planera saken så, att dessa vapen först måste fraktas så långt som möjligt bort från det egna landet och sedan släppas ned över ett fiendeland.

Vad är nu meningen, när man här i Sverige reser krav på att vi skall skaffa oss dessa vapen? Är det meningen att vi fullständigt skall lägga om alla våra försvarsplaner och gå in för en alldeles ny tankegång, nämligen att vårt land skulle försvara sig genom angrepp långt borta på främmande territorier?

Skulle man alltså ha den meningen att vi eventuellt skulle försöka genombryta luftförsvaret hos den främmande makten för att med vårt flyg eller med våra fjärrvapen över dess territorium föra in våra »taktiska» atombomber? I så fall bör det ju sägas klart ut att meningen är att plädera för en sådan total omläggning av alla våra hittillsvarande försvarsplaner.

Skulle detta däremot *icke* vara meningen, utan man vidhåller att det här bara är fråga om ett nytt, mycket effektivt försvarsvapen, ja låt oss då, mina damer och herrar, ett ögonblick tänka oss saken konkret. Låt oss t. ex. föreställa oss en situation liknande den vi såg inför oss under kriget, nämligen att fienden — i det fallet nazisttrupperna — skulle ha brutit in över Danmark och därifrån erövrat *Skåne* samt att den svenska försvarslinjen etablerat sig någonstans i smålandsskogarna. Hur skulle vi då haft användning för dessa taktiska atomvapen? Skulle vi bombarderat *Skåne* med atombomber? Eller skulle vi bombarderat utfartshamnarna för de tyska trupperna, nämligen de danska städerna? Eller låt oss tänka oss en annan fiende, österifrån: Skulle vi, om man på det hållet använde sig av finska utfartshamnar, kunna tänka oss ett atombombardemang av Finland? Man behöver bara ställa dessa frågor för att se vilka

orimliga problem som reser sig om man skulle försöka använda detta s. k. försvarsvapen under våra givna förhållanden.

Situationen blir självklart fullständigt annorlunda, ifall hela strategien läggs upp på det amerikanska sättet. Där har man först inrättat baser tusentals mil från hemlandet, och så tänker man sig att använda ifrågavarande vapen därifrån.

Vi hörde i går hans excellens herr statsministern ge en bred skildring av de lysande möjligheter som den nya tekniken erbjuder hela vårt folkhushåll. Vi åhörde denna framställning med stort intresse och kände den positiva fläkt som bar upp anförandet. Men vi måste ju komma ihåg att denna nya teknik också har en fränsida, och det är den fruktansvärda möjligheten av ett atomkrig. Vi får, mina damer och herrar, försöka sätta oss in i det *nya problemet*. Detta är inte om Sverige skall skaffa sig atomvapen eller inte, utan det nya problemet är på vad sätt vi alla skall försöka finna en form för fredlig samlevnad mellan de civiliserade nationerna.

Jag har, herr talman, inte velat gå närmare in på dessa problem i nuvarande situation. Debatten lär ju återkomma. Men jag har å andra sidan inte velat låta dessa dagar gå alldeles förbi utan att inlägga en gensaga mot det krav som har rests från högerhåll beträffande utvecklingen av den svenska försvarsmakten.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1956 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 14, angående anslag till stödlån till jordbrukare; och

nr 32, angående försäljning av vissa kronoegendomar.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 11, av herr *Berg, Gunnar* m. fl.;

nr 12, av herrar *Sunne* och *Huss*;

nr 13, av herr *Karlsson, Gustaf*, m. fl.;

nr 14, av herr *Franzén* och herr *Larsson, Nils Theodor*;

nr 15, av herr *Arrhén* m. fl.;

nr 16, av herr *Ohlon* m. fl.;

nr 17, av herr *Andersson, Birger*;

nr 18, av herr *Hansson* m. fl.;

nr 19, av herr *Huss*; och

nr 20, av herr *Grym* m. fl.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet den av fru *Wallentheim* m. fl. väckta motionen nr 21.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 22, av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Carlqvist*;

nr 23, av herrar *Kronstrand* och *Danmans*;

nr 24, av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Pålsson*;

nr 25, av herr *Karlsson, Göran*, m. fl.;

nr 26, av herr *Nyström*; samt

nr 27, av herrar *Mannerskant* och *Es-kilsson*.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 28, av herr *Spetz* m. fl.; och

nr 29, av herr *Tjällgren* m. fl.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 7, med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten; och

nr 23, angående godkännande av 1954 års internationella konvention till förhinderande av havsvattnets förorening genom olja m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 24, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om begränsning av skatt på grund av 1955 års taxering;

nr 27, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 12 februari 1943 (nr 44) om kungsskatt; samt

nr 33, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Belgien om utsträckning till Belgiska Kongo och mandatområdet Ruanda-Urundi av tillämpligheten av det mellan Sverige och Belgien den 1 april 1953 ingångna avtalet för undvikande av dubbelbeskattning och för reglering av vissa andra frågor beträffande skatter å inkomst och förmögenhet.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 34, med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99).

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Anderson, Carl Albert*, väckta motionen nr 30.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 31, av herr *Weiland* m. fl.;

nr 32, av herr *Weiland* m. fl.;

nr 33, av herr *Johansson, Theodor*, m. fl.;

nr 34, av herr *Sundberg* m. fl.;

nr 35, av herr *Huss* m. fl.;

nr 36, av herr *Huss*;

nr 37, av herr *Aman*;

nr 38, av herr *Mogård* m. fl.; och
nr 39, av herr *Domö* m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Domös* motion nr 40.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 41, av herr *Huss*; samt

nr 42, av herr *Karlsson, Fritiof*, och
herr *Carlsson, Georg*.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 43, av herr *Svedberg, Erik*, m. fl.;

nr 44, av herr *Olofsson, Uno*, m. fl.;
samt

nr 45, av herr *Jonsson, Jon*.

Föredrogs och hänvisades till allmänna beredningsutskottet den av herr *Hermansson, Herbert*, m. fl., väckta motionen nr 46.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 36, angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 47, av herr *Svedberg, Lage*, m. fl.,
i anledning av Kungl. Maj:ts framställ-

ning om anslag till fartygsbyggnader vid marinen;

nr 48, av herr *Grym* m. fl., om ersättning till *Mattias Forslund* i *Vojakkala* för viss krigsskada;

nr 49, av herr *Hesselbom* m. fl., om en rättvisare placering i dyrtortshänseende av vissa kommuner;

nr 50, av herr *Pettersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till ungdomens fritidsverksamhet;

nr 51, av herrar *Näsgård* och *Werner*, angående finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten;

nr 52, av herrar *Norling* och *Öhman*, om ändrad lydelse av 16 och 17 §§ lagen om allmän sjukförsäkring;

nr 53, av herrar *Norling* och *Öhman*, om ändrad lydelse av 11 och 12 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring;

nr 54, av herr *Larsson, Nils Theodor*, om höjning av det s. k. karensbeloppet för rabatterade läkemedel;

nr 55, av herr *Lundström*, om viss ändring i lotteriförordningen; samt

nr 56, av herr *Osvald* m. fl., om inrättande av en förste assistenttjänst vid statens växtskyddsanstalts upplysningsavdelning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.24.

In fidem

G. H. Berggren